

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY

URZĄD STATYSTYCZNY W OLSZTYNIE

**CHARAKTERYSTYKA
OBSZARÓW WIEJSKICH
W 2005 R.**

Olsztyn 2006

KOMITET REDAKCYJNY GŁÓWNEGO URZĘDU STATYSTYCZNEGO

PRZEWODNICZĄCY

Józef Oleński

REDAKTOR GŁÓWNY

Halina Dmochowska

CZŁONKOWIE

Wojciech Adamczewski, Stanisława Borkowska, Małgorzata Fronk, Iwona Gruczyńska, Janina Janecka, Maria Jeznach, Liliana Kursa, Grażyna Marciniak, Lucyna Nowak, Lucyna Przybylska, Grażyna Szydłowska, Kazimierz Tucki, Katarzyna Walkowska

SEKRETARZ

Hanna Poławska

Opracowanie publikacji:	Ośrodek Badań Ekonomiczno-Rolniczych i Infrastruktury Wsi Urzędu Statystycznego w Olsztynie
pod kierunkiem:	Tadeusza Ścibka – Dyrektora US w Olsztynie
Redakcja merytoryczna:	Dariusz Śledź – Zastępca Dyrektora US w Olsztynie
Autorzy opracowania:	Monika Borawska-Okorska – Kierownik OBE-RiIW Katarzyna Głogińska Anna Jelińska Izabela Lech Anna Tońska Zbigniew Brodziński – Katedra Agrobiznesu i Ekonomii Środowiska Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie - rozdział II.1. i II.2.1. Dariusz Nieć – Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi - Aneks
Prace obliczeniowe i edytorskie:	Katarzyna Głogińska Anna Jelińska Izabela Lech Anna Tońska
Graficzne wykonanie wykresów i rysunków:	Katarzyna Głogińska
Recenzenci publikacji:	prof. dr hab. Roman Kisiel – Katedra Polityki Gospodarczej i Regionalnej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie prof. dr hab. Józef St. Zegar – Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie
Projekt okładki:	Lidia Motrenko-Makuch
Druk i oprawa:	Wydział Poligrafii US w Olsztynie Olsztyn, ul. Kościuszki 78/82

Zamówienie nr 59/2006 Nakład 340 egz. i 220 CD-ROM
Cena publikacji z płytą CD-ROM 27,00 zł

PRZEDMOWA

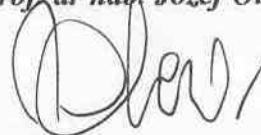
Obszary wiejskie w Polsce charakteryzują się znacznym zróżnicowaniem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego. Zmieniają się stopniowo ich podstawowe cechy. W coraz większym stopniu stają się one obszarami wielofunkcyjnego rozwoju.

Niniejsza publikacja jest opracowaniem prezentującym sytuację obszarów wiejskich w Polsce z wykorzystaniem zestawu wskaźników obrazujących zjawiska zachodzące w sferze społeczno-gospodarczej. Większość informacji przedstawiono w sposób obrazujący dynamikę zmian w latach 2000-2005. Ważniejsze cechy charakteryzujące obszary wiejskie porównano do wskaźników ogólnokrajowych oraz opisujących obszary miejskie. Ponadto opracowanie uzupełniono o międzynarodowe doświadczenia w zakresie delimitacji obszarów wiejskich jak również o informacje dotyczące źródeł finansowania rozwoju tych obszarów w Polsce.

W publikacji zaprezentowano charakterystykę obszarów wiejskich w zakresie: wybranych cech demograficznych, aktywności ekonomicznej ludności i bezrobocia rejestrowanego, osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, rolnictwa, infrastruktury technicznej i społecznej, stopnia wykorzystania obiektów turystycznych, ochrony środowiska oraz poniesionych na ten cel nakładów inwestycyjnych.

Główny Urząd Statystyczny składa podziękowanie wszystkim osobom i instytucjom uczestniczącym w przygotowaniu opracowania.

Prof. dr hab. Józef Oleński

Prezes

Głównego Urzędu Statystycznego

SPIS TREŚCI

	Str.
PRZEDMOWA.....	3
I. UWAGI METODYCZNE.....	11
1. Wprowadzenie.....	11
2. Definicje i pojęcia.....	12
3. Ważniejsze grupowania i uwagi do tablic.....	23
II. CZĘŚĆ ANALITYCZNA	26
1. MIĘDZYKRAJOWE DOŚWIADCZENIA W ZAKRESIE USTALANIA KRYTERIÓW KLASYFIKACJI OBSZARÓW WIEJSKICH	26
1.1. Wprowadzenie	26
1.2. Działania OECD na rzecz wyróżniania i delimitacji obszarów wiejskich	27
1.3. Kryteria identyfikowania obszarów wiejskich zalecane przez Komisję Europejską	33
2. OCENA POZIOMU ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH W POLSCE	40
2.1. Założenia do charakterystyki obszarów wiejskich w Polsce z uwzględnieniem doświadczeń międzynarodowych.....	40
2.2. Charakterystyka demograficzna obszarów wiejskich	48
2.3. Stan zasobów ludzkich i zatrudnienia	52
2.4. Standard i jakość życia mieszkańców obszarów wiejskich.....	61
2.5. Użytkowanie gruntów	68
2.6. Rolnictwo.....	72

2.6.1. Gospodarstwa rolne	72
2.6.2. Pracujący w gospodarstwach rolnych.....	78
2.6.3. Cechy produkcyjne rolnictwa.....	80
2.7. Poziom dywersyfikacji gospodarki obszarów wiejskich.....	85
2.8. Ochrona środowiska	95
2.9. Podsumowanie.....	101

	Tabl.	Str.
III. CZĘŚĆ TABELARYCZNA		
Powierzchnia i ludność obszarów wiejskich w Polsce według wybranych kryteriów	1	109
Wybrane wskaźniki demograficzne dla obszarów wiejskich.....	2	111
Ludność według ekonomicznych grup wieku i płci na obszarach wiejskich	3	113
Udział ludności zamieszkałej na obszarach wiejskich w ludności ogółem według ekonomicznych grup wieku	4	116
Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej na obszarach wiejskich w IV kwartale 2005 r. (BAEL).....	5	117
Bezrobotni zarejestrowani na obszarach wiejskich	6	118
Zasoby i budownictwo mieszkaniowe na obszarach wiejskich	7	119
Udział mieszkań wyposażonych w podstawowe instalacje na obszarach wiejskich	8	120
Gęstość sieci rozdzielczej na obszarach wiejskich	9	121
Wybrane wskaźniki infrastruktury społecznej na obszarach wiejskich	10	122
Użytkowanie gruntów na obszarach wiejskich.....	11	123
Użytki rolne według form własności	12	124
Użytki rolne oraz odłogi i ugory według siedziby użytkownika.....	13	125
Gospodarstwa rolne według grup obszarowych użytków rolnych.....	14	126

Gospodarstwa rolne według form własności	15	127
Przeciętna powierzchnia gruntów w gospodarstwie rolnym w 2005 r.....	16	128
Gospodarstwa rolne prowadzące działalność rolniczą według klas wielkości ekonomicznej w 2005 r.....	17	129
Gospodarstwa rolne prowadzące działalność rolniczą według typów rolniczych w 2005 r.	18	132
Liczba gospodarstw rolnych według poziomu wykształcenia osoby kierującej gospodarstwem w 2005 r.....	19	135
Liczba gospodarstw rolnych według poziomu wykształcenia rolniczego osoby kierującej gospodarstwem w 2005 r.....	20	136
Pracujący w gospodarstwach rolnych w 2005 r.....	21	137
Struktura pracujących w gospodarstwach rolnych według wieku w 2005 r.	22	139
Gospodarstwa indywidualne według przeważającego dochodu gospodarstw domowych w 2005 r.	23	140
Przeciętna powierzchnia zasiewów w gospodarstwie rolnym	24	142
Obsada zwierząt gospodarskich	25	143
Wybrane dane o produkcji rolniczej	26	144
Pracujący według sektorów ekonomicznych w 2005 r.	27	146
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na obszarach wiejskich według sektorów ekonomicznych	28	147
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na obszarach wiejskich według liczby zatrudnionych oraz osoby fizyczne nowo zarejestrowane i wyrejestrowane ze zbioru REGON	29	148
Wykorzystanie turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania	30	149
Stan wyposażenia wsi w niektóre urządzenia i obiekty ochrony środowiska i gospodarki wodnej.....	31	150
Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska i gospodarkę wodną na wsi...	32	152

SPIS WYKRESÓW

	Wyk.	Str.
Struktura ludności według płci na obszarach wiejskich w 2005 r.....	1	49
Przeciętne trwanie życia według płci na obszarach wiejskich w 2005 r.....	2	52

Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku i płci na obszarach wiejskich w 2005 r.....	3	54
Udział mieszkań wyposażonych w podstawowe instalacje w odsetkach ogółu mieszkań na obszarach wiejskich	4	64
Gęstość sieci rozdzielczej na obszarach wiejskich	5	66
Gęstość sieci rozdzielczej kanalizacyjnej i wodociągowej na obszarach wiejskich w 2005 r.....	6	67
Struktura użytkowania gruntów na obszarach wiejskich	7	69
Struktura użytków rolnych według siedziby użytkownika	8	70
Struktura gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych	9	73
Struktura gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą według klas wielkości ekonomicznej w 2005 r.	10	75
Struktura gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą według typów rolniczych w 2005 r.....	11	76
Udział gospodarstw rolnych w ogólnej liczbie gospodarstw według poziomu wykształcenia rolniczego osoby kierującej gospodarstwem w 2005 r.	12	77
Struktura pracujących w gospodarstwach rolnych według wieku w 2005 r.	13	79
Powierzchnia zasiewów głównych ziemiopłodów rolnych.....	14	80
Obsada zwierząt gospodarskich	15	83
Plony głównych ziemiopłodów rolnych z 1 ha w 2005 r.	16	83
Struktura pracujących według sektorów ekonomicznych w 2005 r.....	17	86
Struktura turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania i miejsc noclegowych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania na obszarach wiejskich w 2005 r.....	18	92
Struktura udzielonych noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania na obszarach wiejskich w 2005 r.	19	94
Stan wyposażenia wsi w wodociągi zbiorowe i kanalizację zbiorczą	20	96
Stan wyposażenia wsi w stacje uzdatniania wody, oczyszczalnie ścieków i wysypiska odpadów	21	96
Struktura nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną na wsi	22	99

SPIS RYSUNKÓW

	Rys.	Str.
Obszary wiejskie według klasyfikacji OECD w 2005 r.	1	41
Obszary wiejskie według klasyfikacji Eurostatu w 2005 r.	2	42
Gęstość zaludnienia na 1 km ² na obszarach wiejskich w 2005 r.	3	43
Przeciętna liczba ludności w 1 miejscowości wiejskiej w 2005 r.	4	43
Udział powierzchni obszarów wiejskich w powierzchni ogółem według klasyfikacji TERYT w 2005 r.	5	45
Udział powierzchni obszarów wiejskich w powierzchni ogółem według klasyfikacji OECD w 2005 r.	6	45
Udział powierzchni obszarów wiejskich w powierzchni ogółem według klasyfikacji Eurostatu w 2005 r.	7	46
Udział ludności zamieszkałej na obszarach wiejskich w ludności ogółem według klasyfikacji TERYT w 2005 r.	8	46
Udział ludności zamieszkałej na obszarach wiejskich w ludności ogółem według klasyfikacji OECD w 2005 r.	9	47
Udział ludności zamieszkałej na obszarach wiejskich w ludności ogółem według klasyfikacji Eurostatu w 2005 r.	10	47
Współczynnik feminizacji na obszarach wiejskich w 2005 r.	11	50
Udział ludności w wieku produkcyjnym w ludności ogółem na obszarach wiejskich w 2005 r.	12	54
Wskaźnik obciążenia ekonomicznego na obszarach wiejskich w 2005 r.	13	55
Ludność w wieku powyżej 64 lat na 100 osób w wieku do 15 lat na obszarach wiejskich w 2005 r.	14	56
Współczynnik aktywności zawodowej ludności w wieku 15 lat i więcej na obszarach wiejskich w 2005 r. (BAEL)	15	57
Udział pracujących w ludności aktywnej zawodowo na obszarach wiejskich w 2005 r. (BAEL)	16	58
Wskaźnik zatrudnienia na obszarach wiejskich w 2005 r. (BAEL)	17	59
Udział bezrobotnych zarejestrowanych nie posiadających prawa do zasiłku w ogólnej liczbie bezrobotnych zarejestrowanych na obszarach wiejskich w 2005 r.	18	60
Zasoby mieszkaniowe na 1000 ludności na obszarach wiejskich w 2005 r.	19	62
Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności na obszarach wiejskich w 2005 r.	20	63

Udział mieszkań wyposażonych w gaz z sieci w odsetkach ogółu mieszkań na obszarach wiejskich w 2005 r.	21	65
Udział odłogów i ugorów w gruntach ornych w 2005 r.	22	71
Przeciętna powierzchnia gruntów w gospodarstwie rolnym w 2005 r.	23	74
Przeciętna powierzchnia zasiewów zbóż w 2005 r.	24	81
Dynamika powierzchni upraw rzepaku i rzepiku w 2005 r. w porównaniu do 2000 r.	25	82
Plony zbóż z 1 ha w 2005 r.	26	84
Dynamika liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na obszarach wiejskich w 2005 r. w porównaniu do 2000 r.	27	88
Dynamika liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą nowo zarejestrowanych w zbiorze REGON na obszarach wiejskich w 2005 r. w porównaniu do 2000 r.	28	90
Dynamika liczby turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania na obszarach wiejskich w 2005 r. w porównaniu do 2000 r.	29	93
Dynamika liczby miejsc noclegowych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania na obszarach wiejskich w 2005 r. w porównaniu do 2000 r.	30	93

ANEKS

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH.....	3
1. Polityka Unii Europejskiej w zakresie rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich	3
2. Instrumenty krajowe wspierające rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich.....	14

SKRÓTY

tys.	= tysiąc
mln	= milion
zł	= złoty
szt	= sztuka
kg	= kilogram
dt	= decytona
t	= tona
ha	= hektar
l	= litr
hl	= hektolitr
r.	= rok
cd.	= ciąg dalszy
dok.	= dokończenie
tabl.	= tablica
p.p.	= punkt procentowy

ZNAKI UMOWNE

Kreska (–)	– zjawisko nie wystąpiło
Zero (0)	– zjawisko istniało, w wielkości mniejszej od 0,5
(0,0)	– zjawisko istniało, w wielkości mniejszej od 0,05
Kropka (.)	– zupełny brak informacji albo brak informacji wiarygodnych
Znak x	– wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe
"W tym"	– oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy
Znak Δ	– oznacza, że nazwy zostały skrócone w stosunku do obowiązującej klasyfikacji
Znak #	– oznacza, że dane nie mogą być publikowane ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy o statystyce publicznej
Znak *	– oznacza, że dane zostały zmienione w stosunku do wcześniej opublikowanych.

I. UWAGI METODYCZNE

1. Wprowadzenie

Dane zawarte w niniejszej publikacji opracowano na podstawie wyników badań Głównego Urzędu Statystycznego z zakresu:

- demografii,
- aktywności ekonomicznej ludności (BAEL),
- pracujących i bezrobotnych zarejestrowanych,
- działalności gospodarczej osób fizycznych,
- użytkowania gruntów, powierzchni zasiewów, pogłównia zwierząt gospodarskich oraz charakterystyki gospodarstwa rolnego,
- szacunków produkcji rolniczej (roślinnej i zwierzęcej),
- infrastruktury społecznej,
- infrastruktury technicznej,
- turystyki.

Ponadto wykorzystano dane pochodzące z następujących źródeł administracyjnych:

- Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi dotyczących ochrony środowiska oraz wydatków inwestycyjnych na wsi,
- Centralnego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej oraz Głównego Inspektoratu Geodezji i Kartografii w zakresie powierzchni jednostek podziału terytorialnego,
- Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej odnośnie bezrobocia rejestrowanego.

Przedstawiona analiza dotyczy charakterystyki obszarów wiejskich w 2005 r. i zmian zachodzących w porównaniu do 2000 r. Zgromadzone dane zaprezentowano na poziomie kraju oraz w przekroju terytorialnym według województw. W części analitycznej wskaźniki dotyczące obszarów wiejskich porównano z danymi ogólnopolskimi oraz z danymi charakteryzującymi obszary miejskie.

2. Definicje i pojęcia

W publikacji zostały zawarte dane na temat obszarów wiejskich, które wyodrębniono na podstawie podziału terytorialnego według krajowego rejestru urzędowego podziału terytorialnego kraju (TERYT). Podział ten omówiono szczegółowo w podrozdziale 2.1.

Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych - NTS (fr. Nomenclature des Unites Territoriales Statistique, ang. Nomenclature of Units for Territorial Statistics) została opracowana na podstawie rozporządzenia (WE) nr 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 maja 2003 r. w sprawie ustalenia wspólnej klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS) (Dz. Urz. UE L 154 z 21.06.2003). Klasyfikacja ta ma na celu zapewnienie zbierania, opracowywania i udostępniania na obszarze Unii Europejskiej porównywalnych danych dla określonych statystyk regionalnych państw członkowskich. NTS dzieli Polskę na terytorialne, hierarchicznie powiązane jednostki na 5 poziomach:

- Poziom 1 - NTS 1 - regiony,
- Poziom 2 - NTS 2 - województwa,
- Poziom 3 - NTS 3 - podregiony,
- Poziom 4 - LAU 1 (ang. Local Administrative Unit), wcześniej NTS 4 – powiaty i miasta na prawach powiatu,
- Poziom 5 - LAU 2, wcześniej NTS 5 – gminy, w tym gminy miejskie będące miastami na prawach powiatu.

Gęstość zaludnienia jest to stosunek liczby ludności do powierzchni przez nią zamieszkiwanej w danym momencie czasu i wyrażony jest w osobach na km².

Współczynnik feminizacji jest to liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn.

Współczynnik dynamiki demograficznej wyraża stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów w danym okresie.

Płodność kobiet mierzy się współczynnikiem obliczonym jako iloraz liczby urodzeń żywych i liczby kobiet w wieku rozrodczym (15-49 lat). Urodzenia z matek w wieku poniżej 15 lat zalicza się do grupy 15-19 lat, urodzenia z matek w wieku 50 lat i więcej zalicza się do grupy 45-49 lat.

Przyrost naturalny ludności stanowi różnicę między liczbą urodzeń żywych i zgonów w danym okresie.

Saldo migracji dla obszarów wiejskich jest to różnica między napływem ludności na wieś z miast i zagranicy a odpływem ludności ze wsi do miast i za granicę.

Wiek produkcyjny jest to wiek zdolności do pracy i wynosi: dla mężczyzn 18-64 lat, dla kobiet 18-59 lat. Ludność w wieku produkcyjnym dzieli się na grupy: **wiek mobilny** (18-44 lat) oraz **niemobilny** (45-59 lat dla kobiet i 45-64 lat dla mężczyzn). Na **wiek nieprodukcyjny** składają się: **wiek przedprodukcyjny** (0-17 lat) oraz **wiek poprodukcyjny** (dla kobiet 60 lat i więcej, dla mężczyzn 65 lat i więcej).

Wskaźnik obciążenia ekonomicznego jest to liczba osób w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym.

Do **ludności aktywnej zawodowo** (według BAEL) zaliczono zarówno osoby pracujące, jak i bezrobotne.

Pracujący (według BAEL) są to wszystkie osoby w wieku 15 lat i więcej, które w badanym tygodniu:

- wykonywały przez co najmniej 1 godzinę pracę przynoszącą zarobek lub dochód, tzn. były zatrudnione w charakterze pracownika najemnego, pracowały we własnym (lub dzierżawionym) gospodarstwie rolnym lub prowadziły własną działalność gospodarczą poza rolnictwem, pomagały (bez wynagrodzenia) w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa rolnego lub rodzinnej działalności gospodarczej poza rolnictwem;
- nie wykonywały pracy w badanym tygodniu (np. z powodu choroby, urlopu, przerwy w działalności zakładu, trudnych warunków atmosferycznych, strajku), ale formalnie miały pracę.

Za **bezrobotne** (według BAEL) uznano osoby, w wieku 15-74 lat, które spełniały jednocześnie 3 warunki:

- w okresie badanego tygodnia nie były osobami pracującymi,
- aktywnie poszukiwały pracy,
- były gotowe podjąć pracę w ciągu dwóch tygodni następujących po tygodniu badanym.

Do bezrobotnych zostały zaliczone także osoby, które nie poszukiwały pracy, ponieważ miały pracę załatwioną i oczekiwały na jej rozpoczęcie przez okres nie dłuższy niż 3 miesiące oraz były gotowe tę pracę podjąć.

Ludność bierna zawodowo (według BAEL) są to wszystkie osoby w wieku 15 lat i więcej, które nie zostały zaklasyfikowane jako pracujące lub bezrobotne, a więc osoby, które w badanym tygodniu:

- nie pracowały, nie miały pracy i jej nie poszukiwały;

- nie pracowały, poszukiwały pracy, ale nie były zdolne (gotowe) do jej podjęcia w ciągu 2 tygodni następujących po tygodniu badanym;
- nie pracowały i nie poszukiwały pracy, ponieważ miały pracę załatwioną i oczekiwały na jej rozpoczęcie w okresie dłuższym niż 3 miesiące lub do 3 miesięcy, ale nie były gotowe tej pracy podjąć.

Współczynnik aktywności zawodowej wyraża udział aktywnych zawodowo w ogólnej liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej.

Wskaźnik zatrudnienia wyraża udział ludności pracującej w ogólnej liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej.

Według definicji stosowanej w statystyce urzędów pracy zgodnie z ustawą z dnia 24 IV 2004 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu (jednolity tekst Dz. U. z 2003 r. Nr 58, poz. 514, z późniejszymi zmianami), pod pojęciem **bezrobotnego** należy rozumieć osobę niezatrudnioną i niewykonywującą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym w danym zawodzie lub służbie albo innej pracy zarobkowej albo jeżeli jest osobą niepełnosprawną, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy, nieuczącą się w szkole, z wyjątkiem uczącej się w szkole dla dorosłych, lub przystępującej do egzaminu eksternistycznego z zakresu tej szkoły lub w szkole wyższej w systemie wieczorowym, zaocznym lub eksternistycznym, **zarejestrowaną** we właściwym dla miejsca zameldowania (stałego lub czasowego) powiatowym urzędzie pracy oraz poszukującą zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, jeżeli:

- ukończyła 18 lat;
- kobieta nie ukończyła 60 lat, a mężczyzna 65 lat;
- nie nabyła prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, renty szkoleniowej, renty socjalnej albo po ustaniu zatrudnienia, innej pracy zarobkowej, zaprzestaniu prowadzenia pozarolniczej działalności, nie pobiera zasiłku przedemerytalnego, świadczenia przedemerytalnego, świadczenia rehabilitacyjnego, zasiłku chorobowego lub macierzyńskiego;
- nie jest właścicielem lub posiadaczem samoistnym lub zależnym nieruchomości rolnej, w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 23 IV 1964 r. - Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93, z późniejszymi zmianami) o powierzchni użytków rolnych powyżej 2 ha przeliczeniowych lub nie podlega ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu z tytułu stałej pracy jako współmałżonek lub domownik w gospodarstwie rolnym o powierzchni

użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe;

- nie uzyskuje przychodów podlegających opodatkowaniu podatkiem dochodowym z działów specjalnych produkcji rolnej, chyba że dochód z działów specjalnych produkcji rolnej, obliczony dla ustalenia podatku dochodowego od osób fizycznych, nie przekracza wysokości przeciętnego dochodu z pracy w indywidualnych gospodarstwach rolnych z 2 ha przeliczeniowych ustalonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego na podstawie przepisów o podatku rolnym, lub nie podlega ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu z tytułu stałej pracy jako współmałżonek lub domownik w takim gospodarstwie;
- nie podjęła pozarolniczej działalności od dnia wskazanego w zgłoszeniu do ewidencji do dnia wyrejestrowania tej działalności albo nie podlega na podstawie odrębnych przepisów obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, z wyjątkiem ubezpieczenia społecznego rolników;
- nie jest osobą tymczasowo aresztowaną lub nie odbywa kary pozbawienia wolności;
- nie uzyskuje miesięcznie przychodu w wysokości przekraczającej połowę minimalnego wynagrodzenia za pracę, z wyłączeniem przychodów uzyskanych z tytułu odsetek lub innych przychodów od środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych;
- nie pobiera, na podstawie przepisów o pomocy społecznej, zasiłku stałego;
- nie pobiera, na podstawie przepisów o świadczeniach rodzinnych, świadczenia pielęgnacyjnego lub dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania;
- nie pobiera, po ustaniu zatrudnienia, świadczenia szkoleniowego.

Mieszkanie jest to lokal przeznaczony na stały pobyt ludzi - wybudowany lub przebudowany do celów mieszkalnych; konstrukcyjnie wydzielony trwałymi ścianami w obrębie budynku, do którego prowadzi niezależne wejście z klatki schodowej, ogólnego korytarza, wspólnej sieni bądź bezpośrednio z ulicy, podwórza lub ogrodu; składający się z jednej lub kilku izb (lub zespołów izb) i pomieszczeń pomocniczych (takich jak: przedpokój, hol, łazienka, wc, garderoba, spiżarka, schowek). W budynkach zbiorowego zamieszkania za mieszkanie uznaje się tylko ten lokal, który przeznaczony jest na stałe zamieszkiwanie właściciela, zarządcy lub pracowników obiektu i ich rodzin - prowadzących odrębne gospodarstwa domowe.

Przez **powierzchnię użytkową mieszkania** rozumie się powierzchnię wszystkich pomieszczeń w mieszkaniu lub budynku mieszkalnym, w którym znajduje się tylko jedno mieszkanie, tj. pokoi, kuchni, spiżarni, przedpokoi, alków, holi, korytarzy, łazienek, ubikacji, obudowanej werandy, ganku, garderoby oraz innych pomieszczeń służących mieszkalnym i gospodarczym potrzebom mieszkańców (pracownie artystyczne, pomieszczenia rekreacyjne itp.) bez względu na ich przeznaczenie i sposób użytkowania. Nie zalicza się do powierzchni użytkowej mieszkania powierzchni: balkonów, tarasów, loggii, antresoli, szaf i schowków w ścianach, pralni, suszarni, wózkowni, strychów, piwnic i komórek przeznaczonych na przechowywanie opału, a także garaży, hydroforni i kotłowni.

Centralne ogrzewanie jest to instalacja doprowadzająca ciepło z centralnego źródła jego wytwarzania do poszczególnych pomieszczeń w mieszkaniu.

Sieć wodociągowa rozdzielcza to przewody uliczne służące do rozprowadzania wody do odbiorców za pośrednictwem połączeń do budynków i innych obiektów.

Sieć kanalizacyjna rozdzielcza to system kanałów krytych (podziemnych) odprowadzających ścieki z budynków i innych obiektów, do odbiorników lub urządzeń do oczyszczania ścieków.

Sieć gazowa rozdzielcza to system przewodów doprowadzających do odbiorców paliwa gazowe przez przedsiębiorstwa prowadzące działalność w zakresie przesyłu i dystrybucji gazu.

Telefoniczne łącza główne obejmują standardowe łącze główne (abonenci telefonii przewodowej) oraz łącza w dostęпах ISDN, tj. telefoniczną sieć cyfrową z integracją usług umożliwiającą wykorzystanie tej samej sieci dla transmisji głosu, obrazu, faksów, danych.

Do **ogólnej powierzchni gruntów** gospodarstwa zaliczono wszystkie bez wyjątku grunty wchodzące w skład gospodarstwa, a więc wszystkie grunty użytkowane rolniczo (grunty orne, sady, łąki i pastwiska), wszystkie związane z nimi grunty użytkowane nierolniczo, jak lasy, podwórza, grunty pod zabudowaniami lub przeznaczone pod zabudowę, ogrody ozdobne, grunty pod wodami, drogi, torfowiska, kamieniołomy, żwirownie itp. oraz nieużytki, niezależnie od tytułu władania (własne, dzierżawione na zasadzie umowy i bezumownie, użytkowane z innego tytułu).

Do **gruntów ornych** zalicza się grunty w uprawie, tj. pod zasiewami oraz odłogi i ugory.

Do **odłogów** zalicza się powierzchnie gruntów ornych nie dające plonów, które co najmniej przez dwa lata nie były uprawiane, natomiast do **ugorów** – powierzchnie, które w danym roku były przejściowo nieobsiane (nieużytkowane rolniczo).

Do **sadów** zalicza się grunty o powierzchni nie mniejszej niż 10 arów, zasadzone drzewami i krzewami owocowymi, szkółki drzew i krzewów owocowych.

Do **łąk i pastwisk** trwałych zalicza się grunty pokryte trwale trawami, natomiast nie zalicza się gruntów ornych obsianych trawami w ramach płodozmianu. Łąki trwałe są to grunty pokryte trwale trawami, z zasady koszone, a w rejonach górskich również powierzchnia koszonych hal i połonin. Pastwiska trwałe są to grunty pokryte trwale trawami, które z zasady nie są koszone, lecz wypasane, a w rejonach górskich również powierzchnia wypasanych hal i połonin.

Do **lasów i gruntów leśnych** zalicza się powierzchnię zalesioną oraz powierzchnię przejściowo pozbawioną drzewostanu oraz grunty związane z gospodarką leśną.

Do **powierzchni pozostałych gruntów** wlicza się grunty będące pod zabudowaniami, podwórzami, placami i ogrodami ozdobnymi oraz drogami, powierzchnię wód śródlądowych, rowów melioracyjnych, plantacji leśnych prowadzonych na gruntach nieleśnych, powierzchnię porośniętą wikliną w stanie naturalnym, powierzchnię innych gruntów użytkowych (torfowiska, żwirownie) oraz nieużytków.

Za **gospodarstwo rolne** uważa się grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami lub ich częściami, urządzeniami i inwentarzem, jeżeli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą wraz z prawami i obowiązkami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego.

Osoba kierująca gospodarstwem rolnym to osoba fizyczna upoważniona przez właściciela/użytkownika gospodarstwa do podejmowania decyzji bezpośrednio związanych z procesami produkcyjnymi, nadzorowania ich lub wykonania. Kierujący na ogół, choć nie zawsze, jest tą samą osobą co użytkownik.

Standardowa nadwyżka bezpośrednia (ang. SGM - Standard Gross Margin) z określonej działalności rolniczej to roczna wartość produkcji uzyskana z 1 hektara uprawy lub od jednego zwierzęcia pomniejszona o koszty bezpośrednie poniesione na wytworzenie tej produkcji po uwzględnieniu średniej z trzech lat.

Wielkość ekonomiczna gospodarstwa rolnego jest to suma standardowych nadwyżek bezpośrednich wszystkich działalności prowadzonych w tym gospodarstwie. Wielkość ekonomiczna wyrażona jest w Europejskich Jednostkach Wielkości (ang. European Size Unit - ESU). Wartość 1 ESU jest ustalana przez Komisję Europejską. Wartość ta od 1984 r. wynosi 1200 euro.

Gospodarstwa rolne klasyfikuje się według wielkości ekonomicznej w dziesięciu klasach:

Klasa wielkości ekonomicznej	Wielkości w ESU
I	< 2
II	2-4
III	4-6
IV	6-8
V	8-12
VI	12-16
VII	16-40
VIII	40-100
IX	100-250
X	≥ 250

Typ rolniczy gospodarstwa określany jest na podstawie wielkości udziału standardowej nadwyżki bezpośredniej poszczególnych działalności rolniczych prowadzonych w gospodarstwie w całkowitej standardowej nadwyżce bezpośredniej gospodarstwa rolnego (G SGM).

Wyróżnia się 9 typów ogólnych (w tym typ 9 obejmuje gospodarstwa, które nie spełniają warunków klasyfikacji gospodarstw do typów 1-8), 17 typów podstawowych, 50 typów szczegółowych oraz 31 podtypów. Dla potrzeb definicji typów ogólnych, standardowym nadwyżkom bezpośrednim z działalności ujmowanych w badaniach struktury gospodarstw rolnych zostały nadane następujące symbole:

- **P1** – standardowa nadwyżka bezpośrednia z następujących upraw: zboża (pszenica zwyczajna, pszenica twarda, żyto, pszenżyto, jęczmień, owies, kukurydza na ziarno, ryż, gryka, proso, pozostałe zboża), strączkowe łącznie z mieszankami zbóż z roślinami strączkowymi (groch jadalny, fasola jadalna, inne strączkowe jadalne, strączkowe pastewne na ziarno, strączkowe pastewne na zielonkę), ziemniaki, buraki cukrowe, pastewne okopowe i krzyżowe, rośliny przemysłowe (tytoń, chmiel, bawełna, rzepak i rzepik, słonecznik, soja, len, konopie, zioła i rośliny aromatyczne), warzywa, melony i truskawki w uprawie polowej, rośliny paszowe (trawy polowe, kukurydza na zielonkę, motylkowe pastewne na zielonkę, inne pastewne na gruntach ornych), uprawy nasienne

i sadzonki, ziemia odłogowana (celowe odłogowanie, objęte schematem bodźców finansowych).

- **P2** – standardowa nadwyżka bezpośrednia z następujących upraw: warzywa, melony i truskawki w uprawie polowej – ogrody towarowe, warzywa, melony i truskawki w uprawie pod osłonami, kwiaty i rośliny ozdobne w uprawie polowej, kwiaty i rośliny ozdobne w uprawie pod osłonami, grzyby.
- **P3** – standardowa nadwyżka bezpośrednia z następujących upraw: plantacje drzew i krzewów owocowych, winnice, szkółki drzew i krzewów owocowych, ozdobnych i leśnych, pozostałe uprawy trwałe (np. wiklina), uprawy trwałe pod osłonami.
- **P4** – standardowa nadwyżka bezpośrednia z następujących gatunków zwierząt: konie, bydło, owce, kozy oraz łąki i pastwiska.
- **P5** – standardowa nadwyżka bezpośrednia z następujących gatunków zwierząt: trzoda chlewna, drób, króliki (samice).

Wyróżnia się następujące **typy ogólne** gospodarstw:

1. Specjalizujące się w uprawach polowych

Gospodarstwa, dla których: $P1 > 2/3$ całkowitej standardowej nadwyżki bezpośredniej gospodarstwa (G SGM)

2. Specjalizujące się w uprawach ogrodniczych

Gospodarstwa, dla których: $P2 > 2/3$ G SGM

3. Specjalizujące się w uprawach trwałych

Gospodarstwa, dla których: $P3 > 2/3$ G SGM

4. Specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych w systemie wypasowym

Gospodarstwa, dla których: $P4 > 2/3$ G SGM

5. Specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi

Gospodarstwa, dla których: $P5 > 2/3$ G SGM

6. Różne uprawy

Gospodarstwa, które nie spełniają kryteriów definicji typów 1-5, natomiast spełniają jeden z poniższych warunków:

$1/3$ G SGM $< P1 \leq 2/3$ G SGM; $P4 \leq 1/3$ G SGM; $P5 \leq 1/3$ G SGM

lub

$1/3$ G SGM $< P2 \leq 2/3$ G SGM; $P4 \leq 1/3$ G SGM; $P5 \leq 1/3$ G SGM

lub

$1/3$ G SGM $< P3 \leq 2/3$ G SGM; $P4 \leq 1/3$ G SGM; $P5 \leq 1/3$ G SGM

7. Różne zwierzęta

Gospodarstwa, które nie spełniają kryteriów definicji typów 1-6, natomiast spełniają jeden z poniższych warunków:

$1/3 G SGM < P4 \leq 2/3 G SGM$; $P1 \leq 1/3 G SGM$; $P2 \leq 1/3 G SGM$;

$P3 \leq 1/3 G SGM$

lub

$1/3 G SGM < P5 \leq 2/3 G SGM$; $P1 \leq 1/3 G SGM$; $P2 \leq 1/3 G SGM$;

$P3 \leq 1/3 G SGM$

8. Różne uprawy i zwierzęta, łącznie

Gospodarstwa, uprawiające różne uprawy i utrzymujące różne gatunki zwierząt gospodarskich, które nie spełniają kryteriów definicji dla typów 1-7. Spełniają natomiast szczegółowe warunki dla typów podstawowych, szczegółowych i podtypów, m.in.:

$P1 > 1/3 G SGM$; $P4 > 1/3 G SGM$

lub nie spełniają powyższego warunku, a spełniają warunki:

$P1 > 1/3 G SGM$; $P5 > 1/3 G SGM$

lub

$P3 > 1/3 G SGM$; $P4 > 1/3 G SGM$

9. Gospodarstwa niesklasyfikowane

Gospodarstwa, które nie spełniły warunków klasyfikacji do typów 1 – 8.

Dla potrzeb analizy nakładów pracy w rolnictwie w 2005 r. uwzględniono wkład pracy (nawet w minimalnym wymiarze) wszystkich członków gospodarstwa domowego z użytkownikiem gospodarstwa rolnego w ciągu 12 miesięcy poprzedzających moment badania, pod warunkiem, że w gospodarstwie rolnym była prowadzona aktualnie działalność (tj. w momencie realizacji badania).

Dane o **pracujących** dotyczą pracujących w gospodarstwach indywidualnych oraz pracujących w gospodarstwach osób prawnych.

W **gospodarstwach indywidualnych** badana była **rodzinną siłą roboczą** oraz **osoby spoza gospodarstwa domowego** zatrudnione w gospodarstwie rolnym, jak również **osoby świadczące pomoc sąsiedzka** oraz **pracownicy kontraktowi**.

Przez **rodzinną siłę roboczą** należy rozumieć członków gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego (w wieku 15 lat i więcej), którzy pracowali bez wynagrodzenia w rodzinnym gospodarstwie rolnym.

W **gospodarstwach osób prawnych** badany był wkład pracy pracowników najemnych i kontraktowych.

Wśród pracujących członków gospodarstwa domowego z użytkownikiem gospodarstwa rolnego (określonych jako „pracujących w swoim gospodarstwie rolnym”) wyodrębniono następujące kategorie:

1. pracujący wyłącznie w swoim gospodarstwie rolnym,
2. pracujący głównie w swoim gospodarstwie rolnym i dodatkowo poza gospodarstwem,
3. pracujący głównie poza swoim gospodarstwem rolnym i dodatkowo w swoim gospodarstwie rolnym.

W przypadku współmałżonków użytkownika – w badaniu uwzględniono również osoby niepracujące w gospodarstwie rolnym. Natomiast w tablicach prezentujących nakłady pracy w gospodarstwie rolnym przedstawione zostały dane dotyczące wyłącznie osób pracujących

Za **pracę w swoim gospodarstwie rolnym** uznaje się wykonywanie prac bezpośrednio związanych z produkcją rolniczą (roślinną i zwierzęcą) oraz prace ogólne, związane z prowadzeniem gospodarstwa np.:

- zakup środków produkcji,
- sprzedaż produktów i przygotowanie ich do sprzedaży,
- prace związane z magazynowaniem,
- transport na potrzeby gospodarstwa rolnego,
- bieżące naprawy sprzętu rolniczego, prace konserwacyjne budynków, maszyn, instalacji,
- organizację i zarządzanie pracą w gospodarstwie rolnym, załatwianie spraw urzędowych, prowadzenie rachunków,
- wypełnianie wniosków o dopłaty bezpośrednie, SAPARD i inne.

Jako pracy w gospodarstwie rolnym nie traktuje się takich prac jak: przyrządzanie posiłków, pranie, sprzątanie, doglądanie dzieci oraz innych prac związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego. Wyłączone są również prace związane z leśnictwem, łowiectwem, połowem lub hodowlą ryb (bez względu na to czy prowadzone były w gospodarstwie czy poza nim), a także praca w ramach działalności gospodarczej innej niż rolnicza.

Za **pracę poza gospodarstwem rolnym** uznaje się każdą pracę (również dorywczą), wykonywaną poza rodzinnym gospodarstwem rolnym (najemną lub na własny rachunek, w tym również w rolnictwie) w ciągu 12 miesięcy poprzedzających moment badania. Uwzględniona została tutaj również praca wykonywana w rodzinnej działalności gospodarczej (innej niż rolnicza) np. w agroturystyce, działalności usługowej z wykorzystaniem własnego sprzętu itd.

Ze względu na duży udział pracy w niepełnym wymiarze godzin oraz sezonowego zatrudnienia pracowników dorywczych, **nakłady pracy w rolnictwie zostały wyrażone w umownych rocznych jednostkach pracy (Annual Work Unit – AWU).**

Roczna jednostka pracy (AWU) oznacza ekwiwalent pełnego etatu. Oblicza się ją przez podzielenie liczby godzin przepracowanych w ciągu roku przez roczną liczbę godzin odpowiadającą pełnemu etatowi. W Polsce zastosowano jednostkę pracy równą 2120 godzin pracy w roku, tzn. 265 dni roboczych po 8 godzin pracy dziennie. Przy wyliczaniu nakładów pracy wyrażonych w AWU (zgodnie z metodologią Eurostatu) zachowano warunek, że na 1 osobę nie może przypadać więcej niż 1 AWU, nawet jeżeli w rzeczywistości pracuje ona dłużej.

Do **pracowników najemnych** zaliczono osoby zatrudnione na podstawie pisemnej lub ustnej umowy o pracę, otrzymujące wynagrodzenie w gotówce lub naturze. Częścią wynagrodzenia mogły być również koszty utrzymania (np. nocleg, wyżywienie).

Do **pracowników najemnych stałych** zaliczono osoby, które pracowały w każdym tygodniu w roku poprzedzającym dzień badania, bez względu na liczbę godzin pracy w ciągu tygodnia. Do pracowników najemnych stałych zaliczono również osoby, które przepracowały tylko część tygodni w roku ze względu na:

- specyfikę produkcji rolnej w gospodarstwie (np. uprawa owoców, warzyw gruntowych) wymagającej zatrudnienia pracowników tylko w ciągu kilku miesięcy w roku,
- urlop, służbę wojskową, chorobę, wypadek, zgon,
- rozpoczęcie lub zakończenie pracy w gospodarstwie (czyli osoby, które zmieniły miejsce pracy w ciągu roku),
- całkowite wstrzymanie pracy w gospodarstwie spowodowane przyczynami naturalnymi (powódź, pożar).

Za **gospodarstwo domowe użytkownika gospodarstwa rolnego** uważa się zespół osób mieszkających i utrzymujących się wspólnie, jeżeli wśród nich jest osoba prowadząca gospodarstwo indywidualne.

Za **dochód całkowity gospodarstwa domowego** uważa się łączne dochody wszystkich osób zamieszkałych wspólnie z użytkownikiem gospodarstwa rolnego i utrzymujących się razem z nim, tj. z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej: rolniczej i pozarolniczej (również tej nie związanej z gospodarstwem rolnym) oraz z tytułu: pracy najemnej, pobierania emerytur i rent, zasiłku z pomocy społecznej, zasiłku wychowawczego,

alimentów, stypendiów, posiadania lokat kapitałowych, uzyskiwania pomocy zagranicznej, wygranych w grach liczbowych i loteriach itp.

Dane o **miejscu pracy** osób pracujących prezentowane są w układzie **Polskiej Klasyfikacji Działalności** (PKD), która została opracowana na podstawie wydawnictwa Urzędu Statystycznego Wspólnot Europejskich Eurostat - „Nomenclature statistique des activites economiques dans la Communate europeenne - NACE rev. 1”. Pracujący mogą należeć do jednego z trzech sektorów ekonomicznych, na które składają się określone sekcje PKD:

1. sektor rolniczy: Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo (A), Rybactwo (B);
2. przemysłowy: Górnictwo (C), Przetwórstwo przemysłowe (D), Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę (E), Budownictwo (F);
3. usługowy – pozostałe sekcje PKD;
w tym:
 - usługi rynkowe: Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodów, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego (G), Hotele i restauracje (H), Transport, gospodarka magazynowa i łączność (I), Pośrednictwo finansowe (J), Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej (K), Działalność usługowa, komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała (O);
 - usługi nierynkowe: Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenie społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne (L), Edukacja (M), Ochrona zdrowia i pomoc społeczna (N).

Osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą to każdy, kto ukończył 18 rok życia i tym samym ma pełną zdolność do czynności prawnych, podejmujący działalność gospodarczą; osoba fizyczna jest uznana przez prawo za osobę prawną działającą we własnym imieniu.

3. Ważniejsze grupowania i uwagi do tablic

W niniejszej publikacji przyjęto grupowania:

- ludności według ekonomicznych grup wieku: wiek przedprodukcyjny, produkcyjny (mobilny i niemobilny) oraz poprodukcyjny;
- form własności użytków rolnych: sektor prywatny, w tym gospodarstwa indywidualne oraz sektor publiczny;

- gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych: 0-1 ha, 1-5, 5-10, 10-30, 30-50, 50-100, 100 ha i więcej;
- form własności gospodarstw rolnych: sektor prywatny, w tym gospodarstwa indywidualne oraz sektor publiczny;
- gospodarstw rolnych według poziomu wykształcenia osoby kierującej: wyższe, policealne i średnie, zasadnicze zawodowe, gimnazjalne i podstawowe, podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego;
- gospodarstw rolnych według poziomu wykształcenia rolniczego osoby kierującej: wyższe, policealne i średnie, zasadnicze zawodowe, kurs rolniczy;
- pracujących w gospodarstwach rolnych według wieku: do 40 lat, 41-55, 56-64, 65 lat i więcej;
- gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą według klas wielkości ekonomicznej w ESU: 0-2, 2-4, 4-6, 6-8, 8-12, 12-16, 16-40, 40-100, 100-250, 250 i więcej;
- osób pracujących w sektorach ekonomicznych: rolniczym, w tym w rolnictwie, przemysłowym i usługowym (rynkowym i nierynkowym);
- osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w sektorach ekonomicznych: rolniczym, w tym w rolnictwie; przemysłowym i usługowym (rynkowym i nierynkowym);
- osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, zatrudniających: do 9 osób, 10-49, 50 osób i więcej.

Od I kwartału 2003 r. wyniki BAEL uogólniane są na podstawie bilansu ludności opracowywanego przy wykorzystaniu wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002. Dane te nie są w pełni porównywalne z wynikami badań dla okresów wcześniejszych, dlatego w publikacji (tabl. 5) przedstawiono jedynie analizę stanu w IV kwartale 2005 r.

Dane w tablicy 11 części tabelarycznej dotyczące powierzchni użytków rolnych wykazano łącznie z użytkami rolnymi nie użytkowanymi rolniczo tj. terenami budowlanymi, rekreacyjnymi itp.

Dane dotyczące gospodarstw rolnych, pracujących w rolnictwie oraz dochodów gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego opracowano na podstawie badania użytkowania gruntów, powierzchni zasiewów, pogłowia zwierząt gospodarskich oraz charakterystyki gospodarstwa rolnego przeprowadzonego w czerwcu 2005 r. Omawiane dane przedstawiono według **siedziby użytkownika gospodarstwa**

rolnego, natomiast tablice dotyczące typologii gospodarstw rolnych (tabl. 17, 18) zaprezentowano według **siedziby gospodarstwa rolnego**. Dane dotyczące użytkowania gruntów w gospodarstwach rolnych, powierzchni zasiewów i obsady zwierząt gospodarskich odzwierciedlają stan w czerwcu. Informacje o wielkości plonów głównych ziemiopłodów rolnych uzyskano na podstawie wyników reprezentacyjnych badań oraz ocen i ekspertyz rzeczoznawców GUS dla gospodarstw indywidualnych oraz sprawozdań statystycznych z gospodarstw państwowych, spółdzielczych i spółek z udziałem mienia sektora publicznego i prywatnego. W tablicy 26 dane o zużyciu nawozów mineralnych lub chemicznych dotyczą roku gospodarczego tj. 1999/2000 i 2004/2005. Ponadto dane dotyczące liczby ciągników za rok 2000 zaprezentowano według stanu w grudniu, a za rok 2005 według stanu w czerwcu.

Dane dotyczące osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (tabl. 28) pozyskano z Krajowego Rejestru Urzędowego Podmiotów Gospodarki Narodowej (KRUPGN).

Dane na temat osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (tabl. 29) dotyczą jednostek zarejestrowanych w rejestrze REGON bez uwzględniania osób prowadzących gospodarstwa indywidualne.

W tablicach zawartych w niniejszej publikacji, grupowań dokonano w oparciu o przedziały domknięte lewostronnie, np. do przedziału 5-10 ha zaliczono gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych od 5,00 ha do 9,99 ha.

W tablicach zawierających sumaryczne dane mogą wystąpić pewne nieścisłości rachunkowe wynikające z zaokrągleń automatycznych. Informacje liczbowe w ujęciu odsetkowym prezentowane są z jednym znakiem po przecinku i z uwagi na elektroniczną technikę zaokrągleń mogą nie sumować się na 100%. Liczby te są poprawne pod względem merytorycznym.

CZĘŚĆ ANALITYCZNA

1. MIĘDZYNARODOWE DOŚWIADCZENIA W ZAKRESIE USTALANIA KRYTERIÓW KLASYFIKACJI OBSZARÓW WIEJSKICH

1.1. Wprowadzenie

W okresie ostatnich kilku lat, w wielu krajach europejskich zintensyfikowano badania nad stworzeniem definicji obszarów wiejskich. Jak wskazuje praktyka, nadal brakuje jednak propozycji, które mogłyby być powszechnie uznawane. Podejmowane liczne próby identyfikowania wsi opierają się przede wszystkim na przekonaniu, że stanowi ona przeciwieństwo miasta. Wieś różni się od miasta dominującym typem aktywności gospodarczej, formą skupienia ludności, stylem i sposobem życia, a także charakterem związku z przyrodniczymi podstawami życia społeczno-ekonomicznego.

Wysiłki na rzecz ustalenia typologii „wiejskości” dla potrzeb polityki krajowej i europejskiej odzwierciedlają wyżej wymienione uwarunkowania, a klasyfikacje „wiejskości” i „miejskości” oddalają się od prostych typologii, opartych na gęstości zaludnienia, w stronę bardziej złożonych klasyfikacji bazujących na funkcjonalnych powiązaniach pomiędzy obszarami wiejskimi i miejskimi.

Najprostsze i powszechnie przyjęte definicje obszarów wiejskich, nazywane statystyczno-administracyjnymi, posługują się najczęściej kryterium demograficznym i są oparte na liczebności populacji zamieszkującej dany teren oraz na kryterium gęstości zaludnienia lub na prostym podziale administracyjnym wieś – miasto. Omawiane kryteria znalazły zastosowanie m.in. w programach wsparcia rozwoju obszarów wiejskich finansowanych z budżetu Unii Europejskiej.

Niektóre spośród krajów członkowskich Unii Europejskiej opracowały własne definicje obszarów wiejskich dla różnych celów związanych z realizacją krajowej polityki rozwoju wsi i rolnictwa. Nieliczne z tych definicji mają jednak charakter oficjalnie przyjętych i wdrożonych rozwiązań. Wśród krajów członkowskich Unii Europejskiej, które opracowały lub w których są zaawansowane prace w zakresie ustalenia definicji obszarów wiejskich można wymienić m.in.: Finlandię, Szwecję, Wielką Brytanię, Niemcy oraz Włochy i Belgię.

Mimo prac w zakresie doboru kryteriów klasyfikacji obszarów wiejskich, tak w skali międzynarodowej jak również poszczególnych krajów, ustalenie wspólnej międzynarodowej

definicji obszarów wiejskich i ich delimitacji wymaga zaangażowania i współpracy wielu ponadnarodowych instytucji, w tym głównie OECD i Urzędu Statystycznego Wspólnoty Europejskiej (Eurostatu).

1.2. Działania OECD na rzecz wyróżniania i delimitacji obszarów wiejskich

Planowanie terytorialnej polityki wiejskiej w krajach OECD zostało zapoczątkowane w latach 90. Głównym elementem programu było działanie na rzecz oceny poziomu rozwoju obszarów wiejskich. Zainicjowane wówczas projekty terytorialne dotyczyły gromadzenia i dostarczania danych statystycznych na poziomie jednostek lokalnych^{1/}. Podjęte wówczas działania miały na celu wypracowanie ogólnie akceptowanej definicji obszarów wiejskich i miejskich, która pozwoliłaby na precyzyjne ich wyznaczenie i dzięki temu na opracowanie zestawu porównywalnych cech diagnostycznych. Obecnie istnieje znaczna różnorodność kryteriów wyodrębniania definicji obszarów wiejskich, co przedstawiono w tabelicy 1. I tak np. we Francji za wiejskie uznaje się osady zamieszkałe przez mniej niż 2000 osób, w Danii obszary wiejskie definiuje się jako te zamieszkałe przez mniej niż 200 osób, w Rumunii zaś termin ten określany jest za pomocą kryteriów prawnych, bez uwzględnienia wielkości demograficznych.

^{1/} Rural Development Indicators. Interim Report ed. J. Bryden, August 2003. Doc. ESTAT/F5/DR/14. PAIS. Part II.

Tabl. 1. Podstawowe kryteria wydzielenia obszarów wiejskich oraz udział populacji wiejskiej i powierzchni obszarów wiejskich w wybranych krajach europejskich

Kraj	Udział		Wartości graniczne pozwalające zaklasyfikować obszar jako wiejski	Najmniejsza jednostka terytorialna definiująca obszary wiejskie
	ludności obszarów wiejskich w ludności ogółem	powierzchni obszarów wiejskich w powierzchni ogółem		
Austria	12,8	99,7	nie ma wyraźnej wartości granicznej - obszary wiejskie są zdefiniowane jako obszary inne niż ośrodki miejskie; generalnie ośrodki miejskie zamieszkuje więcej niż 1 tys. ludności i są one wyposażone w rozpoznawalne atrybuty miejskie, takie jak np. ulice	okręg spisowy
Bułgaria	43,7	81,4	gęstość zaludnienia mniejsza niż 150 osób/km ² i największe miasto w gminie o populacji mniejszej niż 30 tys. mieszkańców	gmina
Czechy	26,5	73,7	mniej niż 2 tys. mieszkańców w gminie	gmina
Dania	14,7	brak danych	obszary, które nie są miejskie (wszystkie wioski, w których mieszka 200 lub więcej osób są traktowane jako miejskie)	adres
Estonia	32,6	98,4	do 2,5 tys. mieszkańców	gmina
Francja	24,0	82,0	osady zamieszkałe przez mniej niż 2 tys. osób	gmina
Litwa	33,1	97,0	małe miasta (populacja mniejsza niż 3 tys. osób) i wioski (inne zamieszkałe obszary nie posiadające typowych atrybutów miasta) są przypisane do obszarów wiejskich	obszar wyznaczony kodem pocztowym
Łotwa	47,5	98,2	brak danych	parafie i obszary wiejskie
Rosja	27,0	brak danych	brak danych	gospodarstwo, wieś, miasteczko wiejskie
Niemcy	13,0	30,4	obszary o gęstości zaludnienia do 100 osób/km ² z ośrodkiem miejskim zamieszkanym przez 100 tys. lub więcej mieszkańców oraz obszary o gęstości zaludnienia poniżej 150 osób/km ² nie posiadające ośrodka miejskiego zamieszkanego przez 100 tys. lub więcej osób	Kreis (NTS 3)
Rumunia	45,5	89,0	brak wartości granicznej - termin „wiejski” definiowany jest prawnie bez uwzględniania wielkości demograficznych ani gęstości zaludnienia	wieś/gmina
Szwecja	35-40	ok. 95	wszystkie osady liczące mniej niż 1 tys. mieszkańców są osadami wiejskimi	współrzędne demograficzne/adres
Szwajcaria	32,0	77,0	za wiejskie uważane są aglomeracje liczące mniej niż 20 tys. mieszkańców	społeczność (gmina)
Wielka Brytania	brak danych	brak danych	Szkocja - wszystkie obszary poza osadami liczącymi 10 tys. lub więcej mieszkańców; Walia - wszystkie obszary za wyjątkiem średnich i dużych miast, które uznano za całkowicie niewiejskie; 150 osób/km ²	Szkocja -jednostka kodu pocztowego; Walia - hrabstwo (NTS 3)

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie Kwestionariusza Statystycznego Rozwoju Obszarów Wiejskich (Note No. 1. UNECE) oraz danych statystycznych GUS.

Problematyką rozwoju obszarów wiejskich w ramach OECD zajmuje się Wydział Rozwoju Wiejskiego i Regionalnego Służby Rozwoju Terytorialnego (Rural and Regional Division of the Territorial Development Service). Jednostka ta została utworzona w 1994 r., w celu monitorowania rezultatów programów dotyczących m.in. rozwoju obszarów wiejskich i polityki regionalnej. Efektem prowadzonych prac było stworzenie międzynarodowej, harmonijnej bazy danych obejmującej 2500 regionów we wszystkich krajach członkowskich OECD, zawierającej wskaźniki demograficzne, socjalne, ekonomiczne i środowiskowe dla każdej z jednostek regionalnych. W 1994 r. omawiana instytucja ustaliła kryteria identyfikowania i podziału obszarów i regionów zgodnie ze stopniem ich zurbanizowania. Przyjęte wówczas kryteria uwzględniały dwa poziomy analizy terytorialnej: lokalny i regionalny. Poziom lokalny obejmował podstawową jednostkę administracyjną, sklasyfikowaną jako miejska lub wiejska według następujących kryteriów:

- **obszar wiejski** to obszar, gdzie gęstość zaludnienia nie przekracza 150 osób/km²;
- **obszar miejski** to obszar, gdzie gęstość zaludnienia wynosi 150 lub więcej osób/km².

Na poziomie NTS 3 jednostki funkcjonalne lub administracyjne są klasyfikowane w zależności od procentowego udziału na tym terenie ludności mieszkającej na obszarach wiejskich (według kryteriów poziomu lokalnego). Wyróżniono 3 typy regionów:

- **region w przeważającym stopniu wiejski**, gdy więcej niż 50% jego mieszkańców zamieszkuje obszary lokalne sklasyfikowane jako wiejskie, według kryteriów poziomu lokalnego;
- **region w znacznym stopniu wiejski**, gdy udział procentowy mieszkańców zamieszkujących obszary lokalne sklasyfikowane jako wiejskie wynosi 15–50%;
- **region w przeważającym stopniu miejski**, gdy mniej niż 15% jego mieszkańców zamieszkuje obszary lokalne sklasyfikowane jako wiejskie.

W 1996 r. Służba Rozwoju Terytorialnego OECD przedstawiła kolejną, bardziej szczegółową, propozycję zestawu podstawowych wskaźników oceny poziomu rozwoju obszarów wiejskich, uwzględniającą założenia wyżej wymienionej klasyfikacji^{2/}.

^{2/} Territorial Indicators on Employment: Focusing on Rural Development. OECD, Paris, 1996.

W omawianej propozycji znalazły się cechy zebrane w 4 podstawowe grupy:

Populacja i migracje;

- gęstość zaludnienia i jej zmiany,
- struktura ludności (według wieku, płci, wykształcenia),
- liczba gospodarstw domowych.

Dobrostan i sprawiedliwość społeczna;

- dochody ludności,
- warunki mieszkaniowe,
- poziom wykształcenia ludności,
- ochrona zdrowia i opieka społeczna,
- bezpieczeństwo publiczne.

Struktura ekonomiczna i jej zmiany;

- siła robocza,
- zatrudnienie i jego zmiany,
- udział sektorów ekonomicznych,
- produktywność,
- inwestycje.

Środowisko i jego trwałość;

- położenie geograficzne,
- warunki naturalne i meteorologiczne,
- ochrona przyrody i różnorodność biologiczna,
- zanieczyszczenie i ochrona powietrza.

Kolejny dokument, opublikowany przez OECD^{3/} w 2002 r., zaleca nową, obszerniejszą od poprzedniej listę wskaźników, w której znalazły się następujące propozycje:

Wskaźniki ekonomiczne;

- produktywność,
- działalność badawczo-rozwojowa (B+R) i innowacyjna,
- udział sektorów ekonomicznych.

Wskaźniki społeczne;

- warunki życia,
- rynek pracy,
- poziom wykształcenia,
- ochrona zdrowia i bezpieczeństwo publiczne,
- warunki mieszkaniowe.

Wskaźniki demograficzne;

- gęstość zaludnienia,
- zgony,
- trwanie życia,
- ruch naturalny i migracje,
- liczba gospodarstw domowych.

Wskaźniki środowiskowe;

- warunki naturalne,
- ochrona przyrody i różnorodność biologiczna,
- osadnictwo i zagospodarowanie techniczne obszaru,
- dziedzictwo kulturowe.

W 2002 r. pod patronatem OECD odbyło się seminarium nt. „Perspektywy dla Rolnictwa oraz Wskaźników Rozwoju Obszarów Wiejskich i Trwałości” (IWG.AGRI

^{3/} OECD, 2002. Wskaźniki Terytorialne Struktury i Dynamiki Społeczno-Ekonomicznej (Territorial Indicators of Socio-Economic Patterns and Dynamics), DT/TDPC(2002)23.

Seminar on Perspectives for Agriculture and Rural Indicators and Sustainability). W raporcie końcowym wypracowano i przedstawiono listę 55 podstawowych wskaźników rozwoju obszarów wiejskich, zgromadzonych w takich obszarach jak ^{4/}:

Populacja i migracje;

Demografia:

- gęstość zaludnienia,
- odsetek ludności w wieku do 16 lat (włącznie),
- odsetek ludności w wieku 65 i więcej lat,
- współczynnik umieralności noworodków.

Zmiany w populacji:

- rozwój i zmiany w strukturze i ruchu ludności,
- migracje ludności.

Dobrostan społeczny;

Zapewnienie usług:

- dostęp do usług publicznych.

Zatrudnienie:

- odsetek lokalnej siły roboczej pracującej poza miejscem zamieszkania,
- wskaźnik zatrudnienia.

Jakość zatrudnienia:

- udział pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy,
- udział zatrudnionych na umowy krótkoterminowe i długoterminowe,
- udział pracujących na własny rachunek.

Dochody:

- liczba gospodarstw domowych według głównego źródła utrzymania,
- przeciętne miesięczne wynagrodzenie,
- dochód rozporządzalny w gospodarstwie domowym.

Dostępność mieszkań:

- liczba mieszkań,
- średnia cena kupna/sprzedaży nieruchomości,
- przedział dostępności cenowej^{5/},

^{4/} Proposal of Indicators for Landscapes, Agricultural Practices and Rural Development at EU Level. STD/NA/AGRI (2002) 18, ODCE.

^{5/} affordability gap - współczynnik, przy pomocy którego dokonuje się pomiaru odsetka populacji osiągającej dochody na poziomie niewystarczającym na zapewnienie lokalu mieszkalnego.

- liczba transakcji lokali mieszkalnych,
- struktura rodzajowa dokonanych transakcji.

Poziom konkurencyjności obszarów wiejskich;

Przedsiębiorczość:

- przeciętna ilość patentów,
- ilość zgłoszeń patentowych,
- struktura nakładów na działalność badawczą i rozwojową według źródeł finansowania,
- liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej,
- wartość dodana brutto na 1 mieszkańca w sektorze przemysłowym,
- procent wartości dodanej brutto w sektorach wysoko zaawansowanej technologii.

Kapitał ludzki:

- liczba studentów,
- udział ludności z wyższym wykształceniem.

Infrastruktura biznesowa:

- zaopatrzenie w usługi szerokopasmowe.

Poziom dywersyfikacji ekonomicznej obszarów wiejskich;

Zmiany w sektorach:

- udział pracujących w sektorach ekonomicznych,
- odsetek spółek prawa handlowego z udziałem kapitału zagranicznego,
- odsetek pracujących w spółkach prawa handlowego z udziałem kapitału zagranicznego w zależności od sektora ekonomicznego,
- podmioty gospodarki narodowej według liczby pracujących,
- zysk netto w sektorze przedsiębiorstw.

Wiejskie gospodarstwa domowe:

- udział wiejskich gospodarstw domowych rolników,
- udział dochodów z działalności pozarolniczej,
- udział dochodów z działalności prowadzonej poza gospodarstwem.

Turystyka i rekreacja:

- liczba miejsc noclegowych przypadająca na 1000 mieszkańców,
- liczba pracujących w sekcji hotele i restauracje,
- stopień wykorzystania miejsc noclegowych,
- udział przedsiębiorstw wiejskich w całkowitych obrotach branży turystycznej.

Struktura ekonomiczna i wyniki w sektorze podstawowym;

Rolnictwo:

- struktura gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych,
- globalna produkcja rolnicza ogółem,
- wartość dodana brutto w sektorze rolniczym,
- wartość dodana netto gospodarstw wyrażona w aktywach, hektarach i rocznych jednostkach pracy (AWU),
- pracujący w sektorze rolniczym.

Leśnictwo:

- pracujący w leśnictwie,
- udział obszarów zalesionych,
- globalna produkcja rolnicza ogółem,
- wartość dodana brutto,
- wartość całkowitej rocznej wycinki brutto.

Rybołówstwo, gospodarka rybacka i przetwórstwo rybne:

- globalna produkcja rolnicza ogółem,
- wartość dodana brutto,
- zatrudnienie w porcie macierzystym,
- wartość wyładunku (zarejestrowane łodzie rybackie).

1.3. Kryteria identyfikowania obszarów wiejskich zalecane przez Komisję Europejską

W krajach Unii Europejskiej jest często podkreślana potrzeba ustalenia porównywalnych danych i wskaźników pozwalających na monitoring przestrzenny oraz analizy i badania transgranicznych, ponadkrajowych i europejskich trendów, które wpływają na rozwój przestrzenny regionów. Uzgodnione dane i oceny rozwoju regionalnego, pomimo że już funkcjonują w europejskich dokumentach, w tym m.in. w okresowych raportach o rozwoju regionów i w raporcie o spójności, mają wiele luk w zakresie porównywalności danych^{6/}.

Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom krajów Wspólnoty, w 2004 r. Komisja przedstawiła końcową wersję projektu Rozporządzenia Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

^{6/} Europejska Perspektywa Rozwoju Przestrzennego na rzecz trwałego i zrównoważonego rozwoju obszaru Unii Europejskiej. Wyd. TUP. Warszawa, 2000.

(European Agricultural Fund for Rural Development)^{7/}. Opracowanie zestawu wskaźników dotyczących obszarów wiejskich, które będą zastosowane we wszystkich krajach Unii Europejskiej, w nowym okresie programowym, w latach 2007-2013, jest więc przedmiotem prowadzonych aktualnie badań^{8/}.

Zgodnie z Dokumentem Roboczym Komisji w sprawie wspomnianego projektu Rozporządzenia Rady, jednostki terytorialne, na których terytorium znajduje się 90% lub więcej obszarów sklasyfikowanych jako rolnicze, leśne lub naturalne, są zaliczone do obszarów wiejskich. Jednostki terytorialne miejskie lub niewiejskie to takie, na których terytorium znajduje się więcej niż 10% obszarów sklasyfikowanych jako niewiejskie^{9/}.

W praktyce kraje członkowskie Unii Europejskiej wyodrębniają jednostki terytorialne jako wiejskie na różnych poziomach LAU, w zależności od wielkości zamieszkującej je populacji, przyjmując za wartość progową granice ustalone w Zaleceniach dla Spisów Powszechnych w 2000 r. w krajach Europy Środkowej i Wschodniej^{10/}.

Eurostat, w ramach badań nad siłą roboczą (Labour Force Survey)^{11/}, przedstawił kolejną definicję koncepcji urbanizacji. Definicja ta ma na celu określenie charakteru obszaru, na którym mieszka respondent. Dany obszar zostaje ostatecznie przypisany do jednej z trzech kategorii:

- **obszary gęsto zaludnione** to te, które odpowiadają skupisku przylegających do siebie ziem lokalnych (gmin), z których każdy charakteryzuje się gęstością zaludnienia większą niż 500 mieszkańców na km², a całkowita liczba mieszkańców go zamieszkujących wynosi co najmniej 50 tys.;
- **obszary średnio zaludnione** obejmują każde skupisko przylegających do siebie ziem lokalnych (gmin) nie zaliczających się do obszarów gęsto zaludnionych, z których każdy ma gęstość zaludnienia większą niż 100 mieszkańców na km², pod warunkiem, że takie

^{7/} Komisja Wspólnot Europejskich, 2004. Projekt Rozporządzenia Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Proposal for a Council Regulation on support for rural development by EAFRD), COM (2004) 490 final, 2004/0161 (CNS), SEC (2004) 931.

^{8/} Komisja Europejska, Eurostat, 2003. Zespół Roboczy ds. Statystyki Rozwoju Obszarów Wiejskich, zebranie 17 listopada 2003 w Luksemburgu, Protokół Skrócony (Working Group on Rural Development Statistics, Meeting of 17 November 2003 in Luxembourg, Short Minutes), Doc. ESTAT/E3/DR/17.

^{9/} Patrz str. 10 Projektu Rozporządzenia Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Komisja Wspólnot Europejskich, 2004. Dokument Roboczy Komisji, Ocena wpływu długoterminowego, COM (2004) 490 final, SEC (1004) 931.

^{10/} Komisja Statystyczna ONZ i Komisja Ekonomiczna dla Europy (1998). Zalecenia dla spisów ludności i mieszkań ok. 2000 r. w regionie EKG (Recommendations for the 2000 Censuses of Population and Housing in the ECE Region), Statistical Standards and Studies, Doc. 49.

^{11/} Komisja Europejska, Eurostat, 2003. Grupa robocza ds. statystyki rozwoju obszarów wiejskich (Working Group on Rural Development Statistics), Meeting of 17 November 2003 in Luxembourg, Item III.I on the agenda, Working document on a harmonised definition of rural areas, Doc. ESTAT/F5/DR/11.

skupisko ziem lokalnych spełnia jeden z warunków dodatkowych – całkowita liczba mieszkańców go zamieszkujących wynosi nie mniej niż 50 tys. lub skupisko to przylega do obszaru gęsto zaludnionego;

- **obszary słabo zaludnione** to skupisko przylegających do siebie ziem lokalnych (gmin), które nie jest zaliczane ani do obszarów gęsto zaludnionych, ani do obszarów średnio zaludnionych. Skupisko ziem lokalnych (gmin) o powierzchni mniejszej niż 100 km², które nie posiada wymaganej gęstości zaludnienia i jest całkowicie zamknięte w obrębie obszaru gęsto zaludnionego lub średnio zaludnionego, będzie uważane za część tego obszaru.

W oparciu o zaprezentowane kryteria Komisja Europejska przedłożyła obszerny zestaw wskaźników, który może stanowić punkt wyjścia do rozważań umożliwiających ocenę poziomu rozwoju obszarów wiejskich w krajach Unii Europejskiej. Dokument roboczy Dyrektoriatu Generalnego do spraw Rolnictwa (Agriculture Directorate General) proponuje następujący zestaw wskaźników zrównoważonego rozwoju w ujęciu przestrzennym^{12/}:

Populacja;

- liczba ludności (mężczyźni i kobiety),
- rozwój społeczny – przeciętne zmiany w liczbie ludności w okresie dziesięciu lat,
- saldo migracji,
- struktura ludności według grup wieku wyrażona w procentach (mężczyźni i kobiety),
- udział ludności z wykształceniem ponadpodstawowym.

Dochody;

- przychód z tytułu kapitału zainwestowanego za granicą (*factor income*) na osobę,
- wartość dodana brutto wyrażona w *factor costs* na roczną jednostkę pracy/produkt krajowy brutto wyrażony w *factor costs* na jedną osobę zatrudnioną.

Spójność społeczna;

- dystrybucja dochodów – stosunek dochodów osiągniętych przez najlepiej zarabiające 20% populacji do dochodów osiągniętych przez najniżej zarabiające 20% populacji,
- współczynnik ubóstwa – udział osób żyjących poniżej granicy ubóstwa,
- gospodarstwa domowe bezrobotnych – udział gospodarstw domowych, w których żaden z członków nie posiada zatrudnienia,

^{12/} Komisja Europejska, 2001. Ramy dla wskaźników dotyczących zagadnień ekonomicznych i społecznych trwałego rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich (A Framework for Indicators for the Economic and Social Dimensions of Sustainable Agriculture and Rural Development, Agriculture Directorate General).

- osoby szybko przerywające edukację – udział ludności w wieku 18-24 lat nie posiadającej wykształcenia średniego.

Produkcja;

- Produkt Krajowy Brutto (PKB),
- PKB na 1 mieszkańca (w miarę możliwości parytet siły nabywczej PPP),
- udział rolnictwa w PKB – wartość dodana brutto produktów rolnych wyrażona w cenach rynkowych/PKB wyrażony w cenach rynkowych,
- udział przemysłu spożywczego w PKB - wartość dodana brutto w cenach rynkowych przemysłu spożywczego/PKB wyrażony w cenach rynkowych.

Zatrudnienie;

- stan i struktura ludności w wieku produkcyjnym,
- stosunek pracujących w sektorze publicznym do pracujących w sektorze prywatnym,
- stosunek pracujących w rolnictwie do ogółu pracujących na obszarach wiejskich,
- stosunek pracujących w przemyśle spożywczym do ogółu pracujących na obszarach wiejskich,
- stosunek ludności w wieku 5-14 lat do ludności w wieku 55-64 lat,
- bezrobocie – stopa bezrobocia (według wieku i płci).

Grupy społeczne;

- poziom wykształcenia (mężczyźni i kobiety),
- liczba godzin pracy (mężczyźni i kobiety).

Etyka;

- warunki pracy,
- dobrostan zwierząt.

Infrastruktura;

- liczba i wielkość miast,
- odległość od ośrodków miejskich,
- transport, telekomunikacja, ochrona zdrowia.

Godnym uwagi dokumentem, zawierającym zestaw grup i cech umożliwiających diagnozę poziomu rozwoju obszarów wiejskich, jest opracowany w 2003 r. Raport Hay'a^{13/}. W raporcie zaproponowano grupy wskaźników obejmujące:

^{13/} Uaktualniona wersja Raportu Hay'a, Grupa robocza ds. statystyki rozwoju obszarów wiejskich (Up-date of the "Hay Report", Working Group on Rural Development statistics) 2 i 3 lipca 2003, Luksemburg, Item III-2 on the agenda, Doc. ESTAT/F5/DR/4, Komisja Europejska, Eurostat.

Charakterystykę demograficzną i zmiany demograficzne;

- liczba ludności i jej zmiany,
- struktura ludności według grup wiekowych,
- gęstość zaludnienia,
- migracja według grup wieku i płci,
- urodzenia i zgony.

Zatrudnienie i kapitał ludzki;

- poziom wykształcenia,
- stopa bezrobocia,
- współczynnik aktywności zawodowej i wskaźnik zatrudnienia.

Dobrobyt, dochody i jakość życia;

- przeciętne dochody,
- wzrost/spadek przeciętnych dochodów,
- liczba pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy,
- bliskość i dostępność usług.

Dostosowania w rolnictwie i jej zmiany strukturalne;

- rynek pracy,
- praca w gospodarstwie rolnym,
- odsetek właścicieli gospodarstw rolnych prowadzących działalność pozarolniczą,
- struktura osób kierujących gospodarstwem rolnym według grup wieku,
- dochody z rolnictwa i ich zmiany.

Wielofunkcyjność rolnictwa;

- udział gospodarstw rolnych posiadających lasy,
- właściciele gospodarstw rolnych prowadzący działalność pozarolniczą,
- liczba gospodarstw ekologicznych i jej zmiany.

Dywersyfikację gospodarki wiejskiej;

- znaczenie sektora rolniczego,
- udział pracujących w sektorze przemysłowym i usługowym,
- wartość dodana brutto,
- liczba miejsc noclegowych.

Infrastrukturę;

- jakość dróg,
- transport kolejowy,

- obecność lotniska w regionie.

Inny Dokument Roboczy Komisji, towarzyszący Projektowi Rozporządzenia Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich^{14/} w punkcie 3 „Główne cechy obszarów wiejskich” (*Main features of rural areas*), prezentuje kolejny zestaw ogólnych wskaźników obejmujących cechy społeczno-gospodarcze, środowiskowe oraz strukturalne cechy rolnictwa. Wśród pierwszej grupy wskaźników wymienia się:

- gęstość zaludnienia,
- zmiany liczby ludności,
- Produkt Krajowy Brutto na 1 mieszkańca,
- poziom zróżnicowania dochodów ludności,
- współczynnik zatrudnienia,
- udział procentowy osób w wieku 65 lat i więcej w ogólnej liczbie ludności,
- odsetek pracujących w rolnictwie,
- wartość dodana brutto,
- infrastruktura społeczna,
- odległość obszaru od ośrodków miejskich,
- kierunki wykorzystania powierzchni kraju,
- dziedzictwo naturalne, społeczne i kulturowe.

Wskaźniki dla cech środowiskowych, to:

- zużycie nawozów chemicznych i pestycydów,
- melioracje,
- poziom mechanizacji,
- kierunki wykorzystania powierzchni kraju,
- udział lasów w powierzchni ogółem,
- różnorodność biologiczna.

Dla strukturalnych cech rolnictwa zaproponowano następujące wskaźniki:

- liczba gospodarstw rolnych według wielkości,
- globalna produkcja rolnicza,
- liczba hektarów w gospodarstwie rolnym przypadająca na roczną jednostkę pracy,
- płeć właściciela,

^{14/} Komisja Wspólnot Europejskich, 2004. Projekt Rozporządzenia Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny Rozwoju Obszarów Wiejskich, Dokument Roboczy Komisji (Proposal for a Council Regulation on support for rural development by EAFRD), Commission Staff Working Document, Extended Impact Assessment, COM(2004) 490 final, SEC(1004) 931, str.: 9-16.

- udział pracujących w rolnictwie w niepełnym wymiarze czasu pracy,
- udział dochodów członków gospodarstwa domowego z użytkownikiem gospodarstwa rolnego w dochodach ogółem gospodarstwa domowego,
- struktura wieku osób zatrudnionych w rolnictwie.

Trudności, jakie sprawia dobór wskaźników rozwoju obszarów wiejskich w poszczególnych krajach Unii Europejskiej wynikają z rosnących potrzeb i oczekiwań. Dotyczą one głównie zakresu informacji oraz dostępności i jakości danych. Bryden i wsp.^{15/}, uwzględniając przedstawione uwagi, proponują klasyfikację wskaźników rozwoju z podziałem na trzy podstawowe obszary obejmujące:

- rozwój społeczny, w tym takie kategorie, jak: bezpieczeństwo, środowisko społeczne, usługi, mieszkalnictwo i poziom dochodów ludności;
- strukturę ekonomiczną, na którą składa się charakterystyka rynku pracy, kapitału ludzkiego, innowacji i przedsiębiorczości, infrastruktury, turystyki i rekreacji;
- sytuację demograficzną obszaru identyfikowaną przez analizę kierunków migracji i poziomu edukacji społeczeństwa.

Z raportu przedstawionego przez Brydena wynika, że w różnych krajach Unii Europejskiej spotykane są różne metody i brane są pod uwagę różne obszary analizy uwarunkowań zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Wielu specjalistów podkreśla brak konsensusu co do spójnego systemu identyfikacji i sposobów oceny poziomu rozwoju obszarów wiejskich oraz skali agregowania danych^{16/}. Szeroko rozpowszechnioną cechą podziału obszarów wiejskich jest przede wszystkim stopień ich integracji z gospodarką narodową. Ze względu na to kryterium wyodrębnia się 3 podstawowe kategorie^{17/}: zintegrowane obszary wiejskie, pośrednie obszary wiejskie oraz peryferyjne obszary wiejskie.

^{15/} Bryden J., Copus A., MacLeod M. 2003. Rural Development. Section 3. National Approaches to Rural Development Indicators. Eurostat, str.: 108-109.

^{16/} m.in.: Nelson A.C. 1993. Theories of Regional Development. In: Theories of Local Economic Development: Perspectives from Across the Disciplines. Bingham R.D., Mier R., (Eds.) SAGA Publications, Newbury Park, London; Ribaille S. 2003. Nomenclature of Territorial Units for Statistics. In: Rural Development Statistics. Item II. on the agenda: Nomenclature of Territorial Units for Statistics – NUTS 2003. Doc. ESTAT/F5/DR/2, Luxembourg.

^{17/} Agricultural Adjustment and Diversification: Implications for the Rural Economy. OECD, Paris, 1996.

2. OCENA POZIOMU ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH W POLSCE

2.1. Założenia do charakterystyki obszarów wiejskich w Polsce z uwzględnieniem doświadczeń międzynarodowych

Dysproporcje w rozwoju lokalnym obszarów wiejskich stały się przyczyną rozważań na temat ich charakterystyki i klasyfikacji. Różnice w poziomie rozwoju warunkuje wiele czynników, takich jak np.: gęstość zaludnienia, lokalizacja czy też zasobność terenów w bogactwa naturalne, istniejące struktury społeczne, gospodarcze czy stan infrastruktury. Obszary wiejskie można określać na wiele sposobów. W ostatnich latach powstało kilka użytecznych typów identyfikowania obszarów wiejskich, z których najbardziej rozpowszechnionym i ogólnie aprobowanym jest kryterium oparte na gęstości zaludnienia. Wśród nich najpowszechniej stosowane są:

- kryterium OECD – omówione we wcześniejszym rozdziale, gdzie za obszary wiejskie uznaje się tereny o gęstości zaludnienia do 150 osób/km²;
- kryterium Eurostatu (stopnia urbanizacji) – omówione we wcześniejszym rozdziale i klasyfikujące obszar jako wiejski, gdy gęstość jego zaludnienia wynosi do 100 osób/km².

W Polsce obszary wiejskie wyróżniana się na podstawie podziału terytorialnego według rejestru TERYT, w którym za obszary wiejskie uznaje się gminy wiejskie i część wiejską gminy miejsko-wiejskiej.

Cechą charakterystyczną obszarów wiejskich w skali kraju są różnice w ich rozwoju społecznym, ekonomicznym i demograficznym. Determinowane są one przez wiele czynników, począwszy od tradycji silnie zakorzenionej w świadomości ludności wiejskiej, a skończywszy na indywidualnych planach inwestycyjnych właścicieli gruntów – często niezgodnych z interesem społecznym. Obecna struktura przestrzenna użytkowania ziemi jest wynikiem wpływu warunków przyrodniczych, społeczno-gospodarczych, demograficznych i historycznych. To już nie tylko kombinacja różnych cech przestrzennych i geograficznych, ale wyraźna ingerencja człowieka – zarówno ta przemyślana i współdziałająca z warunkami naturalnymi, jak i ta zaburzająca istniejące środowisko.

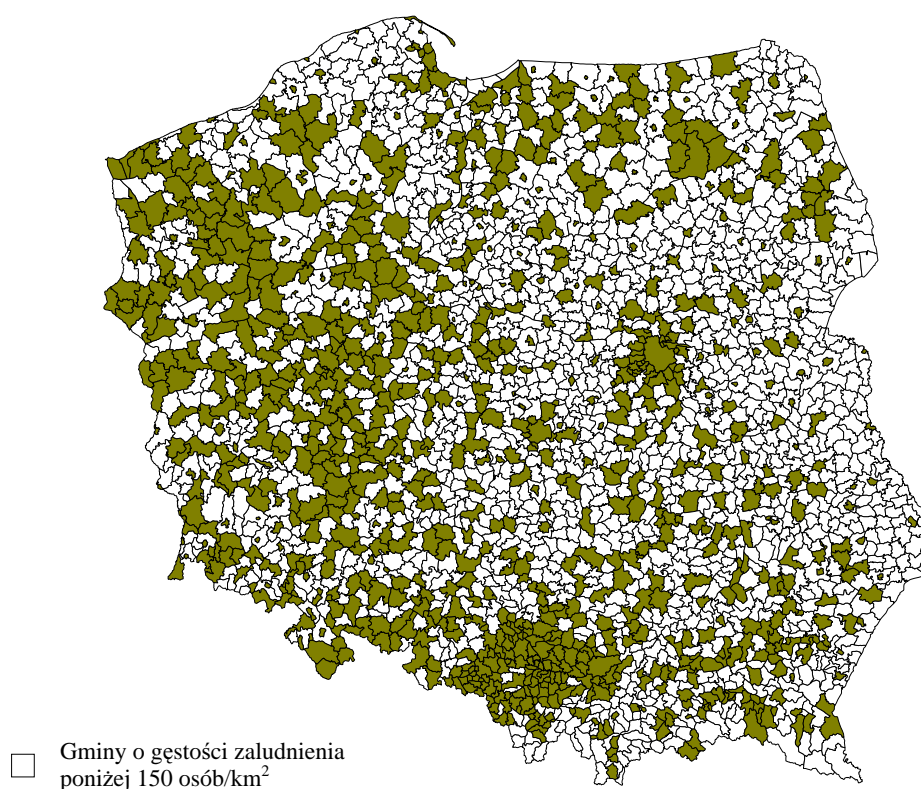
O ile przy całej niejednoznaczności pojęcia, wieś stanowi całość przestrzenną o określonych więzach społecznych i terytorialnych, o tyle zdaniem Tkocza^{18/}, pojęcie „obszar wiejski” znacznie trudniej jest określić. Przyczyn braku jednoznacznej identyfikacji

^{18/} Tkocz J., 1998. Organizacja przestrzenna wsi w Polsce. Wyd. Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.

tego pojęcia można dopatrywać się w rozluźnieniu związku między charakterem pracy i sposobem życia, która to tendencja pojawiła się w następstwie procesów modernizacji wsi^{19/}.

Prezentowane we wcześniejszym rozdziale koncepcje identyfikacji obszarów wiejskich według OECD i Eurostatu, mimo że bezpośrednio nie informują o żadnej z funkcji obszaru, to jednak pośrednio wskazują na stopień intensywności zagospodarowania terenów, na charakter osadnictwa, możliwości wyposażenia w usługi, urządzenia infrastrukturalne itp., czyli na zagadnienia, które mają wpływ na kształtowanie struktury funkcjonalnej i których rozwój od tej struktury zależy^{20/}.

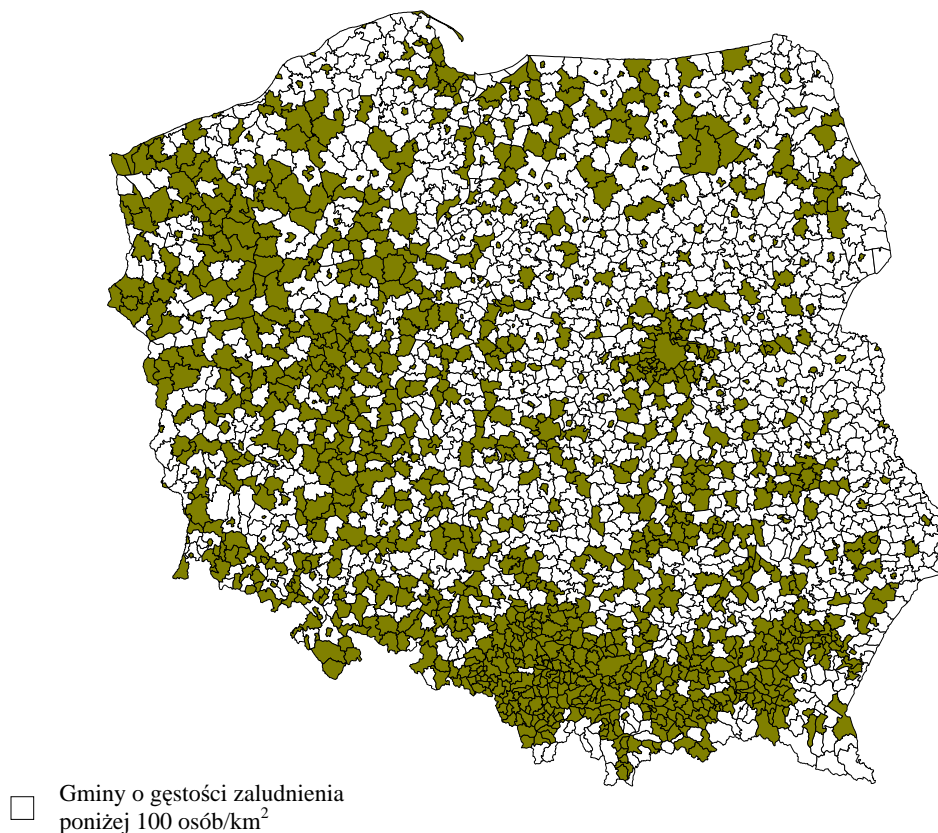
Rys. 1. Obszary wiejskie według klasyfikacji OECD w 2005 r.

^{19/} Rozwój obszarów wiejskich w perspektywie integracji z Unią Europejską. 1998. Red. Kaleta A. Wyd. FAPA, UMK w Toruniu, SGGW w Warszawie, Toruń.

^{20/} Stola W., 1992. Struktura funkcjonalna wsi polskiej. W: Wybrane zagadnienia obszarów wiejskich, Biuletyn KPZK PAN, z. 158, Warszawa, str. 60.

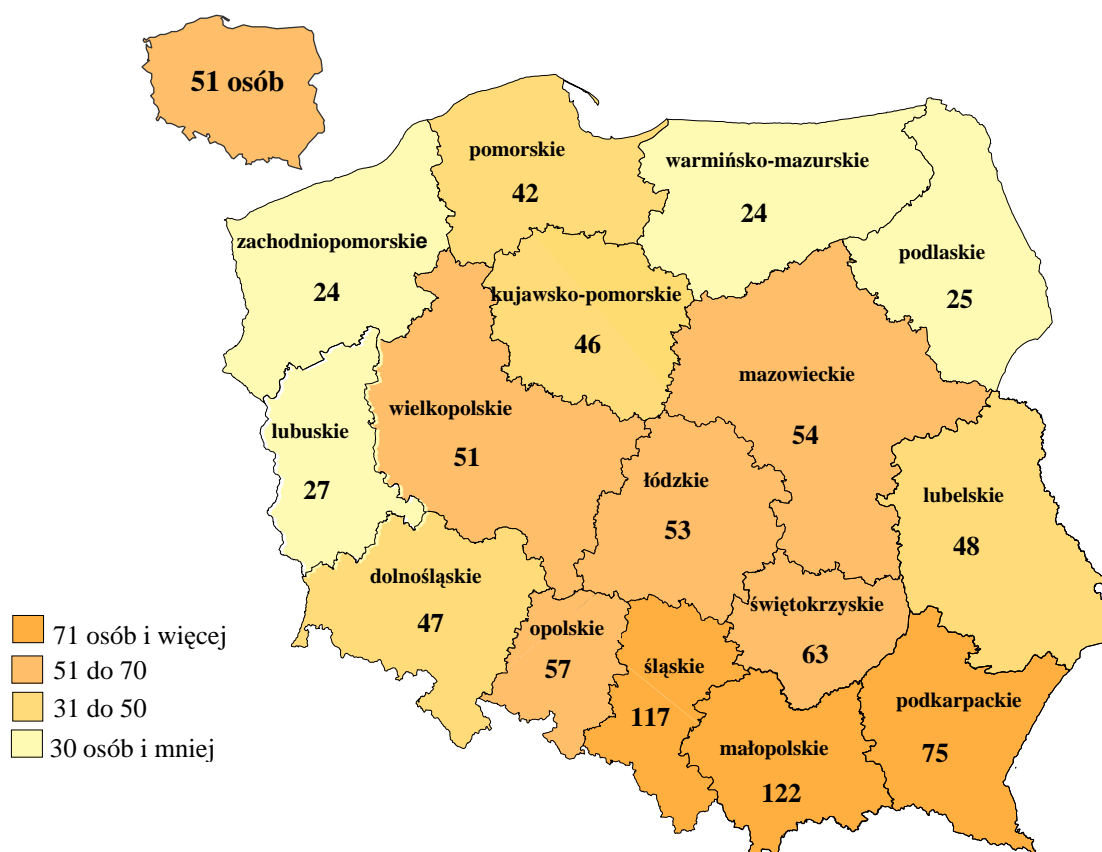
Rys. 2. Obszary wiejskie według klasyfikacji Eurostatu w 2005 r.

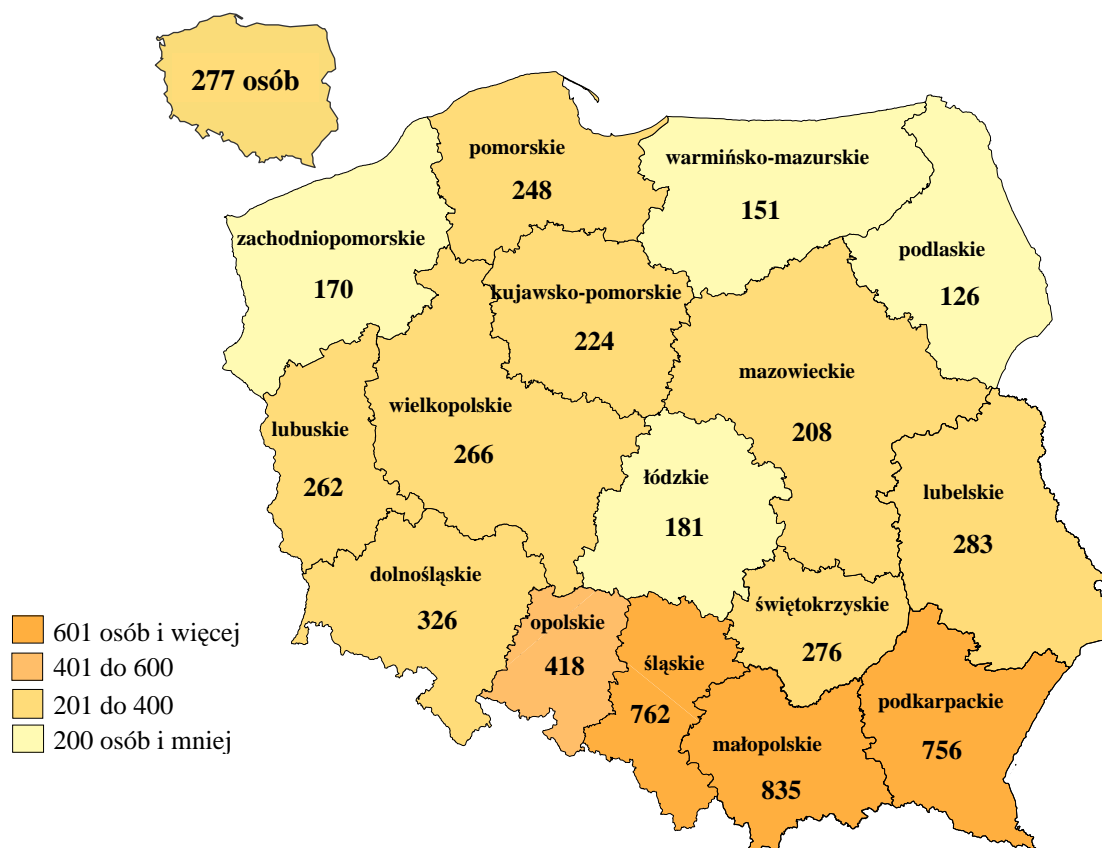
Według stanu na dzień 1 stycznia 2005 r. w Polsce istniało 314 powiatów, 65 miast na prawach powiatu oraz 2478 gmin. Spośród wszystkich gmin, 1591 (64,2% ogółu gmin w Polsce) stanowiły gminy wiejskie, 307 (12,4%) gminy miejskie i 580 (23,4%) gminy miejsko-wiejskie.

W 2005 r. średnia gęstość zaludnienia w Polsce wynosiła 122 osoby/km². W miastach na 1 km² przypadało średnio 1098 osób, natomiast na wsi 51. Wskaźnik ten był znacznie zróżnicowany przestrzennie. Najmniejszą gęstością zaludnienia charakteryzowały się obszary wiejskie województw warmińsko-mazurskiego i zachodniopomorskiego - 24 osoby/km², a największą województwa małopolskiego 122 osoby/km² i śląskiego 117 osób/km², co przełożyło się na przeciętną liczbę ludności przypadającą na 1 miejscowość wiejską. W województwach tych na 1 miejscowość wiejską przypadało najwięcej ludności w Polsce, odpowiednio 835 i 762 osoby. Wzrost omawianego wskaźnika w latach 2000-2005 odnotowano prawie we wszystkich województwach. Tylko w województwie podlaskim zarejestrowano nieznaczny jego spadek.

Rys. 3. Gęstość zaludnienia na 1 km² na obszarach wiejskich w 2005 r.

Rys. 4. Przeciętna liczba ludności w 1 miejscowości wiejskiej w 2005 r.

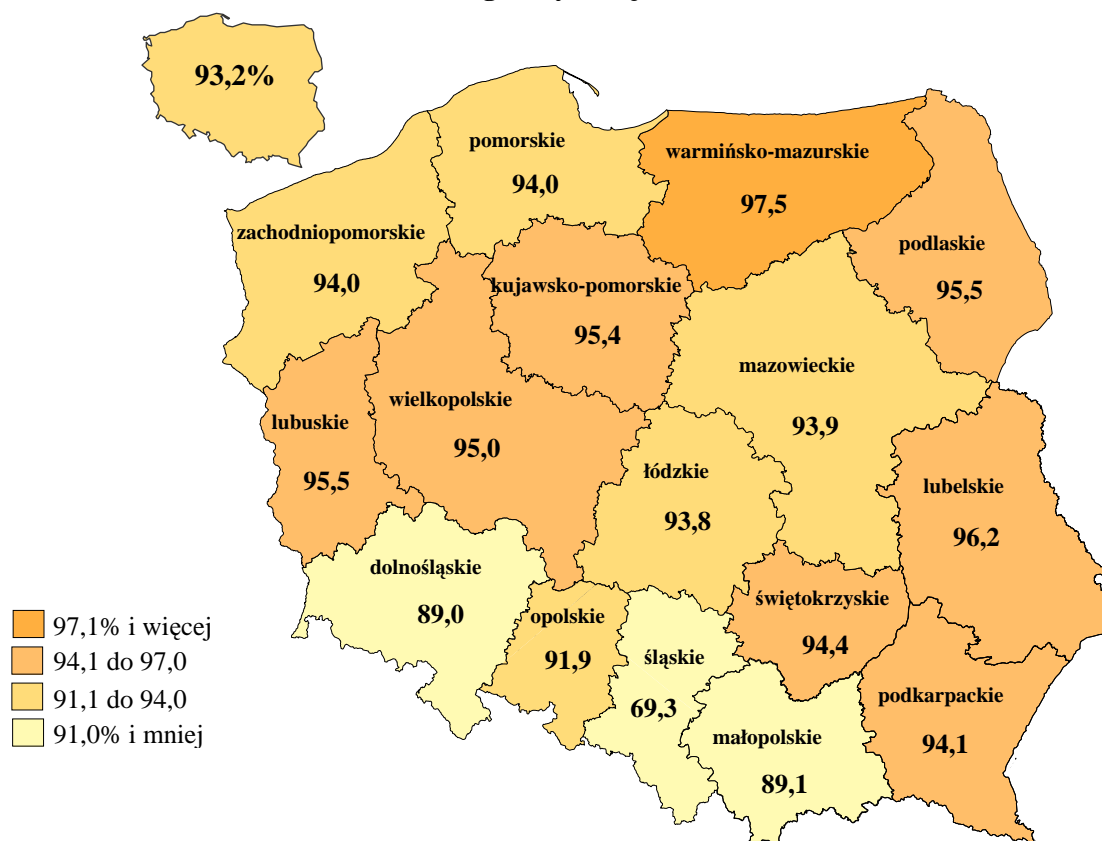
Posługując się definicjami według TERYT, OECD i Eurostatu sporządzono zestawienie powierzchni i ludności zamieszkującej obszary wiejskie w Polsce według województw. Obszary wiejskie, według powyższych klasyfikacji, zajmowały odpowiednio 93,2%, 91,0% i 85,7% powierzchni Polski, a zamieszkiwało na nich 38,6%, 34,4% i 29,3% ludności Polski.

Analizując regionalne dysproporcje dotyczące obszarów, które można sklasyfikować jako wiejskie pod względem zajmowanej powierzchni należy zauważyć, że w oparciu o kryterium TERYT obszary wiejskie zajmowały od 97,5% w województwie warmińsko-mazurskim do 69,3% w województwie śląskim, a zamieszkiwało na nich od 59,6% ludności w województwie podkarpackim do 21,4% w województwie śląskim. W przypadku kryterium OECD „najbardziej wiejskimi obszarami” pod względem powierzchni były województwa: warmińsko-mazurskie (97,5%) i podlaskie (96,8%), a według liczby ludności województwa: lubelskie (53,7%) i świętokrzyskie (53,5%). Z kolei województwami o najmniejszym powierzchniowym udziale obszarów wiejskich, były śląskie (54,6%) i małopolskie (67,2%), a o najmniejszym udziale ludności śląskie (11,4%) i dolnośląskie (29,7%). Natomiast według klasyfikacji Eurostatu obszary wiejskie zajmowały największą powierzchnię w województwie warmińsko-mazurskim (97,5%) i podlaskim (96,4%), a najmniejszą w małopolskim (33,0%) i śląskim (41,9%). W przypadku analizy regionalnej udziału ludności zamieszkującej obszary uznane za wiejskie według definicji Eurostatu, województwem o najwyższym odsetku ludności wiejskiej było województwo lubelskie (48,3%), a najniższym śląskie (7,4%).

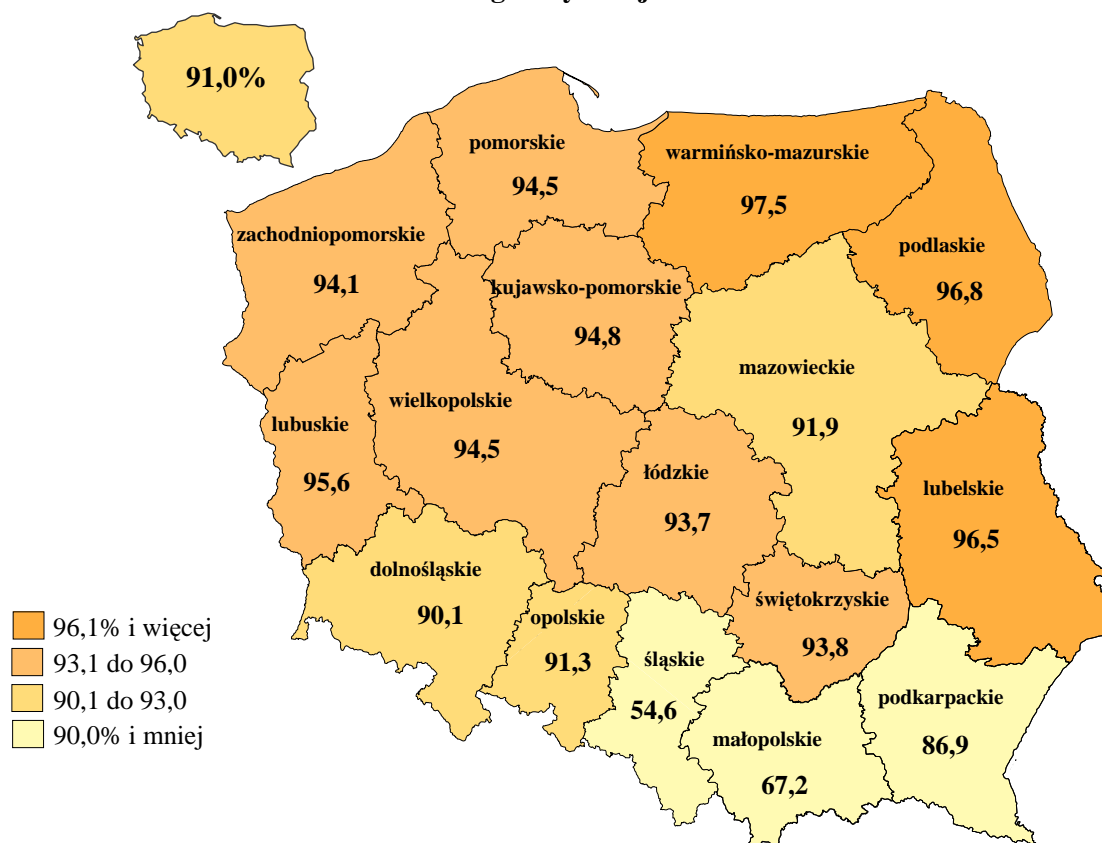
Jak można zauważyć wyniki analiz wskazują, że zróżnicowanie przestrzenne obu cech było zbliżone według przyjętego w kraju kryterium TERYT, jak i kryterium OECD.

W dalszych rozdziałach publikacji zostanie zaprezentowana charakterystyka obszarów wiejskich wyodrębnionych na podstawie kryterium TERYT.

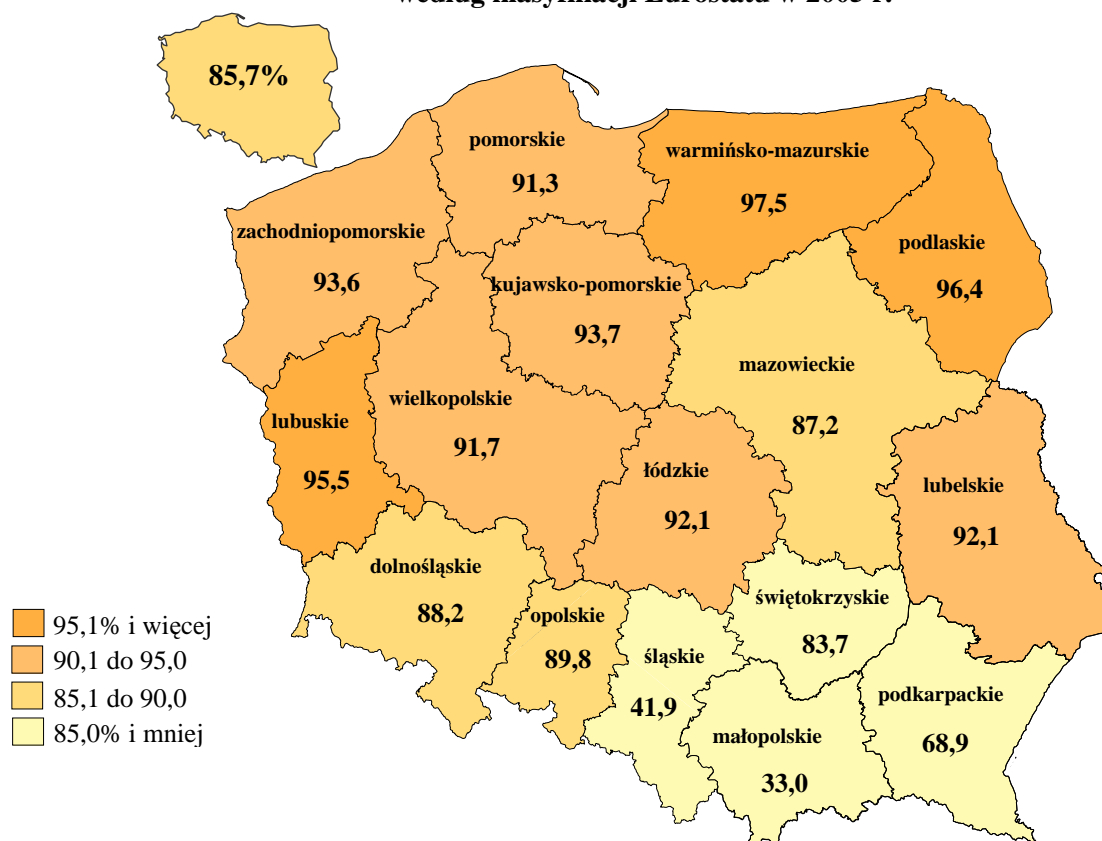
Rys. 5. Udział powierzchni obszarów wiejskich w powierzchni ogółem według klasyfikacji TERYT w 2005 r.

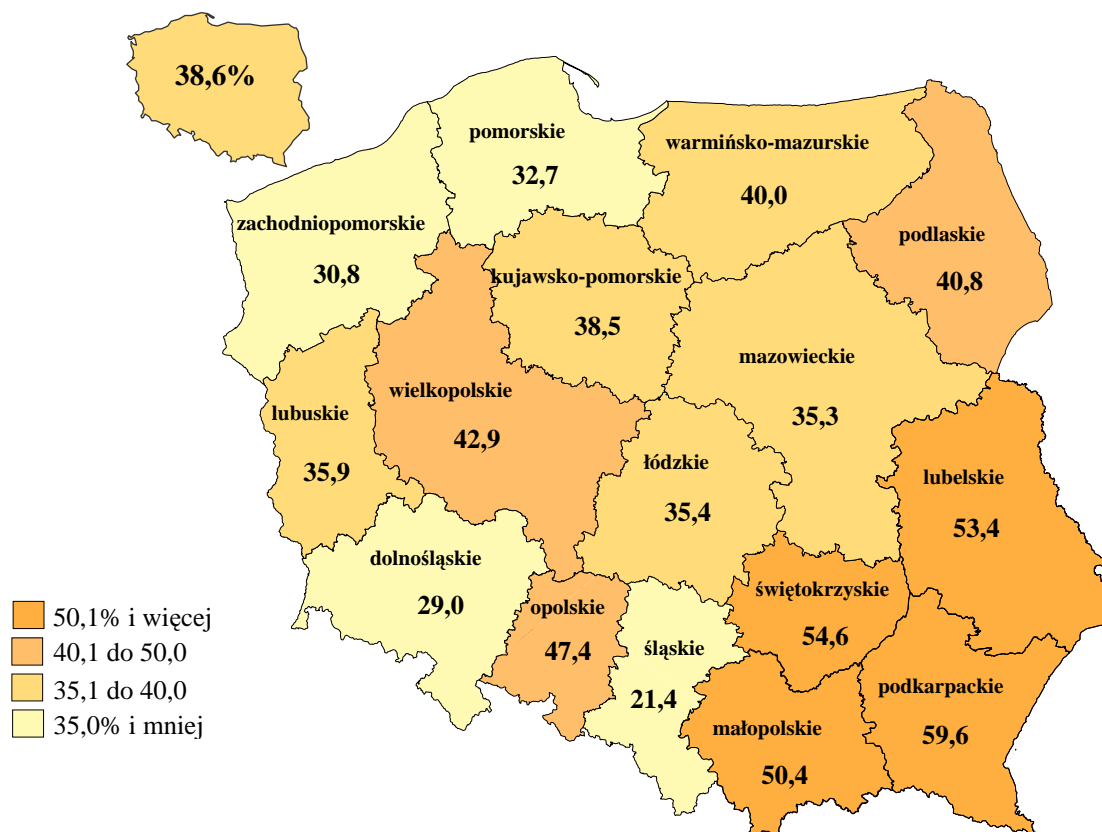
Rys. 6. Udział powierzchni obszarów wiejskich w powierzchni ogółem według klasyfikacji OECD w 2005 r.

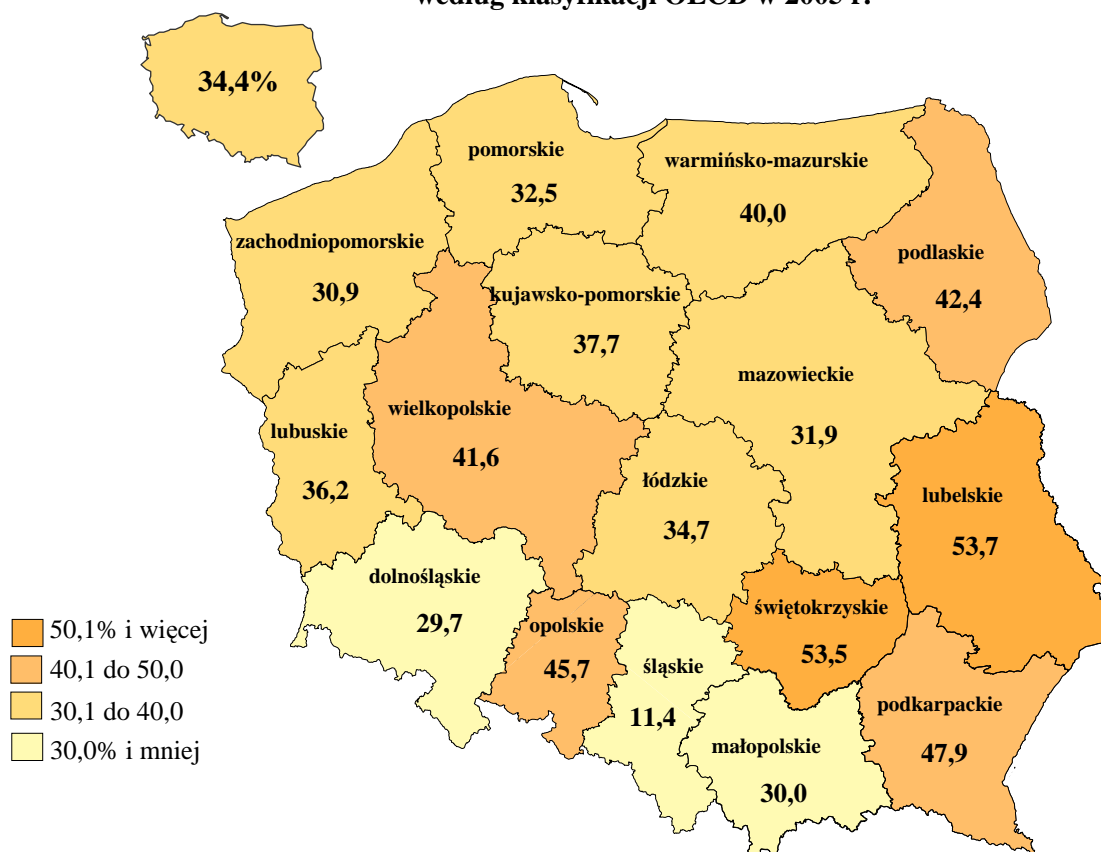
Rys. 7. Udział powierzchni obszarów wiejskich w powierzchni ogółem według klasyfikacji Eurostatu w 2005 r.

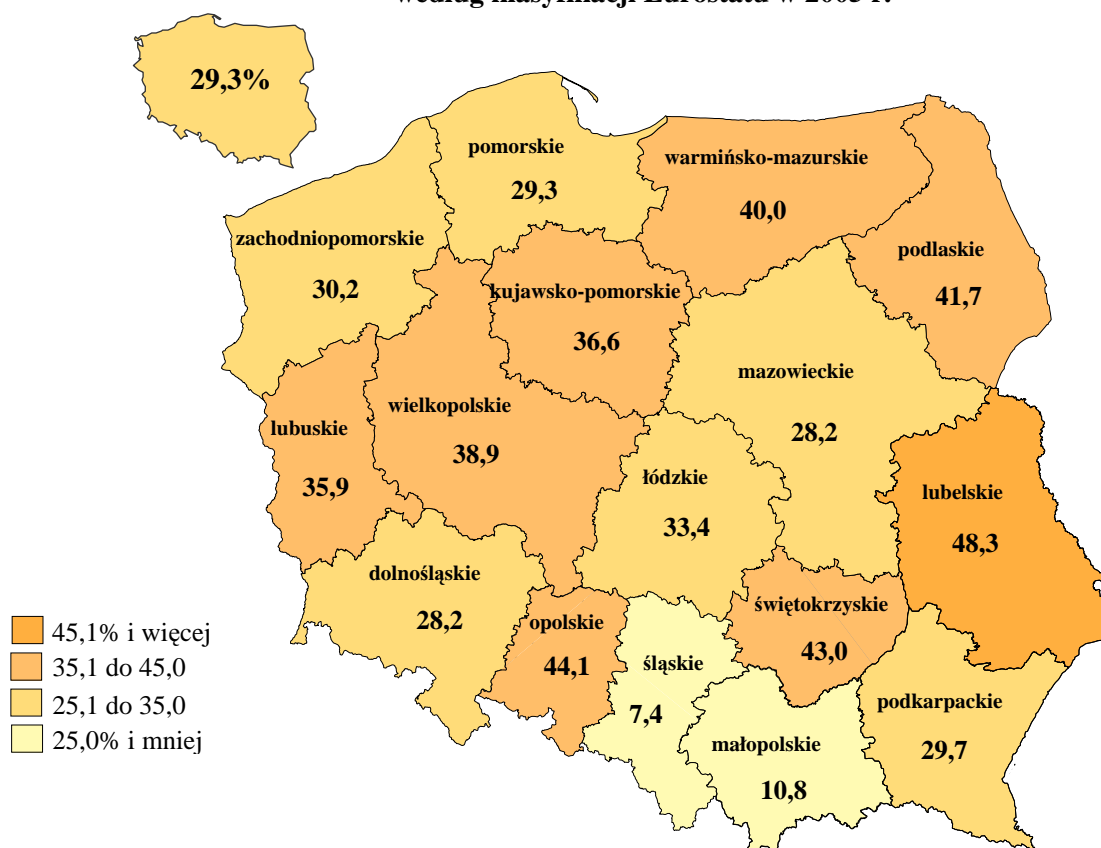
Rys. 8. Udział ludności zamieszkałej na obszarach wiejskich w ludności ogółem według klasyfikacji TERYT w 2005 r.

Rys. 9. Udział ludności zamieszkałej na obszarach wiejskich w ludności ogółem według klasyfikacji OECD w 2005 r.

Rys. 10. Udział ludności zamieszkałej na obszarach wiejskich w ludności ogółem według klasyfikacji Eurostatu w 2005 r.

2.2. Charakterystyka demograficzna obszarów wiejskich

W 2005 r. na obszarach wiejskich mieszkało około 38,6% ludności Polski, tj. 14,7 mln osób. W stosunku do 2000 r. liczba ludności zamieszkałej na obszarach wiejskich wzrosła o 149,6 tys., tj. o 1,0%. Natomiast liczba ludności Polski w tym samym czasie zmniejszyła się o 0,3% tj. o 96,9 tys. Udział ludności wiejskiej był znacznie zróżnicowany regionalnie, co zostało zaprezentowane we wcześniejszym rozdziale.

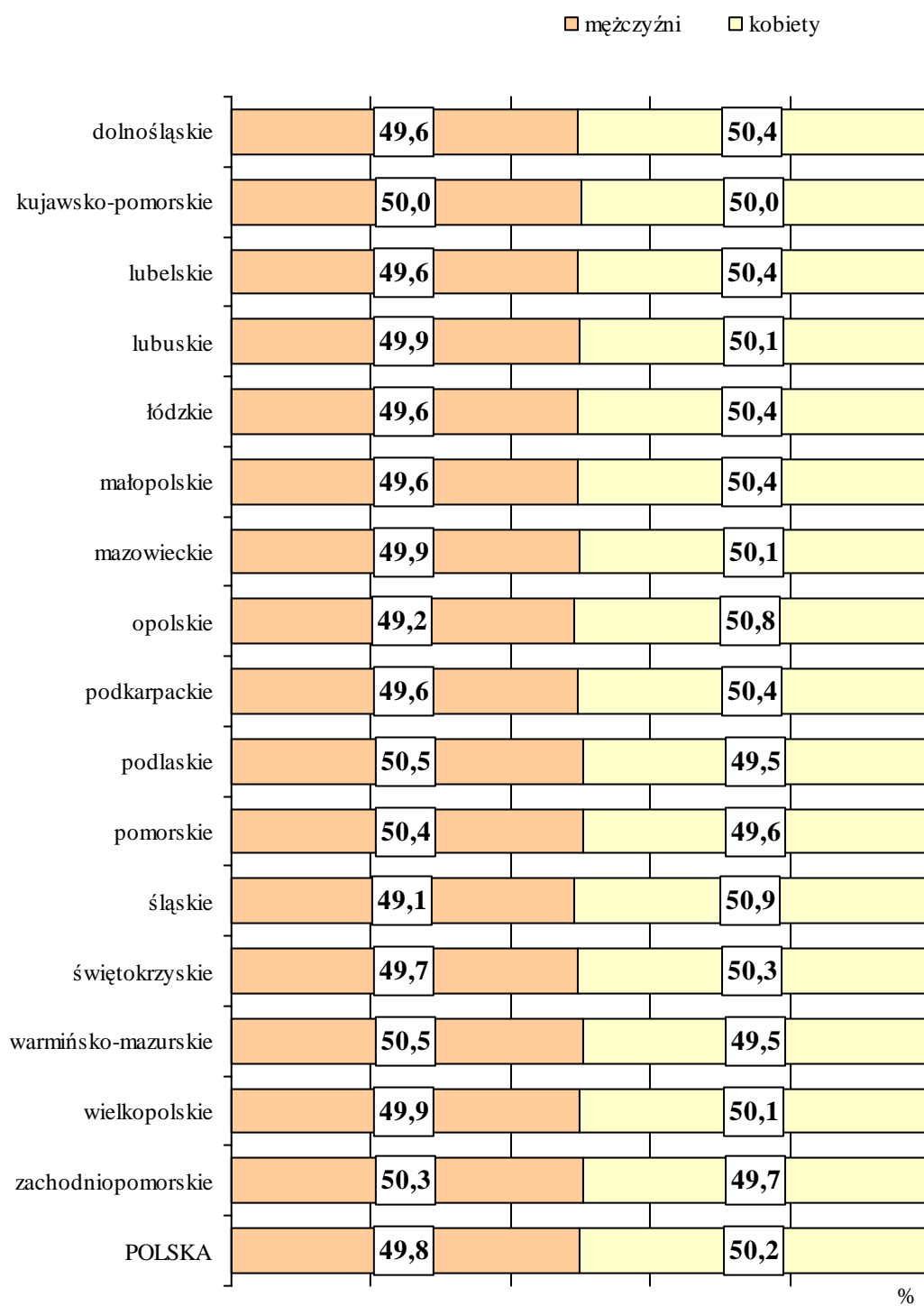
Tabl. 2. Ludność według płci

Stan w dniu 31 grudnia

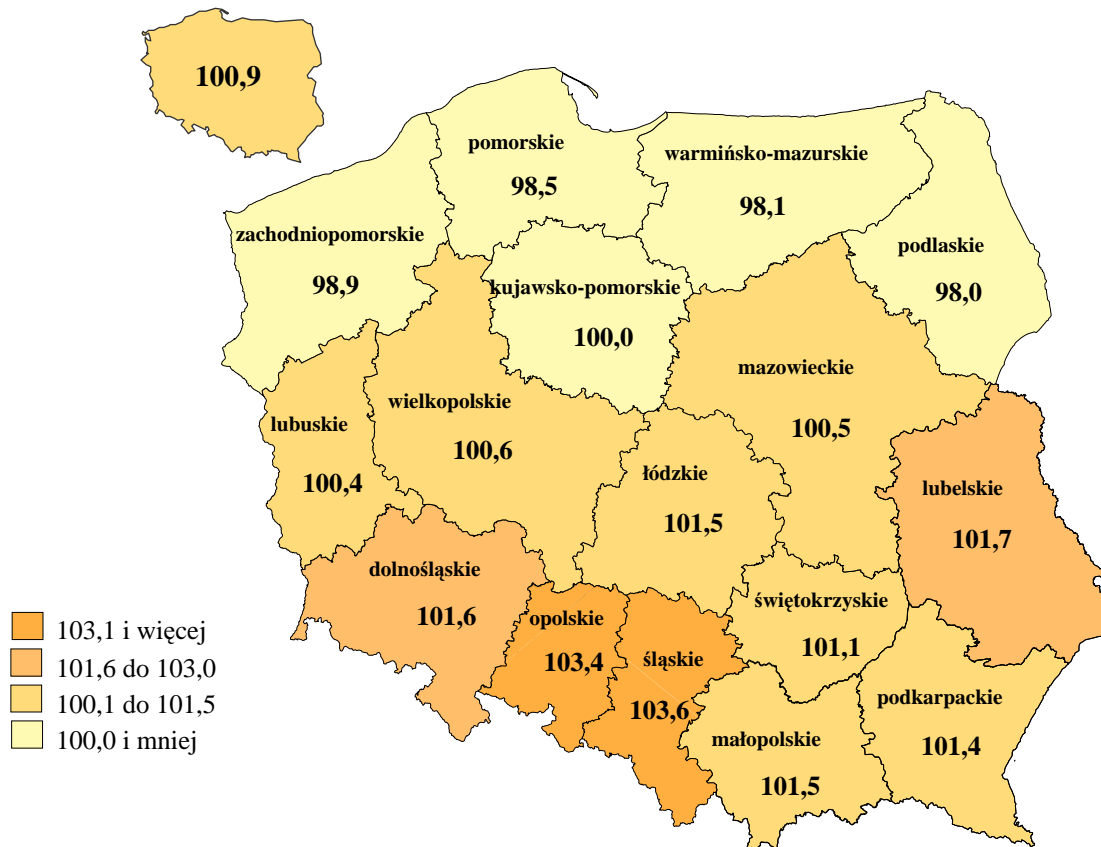
WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
		w tysiącach	
POLSKA.....2000	38254,0	18537,3	19716,6
2005	38157,1	18453,9	19703,2
Obszary miejskie2000	23670,3	11270,9	12399,3
2005	23423,7	11119,5	12304,2
Obszary wiejskie2000	14583,7	7266,4	7317,3
2005	14733,3	7334,4	7399,0
		w odsetkach	
POLSKA.....2000	100,0	48,5	51,5
2005	100,0	48,4	51,6
Obszary miejskie2000	100,0	47,6	52,4
2005	100,0	47,5	52,5
Obszary wiejskie2000	100,0	49,8	50,2
2005	100,0	49,8	50,2
		Polska = 100	
Obszary miejskie2000	61,9	60,8	62,9
2005	61,4	60,3	62,4
Obszary wiejskie2000	38,1	39,2	37,1
2005	38,6	39,7	37,6

W populacji ludności obszarów wiejskich nieznacznie, bo zaledwie o 0,4 p.p., przeważały kobiety, podczas gdy na obszarach miejskich o 5,0 p.p. Jedynie w województwach Polski północnej i północno-wschodniej (podlaskim, pomorskim, warmińsko-mazurskim i zachodniopomorskim) w strukturze ludności obszarów wiejskich według płci większy odsetek stanowili mężczyźni. Przełożyło się to na wartość współczynnika feminizacji, który w tych województwach na obszarach wiejskich wynosił odpowiednio: 98,0, 98,5, 98,1 i 98,9. Wskaźnik feminizacji na obszarach wiejskich był znacznie niższy niż w mieście, bowiem na obszarach wiejskich na 100 mężczyzn przypadało 100,9 kobiet, podczas gdy w mieście 110,7. W analizowanych latach wielkość omawianego wskaźnika na obszarach wiejskich nie zmieniła się w województwie lubuskim i zachodniopomorskim, a spadła w dolnośląskim, kujawsko-pomorskim i podkarpackim.

Wykres 1. Struktura ludności według płci na obszarach wiejskich w 2005 r.

Rys. 11. Współczynnik feminizacji na obszarach wiejskich w 2005 r.

Zmiany liczby ludności wiejskiej kształtowały się pod wpływem liczby urodzeń, zgonów, migracji, jak również zmian w podziale administracyjnym. Niewątpliwie to właśnie migracje wewnętrzne i urodzenia miały największy wpływ na liczbę ludności obszarów wiejskich. Pomimo tego, iż przyrost naturalny i płodność kobiet w 2005 r. w porównaniu do 2000 r. na obszarach wiejskich uległy zmniejszeniu, to i tak wskaźniki te osiągały wartości korzystniejsze niż dla Polski ogółem. Mimo iż urodzenia na obszarach wiejskich w 2005 r. stanowiły 42,0% wszystkich urodzeń w skali kraju (153,2 tys.), to jednak przyrost naturalny na tych obszarach osiągnął wartość dodatnią i na 1000 ludności kształtował się na poziomie 0,3, gdy na obszarach miejskich był ujemny.

W obu analizowanych latach odnotowano także znaczny napływ ludności z obszarów miejskich na wieś. Saldo migracji wewnętrznych zarówno w 2000, jak i w 2005 r. osiągnęło wartości dodatnie i wynosiło odpowiednio 0,3 i 2,2.

Tabl. 3. Ruch naturalny i migracje ludności

Stan w dniu 31 grudnia

WYSZCZEGÓLNIENIE	Współczynnik dynamiki demograficznej	Płodność kobiet	Przyrost naturalny	Saldo migracji	
				wewnętrznych ^{a/}	zagranicznych ^{b/}
				na 1000 ludności	
POLSKA2000	1,0	37,5	0,3	x	-0,5
2005	1,0	36,8	-0,1	x	-0,3
Obszary miejskie.....2000	1,0	31,7	-0,4	-0,2	-0,7
2005	1,0	34,1	-0,4	-1,4	-0,5
Obszary wiejskie.....2000	1,1	47,6	1,4	0,3	-0,2
2005	1,0	41,3	0,3	2,2	-0,2

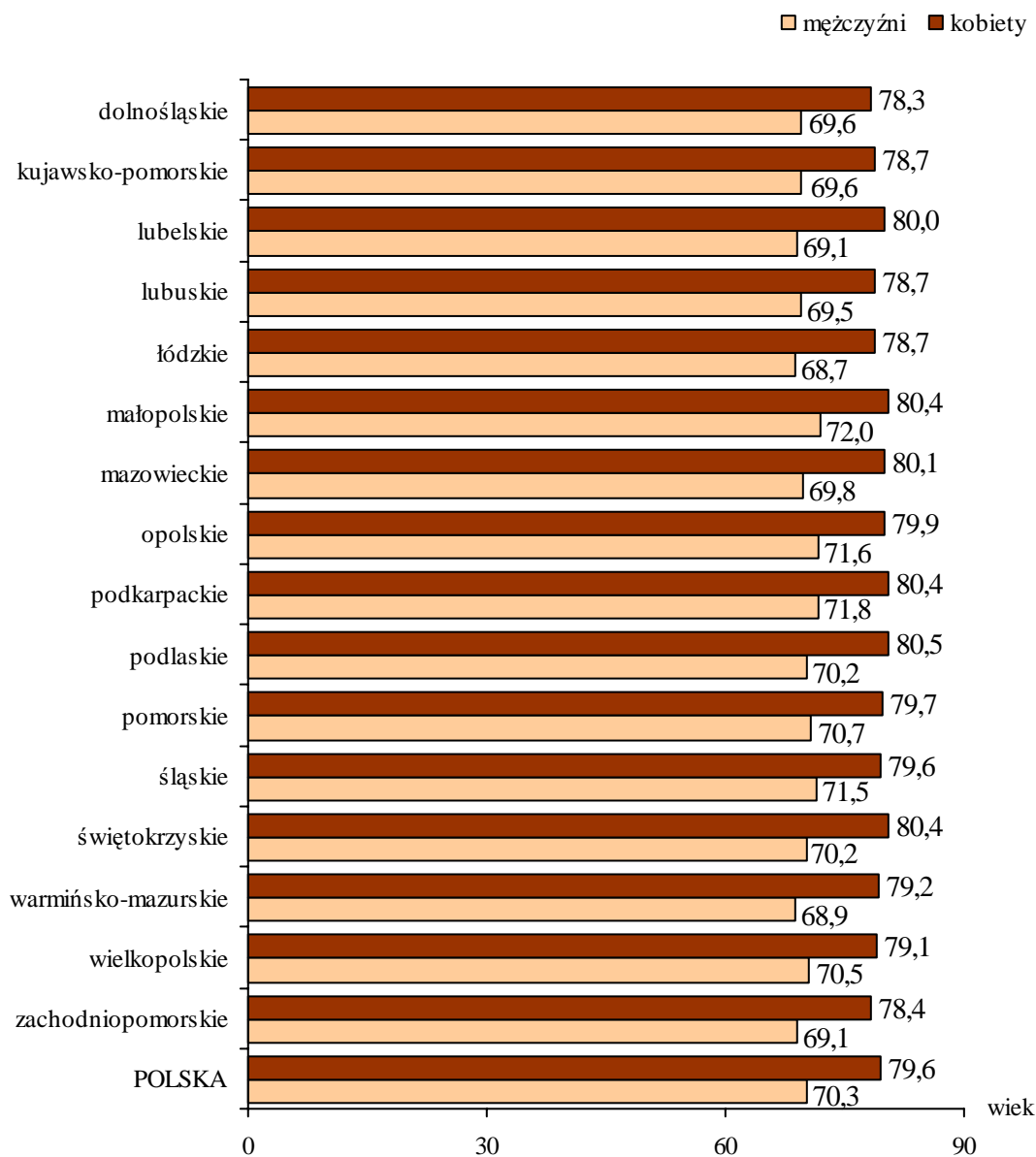
a/ Napływ ludności z miast na wieś minus odpływ ze wsi do miast.

b/ Napływ ludności z zagranicy na wieś i odpływ ze wsi za granicę.

W układzie terytorialnym w 2005 r. na obszarach wiejskich w 8 województwach przyrost naturalny na 1000 ludności był dodatni, a największą wartość osiągnął w województwie pomorskim (5,5). W analizowanych latach we wszystkich województwach odnotowano spadek przyrostu naturalnego i płodności kobiet oraz wzrost salda migracji wewnętrznych, przy czym w 3 województwach (lubelskim, podlaskim, warmińsko-mazurskim) nadal więcej ludności migrowało ze wsi do miast.

Przeciętne trwanie życia kobiet zamieszkałych na obszarach wiejskich w 2005 r. wyniosło 79,6 i było o 1,2 roku dłuższe w porównaniu do 2000 r. Kobiety zamieszkałe na obszarach wiejskich średnio żyły o 0,2 roku dłużej niż ogółem w populacji. Chociaż długość życia mężczyzn zamieszkałych na obszarach wiejskich w analizowanych latach wzrosła o 0,9 roku, to i tak w 2005 r. żyli oni krócej od kobiet o 9,3 roku. Także średnia długość życia mężczyzn na obszarach wiejskich była krótsza od średniej wartości tego wskaźnika dla kraju. W układzie terytorialnym średnia długość życia mężczyzn na obszarach wiejskich wahała się od 68,7 lat w województwie łódzkim do 72,0 w województwie małopolskim, a kobiet od 78,3 lat w województwie dolnośląskim do 80,5 lat w województwie podlaskim. We wszystkich województwach odnotowano wzrost przeciętnego trwania życia kobiet. Natomiast przeciętna długość życia mężczyzn w analizowanych latach zmalała jedynie w województwie świętokrzyskim.

Wykres 2. Przeciętne trwanie życia według płci na obszarach wiejskich w 2005 r.

2.3. Stan zasobów ludzkich i zatrudnienia

Ludność według ekonomicznych grup wieku

Jednym z ważniejszych czynników oceny stanu populacji jest procentowy udział osób w różnych kategoriach wiekowych – w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym. Dane te charakteryzują bowiem potencjalne zasoby pracy, dotyczy to

przede wszystkim liczby ludności w wieku produkcyjnym. W analizowanych latach udział ten zarówno w skali całego kraju, jak i na obszarach wiejskich wzrósł odpowiednio o 3,2 p.p. i o 4,0 p.p. i wyniósł w 2005 r. 64,0% i 60,8%. W analizowanych latach odnotowano natomiast spadek udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym. Główny wpływ na liczebność tej grupy miała zmniejszająca się co roku liczba urodzeń. W 2000 r. na obszarach wiejskich udział ludności w wieku przedprodukcyjnym wynosił 27,6%, a w 2005 r. 23,8%. Pomimo tego, iż udział ten wykazał tendencję spadkową i tak kształtował się on na wyższym poziomie niż w skali kraju (odpowiednio 24,4% i 20,6%).

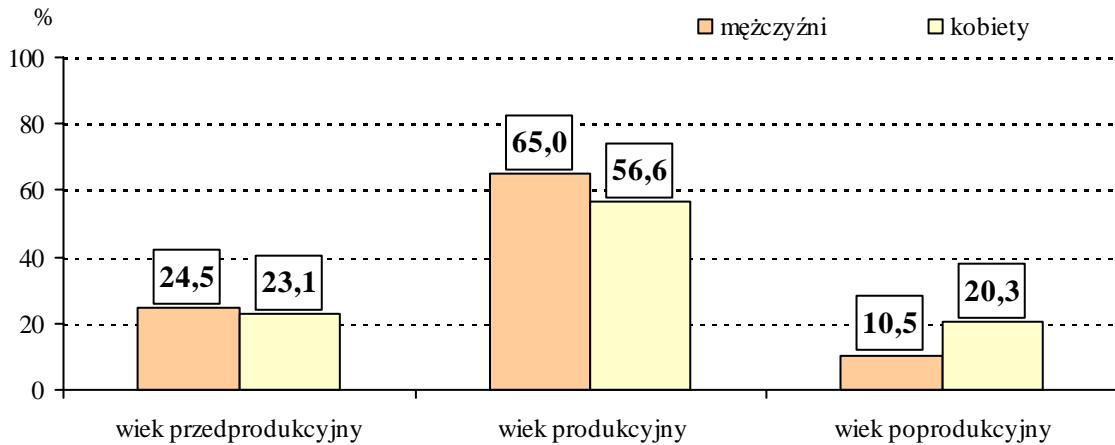
Tabl. 4. Ludność według ekonomicznych grup wieku

Stan w dniu 31 grudnia

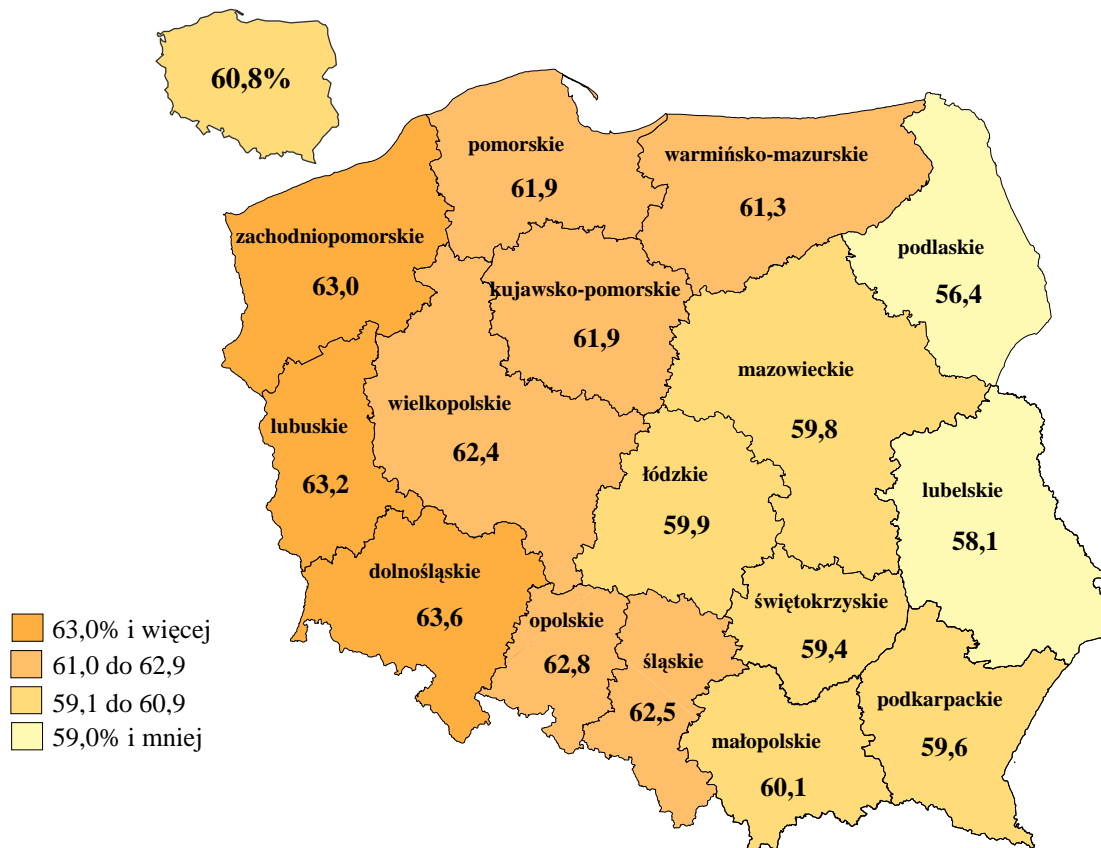
WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	W wieku				poprodukcyjnym
		przedprodukcyjnym	produkcyjnym			
			razem	mobilnym	niemobilnym	
w tysiącach						
POLSKA.....2000	38254,0	9332,9	23261,0	15218,2	8042,8	5660,0
2005	38157,1	7863,8	24405,0	15250,9	9154,1	5888,2
Obszary miejskie2000	23670,3	5307,3	14984,1	9593,9	5390,2	3378,9
2005	23423,7	4354,1	15450,1	9426,8	6023,3	3619,5
Obszary wiejskie2000	14583,7	4025,6	8276,9	5624,3	2652,6	2281,2
2005	14733,3	3509,7	8954,9	5824,1	3130,8	2268,7
w odsetkach						
POLSKA.....2000	100,0	24,4	60,8	39,8	21,0	14,8
2005	100,0	20,6	64,0	40,0	24,0	15,4
Obszary miejskie2000	100,0	22,4	63,3	40,5	22,8	14,3
2005	100,0	18,6	66,0	40,2	25,7	15,5
Obszary wiejskie2000	100,0	27,6	56,8	38,6	18,2	15,6
2005	100,0	23,8	60,8	39,5	21,2	15,4

Analiza ekonomicznych grup wieku ludności wskazuje na istotne różnice według płci. Na podkreślenie zasługuje duży udział kobiet w wieku poprodukcyjnym w całym kraju, jak i na obszarach wiejskich. Związane jest to ze znacznie dłuższym przeciętnym trwaniem życia kobiet w Polsce. Udział kobiet w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie kobiet w 2005 r. zarówno w całym kraju, jak i na obszarach wiejskich wyniósł ponad 20,0%, podczas gdy mężczyźni z tej grupy wiekowej stanowili jedynie około 10,0% ogółu mężczyzn. W przypadku obszarów wiejskich odnotowano nieznaczny spadek (o 0,6 p.p.) udziału kobiet w wieku poprodukcyjnym, podczas gdy w skali kraju udział kobiet w wieku poprodukcyjnym wzrósł (o 0,5 p.p.).

Wykres 3. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku i płci na obszarach wiejskich w 2005 r.

Rys. 12. Udział ludności w wieku produkcyjnym w ludności ogółem na obszarach wiejskich w 2005 r.

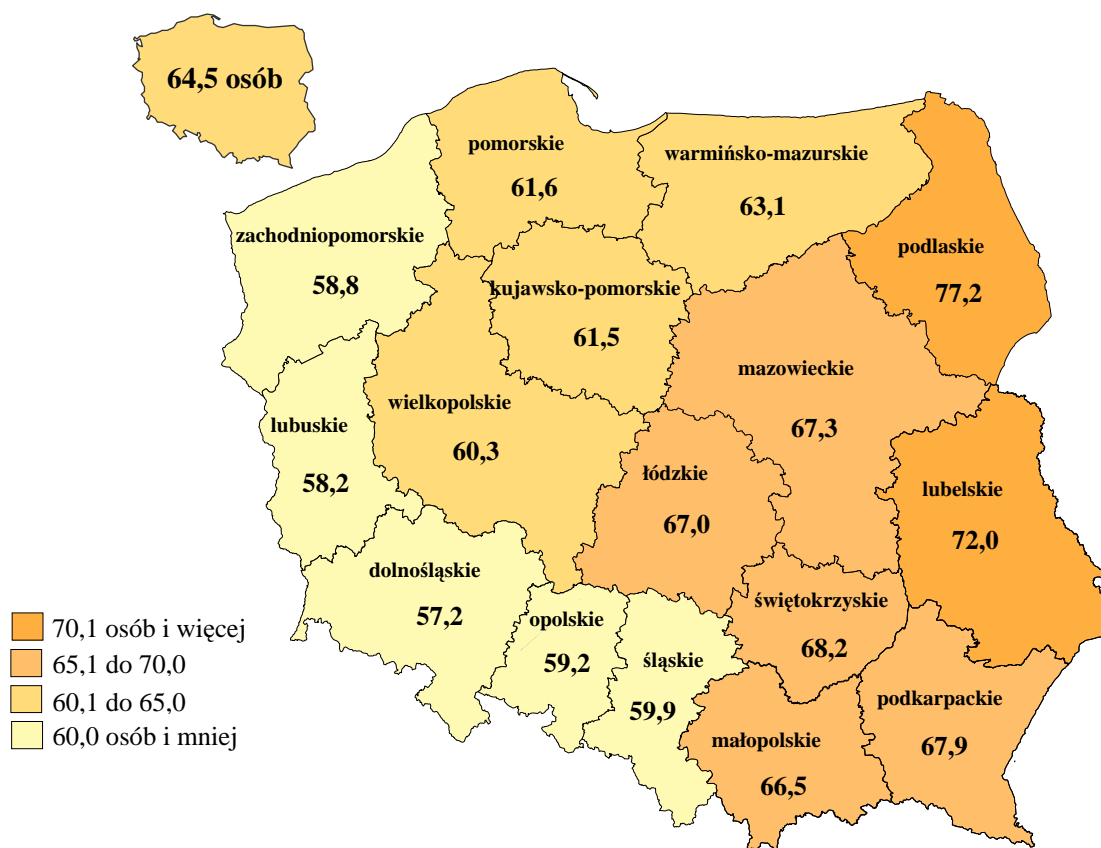

Należy zauważyć, że największy udział ludności w wieku produkcyjnym na obszarach wiejskich wystąpił w województwach Polski zachodniej.

W analizowanych latach, na skutek zmian w liczbie ludności według ekonomicznych grup wieku, obniżył się wskaźnik obciążenia ekonomicznego. W 2005 r. na obszarach wiejskich na każde 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 64,5 osób w wieku nieprodukcyjnym i było to o 11,7 osoby mniej niż w 2000 r. Natomiast w skali kraju nastąpił spadek tego wskaźnika z 64,5 na 56,3.

Analizując przestrzenne zróżnicowanie omawianego wskaźnika można zauważyć, że najbardziej korzystne wartości osiągnął on na obszarach wiejskich w województwach Polski zachodniej i południowo-zachodniej.

Rys. 13. Wskaźnik obciążenia ekonomicznego na obszarach wiejskich w 2005 r.

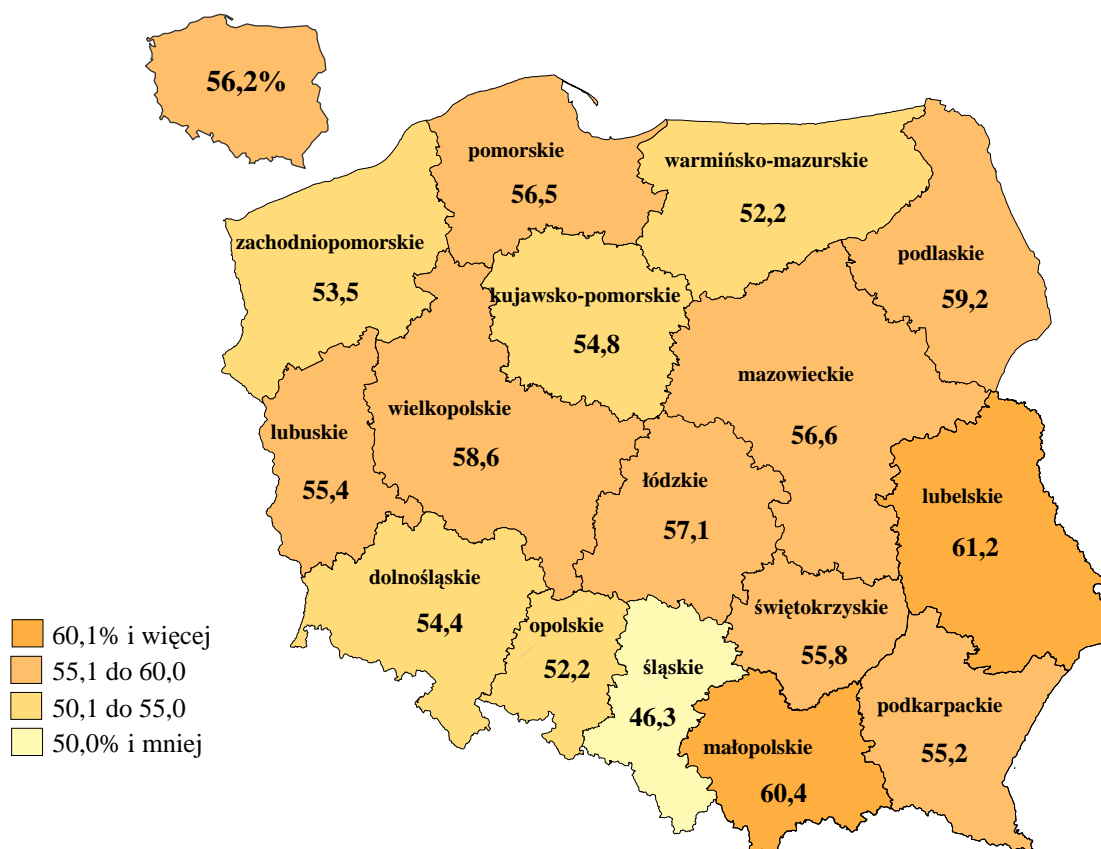
Ważnym wskaźnikiem informującym o żywotności obszaru jest stosunek w populacji osób w wieku powyżej 64 lat do grupy poniżej 15 roku życia. Wysokie wartości tego wskaźnika świadczą o starzeniu się populacji ludności danego obszaru. Wartość omawianego wskaźnika na 100 osób w wieku do 15 lat na obszarach wiejskich wynosiła 71,6 i kształtowała się na znacznie korzystniejszym poziomie niż w skali całego kraju, gdzie

Tabl. 5. Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej (BAEL) w IV kwartale 2005 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Aktywni zawodowo			Bierni zawodowo	Współczynnik aktywności zawodowej	Wskaźnik zatrudnienia
	razem	pracujący	bezrobotni			
	w tys.				w %	
POLSKA	17283	14390	2893	14051	55,2	45,9
Obszary miejskie.....	10694	8834	1860	8919	54,5	45,0
Obszary wiejskie.....	6589	5556	1033	5132	56,2	47,4

Najwyższe wartości wskaźnik aktywności zawodowej osiągnął w województwach lubelskim (61,2%) i małopolskim (60,4%), a najniższą w województwie śląskim (46,3%).

Rys. 15. Współczynnik aktywności zawodowej ludności w wieku 15 lat i więcej na obszarach wiejskich w 2005 r. (BAEL)

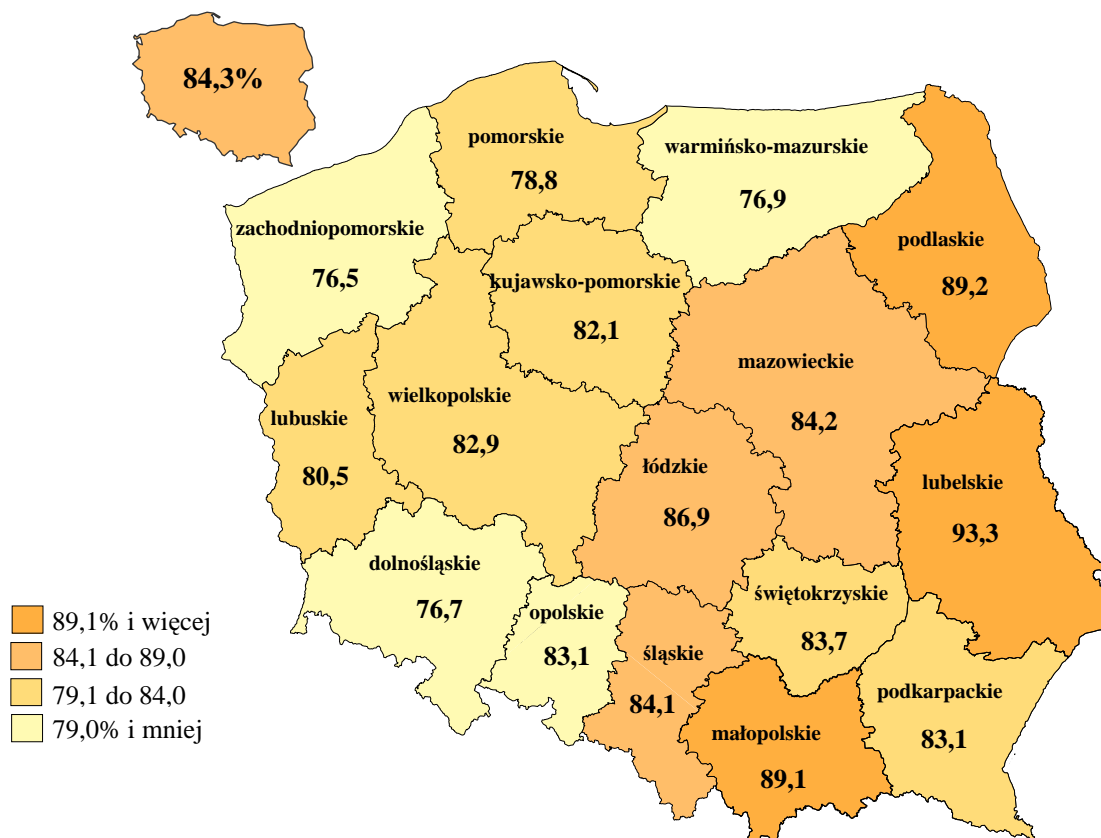

Pracujący według BAEL

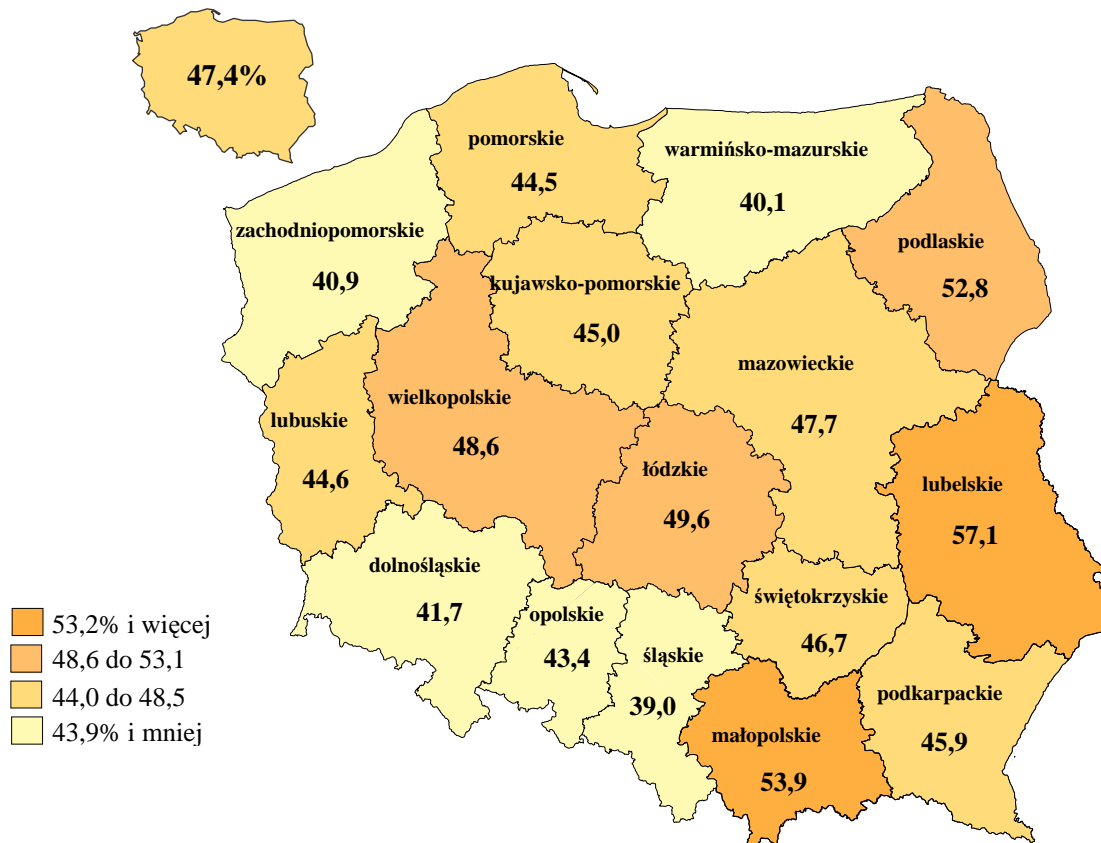
Liczba osób pracujących na obszarach wiejskich w 2005 r. wynosiła 5,6 mln osób i było to jedynie 38,6% ogółu pracujących w Polsce. Jednak wskaźnik zatrudnienia na obszarach wiejskich osiągnął wartość korzystniejszą w porównaniu ze wskaźnikiem ogólnopolskim, co jest zjawiskiem bardzo pozytywnym, bowiem niski wskaźnik zatrudnienia jest jednym z największych problemów polskiej gospodarki. Dla kraju wynosił on 45,9%, a dla obszarów wiejskich 47,4%, co stanowi różnicę 1,5 p.p.

W przekroju terytorialnym najwyższy udział pracujących w ludności aktywnej zawodowo jak i najwyższą wartość wskaźnika zatrudnienia na obszarach wiejskich odnotowano w województwach: lubelskim, małopolskim i podlaskim.

Rys. 16. Udział pracujących w ludności aktywnej zawodowo na obszarach wiejskich w 2005 r. (BAEL)

Rys. 17. Wskaźnik zatrudnienia na obszarach wiejskich w 2005 r. (BAEL)

Bezrobocie rejestrowane

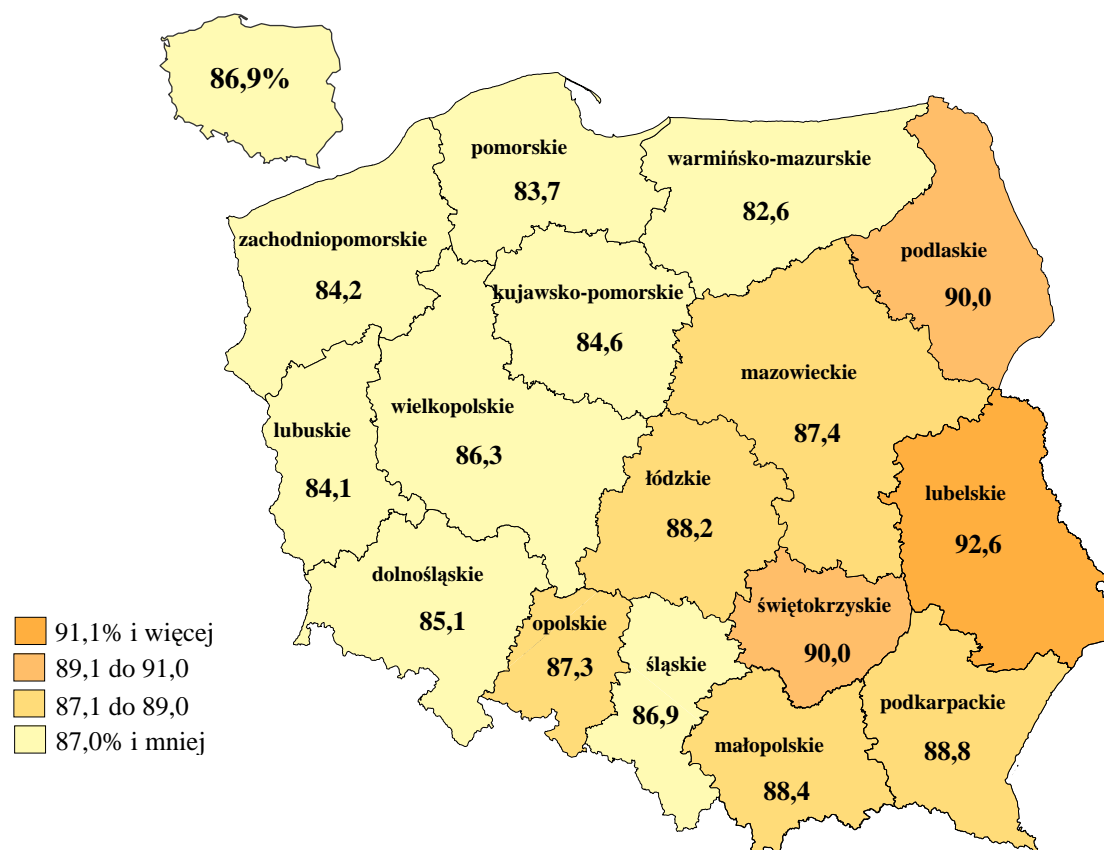
W 2005 r. na obszarach wiejskich zarejestrowano 1,2 mln bezrobotnych i było to o 0,2 tys. więcej w porównaniu do 2000 r. Bezrobotni zarejestrowani na obszarach wiejskich stanowili 42,6% ogółu bezrobotnych zarejestrowanych w Polsce. Zarówno w skali kraju, jak i na obszarach wiejskich w strukturze bezrobotnych nieznacznie przeważały kobiety, których odsetek wyniósł odpowiednio 53,6% i 52,5%. W analizowanych latach udział bezrobotnych kobiet spadł o 1,6 p.p. w skali kraju i o 1,2 p.p. na obszarach wiejskich. Wzrosła natomiast na obszarach wiejskich o 77,7 tys. (o 8,2%) liczba bezrobotnych osób nie posiadających prawa do zasiłku i wyniosła w 2005 r. 1,0 mln osób. Jednak wynik ten był niższy niż w skali kraju, gdzie wyniósł 11,4%. Także w tej grupie bezrobotnych nieznacznie przeważały kobiety, których udział w ogólnej liczbie bezrobotnych w omawianych latach zmniejszył się.

Tabl. 6. Bezrobotni zarejestrowani
Stan w dniu 31 grudnia

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem		Nie posiadający prawa do zasiłku		
	w tys.	w tym kobiety w % ogółu	razem		w tym kobiety w % ogółu
			w tys.	w % ogółu	
POLSKA	2702,6	55,2	2154,0	79,7	58,2
2005	2773,0	53,6	2398,7	86,5	55,3
Obszary miejskie					
2000	1522,4	56,3	1205,6	79,2	58,5
2005	1592,6	54,4	1372,6	86,2	55,7
Obszary wiejskie					
2000	1180,2	53,7	948,4	80,4	57,8
2005	1180,4	52,5	1026,1	86,9	54,8

W układzie wojewódzkim najwięcej osób bezrobotnych zarejestrowanych jak i nie posiadających prawa do zasiłku na obszarach wiejskich odnotowano w województwie mazowieckim (odpowiednio 142,4 tys. i 124,5 tys.), najmniej zaś w województwie podlaskim (odpowiednio 26,5 tys. i 23,8 tys.). Natomiast największy udział bezrobotnych nie posiadających prawa do zasiłku wystąpił w województwie lubelskim (92,6%).

Rys. 18. Udział bezrobotnych zarejestrowanych nie posiadających prawa do zasiłku w ogólnej liczbie bezrobotnych zarejestrowanych na obszarach wiejskich w 2005 r.

2.4. Standard i jakość życia mieszkańców obszarów wiejskich

Infrastruktura techniczna

Elementem mającym istotny wpływ na jakość życia ludności jest stan zasobów mieszkaniowych oraz budownictwo mieszkaniowe. Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna na wsi nadal stanowi jedną z najpoważniejszych barier rozwoju obszarów wiejskich. Pomimo, iż na obszarach wiejskich zamieszkuje prawie dwukrotnie mniej ludności niż w miastach, to wskaźnik liczby mieszkań na 1000 ludności w 2005 r. kształtował się na niższym poziomie i wyniósł 284,8, podczas gdy na obszarach miejskich 366,3. W analizowanych latach zasoby mieszkaniowe zwiększyły się zarówno w całym kraju, jak i na obszarach wiejskich, przy czym wzrost ten był niższy w przypadku obszarów wiejskich gdzie wyniósł 18,0 mieszkań, podczas gdy w Polsce 25,2. Także we wszystkich województwach na terenach wiejskich w 2005 r. stan zasobów mieszkaniowych wzrósł, a na 1000 ludności, najwięcej mieszkań przypadało w województwach: łódzkim (312,2), podlaskim (307,9) i śląskim (304,7).

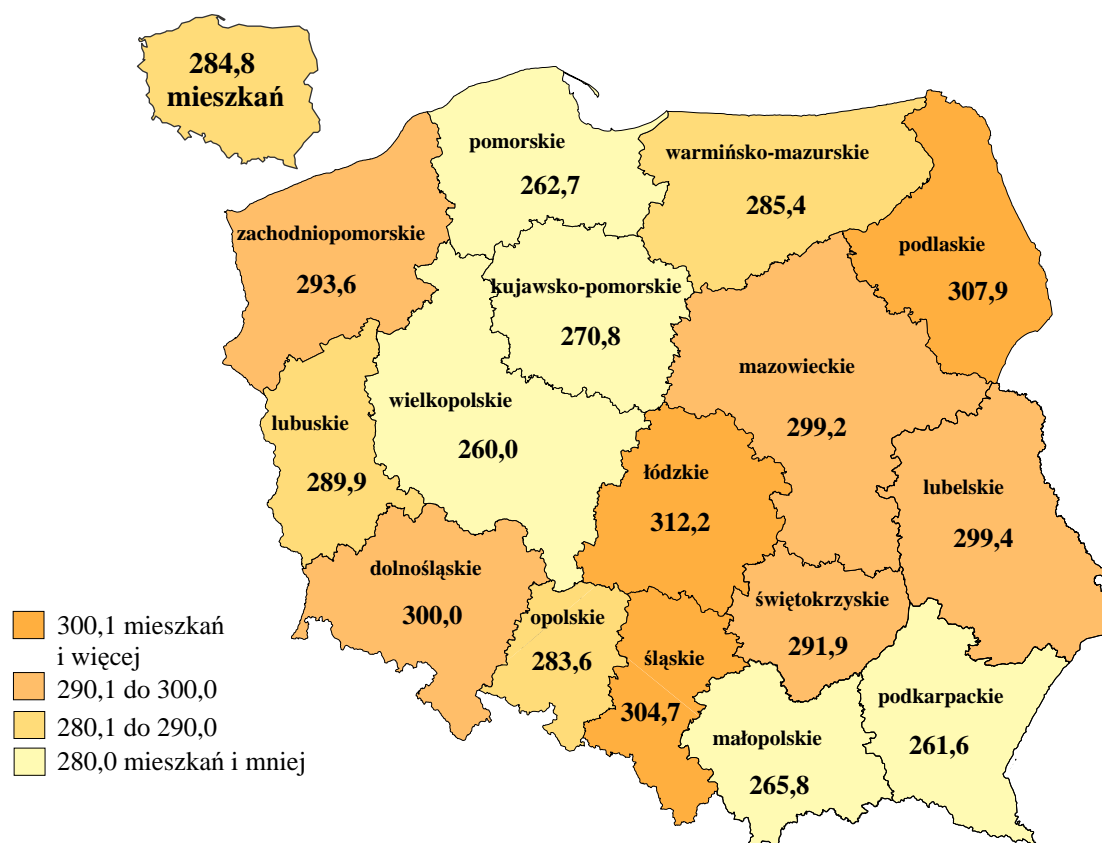
Tabl. 7. Zasoby^{a/} i budownictwo mieszkaniowe

Stan w dniu 31 grudnia

WYSZCZEGÓLNIENIE	Zasoby mieszkaniowe			Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności
	mieszkania na 1000 ludności	przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań w m ²		
		ogółem	na 1 osobę	
POLSKA..... 2000	309,6	61,5	19,2	2,3
2005	334,8	69,3	23,2	3,0
Obszary miejskie ... 2000	336,0	56,2	19,3	3,0
2005	366,3	61,5	22,5	3,3
Obszary wiejskie ... 2000	266,8	72,2	19,2	1,2
2005	284,8	85,2	24,3	2,5

a/ W 2000 r. dane dotyczące mieszkań zamieszkanym.

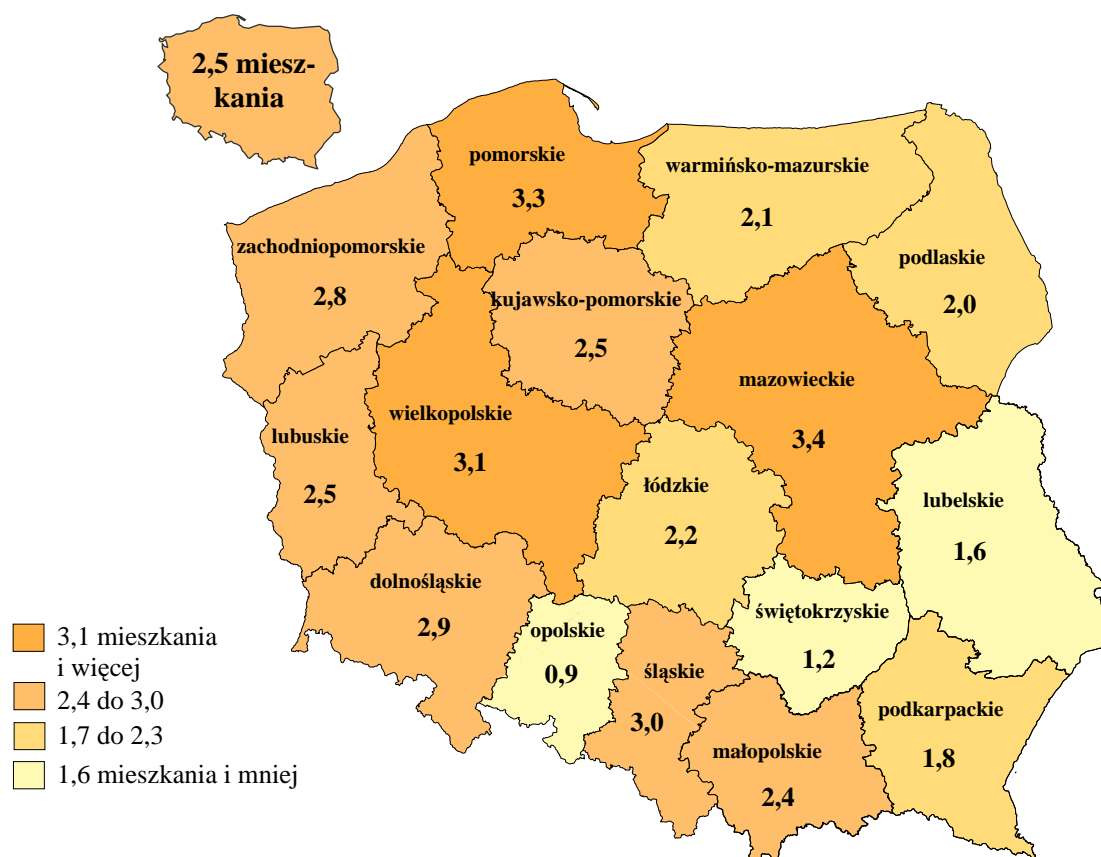
Rys. 19. Zasoby mieszkaniowe na 1000 ludności na obszarach wiejskich w 2005 r.

Przyrost liczby mieszkań w przeliczeniu na 1000 ludności osiągnął wyższe wartości w skali kraju niż na obszarach wiejskich. W 2005 r. na 1000 mieszkańców obszarów wiejskich do użytkowania oddano 2,5 mieszkania, podczas gdy w skali kraju 3. Jednak w analizowanych latach wyższy wzrost tego wskaźnika odnotowano na obszarach wiejskich, gdzie liczba mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności wzrosła ponad dwukrotnie.

Najwięcej mieszkań na 1000 ludności oddano do użytkowania w województwie mazowieckim (3,4) i pomorskim (3,3), natomiast w województwie opolskim wskaźnik ten osiągnął najniższą wartość, zaledwie 0,9. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż w porównaniu do 2000 r. w każdym województwie w 2005 r. na terenach wiejskich oddano do użytkowania więcej mieszkań w przeliczeniu na 1000 ludności.

Rys. 20. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności na obszarach wiejskich w 2005 r.

Podstawowe wskaźniki pozwalające określić warunki mieszkaniowe w Polsce, do których zalicza się przeciętną powierzchnię użytkową mieszkań ogółem i przypadającą na 1 osobę, kształtowały się korzystniej na obszarach wiejskich niż w skali kraju. Większą dysproporcję zarejestrowano w przypadku pierwszego z omawianych wskaźników, bowiem powierzchnia użytkowa mieszkania na obszarach wiejskich była o 15,9 m² większa niż w Polsce ogółem i wyniosła 85,2 m². Spowodowane to było dominującą na obszarach wiejskich zabudową wolno stojącą. Niemniej jednak z uwagi na nadal liczniejsze rodziny wiejskie, przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na 1 osobę była większa jedynie o 1,1 m² i w 2005 r. wynosiła na obszarach wiejskich 24,3 m². Jednocześnie można zauważyć, że zarówno w skali kraju, jak i obszarów wiejskich w analizowanych latach omawiane wskaźniki wzrosły. W przekroju województw najwyższą przeciętną powierzchnię użytkową mieszkań na terenach wiejskich zaobserwowano w województwie opolskim (93,7 m²), a najniższą w warmińsko-mazurskim (74,1 m²), w którym to województwie na 1 mieszkańca przypadała również najmniejsza powierzchnia użytkowa mieszkania (21,2 m²).

W 2005 r. odnotowano znaczne różnice pomiędzy obszarami wiejskimi a miejskimi pod względem poziomu wyposażenia mieszkań w wodociąg, ustęp spłukiwany, kanalizację i gaz z sieci. Największe różnice odnotowano w przypadku gazu z sieci, gdzie na obszarach wiejskich jedynie 17,7% mieszkań posiadało tę instalację, podczas gdy w całym kraju 55,4%. Na podkreślenie zasługuje jednak fakt, iż udział mieszkań wyposażonych w gaz z sieci na obszarach wiejskich w analizowanych latach wzrósł o 1,6 p.p., podczas gdy w skali kraju spadł o 0,8 p.p.

Tabl. 8. Udział mieszkań^{a/} wyposażonych w podstawowe instalacje

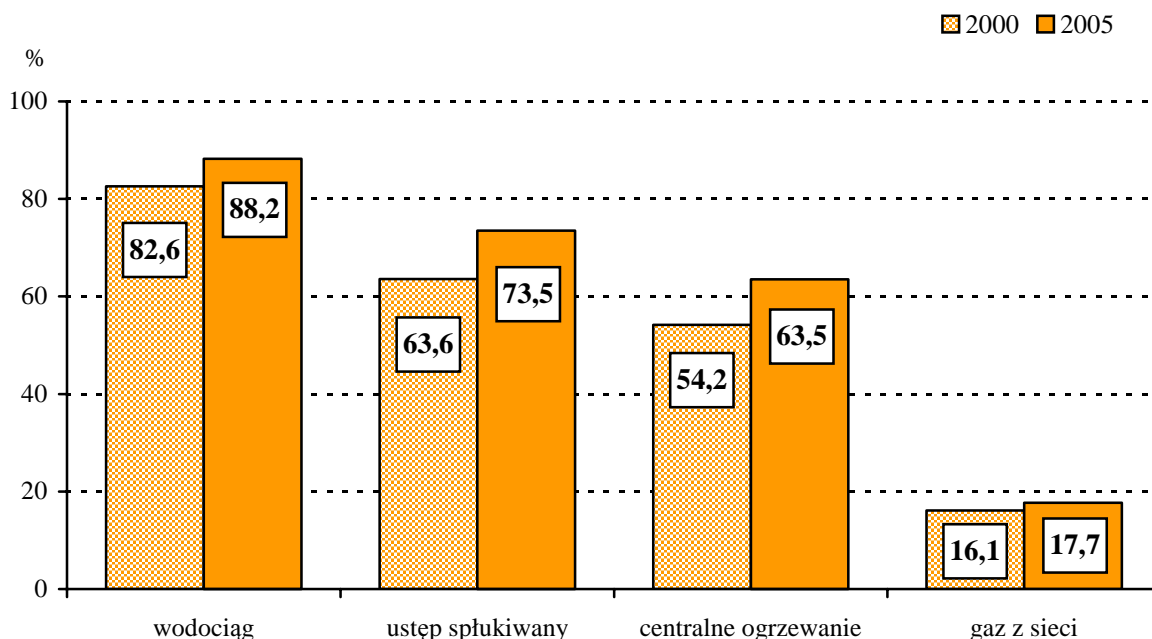
Stan w dniu 31 grudnia

WYSZCZEGÓLNIENIE	Mieszkania - w % ogółu mieszkań - wyposażone w			
	wodociąg	ustęp spłukiwany	centralne ogrzewanie	gaz z sieci
POLSKA..... 2000	92,6	81,6	72,2	56,2
2005	95,1	87,4	77,3	55,4
Obszary miejskie ... 2000	97,6	90,3	80,8	76,7
2005	98,5	94,3	84,1	74,0
Obszary wiejskie ... 2000	82,6	63,6	54,2	16,1
2005	88,2	73,5	63,5	17,7

a/ W 2000 r. dane dotyczące mieszkań zamieszkałych.

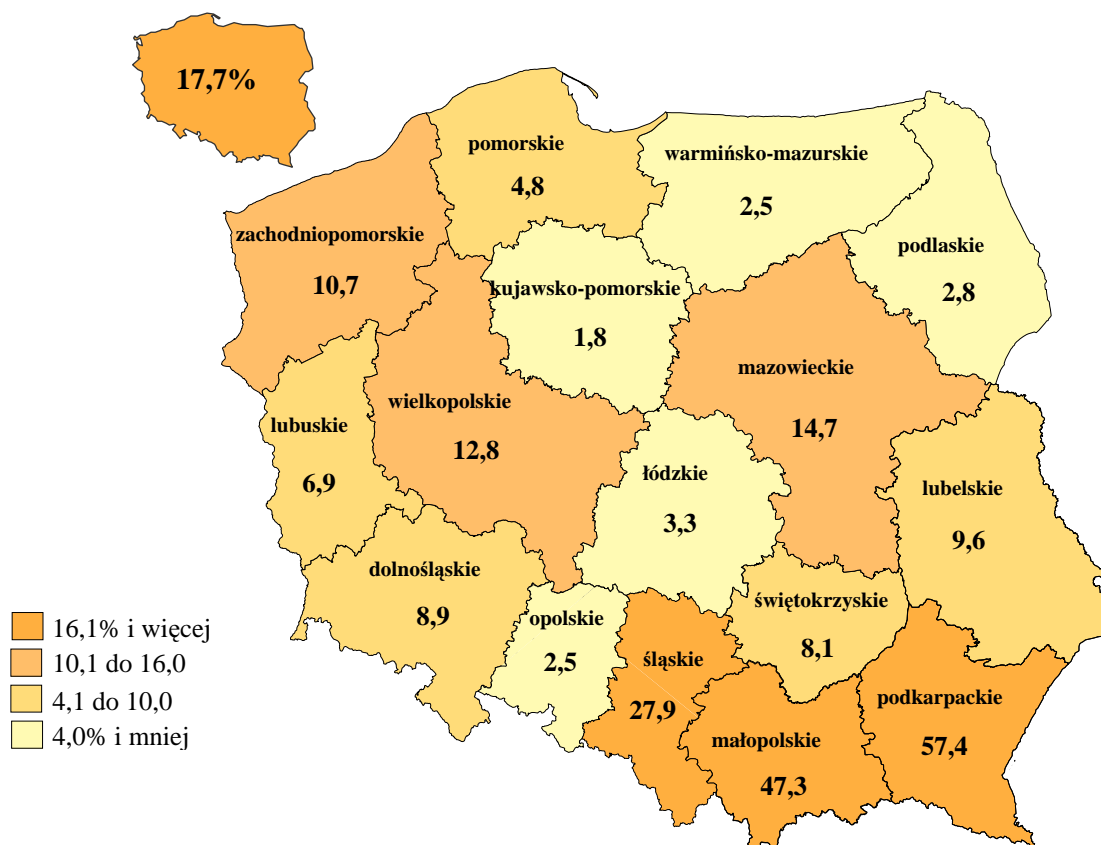
Pomimo, że pozostałe wskaźniki dla obszarów wiejskich kształtowały się niekorzystnie na tle danych dla całego kraju, to jednak porównując omawiane lata, odnotowano wzrost ich wielkości.

Wykres 4. Udział mieszkań wyposażonych w podstawowe instalacje w odsetkach ogółu mieszkań na obszarach wiejskich

W przekroju terytorialnym w 2005 r. na obszarach wiejskich w większości województw udział mieszkań wyposażonych w wodociąg wyniósł powyżej 90%. Tylko w 6 województwach: lubelskim, łódzkim, mazowieckim, podkarpackim, podlaskim i świętokrzyskim nie przekroczył tej wartości. Natomiast odsetek mieszkań wyposażonych w ustęp spółkiwany oscylował w granicach od 57,3% w województwie lubelskim do 85,3% w pomorskim. W centralne ogrzewanie najczęściej mieszkań było wyposażonych w województwie śląskim (77,5%), a najmniej w podlaskim, zaledwie 48,3%. Największe różnice można zaobserwować analizując odsetek mieszkań z dostępem do gazu z sieci. Tylko w województwach małopolskim i podkarpackim, odsetek ten znacznie przekroczył średnią dla obszarów wiejskich i wyniósł odpowiednio 47,3% i 57,4%. Pozostałe województwa charakteryzowały się o wiele niższym odsetkiem, przy czym najniższym województwo kujawsko-pomorskie, gdzie zaledwie 1,8% mieszkań było wyposażonych w gaz z sieci. Warto jednak zauważyć, iż w większości województw udział mieszkań wyposażonych w podstawowe instalacje w 2005 r. wzrósł w porównaniu do 2000 r.

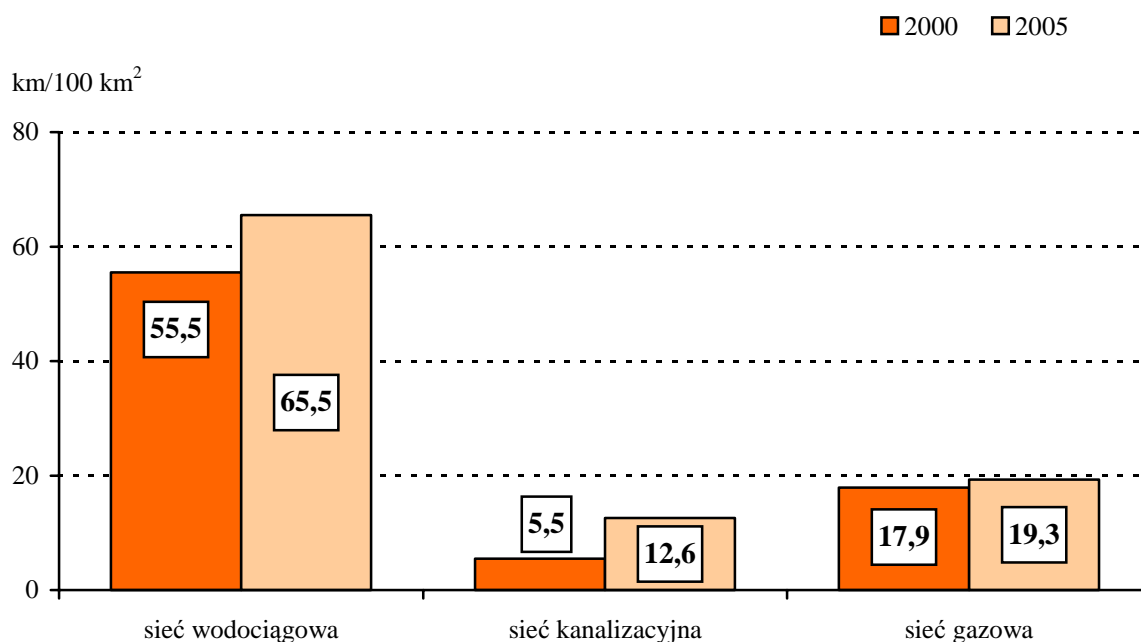
Rys. 21. Udział mieszkań wyposażonych w gaz z sieci w odsetkach ogółu mieszkań na obszarach wiejskich w 2005 r.

Jednym z czynników infrastruktury technicznej, który wciąż w znacznym stopniu decyduje o mniejszej atrakcyjności terenów wiejskich, jest duża dysproporcja pomiędzy stopniem zwodociągowania, a stopniem skanalizowania.

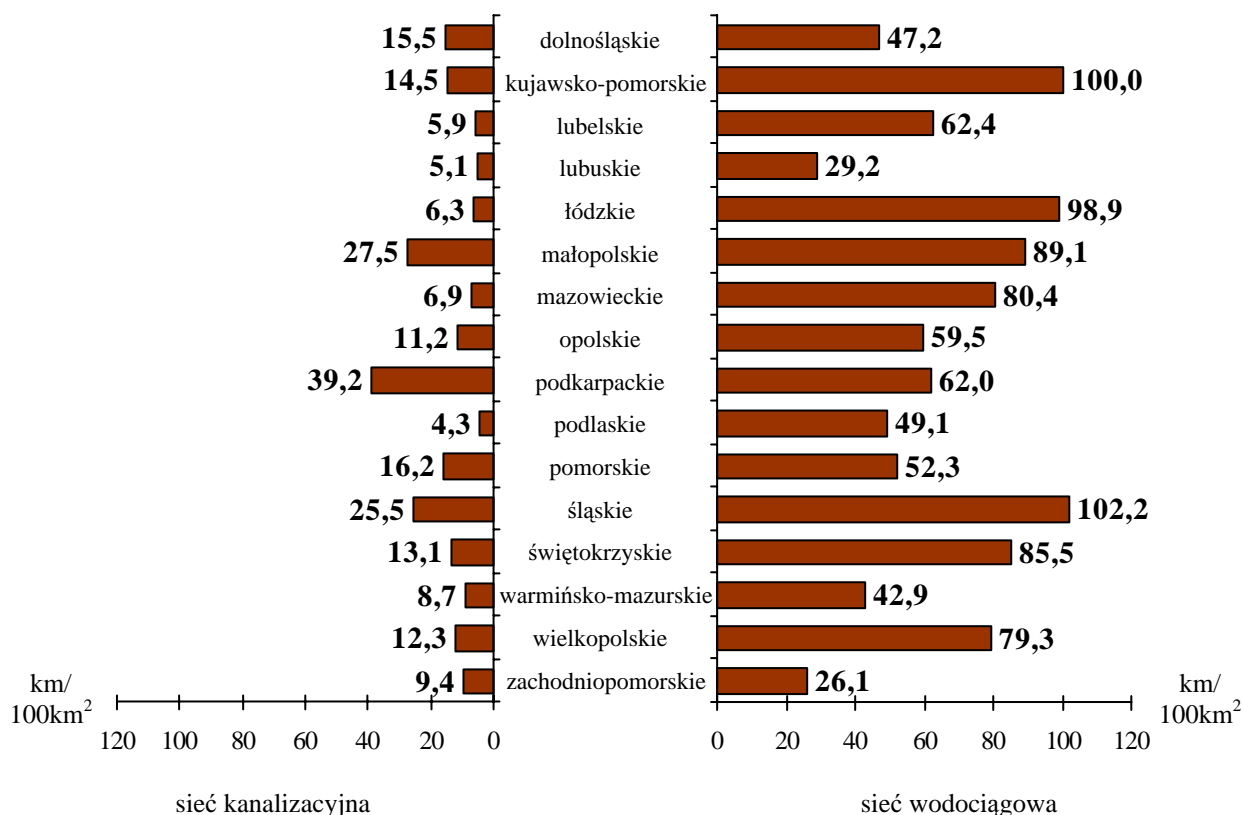
Jak pokazują zgromadzone dane, gęstość sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na obszarach wiejskich nadal była niższa niż w skali kraju. Długość sieci wodociągowej rozdzielczej na 100 km² obszarów wiejskich w 2005 r. wynosiła 65,5 km a kanalizacyjnej zaledwie 12,6 km. W skali kraju natomiast proporcje te kształtowały się następująco: 78,5 km sieci wodociągowej do 25,6 km sieci kanalizacyjnej.

Wykres 5. Gęstość sieci rozdzielczej na obszarach wiejskich

Na terenach wiejskich w ujęciu województw, największe różnice pomiędzy długością sieci wodociągowej a kanalizacyjnej zaobserwowano w województwach: kujawsko-pomorskim, łódzkim i śląskim.

Wykres 6. Gęstość sieci rozdzielczej kanalizacyjnej i wodociągowej na obszarach wiejskich w 2005 r.

W 2005 r. gęstość sieci gazowej w Polsce wynosiła 33,0 km/100 km² a na obszarach wiejskich 19,3 km/100 km². Największą gęstość tej sieci zanotowano w województwach Polski południowo-wschodniej i wschodniej: małopolskim (113,4 km/100 km²), podkarpackim (79,1 km/100 km²) i śląskim (63,5 km/100 km²), gdzie jednocześnie zaobserwowano największą liczbę mieszkań wyposażonych w gaz z sieci. W pozostałych województwach wskaźnik ten wykazał wartość niższą od 20 km/100 km², a najniższą w województwach: kujawsko-pomorskim (1,1 km/100 km²), podlaskim i warmińsko-mazurskim (po 1,3 km/100 km²).

W 2005 r. w porównaniu do 2000 r. zaobserwowano, że prawie we wszystkich województwach gęstość każdej z omawianych sieci rozdzielczych na obszarach wiejskich uległa zwiększeniu. Jedynie w województwie śląskim nieznacznie zmalała gęstość sieci gazowej.

Infrastruktura społeczna

W 2005 r. na 1 szkołę podstawową zlokalizowaną na obszarach wiejskich przypadało 108 uczniów, a na 1 gimnazjum 170. W porównaniu do danych ogólnopolskich było to odpowiednio o 78 i 81 uczniów mniej. Spadek przyrostu naturalnego w 2005 r. w porównaniu do 2000 r. zarówno w całym kraju, jak i na obszarach wiejskich wpłynął na spadek liczby uczniów przypadających na 1 szkołę podstawową o 6,1%. Natomiast na skutek zmian, jakie nastąpiły w wyniku przeprowadzenia reformy systemu edukacji, w analizowanych latach wzrosła liczba uczniów przypadających na 1 gimnazjum, w skali kraju o 20,1%, a obszarów wiejskich o 26,9%.

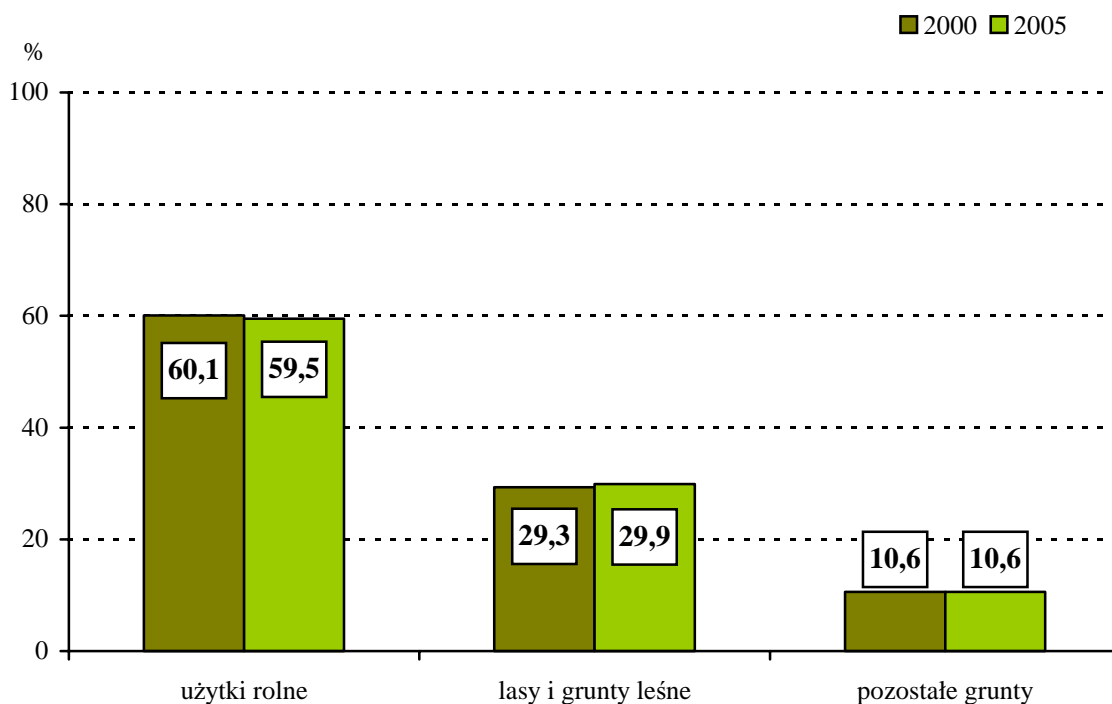
Analizując terytorialne zróżnicowanie omawianego wskaźnika na obszarach wiejskich zanotowano, iż największa liczba uczniów przypadała na 1 szkołę podstawową w województwie pomorskim (138), a na 1 gimnazjum w województwie świętokrzyskim (206). Najmniejsze wartości wskaźnik ten osiągnął w przypadku szkół podstawowych w województwie lubelskim i podlaskim (po 88), a gimnazjów w podkarpackim (136). We wszystkich województwach wystąpił wzrost liczby gimnazjalistów przypadających na 1 szkołę i prawie we wszystkich województwach spadek tego wskaźnika w przypadku szkół podstawowych. Tylko w województwie podlaskim wzrosła liczba uczniów przypadających na 1 szkołę podstawową (o 2,3%).

Wskaźniki liczby abonentów radiowych, telewizyjnych i telefonicznych na 1000 ludności zarówno w skali kraju, jak i obszarów wiejskich zmalały w analizowanych latach. W 2005 r. w skali kraju wyniosły one odpowiednio 233,0, 225,4 i 260,7, natomiast na obszarach wiejskich 180,0, 174,8 i 137,7. Najwięcej abonentów radia i telewizji na wsi zanotowano w województwie lubuskim, a abonentów telefonicznych w województwach lubelskim i śląskim. Porównując omawiane lata zaobserwowano, iż jedynie w województwie opolskim wystąpił wzrost liczby abonentów radia i telewizji.

2.5. Użytkowanie gruntów

W 2005 r. ogólna powierzchnia gruntów na obszarach wiejskich w Polsce wynosiła ponad 29 mln ha. Największy udział w tej powierzchni miały użytki rolne – 59,5%. W stosunku do 2000 r. ich udział uległ zmniejszeniu o 0,6 p.p. na rzecz lasów i gruntów leśnych. Odsetek pozostałych gruntów nie zmienił się i w obu latach wynosił 10,6%.

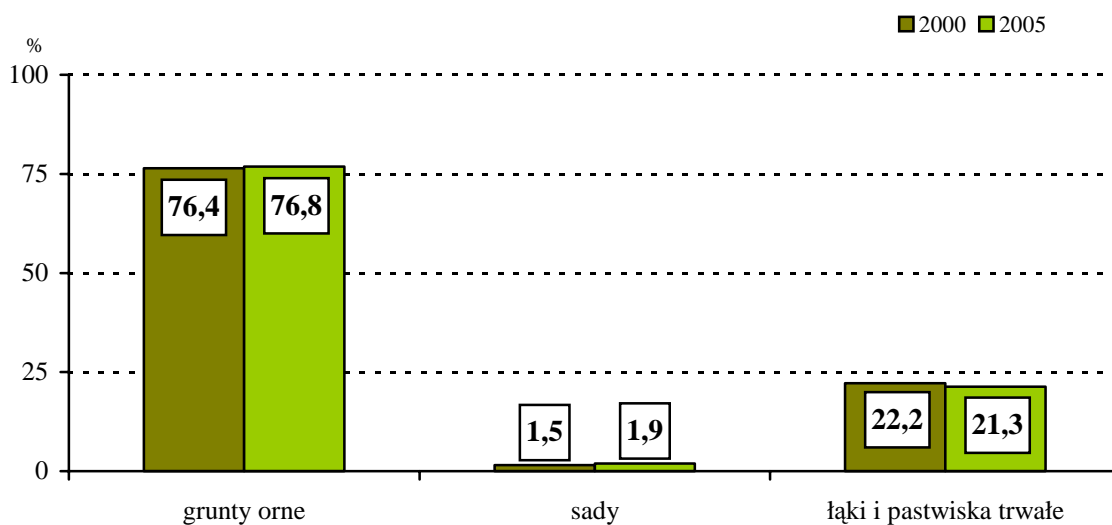
Wykres 7. Struktura użytkowania gruntów na obszarach wiejskich

Wzrost udziału użytków rolnych w ogólnej powierzchni w analizowanych latach nastąpił w województwach: opolskim (o 0,5 p.p.), podlaskim i pomorskim (o 0,1 p.p.). Tendencję wzrostową udziału lasów i gruntów leśnych odnotowano we wszystkich województwach, a powierzchni pozostałych gruntów w 6 województwach: małopolskim (o 4,6 p.p.), świętokrzyskim (o 3,5p.p.), śląskim (o 0,2 p.p.), wielkopolskim (o 0,2 p.p), łódzkim (0,1 p.p.) oraz mazowieckim (o 0,1 p.p.).

Biorąc pod uwagę formy własności użytków rolnych należy zauważyć, że w 2005 r. blisko 96,0% ogólnej powierzchni użytków rolnych było w posiadaniu sektora prywatnego. W układzie terytorialnym udział powierzchni użytków rolnych należących do tego sektora w większości województw wynosił ponad 90% z wyjątkiem województwa lubuskiego i zachodniopomorskiego, gdzie stanowiły one odpowiednio 87,4% i 89,2%. Natomiast blisko 92% użytków rolnych tego sektora należało do gospodarstw indywidualnych.

Wykres 8. Struktura użytków rolnych według siedziby użytkownika

W strukturze użytków rolnych blisko 77% stanowiły grunty orne, których udział w 2005 r. wzrósł o 0,4 p.p. w porównaniu do 2000 r. W układzie terytorialnym zmniejszenie udziału gruntów ornych w powierzchni użytków rolnych zanotowano w 7 województwach, w tym najwyższe w województwie małopolskim (o 4,7 p.p.). W pozostałych województwach nastąpił wzrost udziału powierzchni gruntów ornych, a największy, o 5,6 p.p., w województwie dolnośląskim.

W 2005 r. sady stanowiły 1,9% powierzchni użytków rolnych, tj. o 0,4 p.p. więcej niż w 2000 r. W układzie terytorialnym największy wzrost odsetka powierzchni sadów odnotowano w województwie świętokrzyskim (o 2,2 p.p.). Największy spadek zaś nastąpił w województwie śląskim (o 1,1 p.p.), natomiast na niezmiennym poziomie pozostał w województwie dolnośląskim i wielkopolskim.

W 2005 r. łąki i pastwiska trwałe stanowiły niewiele ponad 21% powierzchni użytków rolnych, tj. o blisko 1 p.p. mniej niż w 2000 r. W analizowanych latach tendencje wzrostowe udziału łąk i pastwisk trwałych w ogólnej powierzchni użytków rolnych odnotowano w 6 województwach, przy czym największy wzrost nastąpił w województwie małopolskim (o 4,9 p.p.). Największy spadek udziału łąk i pastwisk odnotowano w województwie dolnośląskim (o 5,6 p.p.). W przypadku województw: dolnośląskiego, wielkopolskiego oraz zachodniopomorskiego nastąpił spadek powierzchni łąk i pastwisk trwałych na rzecz wzrostu powierzchni gruntów ornych. W województwach: kujawsko-pomorskim, lubelskim i pomorskim wzrost powierzchni gruntów ornych oraz sadów był zbliżony do spadku powierzchni łąk i pastwisk trwałych. Jednocześnie odnotowano, iż w województwach:

2.6. Rolnictwo

2.6.1. Gospodarstwa rolne

W 2005 r. spośród 2,7 mln gospodarstw rolnych – 2,4 mln prowadziło działalność rolniczą. Zaledwie w około 130 tys. gospodarstw oprócz działalności rolniczej prowadzona była działalność inna niż rolnicza wykorzystująca zasoby gospodarstwa. Wśród tych gospodarstw 23,6% prowadziło działalność usługową z wykorzystaniem własnego sprzętu, 10,2% zajmowało się uprawą roślin i/lub hodowlą zwierząt w środowisku wodnym (akwakultura), 6,8% prowadziło działalność w zakresie agroturystyki i wynajmu pokoi i ten sam odsetek gospodarstw w zakresie przetwarzania drewna, a 1,6% gospodarstw w zakresie rękodziela.

Ponad 41% gospodarstw rolnych położonych było na terenach o mniej korzystnych warunkach gospodarowania, w tym ponad 3% na terenach górskich.

Co trzecie gospodarstwo rolne posiadało lasy i grunty leśne, a zaledwie 0,2% gospodarstw stosowało ekologiczne metody produkcji rolniczej.

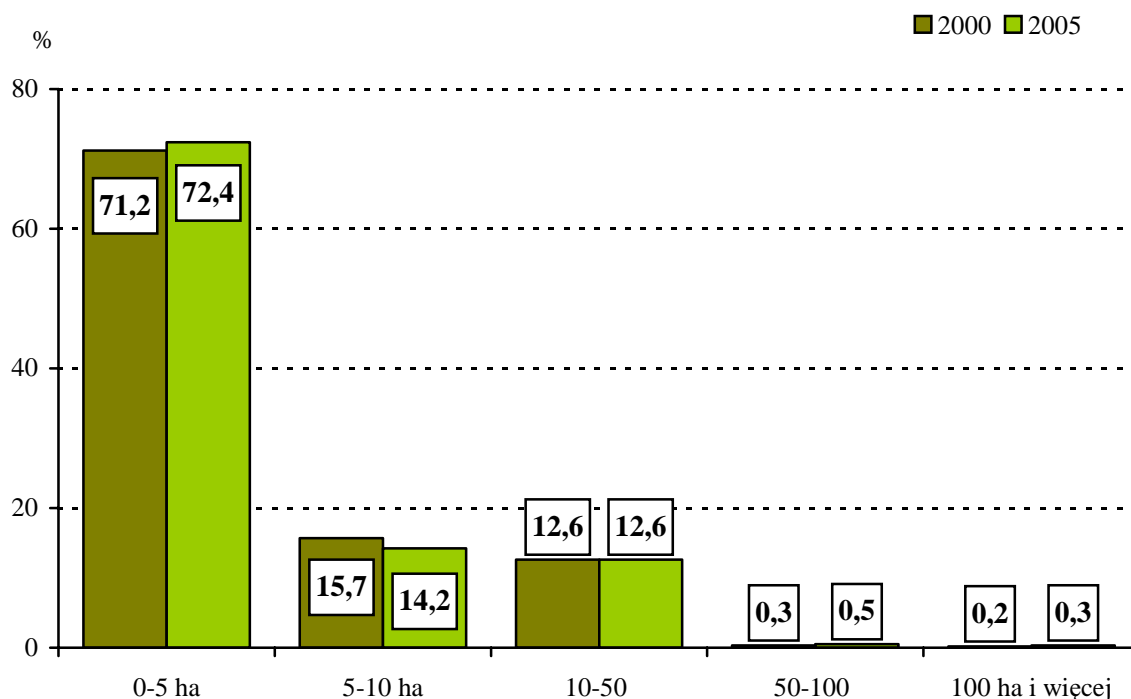
Struktura gospodarstw rolnych według grup obszarowych

W 2005 r. w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych największą grupę stanowiły gospodarstwa o powierzchni do 5 ha użytków rolnych, bo aż 72,4%. W porównaniu do roku 2000 odnotowano niewielki wzrost odsetka gospodarstw najmniejszych (do 5 ha) i największych (powyżej 50 ha). Nie zmienił się natomiast udział gospodarstw o powierzchni od 10-50 ha, który wynosił 12,6%.

Blisko 99,96% gospodarstw rolnych w skali kraju jak i wszystkich województw w 2005 r. należało do sektora prywatnego. Wśród tych gospodarstwa dominowały gospodarstwa indywidualne, których udział w ogólnej liczbie gospodarstw sektora prywatnego w każdym województwie przekroczył 99%.

W skali kraju w 2005 r. największą liczbę gospodarstw rolnych zarejestrowano w województwie małopolskim. Jednocześnie w województwie tym zaobserwowano najwyższy udział gospodarstw o powierzchni nie przekraczającej 5 ha (92,3%). Najwyższy odsetek gospodarstw o powierzchni powyżej 100 ha zaobserwowano w województwie zachodniopomorskim (2,1%).

Wykres 9. Struktura gospodarstw rolnych według grup obszarowych użytków rolnych

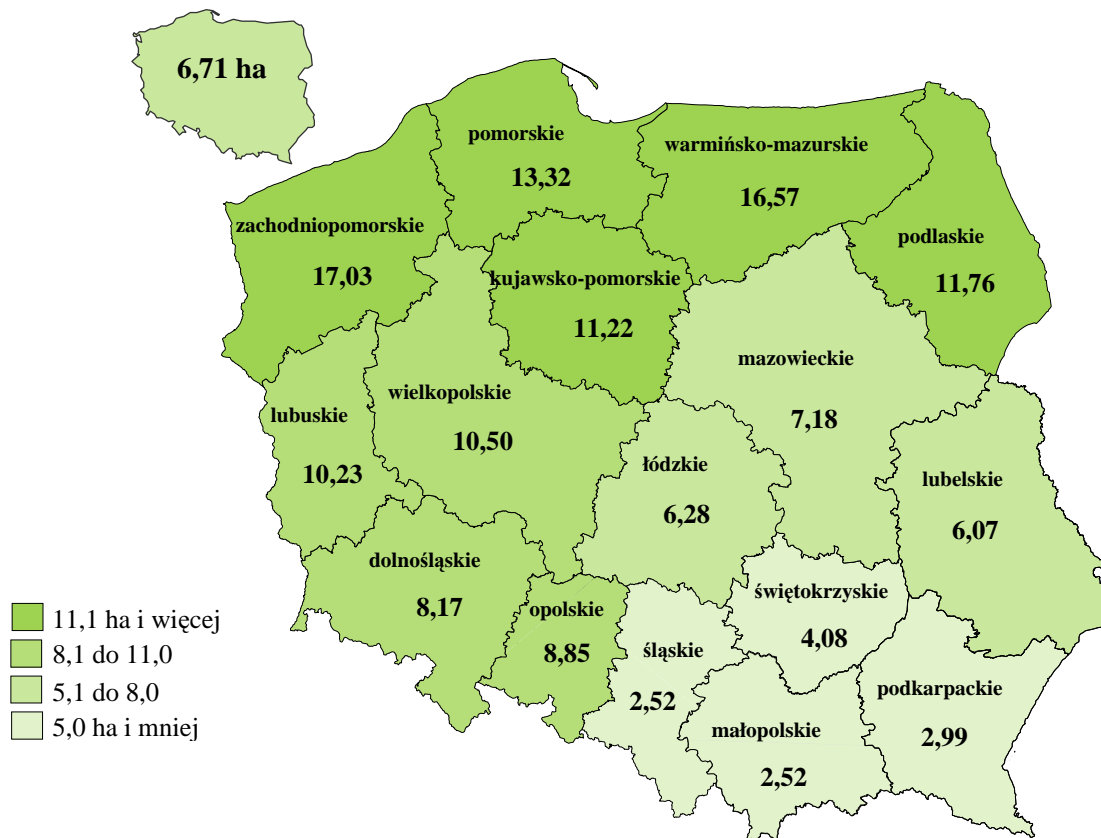

Przeciętna powierzchnia gruntów

Przy znacznym rozdrobnieniu gospodarstw rolnych przeciętna powierzchnia gruntów należących do gospodarstwa rolnego w 2005 r. wynosiła 6,71 ha, w tym użytków rolnych 5,82 ha. Największą przeciętną powierzchnię gospodarstwa rolnego ogółem zaobserwowano w województwach: zachodniopomorskim (17,03 ha) i warmińsko-mazurskim (16,57 ha). Natomiast najniższy areal użytków rolnych, nie przekraczający 3 ha, odnotowano w województwach: małopolskim, podkarpackim oraz śląskim.

Łąki i pastwiska trwałe w gospodarstwach rolnych przeciętnie zajmowały 0,42 ha, a największe ich obszary odnotowano w województwie podlaskim (1,36 ha) i pomorskim (0,85 ha). Średnia powierzchnia lasów i gruntów leśnych przypadająca na gospodarstwo rolne wynosiła 1,24 ha. Największą powierzchnię lasów i gruntów leśnych należących do gospodarstwa rolnego zaobserwowano w województwie warmińsko-mazurskim (4,27 ha).

Rys. 23. Przeciętna powierzchnia gruntów w gospodarstwie rolnym w 2005 r.

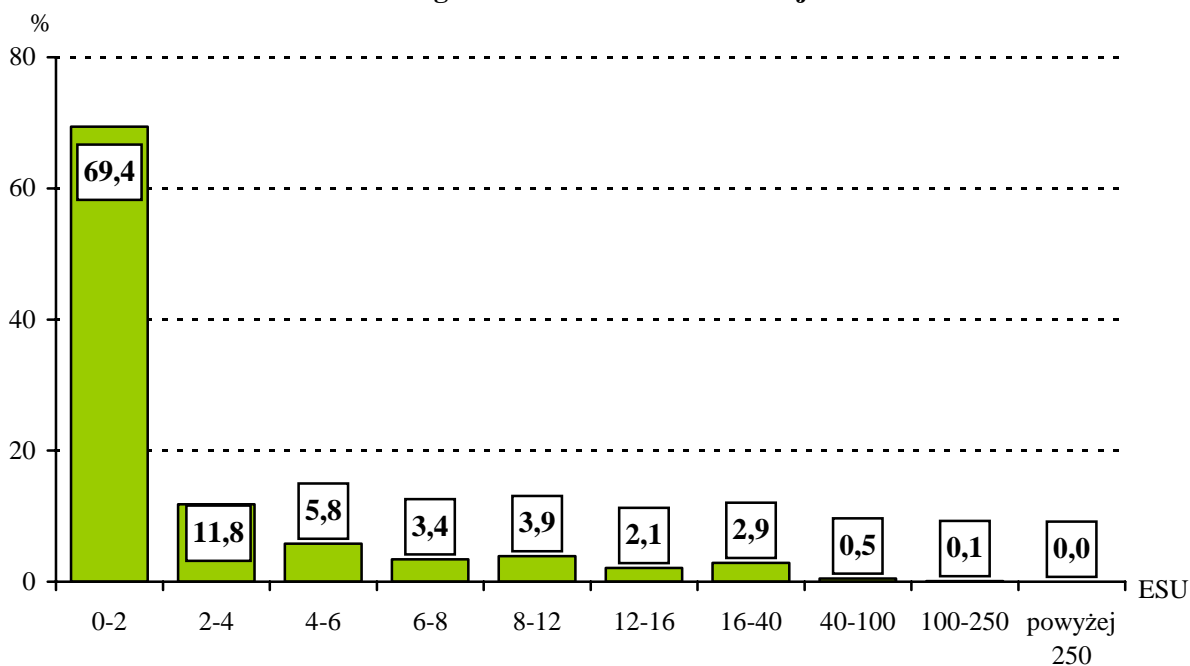

Gospodarstwa rolne według klas wielkości ekonomicznej

Większość gospodarstw rolnych w Polsce to gospodarstwa bardzo małe ekonomicznie o wielkości 0-2 ESU. Gospodarstwa te stanowiły 69,4% (tj. 1,7 mln) ogółu gospodarstw prowadzących działalność rolniczą. Blisko 12% gospodarstw należało do klasy 2-4 ESU, natomiast o połowę mniej gospodarstw sklasyfikowano w przedziale 4-6 ESU. Wielkość ekonomiczną powyżej 100 ESU osiągnęło zaledwie około 0,2% gospodarstw rolnych.

W skali kraju największy odsetek gospodarstw o wielkości ekonomicznej do 2 ESU odnotowano w województwach: śląskim (89,6%), podkarpackim (88,6%) i małopolskim (87,5%).

Wykres 10. Struktura gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą według klas wielkości ekonomicznej w 2005 r.

Gospodarstwa największe ekonomicznie (powyżej 250 ESU) występowały najliczniej w województwach: dolnośląskim, kujawsko-pomorskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim. Jednak w skali kraju odsetek tych gospodarstw był nieznaczny.

Gospodarstwa rolne według typów rolniczych

Analiza liczby gospodarstw rolnych należących do poszczególnych typów wykazała, że w 2005 r. najwyższy odsetek gospodarstw specjalizował się w uprawach polowych. Udział tej grupy w strukturze gospodarstw prowadzących działalność rolniczą wynosił 28,0%, a największą ich liczbę odnotowano w województwie podkarpackim (83,7 tys.) i małopolskim (78,3 tys.).

Znaczny odsetek stanowiły także gospodarstwa z różnorodną produkcją, sklasyfikowane jako „różne uprawy i zwierzęta, łącznie”. Odsetek tych gospodarstw wynosił 19,3%, a największą ich liczbę zarejestrowano również w wyżej wymienionych województwach.

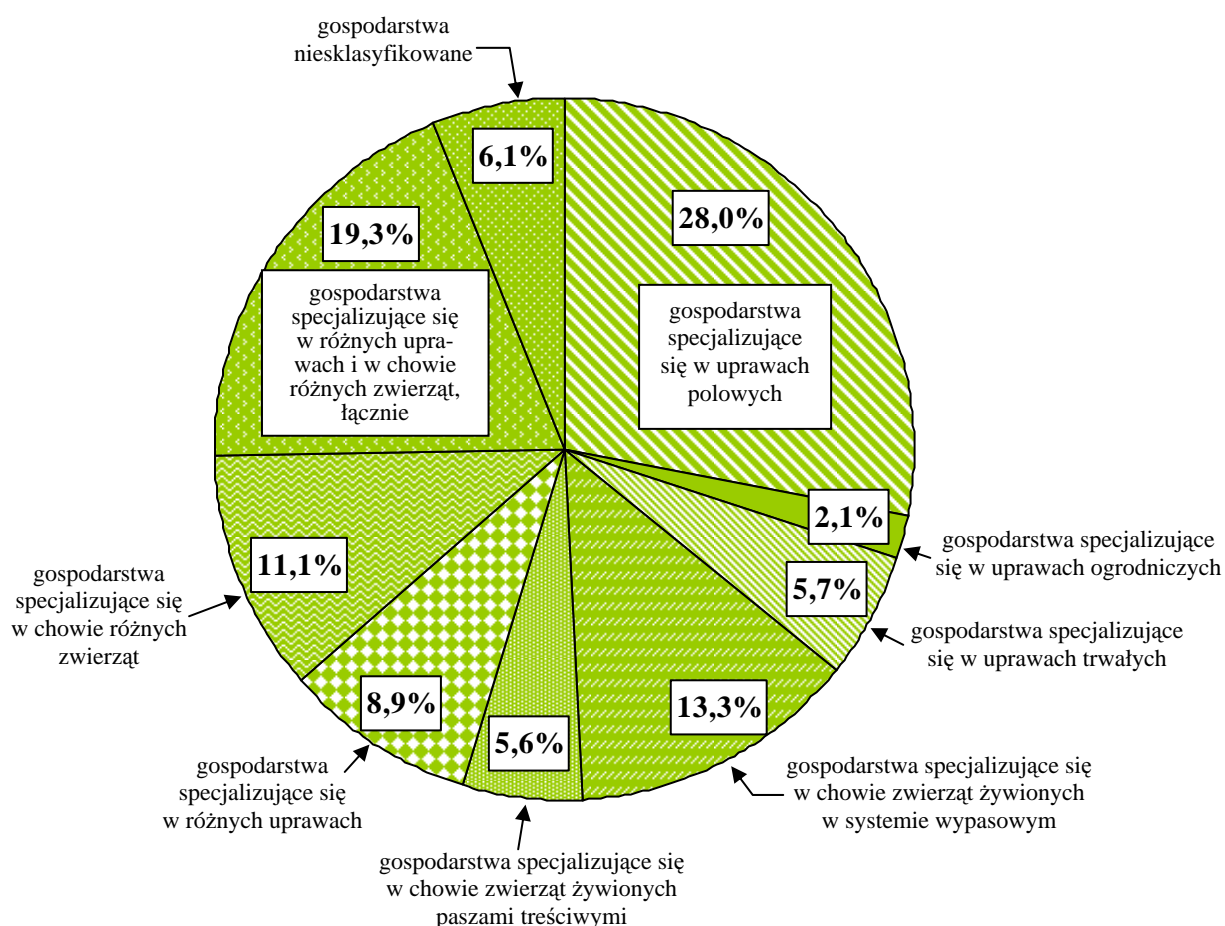
Wśród gospodarstw specjalistycznych 330,0 tys. to gospodarstwa „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych w systemie wypasowym” oraz 275,0 tys. gospodarstw o typie rolniczym „różne zwierzęta”, a ich udział wynosił odpowiednio 13,3% i 11,1%.

Blisko 9% gospodarstw prowadzących działalność rolniczą nie posiadało ukierunkowanej produkcji roślinnej i sklasyfikowano je jako typ rolniczy „różne uprawy”. Najwięcej gospodarstw zajmujących się zróżnicowaną produkcją roślinną zlokalizowana była w województwie lubelskim (18,8% gospodarstw w kraju).

Spośród gospodarstw prowadzących produkcję zwierzęcą 5,6% stanowiły gospodarstwa specjalizujące się „w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi”, a najwyższy odsetek wymienionych gospodarstw odnotowano w województwie wielkopolskim (16,7% gospodarstw w kraju).

Należy zauważyć, że w klasyfikacji gospodarstw według typów rolniczych nieznaczny udział stanowiły gospodarstwa specjalizujące się w uprawach ogrodniczych (2,1%).

Wykres 11. Struktura gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą według typów rolniczych w 2005 r.

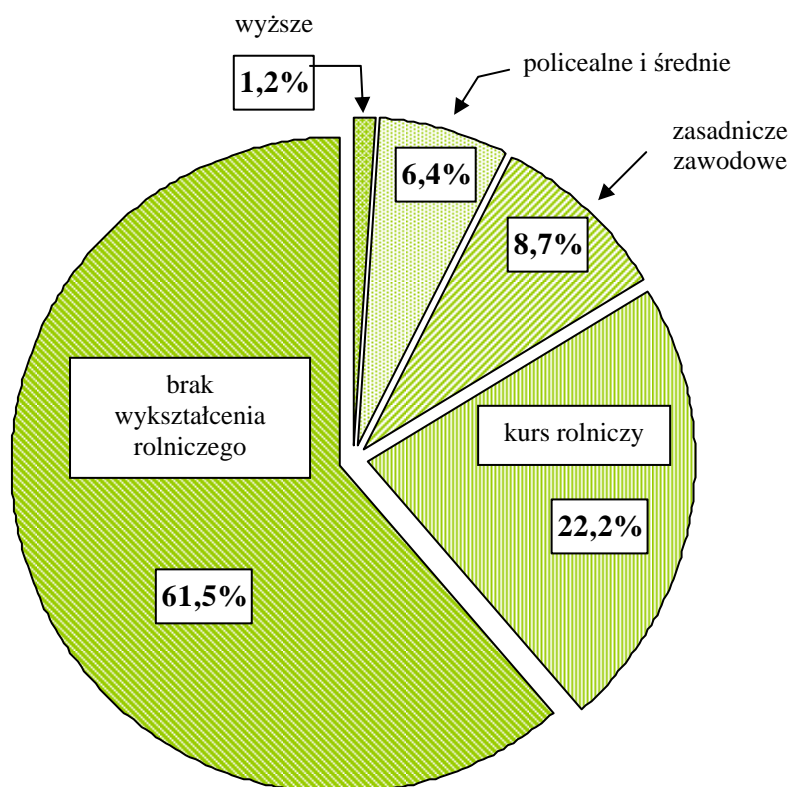

Gospodarstwa rolne według poziomu wykształcenia osoby kierującej

Analiza liczby gospodarstw rolnych według poziomu wykształcenia osób kierujących wykazała, że w 2005 r. 61,5% gospodarstw było kierowanych przez osoby nie posiadające wykształcenia rolniczego, a 22,2% przez osoby z ukończonym kursem rolniczym, jako najwyższym poziomem wykształcenia rolniczego.

W strukturze gospodarstw rolnych przeważały gospodarstwa kierowane przez osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym o charakterze nierolniczym (28,7%), a tylko niewielki odsetek (4,3%) stanowiły osoby z dyplomem wyższych studiów, nie związanych z rolnictwem. Spośród osób kierujących gospodarstwem rolnym, zaledwie 1,2% posiadało dyplom ukończenia studiów rolniczych.

Wykres 12. Udział gospodarstw rolnych w ogólnej liczbie gospodarstw według poziomu wykształcenia rolniczego osoby kierującej gospodarstwem w 2005 r.

W ujęciu wojewódzkim najwięcej gospodarstw kierowanych przez osoby z wyższym wykształceniem rolniczym, odnotowano w województwie lubelskim i mazowieckim. Ponadto

w województwach tych zaobserwowano również najwięcej gospodarstw, w których osoba kierująca gospodarstwem legitymowała się ukończonym kursem rolniczym.

2.6.2. Pracujący w gospodarstwach rolnych

Pracujący w gospodarstwach rolnych

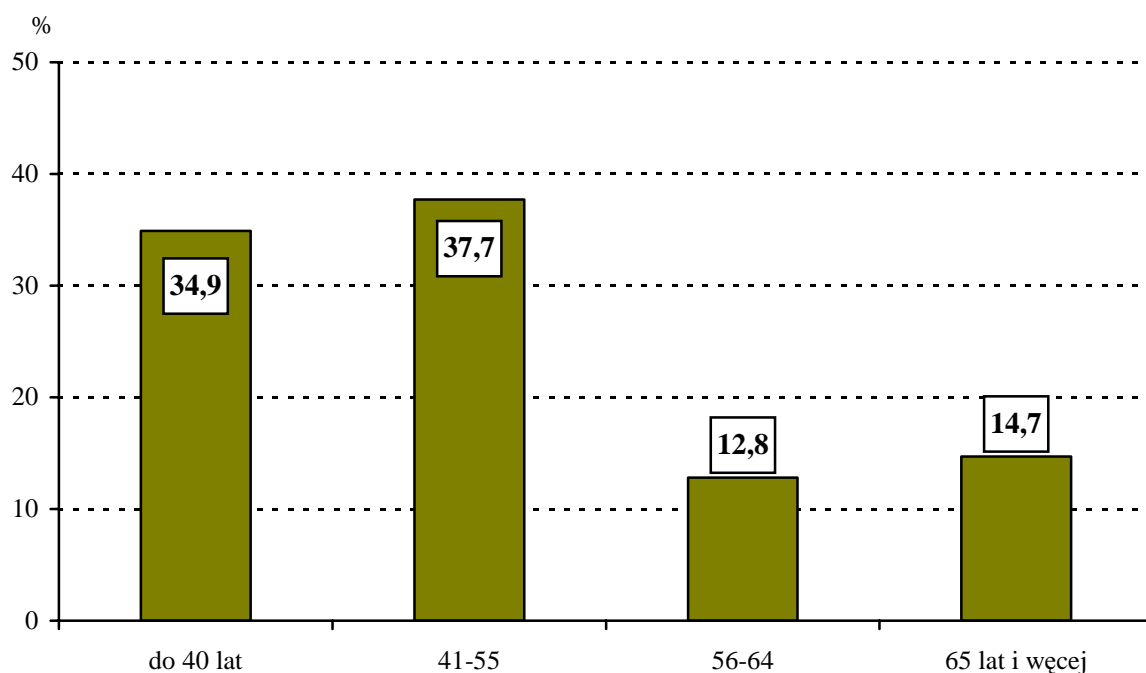
W 2005 r. w gospodarstwach rolnych pracowało ponad 5,1 mln osób (w przeliczeniu na pełnozatrudnionych – 2,3 mln AWU), w tym około 5 mln osób (2,2 mln AWU) stanowiło rodzinną siłę roboczą w gospodarstwach indywidualnych. Zdecydowana większość (86%) użytkowników i członków ich gospodarstw domowych pracowała w niepełnym wymiarze czasu pracy. Zaledwie 14% omawianych osób przepracowało liczbę godzin odpowiadającą pracy pełnoetatowej.

W przekroju terytorialnym, najwyższy odsetek osób stanowiących rodzinną siłę roboczą i pracujących co najmniej 2120 godzin rocznie odnotowano w województwach: kujawsko-pomorskim, warmińsko-mazurskim i wielkopolskim, a najniższy w województwie podkarpackim oraz śląskim.

Większość osób stanowiących rodzinną siłę roboczą – 65,7% - pracowało wyłącznie w swoim gospodarstwie rolnym, 5,6% - głównie w swoim gospodarstwie i dodatkowo poza gospodarstwem, a 28,7% - głównie poza gospodarstwem i dodatkowo w swoim gospodarstwie rolnym.

W strukturze osób pracujących w gospodarstwach rolnych ogółem największy udział stanowiły osoby w wieku 41-55 lat (37,7%). Blisko 35% osób świadczących pracę w gospodarstwach rolnych to osoby poniżej 40-go roku życia, a największy ich odsetek odnotowano w województwie podlaskim. Natomiast w strukturze pracujących w wieku od 41 do 55 lat, największym odsetkiem osób w tej grupie odznaczało się województwo zachodniopomorskie.

Wykres 13. Struktura pracujących w gospodarstwach rolnych według wieku w 2005 r.

Dochody gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego

Obok dochodów z działalności rolniczej gospodarstwa domowe użytkowników gospodarstw rolnych uzyskiwały dochody z następujących źródeł: z emerytur i rent – 42,8% ogółu omawianych gospodarstw domowych, z pracy najemnej – 41,5%, z działalności pozarolniczej – 8,4% i z innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą – 4,4%.

Działalność rolnicza była głównym źródłem utrzymania jedynie dla niespełna 27% gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego. Praca najemna była głównym źródłem dochodów dla blisko 30% omawianych gospodarstw, emerytury i rent dla ponad 27%, a działalność pozarolnicza zaledwie dla niespełna 5% ogółu gospodarstw domowych.

W przekroju terytorialnym najwyższy odsetek gospodarstw, dla których działalność rolnicza była głównym źródłem utrzymania odnotowano w województwach: kujawsko-pomorskim, warmińsko-mazurskim i podlaskim, a najniższym – w podkarpackim, śląskim i małopolskim.

Województwa o najwyższym odsetku gospodarstw, dla których głównym źródłem utrzymania była działalność pozarolnicza, to: pomorskie, dolnośląskie i wielkopolskie, zaś o najniższym – podlaskie oraz podkarpackie.

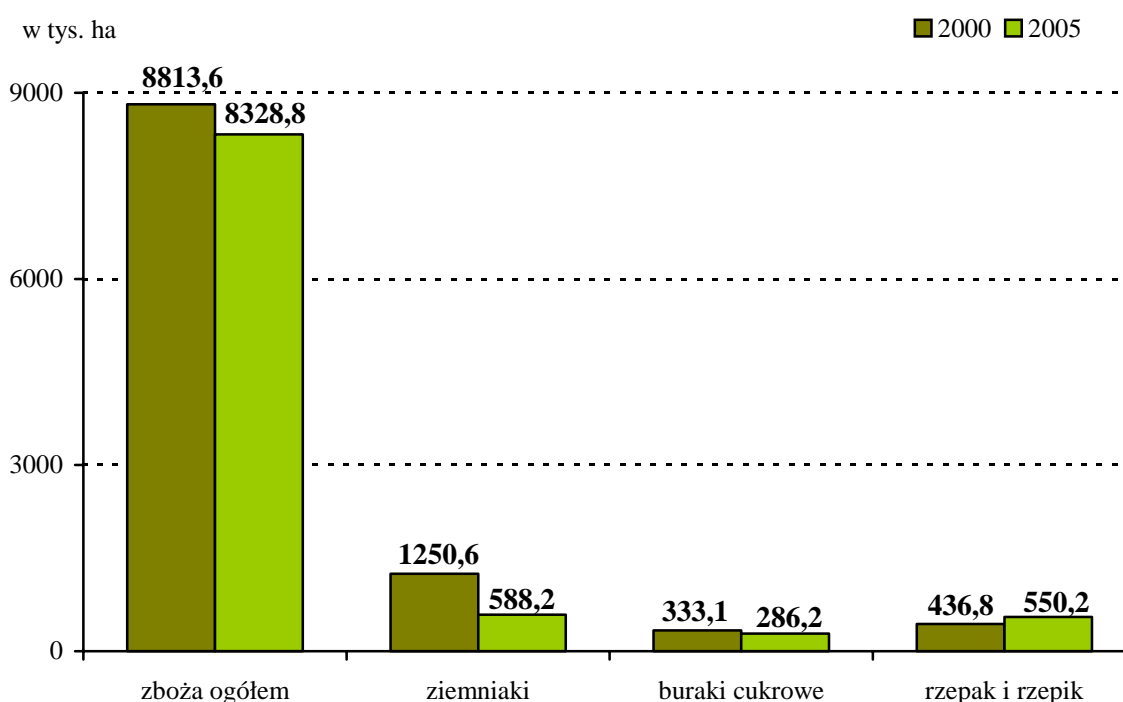
2.6.3. Cechy produkcyjne rolnictwa

Powierzchnia zasiewów głównych ziemiopłodów

W powierzchni zasiewów dominowały zboża, których powierzchnia uprawy w 2005 r. wynosiła 8,3 mln ha, co stanowiło 68,1% ogólnej powierzchni gruntów ornych. Przeciętnie w gospodarstwie rolnym zajmującym się produkcją zbóż przeznaczono 3,05 ha gruntów ornych na ich uprawę.

W porównaniu do 2000 r. zmalała powierzchnia zbóż, ziemniaków oraz buraków cukrowych. Największy spadek powierzchni wynoszący 662,4 tys. ha, tj. 53,0% zanotowano w powierzchni upraw ziemniaka. Natomiast w strukturze zasiewów zbóż zmniejszył się udział zbóż intensywnych, w tym pszenicy o 417,0 tys. ha. Jedynie w województwie lubuskim odnotowano niewielki wzrost powierzchni jej zasiewów (o 1,7 tys. ha), natomiast największy spadek powierzchni upraw pszenicy zanotowano w województwie lubelskim (o 59,2 tys. ha).

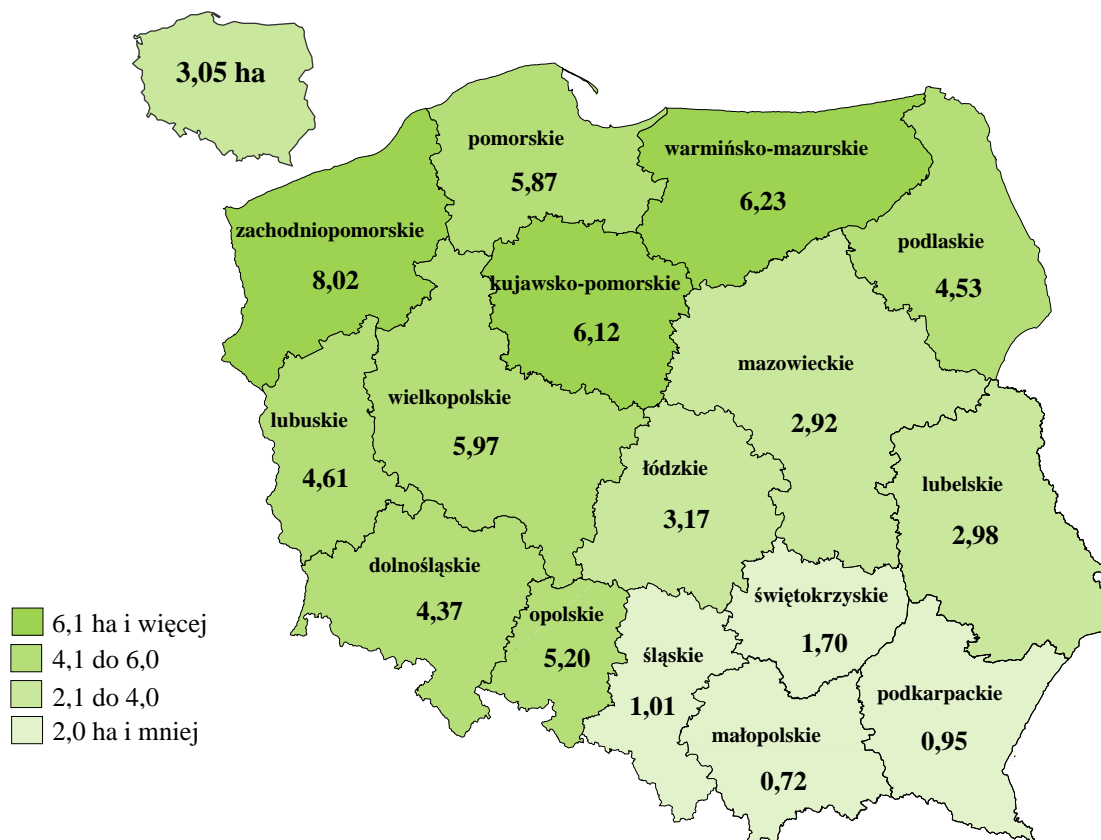
Wykres 14. Powierzchnia zasiewów głównych ziemiopłodów rolnych

W kraju średnia powierzchnia uprawy pszenicy w gospodarstwie rolnym w 2005 r. wynosiła 0,81 ha a największy przeciętny jej areal odnotowano w województwie

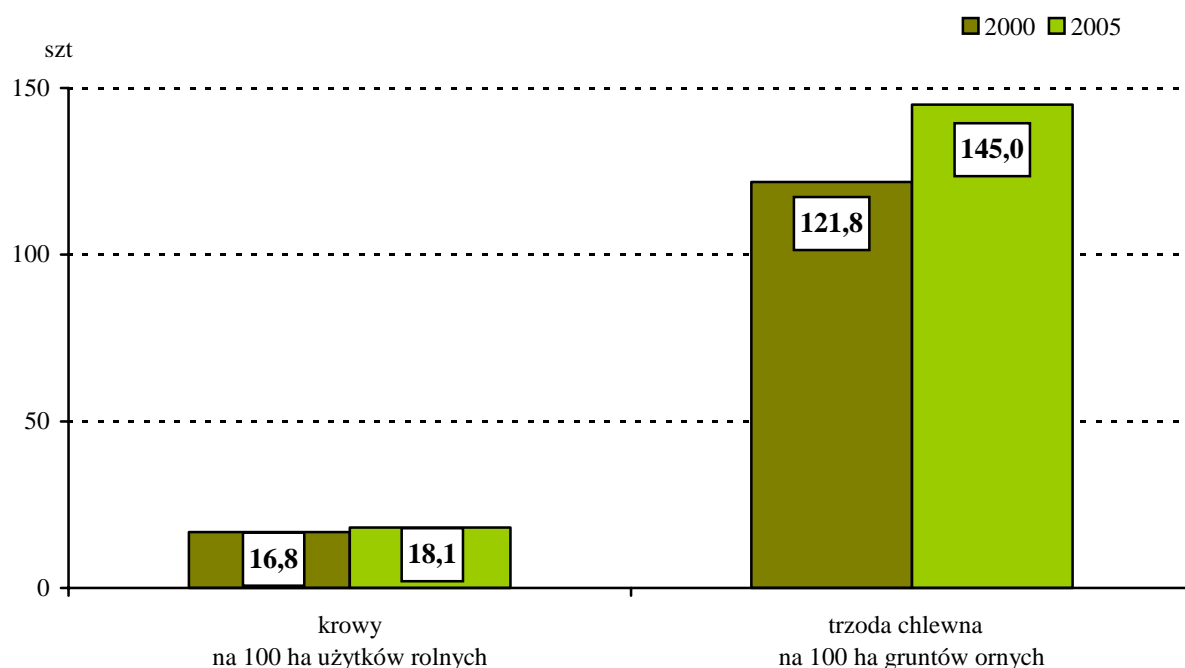
zachodniopomorskim (3,13 ha). Natomiast najniższą średnią powierzchnię uprawy pszenicy zaobserwowano w województwie śląskim (0,28 ha).

Rys. 24. Przeciętna powierzchnia zasiewów zbóż w 2005 r.

W skali kraju w analizowanych latach zaobserwowano wzrost powierzchni upraw rzepaku i rzepiku o 113,4 tys. ha (tj. o 26,0%). Największy wzrost powierzchni tych upraw odnotowano w województwach mazowieckim i wielkopolskim. W wyszczególnionych województwach powierzchnia zasiewów zwiększyła się odpowiednio o 15,1 tys. ha i 14,3 tys. ha i wynosiła w 2005 r. 23,3 tys. ha i 72,0 tys. ha. Jedynie w województwie lubuskim i warmińsko-mazurskim odnotowano spadek powierzchni gruntów ornych pod zasiewami rzepaku i rzepiku. Na uprawę omawianych roślin oleistych gospodarstwa rolne w Polsce przeznaczyły przeciętnie 0,20 ha. Największą średnią powierzchnię uprawy rzepaku i rzepiku w gospodarstwie rolnym odnotowano w województwie zachodniopomorskim, która była o 1,07 ha większa od średniej krajowej.

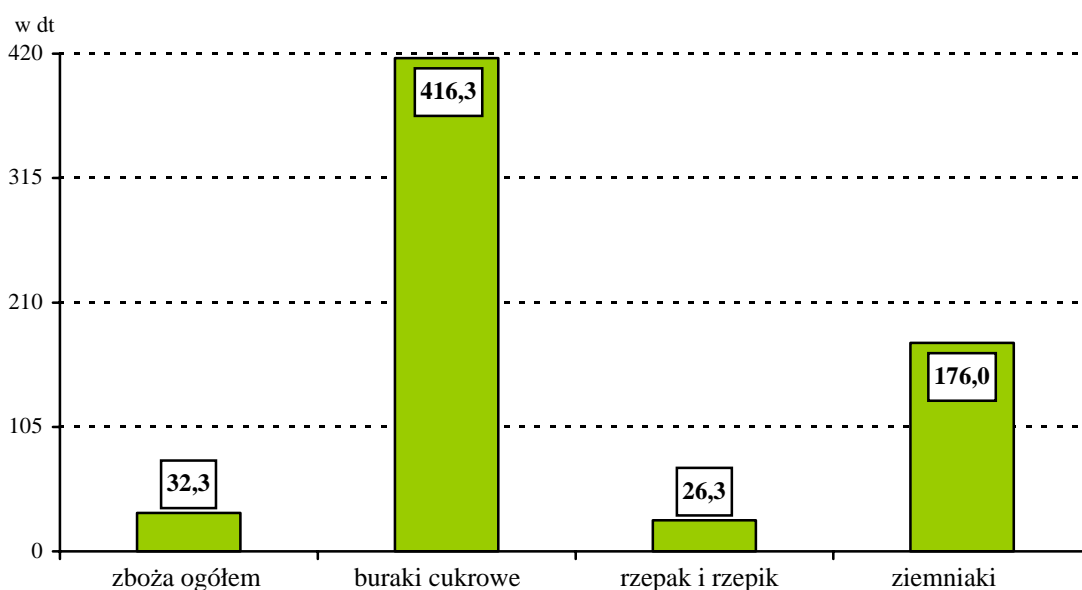
Wykres 15. Obsada zwierząt gospodarskich

Wybrane elementy produkcji rolniczej

W analizowanych latach w skali kraju wzrosły plony większości głównych ziemiopłodów rolnych. W 2005 r. plony zbóż z 1 ha wynosiły 32,3 dt i w porównaniu do 2000 r. były one wyższe o 27,7%. Natomiast w przypadku pszenicy odnotowano wzrost plonu o 7,2 dt z ha, tj. o 22,3%. Zarejestrowano również znaczny wzrost plonów rzepaku i rzepiku (o 20,1%), które w 2005 r. wynosiły 26,3 dt z ha oraz 5,7% wzrost plonu buraka cukrowego.

Wykres 16. Plony głównych ziemiopłodów rolnych z 1 ha w 2005 r.

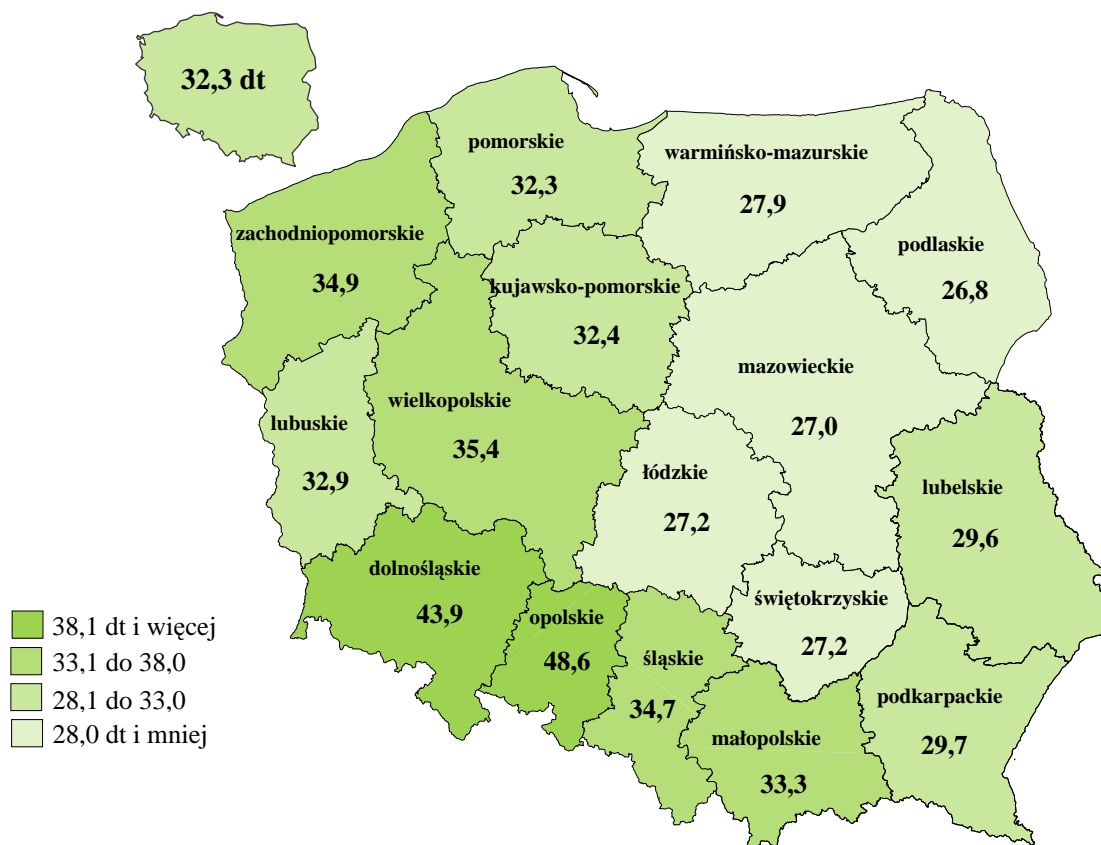

W każdym z województw, w porównaniu do 2000 r., plony zbóż z 1 ha były wyższe, przy czym największy wzrost zaobserwowano w województwie podlaskim, prawie o 80%.

W układzie województw, najwyższe plony zbóż z ha w 2005 r. osiągnięto w województwie opolskim (48,6 dt) i dolnośląskim (43,9 dt), natomiast najniższe w województwie podlaskim (26,8 dt). W województwie opolskim uzyskano także najwyższe plony pszenicy (52,7 dt).

Pod względem plonotwórczym rok 2005 okazał się niekorzystny dla uprawy ziemniaka, gdyż uzyskany plon był niższy o 18 dt, tj. 9,3% z ha w stosunku do 2000 r.

Rys. 26. Plony zbóż z 1 ha w 2005 r.

Analizując produkcję zwierzęcą, w skali kraju w 2005 r. odnotowano wzrost produkcji żywca rzeźnego (o 15,6%) w porównaniu do 2000 r. W 2005 r. wzrosła produkcja żywca wieprzowego (o 1,6%) i drobiowego (o 74,1%), natomiast zmniejszyła się produkcja bydlęcego żywca rzeźnego (o 5,7%) w stosunku do 2000 r.

Tabl. 9. Produkcja żywca rzeźnego^{a/}

WYSZCZEGÓLNIENIE	Produkcja żywca rzeźnego ^{a/} w tys. t			
	razem	bydło	trzoda	Drób
2000	3970	635	2501	834
2005	4591	599	2540	1452

a/ W wadze żywej.

2.7. Poziom dywersyfikacji gospodarki obszarów wiejskich

Warunki rozwoju przedsiębiorczości wiejskiej są szczególnie trudne z powodu znacznego rozproszenia rynku oraz klientów, wysokich kosztów zaopatrzenia i słabej promocji. Ważnym elementem wpływającym negatywnie na rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich jest brak odpowiedniej infrastruktury, zarówno społecznej jak i technicznej, słabe wykształcenie ludności wiejskiej oraz ogólnie trudny dostęp do usług doradczych i informacji. Pozarolnicza działalność gospodarcza na obszarach wiejskich odbywa się głównie w małych, tzw. „rodzinnych” firmach, w których zatrudniani są przede wszystkim członkowie rodzin. Istotnym elementem mającym wpływ na polepszenie sytuacji gospodarczej terenów wiejskich, jest wspieranie rozwoju firm średnich i dużych, nowocześniejszych i lepiej zorganizowanych, nastawionych na szersze rynki zbytu, a tym samym dających zatrudnienie większej liczbie osób na wsi.

Pracujący według sektorów ekonomicznych

Według stanu w dniu 31 grudnia 2005 r. w Polsce na 7,8 mln osób pracujących, przypadało 115,3 tys. pracujących w sektorze rolniczym. Zdecydowana większość tych osób, bo prawie 72,3% miało miejsca pracy na obszarach wiejskich.

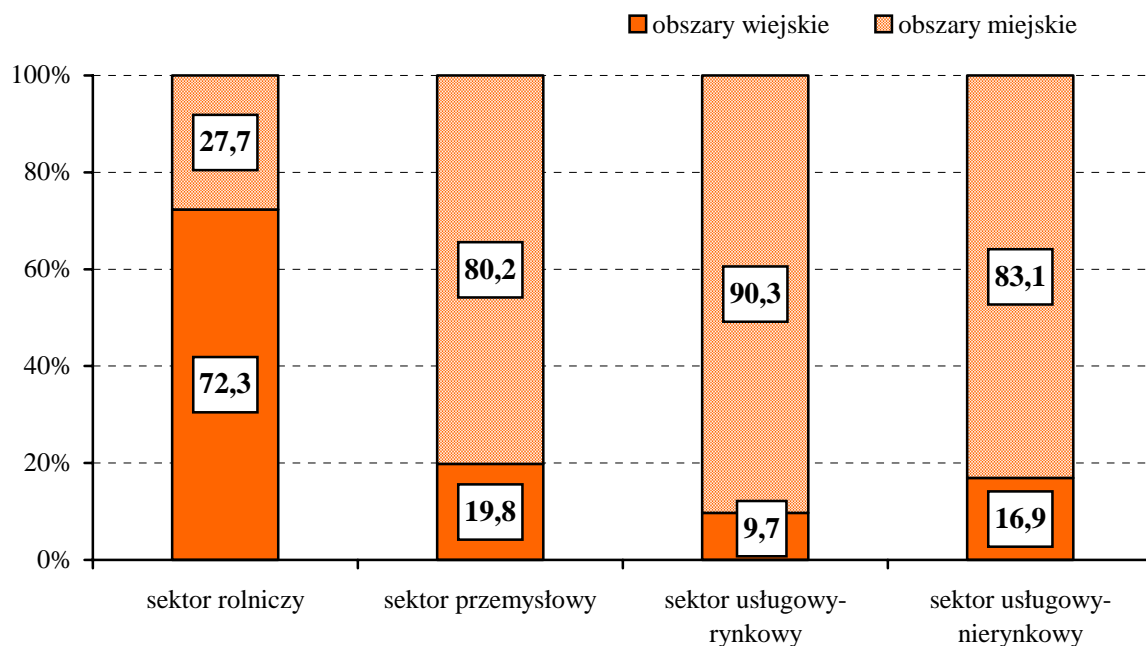
Tabl. 10. Pracujący według sektorów ekonomicznych w 2005 r.

Stan w dniu 31 grudnia

WYSZCZEGÓLNIENIE	W sektorze				
	rolniczym		przemysłowym	usługowym	
	razem	w tym w rolnictwie		rynkowym	nierynkowym
POLSKA.....	115,3	83,3	2887,3	2661,6	2171,5
Obszary miejskie	31,9	14,7	2316,4	2404,2	1805,3
Obszary wiejskie	83,4	68,6	570,9	257,4	366,2

W grupie osób pracujących na obszarach wiejskich, zaledwie 6,5% ludności było zatrudnionych we wspomnianym wyżej sektorze, podczas gdy 44,7% w sektorze przemysłowym. Jednocześnie można zauważyć, że w sektorze przemysłowym i usługowym rynkowym oraz nierynkowym, odsetek pracujących na obszarach wiejskich nie przekraczał 20% ogółu pracujących.

Wykres 17. Struktura pracujących według sektorów ekonomicznych w 2005 r.

Analizując obszary wiejskie w układzie województw zaobserwowano, że największą liczbą pracujących w sektorze rolniczym odznaczało się województwo wielkopolskie (19,8%), najmniejszą natomiast świętokrzyskie (2,2%). Również wśród pracujących w samym rolnictwie, najwięcej z nich pracowało na terenach wiejskich województwa wielkopolskiego (21,4%). Województwo to wyróżniało się także pod względem liczby pracujących w sektorze przemysłowym (17,2%). W przypadku sektora usługowego rynkowego i nierynkowego największą liczbę pracujących zanotowano w województwie mazowieckim (odpowiednio 16,5% i 12,4%).

Biorąc pod uwagę strukturę pracujących według sektorów w poszczególnych województwach, największy odsetek pracujących w sektorze rolniczym (15,4%) odnotowano w województwie opolskim, a najmniejszy w małopolskim (2,7%). Natomiast w województwach: dolnośląskim, łódzkim, pomorskim, śląskim i wielkopolskim, ponad połowa pracujących należała do sektora przemysłowego.

Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą według liczby zatrudnionych i sektorów ekonomicznych

W 2005 r. spośród wszystkich osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą zarejestrowanych w rejestrze REGON, 24,8% prowadziło działalność na obszarach wiejskich. Wśród nich zdecydowaną większość (98,4%) stanowiły osoby fizyczne zatrudniające do 9 osób. Podobne relacje zaobserwowano we wszystkich województwach, gdzie odsetek ten nie był niższy od 98,0%.

Tabl. 11. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą według liczby osób zatrudnionych
Stan w dniu 31 grudnia

WYSZCZEGÓLNIENIE	Osoby fizyczne zatrudniające			
	razem	do 9 osób	10 - 49	50 osób i więcej
	w tysiącach			
POLSKA 2000	2501,0	2471,9	27,2	1,8
2005	2776,5	2734,5	39,3	2,7
Obszary miejskie				
2000	1898,7	1876,3	21,0	1,4
2005	2087,6	2056,4	29,3	2,0
Obszary wiejskie				
2000	602,3	595,7	6,2	0,5
2005	688,9	678,1	10,0	0,7
	na 1000 mieszkańców			
POLSKA 2000	65,4	64,6	0,7	0,0
2005	72,8	71,7	1,0	0,1
Obszary miejskie				
2000	80,2	79,3	0,9	0,1
2005	89,1	87,8	1,2	0,1
Obszary wiejskie				
2000	41,3	40,8	0,4	0,0
2005	46,8	46,0	0,7	0,0

Największą liczbę osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, zatrudniających do 9 pracowników, odnotowano w województwach: mazowieckim (89,1 tys.), małopolskim (76,9 tys.) i wielkopolskim (75,7 tys.), co łącznie w skali obszarów wiejskich stanowiło 35,6% tych osób fizycznych. Natomiast najmniejszą liczbę osób prowadzących działalność gospodarczą zanotowano w województwie podlaskim (17,4 tys., tj. 2,6%). W przeliczeniu na 1000 mieszkańców najlepiej sytuacja kształtowała się w województwie zachodniopomorskim, w którym zanotowano 60,8 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą ogółem, a 60,2 zatrudniających do 9 osób.

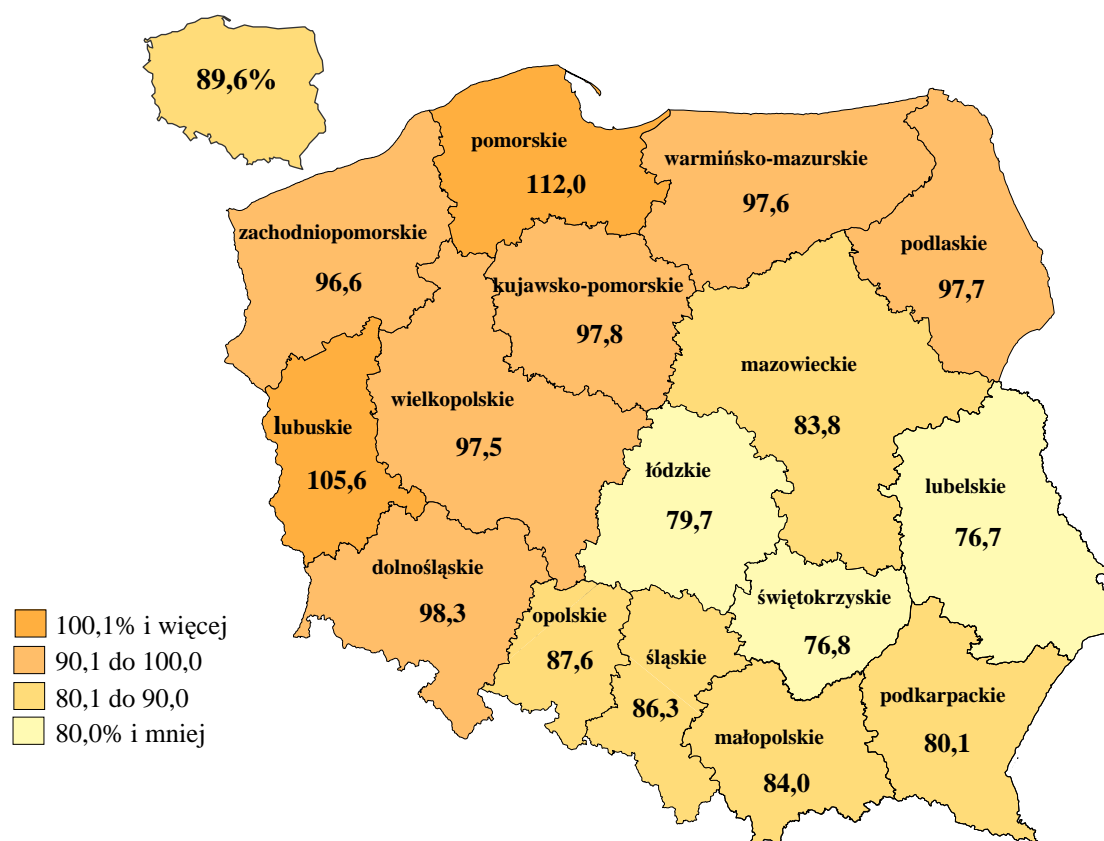
Największą liczbę nowo zarejestrowanych osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą odnotowano w województwie mazowieckim (7,8 tys.). Z kolei najwięcej osób fizycznych wyrejestrowano w województwie małopolskim (6,2 tys.).

Tabl. 12. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą nowo zarejestrowane i wyrejestrowane ze zbioru REGON
Stan w dniu 31 grudnia

WYSZCZEGÓLNIENIE	Osoby fizyczne			
	nowo zarejestrowane	wyrejestrowane	nowo zarejestrowane	wyrejestrowane
			na 1000 mieszkańców	
POLSKA..... 2000	256,9	134,3	6,7	3,5
2005	222,6	199,0	5,8	5,2
Obszary miejskie 2000	188,2	103,5	8,0	4,4
2005	161,1	149,7	6,9	6,4
Obszary wiejskie 2000	68,7	30,7	4,7	2,1
2005	61,5	49,3	4,2	3,3

Porównując dane z rejestrem z 2000 r. można zauważyć, że w układzie województw w 2005 r. tylko w województwie lubuskim i pomorskim liczba nowo zarejestrowanych osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą była wyższa. W pozostałych województwach w 2005 r. zarejestrowano ich mniej niż w 2000 r. Analizując dynamikę liczby wyrejestrowanych osób fizycznych z rejestru REGON w obu latach, zaobserwowano tendencję przeciwną. Jedynie w województwie lubuskim w 2005 r. wyrejestrowano mniej osób fizycznych niż w roku 2000 (o 22,4%). W pozostałych województwach wzrosła ich liczba, a w 5: podlaskim, pomorskim, śląskim, świętokrzyskim i zachodniopomorskim nawet ponad dwukrotnie.

Rys. 28. Dynamika liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą nowo zarejestrowanych w zbiorze REGON na obszarach wiejskich w 2005 r. w porównaniu do 2000 r.

W 2005 r. na 1000 mieszkańców obszarów wiejskich przypadało 3,5 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w sektorze rolniczym, w tym w rolnictwie 3,4. Największą wartość wskaźnik ten osiągnął w sektorze usług rynkowych (29,1), natomiast w nierynkowych jedynie 1,5. W układzie województw największą liczbę osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą zarówno w sektorze rolniczym jak i w samym rolnictwie odnotowano w województwie lubuskim (5,6 na 1000 ludności). Liczba osób fizycznych działających w sektorze przemysłowym wahała się od 8,0 w lubelskim do 16,7 w województwie śląskim. Sektor usługowy rynkowy, cieszący się największym powodzeniem wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, najliczniej reprezentowany był w województwie zachodniopomorskim (39,4). Najmniej osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w tym sektorze, przypadających na 1000 ludności, odnotowano w województwie podlaskim (20,4).

W porównaniu do 2000 r. można zauważyć, że prawie w każdym sektorze liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą przypadająca na 1000 mieszkańców obszarów wiejskich wzrosła, przy czym najbardziej w sektorze usług rynkowych. Jedynie w sektorze rolniczym w 2005 r. odnotowano mniej tych osób na 1000 ludności niż w roku 2000.

Wykorzystanie turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania

Obszary wiejskie stopniowo zmieniają swój typowo rolniczy charakter w kierunku rozwoju działalności pozarolniczej. Jednym z przejawów tego rozwoju jest odnotowany w 2005 r. wzrost liczby całorocznych turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania oraz średniej liczby miejsc noclegowych przypadających na 1 turystyczny obiekt zlokalizowany na obszarach wiejskich.

Zgodnie ze stanem w dniu 31 lipca 2005 r. na obszarach wiejskich zarejestrowanych było 2,9 tys. turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania, w których znajdowało się 232,7 tys. miejsc noclegowych, co stanowiło 42,6% ogółu tych obiektów w Polsce i 40,8% miejsc noclegowych. W 2005 r. średnio na 1 obiekt na obszarach wiejskich przypadało 81,0 miejsc noclegowych, tj. o 2,5 miejsca więcej niż w 2000 r.

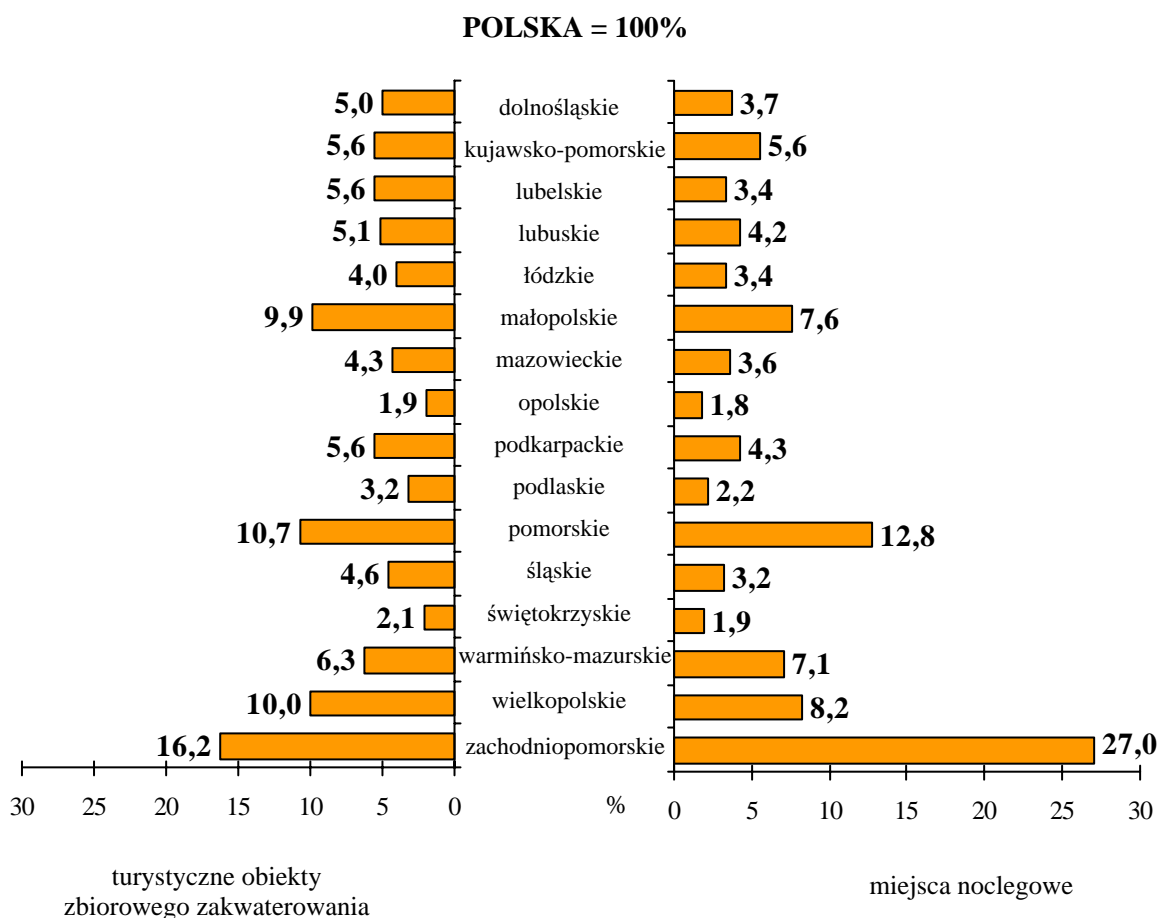
Tabl. 13. Turystyczne obiekty zbiorowego zakwaterowania

Stan w dniu 31 lipca

WYSZCZEGÓLNIENIE	Obiekty		Miejsca noclegowe w obiektach	Przeciętna liczba miejsc noclego- wych na 1 obiekt turystyczny
	ogółem	w tym całoroczne		
	w tys.			
POLSKA..... 2000	7,8	4,3	651,7	83,4
2005	6,7	4,5	569,9	85,0
Obszary miejskie 2000	3,9	3,0	345,9	88,1
2005	3,9	3,1	337,2	87,4
Obszary wiejskie 2000	3,9	1,4	305,8	78,5
2005	2,9	1,4	232,7	81,0

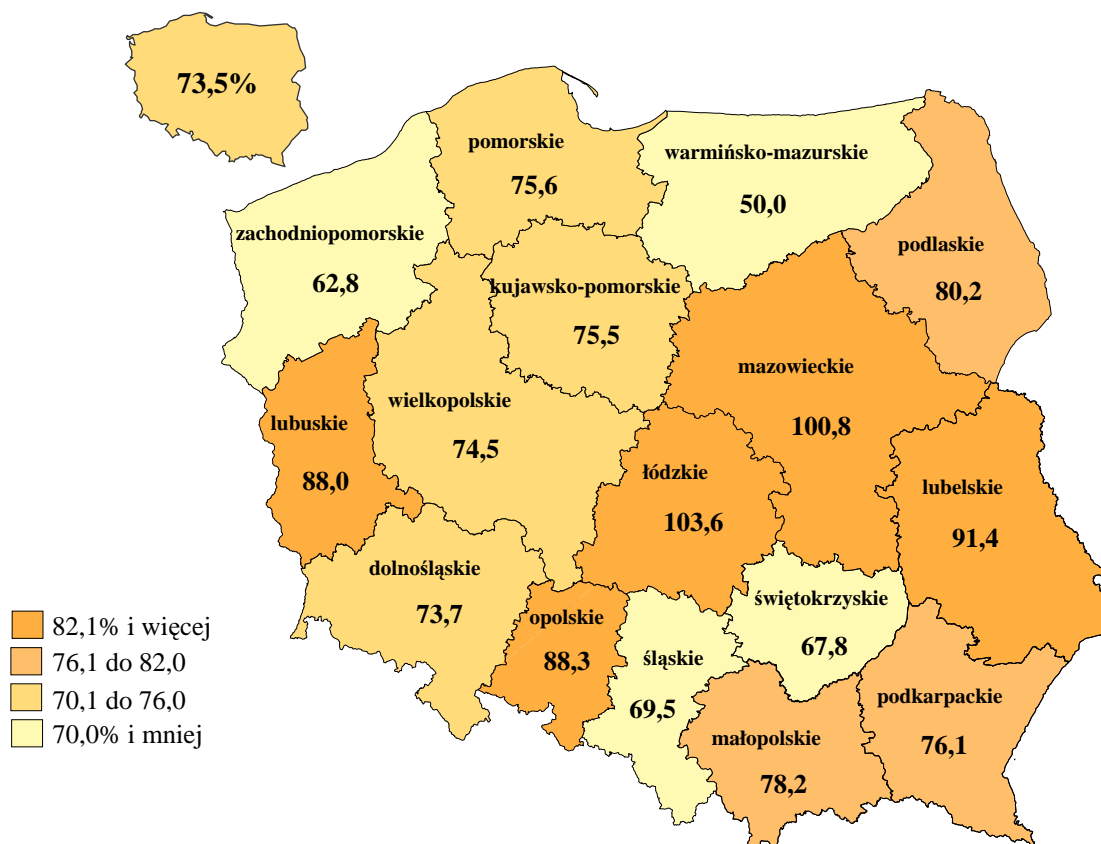
W układzie województw ponad 45% wszystkich turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania położonych było w 4 województwach: małopolskim, pomorskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim, z czego aż 27% miejsc noclegowych przypadało na obiekty województwa zachodniopomorskiego.

Wykres 18. Struktura turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania i miejsc noclegowych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania na obszarach wiejskich w 2005 r.

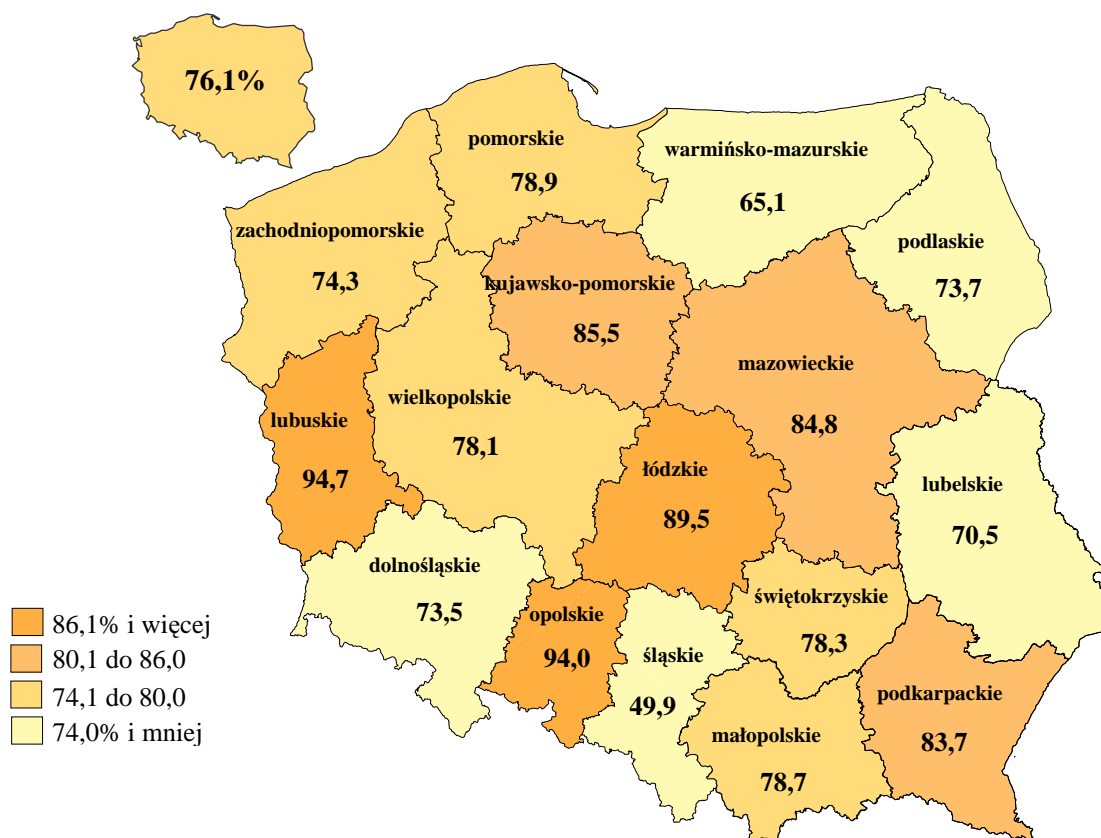

W porównaniu do 2000 r. spadła liczba turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania na obszarach wiejskich (o 26,5%). Jednocześnie prawie w każdym województwie zmniejszyła się baza turystycznych obiektów, za wyjątkiem województwa łódzkiego i mazowieckiego, w których w 2005 r. odnotowano wzrost ich liczby kolejno o 3,6% i 0,8%. Równocześnie wraz ze spadkiem liczby turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania zmniejszyła się baza miejsc noclegowych, o prawie 24%. Tendencja ta znalazła odzwierciedlenie także w każdym z województw, w których spadek liczby miejsc noclegowych oscylował w granicach od 5,3% w województwie lubuskim do 50,1% w śląskim.

Rys. 29. Dynamika liczby turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania na obszarach wiejskich w 2005 r. w porównaniu do 2000 r.

Rys. 30. Dynamika liczby miejsc noclegowych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania na obszarach wiejskich w 2005 r. w porównaniu do 2000 r.

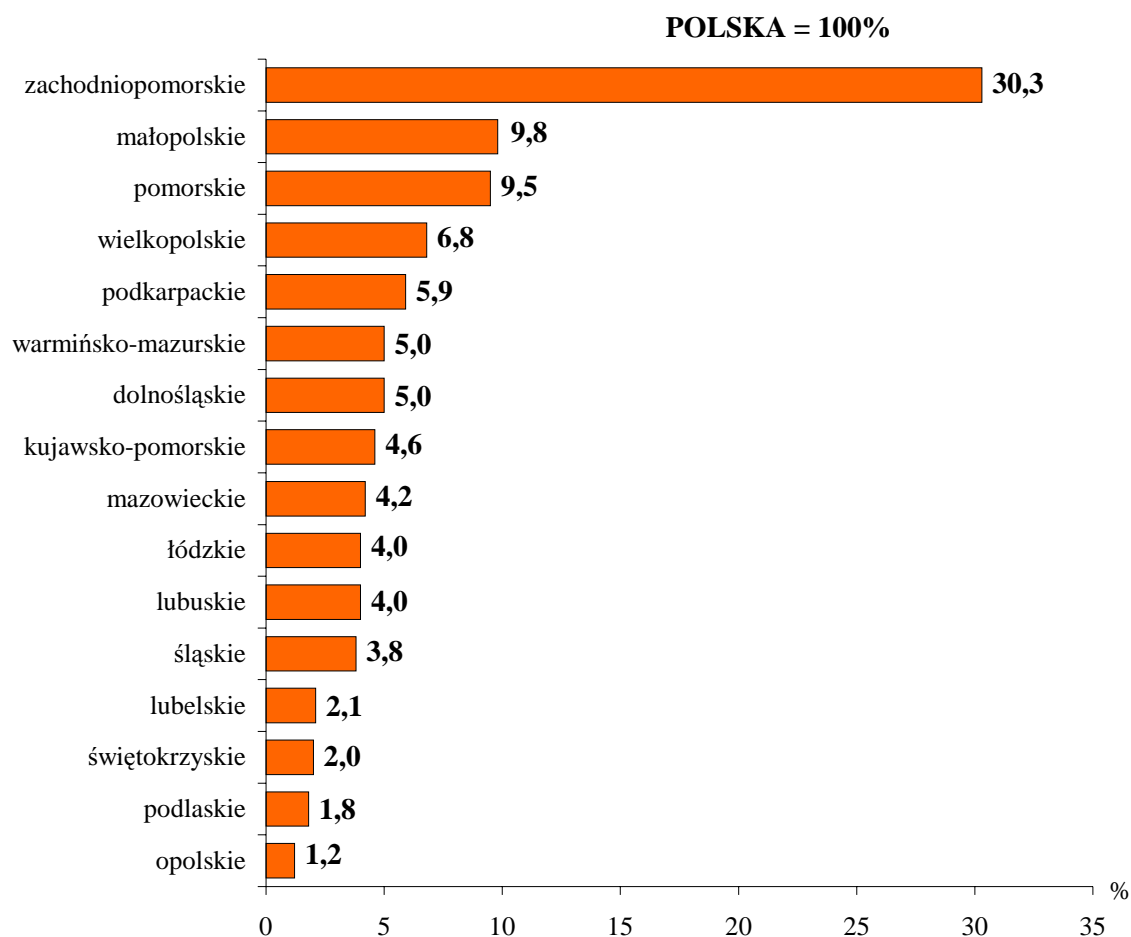
W 2005 r. z noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania na obszarach wiejskich skorzystało 3,7 mln turystów, w tym 9,6% turystów zagranicznych. Łącznie w omawianym roku na obszarach wiejskich udzielono 13,7 mln noclegów, co stanowiło 28,2% wszystkich noclegów udzielonych w kraju, w tym turystom zagranicznym udzielono 1,1 mln noclegów, co w skali kraju stanowiło 10,6% wszystkich noclegów.

Tabl. 14. Wykorzystanie turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania

Stan w dniu 31 lipca

WYSZCZEGÓLNIENIE	Korzystający z noclegów		Udzielone noclegi	
	ogółem	w tym turyści zagraniczni	ogółem	w tym turystom zagranicznym
	w tysiącach			
POLSKA2000	14560,1	3117,1	48793,8	6891,3
2005	16597,2	4310,4	48618,4	10542,4
Obszary miejskie2000	10963,0	2894,8	32676,4	6272,9
2005	12891,7	3954,4	34927,5	9428,5
Obszary wiejskie2000	3597,1	222,3	16117,4	618,3
2005	3705,5	356,0	13690,9	1113,8

Wykres 19. Struktura udzielonych noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania na obszarach wiejskich w 2005 r.

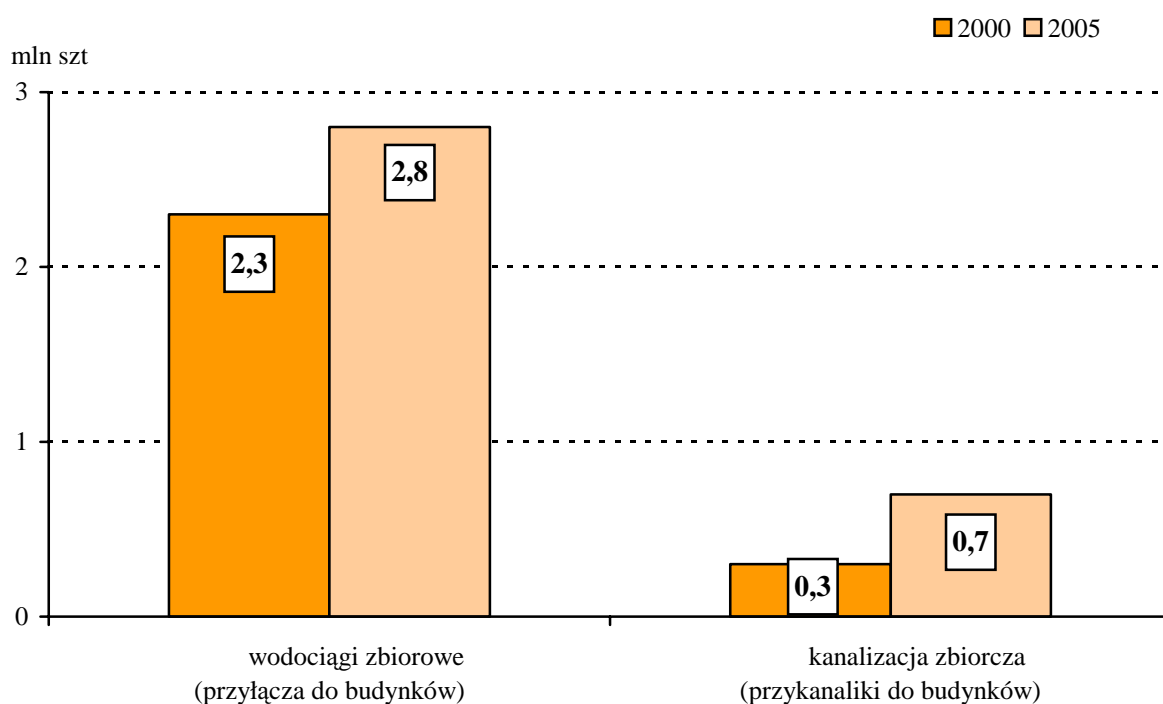
W porównaniu do 2000 r. zaobserwowano, że w 2005 r. liczba osób korzystających z noclegów była nieznacznie wyższa (o 3,0%), przy czym liczba udzielonych noclegów w turystycznych obiektach zlokalizowanych na obszarach wiejskich zmniejszyła się w analizowanych latach o 15,1 %. Zdecydowanie natomiast zwiększył się popyt na noclegi w omawianych turystycznych obiektach wśród turystów zagranicznych. W porównaniu do 2000 r. z noclegów skorzystało 60,1 % więcej tych turystów, którym udzielono 80,1% więcej noclegów. Najbardziej dynamiczny wzrost popytu na tego rodzaju usługi zarejestrowany został w bazach noclegowych województwa dolnośląskiego i zachodniopomorskiego.

W układzie województw, najwięcej turystów skorzystało z ofert bazy noclegowej położonej na obszarach wiejskich województwa zachodniopomorskiego (14,3%). Tam też skorzystało z noclegów najwięcej turystów z zagranicy, tj. 20,3%. W 2005 r. liczba noclegów udzielonych turystom, w tym turystom zagranicznym, była również najwyższa w województwie zachodniopomorskim i wynosiła odpowiednio 30,3% i 43,0%.

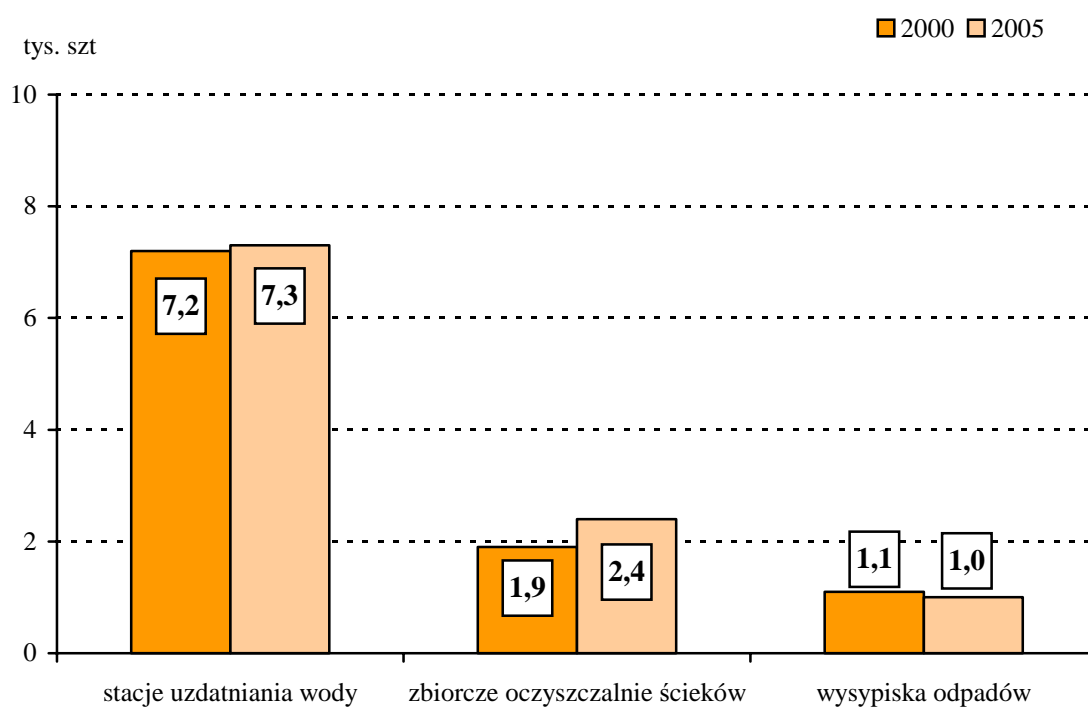
2.8. Ochrona środowiska

Stan środowiska obszarów wiejskich w Polsce determinowany jest m.in. poprzez stopień wyposażenia wsi w urządzenia oraz obiekty ochrony środowiska i gospodarki wodnej. W analizowanych latach w skali kraju odnotowano wzrost liczby takich urządzeń i obiektów jak: wodociągi zbiorowe, stacje uzdatniania wody, kanalizacja zbiorcza, zbiorcze oczyszczalnie ścieków. Wraz ze wzrostem liczby wymienionych urządzeń i obiektów odnotowano wzrost długości sieci wodociągowej i kanalizacji zbiorczej. Dane dotyczące zbiorczych oczyszczalni ścieków wskazują również na wzrost ich wydajności. Jednocześnie nastąpił spadek liczby indywidualnych wiejskich oczyszczalni ścieków oraz wysypisk odpadów.

Wykres 20. Stan wyposażenia wsi w wodociągi zbiorowe i kanalizację zbiorczą

Wykres 21. Stan wyposażenia wsi w stacje uzdatniania wody, oczyszczalnie ścieków i wysypiska odpadów

W układzie terytorialnym kraju w 2005 r. w porównaniu ze stanem z 2000 r. odnotowano wzrost zarówno długości, jak i liczby wodociągów zbiorowych we wszystkich województwach. Z uwagi na zróżnicowaną wielkość powierzchni województw, a tym samym różną długość sieci wodociągowej, wskaźnikiem charakteryzującym obszary wiejskie pod względem stopnia zwodociągowania jest liczba przyłączy instalacji do budynków, których najwięcej odnotowano w województwie mazowieckim - blisko 350 tys. szt i wielkopolskim - ponad 300 tys. szt, zaś najmniejszą liczbę przyłączy odnotowano w województwie lubuskim (blisko 62 tys. szt).

Jednym ze wskaźników, który istotnie wpływa na jakość wody jest ilość stacji jej uzdatniania. Ich liczba w skali kraju w stosunku do stanu z 2000 r. wzrosła o 2,2%. W 2005 r. liczbą tych obiektów powyżej 500 szt charakteryzowały się województwa: lubelskie, łódzkie, mazowieckie, pomorskie, warmińsko-mazurskie, wielkopolskie oraz zachodniopomorskie. Według stanu z 2005 r. poniżej 100 obiektów istniało w województwie śląskim (95 szt) oraz świętokrzyskim (75 szt).

O jakości środowiska na obszarach wiejskich w Polsce stanowi również stopień zbiorczego skanalizowania, który w Polsce w 2005 r. wzrósł ponad dwukrotnie w porównaniu ze stanem z roku 2000. Długość sieci kanalizacyjnej powyżej 3 tys. km odnotowano w województwach: małopolskim, podkarpackim i wielkopolskim, natomiast poniżej 1 tys. km w województwie lubuskim oraz podlaskim.

Stan ilościowo-jakościowy wód i zbiorników wodnych to jeden z najistotniejszych elementów środowiska. Jego miernikiem jest przede wszystkim liczba urządzeń służących oczyszczaniu powstałych ścieków. Odnotowano, iż w skali kraju w 2005 r. nastąpił prawie 26% wzrost liczby oczyszczalni ścieków w stosunku do stanu z 2000 r. W układzie terytorialnym jedynie w województwie mazowieckim odnotowano spadek liczby omawianych obiektów o 45 szt (tj. o 38,1%). W pozostałych województwach nastąpił ich wzrost, w tym największy w województwie lubelskim (o 84 szt) i wielkopolskim (o 80 szt). Najmniejszym wzrostem liczby oczyszczalni ścieków charakteryzowały się obszary wiejskie województwa dolnośląskiego, tj. o 4 szt. Jednocześnie istotny jest fakt, iż w skali kraju w 2005 r. liczba indywidualnych oczyszczalni wiejskich spadła o 3,0 tys. szt (tj. o 8,7%). Spadek liczby tych obiektów nastąpił w 3 województwach: małopolskim, podlaskim oraz pomorskim, w tym największy w województwie małopolskim, gdzie wyniósł 67,7%. Jak wynika z prezentowanych danych zjawisko to jest związane z rozbudową zbiorczej sieci kanalizacyjnej na obszarach wiejskich.

Coraz większa dostępność nowoczesnych technologii oczyszczania ścieków ma wpływ na powstawanie obiektów o zwiększonej wydajności. W skali kraju do 2005 r. odnotowano blisko 43% wzrost przepustowości oczyszczalni. Największa wydajność określona została dla instalacji w województwie małopolskim, i wyniosła 147719,7 m³/dobę.

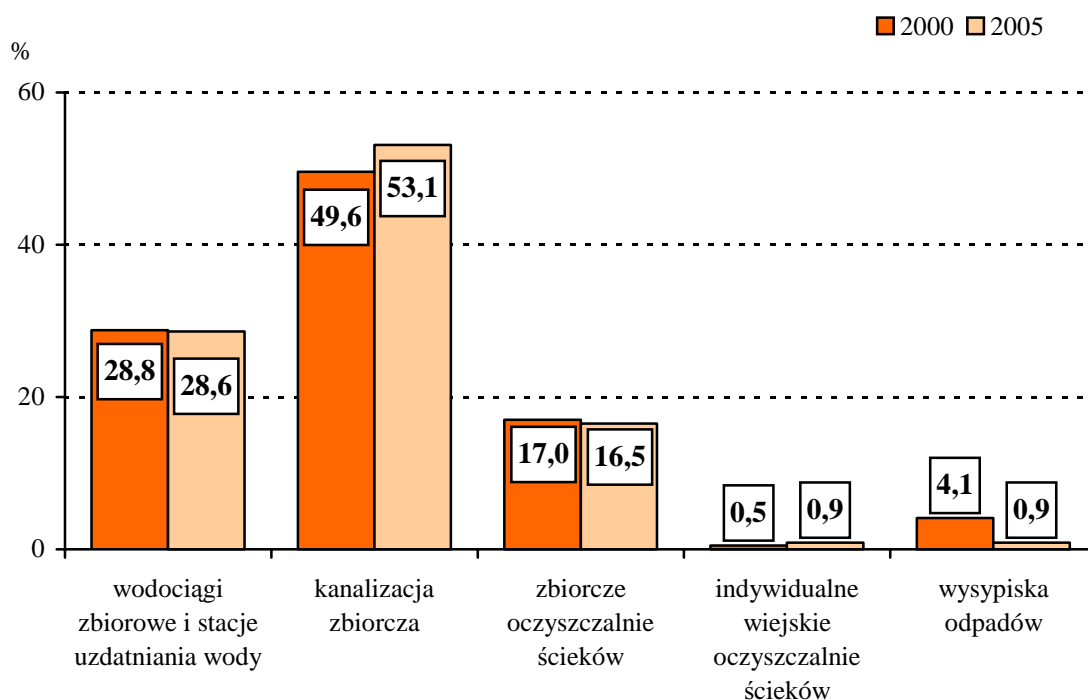
Funkcjonowanie i działalność człowieka w przyrodzie wiąże się z wytwarzaniem różnego rodzaju odpadów, których składowanie bądź okresowe magazynowanie odbywa się na specjalnie do tego wyznaczonych obiektach. Odnotowano, iż w 2005 r. liczba wysypisk odpadów zmniejszyła się do 963 obiektów i stanowiła niewiele ponad 86% stanu z 2000 r. W układzie terytorialnym wzrost liczby obiektów odnotowano w województwach: łódzkim (o 7 szt), kujawsko-pomorskim (o 6 szt), warmińsko-mazurskim (o 5 szt), opolskim (o 3 szt) i śląskim (o 1 szt), zaś największy spadek nastąpił w województwie lubuskim (o 52 szt). Jednocześnie stwierdzono, iż w 2005 r. powierzchnia wysypisk odpadów na terenach wiejskich Polski wynosiła prawie 2,4 tys. ha i była wyższa o prawie 0,2 tys. (8,7%) w porównaniu do stanu z 2000 r. W układzie terytorialnym spadek powierzchni tego rodzaju obiektów zanotowano w 4 województwach: kujawsko-pomorskim, lubuskim, małopolskim oraz świętokrzyskim i oscylował on w przedziale od 10,3 do 73,0 ha. W pozostałych województwach powierzchnia wysypisk wzrosła, najbardziej zaś, o 75,9 ha w województwie zachodniopomorskim.

Tendencja spadkowa liczby obiektów przeznaczonych do składowania odpadów i jednoczesny wzrost ich powierzchni wskazuje na postępujący proces likwidacji obiektów, przy równoczesnym zwiększaniu eksploatacji istniejących wysypisk czynnych.

Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska i gospodarkę wodną na wsi

Nakłady na ochronę środowiska i gospodarkę wodną na obszarach wiejskich w Polsce zostały poniesione przede wszystkim na inwestycje związane ze zbiorczą siecią wodociągową i stacjami uzdatniania wody, jak również na kanalizację zbiorczą, oczyszczalnie ścieków oraz wysypiska odpadów.

Wykres 22. Struktura nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną na wsi

W analizowanych latach nastąpiły zmiany w ilości środków przeznaczonych na inwestycje w zakresie wymienionych urządzeń i obiektów ochrony środowiska i gospodarki wodnej. W 2005 r. tego rodzaju inwestycje na obszarach wiejskich Polski pochłonęły łącznie 2,1 mld zł, czyli o 0,5 mld zł (tj. 32,9%) więcej niż w 2000 r.

W układzie terytorialnym w 2005 r. wysokość nakładów przeznaczonych na ochronę środowiska zmniejszyła się w województwie zachodniopomorskim i podkarpackim, w których zanotowano spadek odpowiednio o 19,9% i 10,2%. W pozostałych województwach udział środków przeznaczonych na ten cel został zwiększony. W 2005 r. największe nakłady na wszystkie inwestycje w zakresie ochrony środowiska zostały poniesione w województwie mazowieckim (ponad 340,3 mln zł, tj. 16,2% nakładów w kraju) i wielkopolskim (ponad 258,7 mln zł, tj. 12,3%), najmniejsze zaś w lubuskim (niecałe 56,0 mln zł, tj. 2,7%).

W skali kraju w 2005 r. w stosunku do 2000 r. inwestycje w wodociągi zbiorowe i stacje uzdatniania wody wzrosły o ponad 146,8 mln zł (tj. o 32,2%) i wyniosły niewiele ponad 602 mln zł. Spadek wartości nakładów poniesionych na ten cel odnotowano w 8 województwach: opolskim (o 32,7%), zachodniopomorskim (o 28,0%), małopolskim (o 20,5%), lubelskim (o 17,9%), podkarpackim (o 14,4%), pomorskim (o 10,6%), lubuskim (o 7,5%) i dolnośląskim (o 6,8%). W pozostałych województwach nakłady zostały

zwiększone, a najbardziej, bo ponad trzykrotnie, w województwie kujawsko-pomorskim, a ponad dwukrotnie w województwie podlaskim i wielkopolskim.

Odnotowano również, iż w 2005 r. w porównaniu do stanu z 2000 r. na obszarach wiejskich nakłady na kanalizację zbiorczą wzrosły o 42,2%. W układzie terytorialnym największe nakłady poniesiono w województwach: wielkopolskim (162,1 mln zł, tj. 14,5% nakładów w kraju), małopolskim (131,3 mln zł, tj. 11,8%), mazowieckim (120,3 mln zł, tj. 10,8%) oraz śląskim (117,3 mln zł, tj. 10,5%). Spadek ilości środków przeznaczonych na kanalizację zbiorczą na obszarach wiejskich odnotowano w województwach: zachodniopomorskim (o 3,5 mln zł), kujawsko-pomorskim (o 5,5 mln zł) oraz podkarpackim (o 13,5 mln zł).

W 2005 r. nastąpił prawie 29% wzrost nakładów inwestycyjnych w zakresie zbiorczych oczyszczalni ścieków. Największe nakłady inwestycyjne w tym zakresie poniesione zostały w województwie mazowieckim (67,2 mln zł) oraz małopolskim (44,2 mln zł). Natomiast spadek nakładów odnotowano aż w 7 województwach: lubuskim (o 66,5%), zachodniopomorskim (o 50,4%), łódzkim (o 48,7%), opolskim (o 34,3%), podlaskim (32,6%), wielkopolskim (o 30,9%) i kujawsko-pomorskim (o 12,4%). W analizowanych latach znaczny, bo ponad dwukrotny wzrost nakładów w zakresie oczyszczania ścieków odnotowano w przypadku wiejskich oczyszczalni indywidualnych. Największe środki zainwestowano w województwie lubelskim 5,5 mln zł i mazowieckim 3,0 mln zł. Najmniejszych inwestycji w tym zakresie dokonano w województwach: warmińsko-mazurskim (7,2 tys. zł), opolskim (20,1 tys. zł), świętokrzyskim (52,5 tys. zł) oraz podkarpackim (70,0 tys. zł). Istotny jest również fakt, iż do 2005 r. liczba analizowanych obiektów spadła o prawie 10%. Odnotowany wzrost nakładów inwestycyjnych na zmniejszoną liczbę obiektów może mieć związek z zastosowaniem nowocześniejszych a jednocześnie droższych technologii przy budowie nowych instalacji oraz ze zwiększonymi kosztami modernizacji, które co roku są przeznaczane na obiekty już istniejące.

W 2005 r. nastąpił spadek inwestycji w zakresie wysypisk odpadów we wszystkich województwach z wyjątkiem łódzkiego oraz pomorskiego, gdzie zanotowano wzrost nakładów odpowiednio o 0,3 i 0,9 mln zł. Zdecydowanie niekorzystny wpływ na stan środowiska ma fakt zmniejszania liczby obiektów do składowania odpadów oraz zwiększania ich powierzchni przy jednoczesnym zmniejszaniu nakładów ponoszonych na inwestycje w modernizację istniejących obiektów.

W analizowanych latach jedynym województwem w Polsce, w którym odnotowano wzrost nakładów na ochronę środowiska i gospodarkę wodną we wszystkich rodzajach

analizowanych inwestycji było województwo śląskie. Jednocześnie spadek środków poniesionych na wszystkie wymienione w publikacji urządzenia i obiekty ochrony środowiska nastąpił na obszarach wiejskich województwa zachodniopomorskiego.

2.9. Podsumowanie

Należy zauważyć, że wiele z przyjmowanych cech wykorzystywanych do opisu obszarów wiejskich oraz ich delimitacji pochodzi z tradycyjnej statystyki, uwzględniającej głównie potrzeby administracyjne i planistyczne, odpowiadające założeniom polityki szczebla centralnego. Na ogół informacje statystyczne są gromadzone w dwóch układach:

- retrospektywnym, gdzie są przedstawione zjawiska społeczno-gospodarcze w kategoriach postępu lub regresu, co umożliwia analizę dynamiczną objętych badaniami zjawisk i procesów,
- terytorialnym, gdzie jest przedstawiony przebieg zjawisk społeczno-gospodarczych na tle otoczenia.

Układ terytorialny informacji pozwala na monitorowanie procesu zmian. Lepsze podstawy do działalności operacyjnej dają jednak wskaźniki cząstkowe, charakteryzujące sytuację w wybranych, ważnych obszarach życia społeczno-gospodarczego. Dokonując ich wyboru należy wcześniej określić cele i wskazać, co przyjmuje się za stan pożądaný lub niepożądany. Systematyczne monitorowanie tendencji zmian powinno zatem stanowić podstawę do formułowania nowych programów i oceny skuteczności już realizowanych.

Stworzenie sprawnego systemu monitorowania procesu rozwoju obszarów wiejskich wymaga ustalenia takich wskaźników i cech, które umożliwią prowadzenie porównań z innymi jednostkami terytorialnymi. Wskaźniki, o których mowa, dotyczą wielkości początkowych, do których będą odnoszone kolejne pomiary zmian. W związku z tym mają one charakter „danych wyjściowych”. Dostarczają one wiedzy o społeczno-gospodarczych warunkach, jakie istnieją na określonym terytorium, pozwalają także kwantyfikować główne cele i oszacować prawdopodobne efekty (rezultaty) podjętych działań. Omawiane wskaźniki, stanowiąc główne źródło informacji, na których opiera się ocena poziomu rozwoju obszarów wiejskich, są przedmiotem tejże oceny na różnych etapach realizacji programów lokalnego i regionalnego rozwoju.

Ważną cechą wskaźnikowej oceny stanu jest możliwość przeprowadzenia kompleksowej charakterystyki danego obszaru dzięki ujednoliconym systemom przekazu

prostej i zrozumiałej informacji^{21/}. W kontekście prowadzonych rozważań można przyjąć, że ocena stanu rozwoju obszarów wiejskich powinna uwzględniać następujące zestawy danych^{22/}:

- walory użytkowe wytwarzane przez naturę (bogactwa mineralne, glebę, wodę, klimat, krajobraz, ukształtowanie powierzchni),
- walory użytkowe będące wytworem działań człowieka (obiekty produkcyjne, obiekty szeroko rozumianej infrastruktury społecznej i technicznej),
- siłę roboczą (jej rozmiary, kwalifikacje, wydajność, tradycje dobrej i solidnej pracy),
- instytucje zajmujące się promocją i rozwojem danego obszaru (banki, izby gospodarcze, inkubatory przedsiębiorczości, agencje rozwoju i wszystkie elementy składające się na tzw. otoczenie biznesu),
- kulturę i tradycje gospodarcze danego obszaru (cechy ludzi zamieszkujących dany obszar, osiągnięcia gospodarcze tego obszaru),
- atrakcyjność miejsc (kulturę i tradycję mieszkańców, wygląd danej miejscowości, zagospodarowanie terenu, urządzenia umożliwiające realizację różnych potrzeb w zakresie turystyki, wypoczynku, rozrywki, a także stan środowiska).

Podsumowując należy stwierdzić, że w krajach europejskich brakuje spójnych kryteriów oddzielających obszary wiejskie od miejskich. Identyfikujące obszary wiejskie czynniki populacyjne (np. gęstość zaludnienia, rozmiary największego ośrodka) są często używane w połączeniu z kryteriami socjo-ekonomicznymi.

Coraz większa zdolność przemieszczania się osób, ulepszenia rozwiązań komunikacyjnych, jak również postępujące zmiany stylu życia skutkują zmianą funkcji, jaką pełnią obszary wiejskie oraz tempa i kierunków ich rozwoju. Zagadnienie to jest szczególnie ważne w kontekście delimitacji obszarów wiejskich na te, które mają dobry dostęp do szerokiej oferty zatrudnienia i usług oraz te, które takiego dostępu nie mają. To kryterium może mieć szerokie zastosowanie w statystykach krajów Unii Europejskiej. Kreowana unijna polityka rozwoju obszarów wiejskich kładzie bowiem duży nacisk na problem dostępu mieszkańców wsi do miejskich rynków pracy. Jak można zauważyć, kryteria wyznaczania obszarów wiejskich i oceny poziomu ich rozwoju wymagają ciągłej weryfikacji, wraz z dokonującymi się, w coraz szybszym tempie, zmianami społeczno-gospodarczymi.

^{21/} FAO, 2002. Handbook on the collection of Data and Compilation of Agri-Environmental Indicators. Prepared by Statistic Division FAO, Italy, Rome, 9.

^{22/} Trojanek M, 1994. Oddziaływanie władzy lokalnej na efektywność przedsięwzięć inwestycyjnych. Zesz. Nauk. AE w Poznaniu, Seria II, 137, Poznań, str. 50.

Sytuacja obszarów wiejskich zaprezentowana w niniejszej publikacji na podstawie zbioru wskaźników, wskazuje na ich bardzo silne zróżnicowanie pod wieloma ważnymi względami, zarówno w sferze życia społeczno-ekonomicznego, jak i gospodarczego, co wskazuje na potrzebę przypisania im nowej funkcji. Przestrzenny charakter obszarów wiejskich powoduje wiele problemów związanych z charakterystyką typu osadniczego tych obszarów. W podsumowaniu należy podkreślić następujące cechy charakteryzujące obszary wiejskie:

- w analizowanych latach wzrosła o 149,6 tys. liczba ludności obszarów wiejskich i w 2005 r. stanowiła ona 38,6% ludności Polski. Szczególnie duży przyrost ludności występuje na obszarach wiejskich znajdujących się w promieniu dużych ośrodków miejskich oraz atrakcyjnych krajobrazowo i przyrodniczo regionach. Zwiększa się udział zamieszkujących je osób, dla których mieszkanie na obszarach wiejskich stało się przedmiotem swobodnego wyboru. Obecnie większość mieszkańców wsi mieszka na tych terenach od urodzenia. Wydaje się, że w najbliższych latach wzrośnie liczba wsi mających charakter rezydencjalny, których główną funkcją będzie zapewnienie odpowiednich warunków mieszkaniowych i socjalnych. Zwiększy się napływ na te obszary emerytów o odpowiednio wysokich dochodach i obywateli innych krajów, z których część podejmie działalność rolniczą korzystając ze stosunkowo niskiej ceny ziemi i braku ograniczeń w jej nabywaniu;
- zmiany liczby ludności wiejskiej kształtowały się głównie pod wpływem 3 czynników: ruchu naturalnego ludności wiejskiej, migracji między miastem i wsią oraz migracji zagranicznych ludności wiejskiej i zmian w podziale administracyjnym kraju;
- jednym z ważniejszych czynników oceny stanu populacji jest procentowy udział osób w różnych kategoriach wiekowych w ogólnej liczbie ludności. Na obszarach wiejskich wskaźnik ten kształtował się następująco: w wieku przedprodukcyjnym było 23,8% ogółu ludności obszarów wiejskich, produkcyjnym 60,8% i poprodukcyjnym 15,4%;
- na obszarach wiejskich w 2005 r. odnotowano 6,6 mln osób aktywnych zawodowo w wieku 15 lat i więcej, co stanowiło 38,1% ogółu aktywnych zawodowo w Polsce. Wśród nich liczba osób pracujących na obszarach wiejskich wynosiła 5,6 mln osób i było to jedynie 38,6% ogółu pracujących w Polsce;
- sytuacja na wiejskim rynku pracy była znacznie zróżnicowana. W grupie osób pracujących na obszarach wiejskich 6,5% ludności było zatrudnionych w sektorze rolniczym, 44,7% w sektorze przemysłowym, a 48,8% w sektorze usługowym;

- powstające na obszarach wiejskich pomioty gospodarcze w większości nastawione są na zaspokojenie lokalnych potrzeb i głównie konkurują między sobą. W 2005 r. spośród wszystkich osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą zarejestrowanych w rejestrze REGON, 24,8% prowadziło działalność na obszarach wiejskich. Większość (98,4%) stanowiły osoby fizyczne zatrudniający do 9 osób. Według rejestru REGON, w 2005 r. na obszarach wiejskich zarejestrowano 61,5 tys. przedsiębiorców, co stanowiło 27,6% wszystkich zarejestrowanych w omawianym roku w Polsce;
- przestrzenna analiza rozwoju wsi i rolnictwa w Polsce pozwala na wyróżnienie 2 regionów rolniczych: wysokotowarowego rolnictwa Polski zachodniej i północnej oraz niskotowarowego rolnictwa Polski środkowej, południowej i wschodniej;
- w analizowanych latach w strukturze gospodarstw rolnych wzrósł udział gospodarstw o powierzchni nie przekraczającej 5 ha, jak również odsetek gospodarstw powyżej 50 ha;
- średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego w 2005 r. wynosiła 6,71 ha, natomiast przeciętny areal użytków rolnych w gospodarstwie zajmował 5,82 ha;
- większość gospodarstw rolnych w Polsce to gospodarstwa bardzo małe ekonomicznie o wielkości od 0 do 2 ESU. Gospodarstwa te stanowiły 69,4% ogółu gospodarstw prowadzących działalność rolniczą. Wielkość ekonomiczną powyżej 100 ESU osiągnęło zaledwie około 0,2% gospodarstw rolnych;
- spośród gospodarstw prowadzących działalność rolniczą ponad połowa (54,7%) należała do grupy gospodarstw specjalistycznych. Najwięcej gospodarstw (28,0%) specjalizowało się w uprawach polowych, a najmniej – 2,1% w uprawach ogrodniczych. Znaczny odsetek gospodarstw (19,3%) prowadził różnorodną produkcję sklasyfikowaną jako „różne uprawy i zwierzęta, łącznie”;
- duże rozdrobnienie i niska towarowość większości gospodarstw rolnych uniemożliwiają pełne wykorzystanie istniejących zasobów pracy, co stanowi główną przyczynę bezrobocia w tych gospodarstwach;
- zdecydowana większość (86%) użytkowników gospodarstw rolnych i członków ich gospodarstw domowych pracowała w niepełnym wymiarze czasu pracy. Zaledwie 14% omawianych osób przepracowało liczbę godzin odpowiadającą pracy pełnoetatowej;
- działalność rolnicza była głównym źródłem utrzymania jedynie dla niespełna 27% gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego, praca najemna dla blisko 30% omawianych gospodarstw, emerytury i rent dla ponad 27%, a działalność pozarolnicza zaledwie dla niespełna 5% ogółu gospodarstw domowych;

- w 2005 r. zmalała powierzchnia większości upraw, odnotowano jedynie wzrost powierzchni upraw rzepaku i rzepiku;
- na 100 ha użytków rolnych w 2005 r. przypadało 34,5 szt bydła, w tym 18,1 krów, a na 100 ha gruntów ornych 145,0 szt trzody chlewnej;
- w analizowanych latach odnotowano wzrost wyposażenia obszarów wiejskich w Polsce w wybrane elementy infrastruktury technicznej. Jednak nadal zauważalna jest duża dysproporcja pomiędzy stopniem wyposażenia infrastrukturalnego pomiędzy obszarami wiejskimi a miejskimi;
- wskaźniki liczby abonentów radiowych, telewizyjnych i telefonicznych na 1000 ludności zmalały w 2005 r.;
- 55,0% gospodarstw domowych na obszarach wiejskich posiadało telefony komórkowe, 30,0% wyposażonych było w komputery a 19,0% miała łączność internetową;
- w 2005 r. nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska i gospodarkę wodną obszarów wiejskich wzrosły o 0,5 mld zł (tj. 32,9%).

CZEŚĆ
TABELARYCZNA

TABL. 1. POWIERZCHNIA^{a/} I LUDNOŚĆ OBSZARÓW WIEJSKICH W POLSCE WEDŁUG WYBRANYCH KRYTERIÓW

WOJEWÓDZTWA	Kryterium według											
	TERYT				OECD				EUROSTAT			
	powierzchnia		ludność		powierzchnia		ludność		powierzchnia		ludność	
	w tys. ha	w % ogólnej powierzchni	w tys.	w % ogółu ludności	w tys. ha	w % ogólnej powierzchni	w tys.	w % ogółu ludności	w tys. ha	w % ogólnej powierzchni	w tys.	w % ogółu ludności
POLSKA.....2000	29154,2	93,2	14583,7	38,1	28581,9	91,4	13204,9	34,5	27038,8	86,5	11373,8	29,7
2005	29139,8	93,2	14733,3	38,6	28453,9	91,0	13116,0	34,4	26800,1	85,7	11173,0	29,3
Dolnośląskie2000	1778,2	89,1	828,9	28,5	1800,8	90,3	851,1	29,2	1766,7	88,6	810,3	27,8
2005	1774,7	89,0	836,1	29,0	1797,3	90,1	857,5	29,7	1759,4	88,2	813,9	28,2
Kujawsko.....2000	1714,3	95,4	777,4	37,6	1714,3	95,4	777,4	37,6	1696,1	94,4	755,4	36,5
-pomorskie 2005	1714,3	95,4	795,6	38,5	1703,7	94,8	779,0	37,7	1683,9	93,7	756,6	36,6
Lubelskie2000	2415,1	96,2	1177,3	53,4	2422,9	96,5	1185,7	53,7	2345,1	93,4	1102,9	50,0
2005	2415,7	96,2	1162,7	53,4	2423,6	96,5	1170,8	53,7	2314,7	92,1	1051,6	48,3
Lubuskie2000	1336,4	95,6	356,4	35,3	1338,8	95,7	360,0	35,7	1336,4	95,6	356,4	35,3
2005	1335,4	95,5	362,1	35,9	1337,8	95,6	365,6	36,2	1335,4	95,5	362,1	35,9
Łódzkie2000	1709,7	93,8	917,9	34,9	1707,8	93,7	902,3	34,3	1688,2	92,7	878,8	33,4
2005	1709,7	93,8	912,2	35,4	1707,7	93,7	895,5	34,7	1677,0	92,1	860,5	33,4
Małopolskie2000	1345,0	89,0	1593,4	49,5	1067,9	70,7	1033,5	32,1	541,7	35,9	387,2	12,0
2005	1353,2	89,1	1646,8	50,4	1019,9	67,2	979,9	30,0	501,2	33,0	352,7	10,8
Mazowieckie2000	3345,0	94,0	1807,1	35,3	3291,0	92,5	1678,9	32,8	3139,9	88,3	1501,7	29,4
2005	3340,4	93,9	1819,5	35,3	3267,2	91,9	1645,5	31,9	3101,2	87,2	1453,7	28,2

a/ Źródło: dane Centralnego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej.

TABL. 1. POWIERZCHNIA^{a/} I LUDNOŚĆ OBSZARÓW WIEJSKICH W POLSCE WEDŁUG WYBRANYCH KRYTERIÓW (dok.)

WOJEWÓDZTWA	Kryterium według											
	TERYT				OECD				EUROSTAT			
	powierzchnia		ludność		powierzchnia		ludność		powierzchnia		ludność	
	w tys. ha	w % ogólnej powierzchni	w tys.	w % ogółu ludności	w tys. ha	w % ogólnej powierzchni	w tys.	w % ogółu ludności	w tys. ha	w % ogólnej powierzchni	w tys.	w % ogółu ludności
Opolskie.....2000	866,6	92,1	507,0	47,4	860,8	91,5	489,9	45,8	839,5	89,2	465,1	43,5
2005	865,0	91,9	496,2	47,4	859,2	91,3	478,6	45,7	844,9	89,8	461,5	44,1
Podkarpackie2000	1687,2	94,1	1246,6	59,3	1559,9	87,0	1007,0	47,9	1243,1	69,3	634,8	30,2
2005	1678,6	94,1	1251,4	59,6	1551,2	86,9	1005,2	47,9	1228,9	68,9	624,1	29,7
Podlaskie2000	1927,7	95,5	500,7	41,4	1954,0	96,8	520,1	43,0	1946,8	96,5	511,2	42,2
2005	1927,0	95,5	489,7	40,8	1953,3	96,8	508,8	42,4	1946,1	96,4	500,0	41,7
Pomorskie.....2000	1720,5	94,1	686,9	31,6	1738,1	95,0	697,4	32,1	1671,0	91,4	622,0	28,6
2005	1720,3	94,0	718,9	32,7	1727,9	94,5	713,7	32,5	1670,8	91,3	644,6	29,3
Śląskie2000	855,7	69,4	989,4	20,8	681,6	55,3	543,0	11,4	516,7	41,9	348,8	7,3
2005	854,3	69,3	1000,5	21,4	673,5	54,6	531,6	11,4	516,7	41,9	346,0	7,4
Świętokrzyskie2000	1103,7	94,4	703,3	54,0	1107,3	94,7	704,2	54,1	981,8	84,0	557,5	42,8
2005	1105,4	94,4	701,5	54,6	1098,0	93,8	688,0	53,5	980,2	83,7	552,0	43,0
Warmińsko2000	2360,9	97,5	567,0	39,7	2360,9	97,5	567,0	39,7	2360,9	97,5	567,0	39,7
-mazurskie 2005	2359,6	97,5	570,8	40,0	2359,6	97,5	570,8	40,0	2359,6	97,5	570,8	40,0
Wielkopolskie.....2000	2834,5	95,0	1409,2	42,1	2819,6	94,5	1371,2	41,0	2812,4	94,3	1362,6	40,7
2005	2833,7	95,0	1446,9	42,9	2818,8	94,5	1402,2	41,6	2736,0	91,7	1311,5	38,9
Zachodniopo-.....2000	2153,8	94,1	515,0	30,3	2156,3	94,2	516,2	30,4	2152,5	94,0	512,0	30,2
morskie 2005	2152,7	94,0	522,3	30,8	2155,2	94,1	523,5	30,9	2144,1	93,6	511,6	30,2

a/ Źródło: dane Centralnego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej.

TABL. 2. WYBRANE WSKAŹNIKI DEMOGRAFICZNE DLA OBSZARÓW WIEJSKICH

Stan w dniu 31 grudnia

WOJEWÓDZTWA	Gęstość zaludnienia na 1 km ²	Przeciętna liczba ludności w 1 miejscowości wiejskiej	Współczynnik feminizacji	Współczynnik dynamiki demograficznej	Ludność w wieku powyżej 64 lat na 100 osób w wieku do 15 lat	Płodność kobiet	Przeciętne trwanie życia		Przyrost naturalny	Saldo migracji	
							mężczyzn	kobiet		na 1000 ludności	wewnętrznych ^{a/}
POLSKA 2000	50	257	100,7	1,1	60,2	47,6	69,4	78,4	1,4	0,3	-0,2
2005	51	277	100,9	1,0	71,6	41,3	70,3	79,6	0,3	2,2	-0,2
Dolnośląskie..... 2000	47	284	101,8	1,0	60,7	41,8	67,9	77,8	0,5	1,6	-0,1
2005	47	326	101,6	1,0	70,4	38,1	69,6	78,3	-0,4	3,2	-0,2
Kujawsko 2000	45	217	100,1	1,3	51,2	48,9	69,0	77,6	2,5	-0,3	0,0
-pomorskie 2005	46	224	100,0	1,2	59,2	44,6	69,6	78,7	1,9	3,0	0,0
Lubelskie..... 2000	49	280	101,6	0,9	78,4	49,5	68,4	78,5	-1,3	-2,0	0,0
2005	48	283	101,7	0,8	89,8	43,2	69,1	80,0	-2,3	-0,3	0,1
Lubuskie..... 2000	27	233	100,4	1,2	52,2	44,1	68,3	77,8	1,6	0,7	0,0
2005	27	262	100,4	1,1	61,0	40,6	69,5	78,7	1,0	2,7	-0,1
Łódzkie..... 2000	54	177	101,3	0,8	79,3	46,0	68,2	78,2	-2,1	-0,2	0,0
2005	53	181	101,5	0,8	90,1	40,5	68,7	78,7	-3,2	2,1	0,0
Małopolskie..... 2000	118	606	101,2	1,4	53,2	51,9	71,0	79,1	3,8	1,7	0,0
2005	122	835	101,5	1,2	64,3	42,8	72,0	80,4	2,1	2,5	0,1
Mazowieckie 2000	54	198	100,1	1,0	66,9	47,6	68,8	78,9	0,2	1,1	0,1
2005	54	208	100,5	0,9	77,9	40,4	69,8	80,1	-1,0	3,1	0,1

a/ Napływ ludności z miast na wieś minus odpływ ze wsi do miast.

b/ Napływ ludności z zagranicy na wieś minus odpływ ze wsi za granicę.

TABL. 2. WYBRANE WSKAŹNIKI DEMOGRAFICZNE DLA OBSZARÓW WIEJSKICH (dok.)

Stan w dniu 31 grudnia

WOJEWÓDZTWA	Gęstość zaludnienia na 1 km ²	Przeciętna liczba ludności w 1 miejscowości wiejskiej	Współczynnik feminizacji	Współczynnik dynamiki demograficznej	Ludność w wieku powyżej 64 lat na 100 osób w wieku do 15 lat	Płodność kobiet	Przeciętne trwanie życia		Przyrost naturalny	Saldo migracji	
							mężczyzn	kobiet		na 1000 ludności	wewnętrznych ^{a/}
Opolskie 2000	59	325	102,8	1,0	64,6	37,1	70,8	78,0	0,1	0,8	-3,7
2005	57	418	103,4	0,9	91,0	30,6	71,6	79,9	-1,4	1,2	-2,6
Podkarpackie 2000	74	577	101,5	1,3	57,1	51,2	70,8	79,2	3,0	-0,3	0,0
2005	75	756	101,4	1,1	69,8	40,9	71,8	80,4	0,9	0,8	0,0
Podlaskie 2000	26	127	97,6	0,9	86,9	52,4	69,9	79,4	-1,5	-4,4	0,0
2005	25	126	98,0	0,7	102,5	42,1	70,2	80,5	-3,3	-1,0	0,2
Pomorskie 2000	40	229	98,2	1,8	36,0	54,0	69,3	78,3	6,3	1,6	-0,2
2005	42	248	98,5	1,7	43,8	48,8	70,7	79,7	5,5	4,3	-0,2
Śląskie 2000	116	653	103,1	1,0	62,9	39,2	70,1	77,9	0,1	3,2	-1,2
2005	117	762	103,6	0,9	80,9	34,7	71,5	79,6	-0,6	4,2	-0,9
Świętokrzyskie 2000	64	247	100,9	0,9	77,5	46,0	70,3	78,7	-0,8	-0,9	0,0
2005	63	276	101,1	0,8	90,0	40,3	70,2	80,4	-2,0	0,7	0,0
Warmińsko 2000	24	146	97,9	1,5	45,1	52,0	67,9	78,6	4,2	-3,3	-0,2
-mazurskie 2005	24	151	98,1	1,3	56,2	45,7	68,9	79,2	2,9	-1,3	-0,5
Wielkopolskie 2000	50	255	100,4	1,2	49,5	47,0	69,3	77,6	2,4	1,0	0,0
2005	51	266	100,6	1,2	58,0	44,0	70,5	79,1	2,2	4,2	0,0
Zachodniopo- 2000	24	162	98,9	1,4	46,6	48,4	67,9	77,4	3,4	-0,2	0,0
morskie 2005	24	170	98,9	1,2	55,4	42,3	69,1	78,4	1,9	1,7	0,0

a/ Napływ ludności z miast na wieś minus odpływ ze wsi do miast.

b/ Napływ ludności z zagranicy na wieś minus odpływ ze wsi za granicę.

**TABL. 3. LUDNOŚĆ WEDŁUG EKONOMICZNYCH GRUP WIEKU I PŁCI
NA OBSZARACH WIEJSKICH**

Stan w dniu 31 grudnia

WOJEWÓDZTWA	Ogółem	W wieku					poprodukcyjnym	wskaźnik obciążenia ekonomicznego
		przedprodukcyjnym	produkcyjnym					
			razem	mobilnym	niemobilnym			
O G Ó Ł E M								
POLSKA..... 2000	14583696	4025634	8276908	5624270	2652638	2281154	76,2	
2005	14733315	3509702	8954935	5824134	3130801	2268678	64,5	
Dolnośląskie 2000	828942	220371	485907	327047	158860	122664	70,6	
2005	836138	187187	531787	334015	197772	117164	57,2	
Kujawsko..... 2000	777422	222316	447948	305124	142824	107158	73,6	
-pomorskie 2005	795638	196601	492695	319052	173643	106342	61,5	
Lubelskie 2000	1177324	311962	638813	421474	217339	226549	84,3	
2005	1162746	269123	676072	433420	242652	217551	72,0	
Lubuskie 2000	356431	100113	208044	141796	66248	48274	71,3	
2005	362144	85993	228866	146209	82657	47285	58,2	
Łódzkie 2000	917943	229918	517925	338582	179343	170100	77,2	
2005	912204	201450	546267	343593	202674	164487	67,0	
Małopolskie 2000	1593430	459850	898353	625858	272495	235227	77,4	
2005	1646789	414300	988940	666032	322908	243549	66,5	
Mazowieckie 2000	1807103	491017	1009348	680086	329262	306738	79,0	
2005	1819474	429967	1087789	700071	387718	301718	67,3	
Opolskie..... 2000	507019	127966	299601	206205	93396	79452	69,2	
2005	496169	102862	311612	205492	106120	81695	59,2	
Podkarpackie 2000	1246608	357499	694045	481097	212948	195064	79,6	
2005	1251437	310442	745263	502433	242830	195732	67,9	
Podlaskie 2000	500712	130650	264715	175296	89419	105347	89,2	
2005	489739	111201	276299	179432	96867	102239	77,2	
Pomorskie 2000	686870	216838	394794	279547	115247	75238	74,0	
2005	718910	195646	444855	297000	147855	78409	61,6	
Śląskie..... 2000	989429	252040	586442	393604	192838	150947	68,7	
2005	1000451	215947	625697	402920	222777	158807	59,9	
Świętokrzyskie 2000	703292	182943	389268	257389	131879	131081	80,7	
2005	701519	157939	417038	264866	152172	126542	68,2	
Warmińsko 2000	567024	170374	322932	224556	98376	73718	75,6	
-mazurskie 2005	570751	145952	349987	230678	119309	74812	63,1	
Wielkopolskie..... 2000	1409191	402753	818476	561154	257322	187962	72,2	
2005	1446936	356585	902825	589569	313256	187526	60,3	
Zachodniopo-..... 2000	514956	149024	300297	205455	94842	65635	71,5	
morskie 2005	522270	128507	328943	209352	119591	64820	58,8	

**TABL. 3. LUDNOŚĆ WEDŁUG EKONOMICZNYCH GRUP WIEKU I PŁCI
NA OBSZARACH WIEJSKICH (cd.)**

Stan w dniu 31 grudnia

WOJEWÓDZTWA	Ogółem	W wieku					poprodu- kcyjnym	wskaźnik obciążenia ekonomi- cznego
		przedpro- dukcyj- nym	produkcyjnym					
			razem	mobilnym	niemobil- nym			
M E Ż C Z Y Ż N I								
POLSKA..... 2000	7266392	2060445	4452406	2952818	1499588	753541	63,2	
2005	7334350	1798458	4765875	3025448	1740427	770017	53,9	
Dolnośląskie 2000	410702	112681	259943	170440	89503	38078	58,0	
2005	414705	95929	281884	172900	108984	36892	47,1	
Kujawsko..... 2000	388445	113724	239312	159237	80075	35409	62,3	
-pomorskie 2005	397732	100582	260987	165422	95565	36163	52,4	
Lubelskie 2000	584119	159697	347735	225142	122593	76687	68,0	
2005	576490	138109	364852	228792	136060	73529	58,0	
Lubuskie 2000	177847	50991	111541	74339	37202	15315	59,4	
2005	180706	43965	121499	75925	45574	15242	48,7	
Łódzkie 2000	455988	117552	281270	179887	101383	57166	62,1	
2005	452725	103343	293694	180237	113457	55688	54,1	
Małopolskie 2000	791890	235535	479249	325051	154198	77106	65,2	
2005	817361	212134	521965	342143	179822	83262	56,6	
Mazowieckie 2000	903048	251634	546975	360727	186248	104439	65,1	
2005	907497	220170	582957	366380	216577	104370	55,7	
Opolskie..... 2000	250050	65357	160611	106386	54225	24082	55,7	
2005	243936	52469	163807	104569	59238	27660	48,9	
Podkarpackie 2000	618696	182838	371831	252219	119612	64027	66,4	
2005	621253	159177	395397	260618	134779	66679	57,1	
Podlaskie 2000	253347	67220	147899	95892	52007	38228	71,3	
2005	247344	57245	152848	96419	56429	37251	61,8	
Pomorskie 2000	346594	110915	211041	145327	65714	24638	64,2	
2005	362244	100093	235023	153077	81946	27128	54,1	
Śląskie..... 2000	487175	129473	309664	201590	108074	48038	57,3	
2005	491410	110888	327080	204735	122345	53442	50,2	
Świętokrzyskie 2000	350032	93273	212958	137358	75600	43801	64,4	
2005	348826	80623	225168	139060	86108	43035	54,9	
Warmińsko 2000	286481	86974	175905	119699	56206	23602	62,9	
-mazurskie 2005	288149	74705	188522	121837	66685	24922	52,8	
Wielkopolskie..... 2000	703113	206309	434731	291752	142979	62073	61,7	
2005	721412	183052	474467	304068	170399	63893	52,0	
Zachodniopo-..... 2000	258865	76272	161741	107772	53969	20852	60,0	
morskie 2005	262560	65974	175725	109266	66459	20861	49,4	

**TABL. 3. LUDNOŚĆ WEDŁUG EKONOMICZNYCH GRUP WIEKU I PŁCI
NA OBSZARACH WIEJSKICH (dok.)**

Stan w dniu 31 grudnia

WOJEWÓDZTWA	Ogółem	W wieku					poprodukcyjnym	wskaźnik obciążenia ekonomicznego
		przedprodukcyjnym	produkcyjnym					
			razem	mobilnym	niemobilnym			
K O B I E T Y								
POLSKA..... 2000	7317304	1965189	3824502	2671452	1153050	1527613	91,3	
2005	7398965	1711244	4189060	2798686	1390374	1498661	76,6	
Dolnośląskie 2000	418240	107690	225964	156607	69357	84586	85,1	
2005	421433	91258	249903	161115	88788	80272	68,6	
Kujawsko..... 2000	388977	108592	208636	145887	62749	71749	86,4	
-pomorskie 2005	397906	96019	231708	153630	78078	70179	71,7	
Lubelskie 2000	593205	152265	291078	196332	94746	149862	103,8	
2005	586256	131014	311220	204628	106592	144022	88,4	
Lubuskie 2000	178584	49122	96503	67457	29046	32959	85,1	
2005	181438	42028	107367	70284	37083	32043	69,0	
Łódzkie 2000	461955	112366	236655	158695	77960	112934	95,2	
2005	459479	98107	252573	163356	89217	108799	81,9	
Małopolskie 2000	801540	224315	419104	300807	118297	158121	91,3	
2005	829428	202166	466975	323889	143086	160287	77,6	
Mazowieckie 2000	904055	239383	462373	319359	143014	202299	95,5	
2005	911977	209797	504832	333691	171141	197348	80,6	
Opolskie..... 2000	256969	62609	138990	99819	39171	55370	84,9	
2005	252233	50393	147805	100923	46882	54035	70,7	
Podkarpackie 2000	627912	174661	322214	228878	93336	131037	94,9	
2005	630184	151265	349866	241815	108051	129053	80,1	
Podlaskie 2000	247365	63430	116816	79404	37412	67119	111,8	
2005	242395	53956	123451	83013	40438	64988	96,3	
Pomorskie 2000	340276	105923	183753	134220	49533	50600	85,2	
2005	356666	95553	209832	143923	65909	51281	70,0	
Śląskie..... 2000	502254	122567	276778	192014	84764	102909	81,5	
2005	509041	105059	298617	198185	100432	105365	70,5	
Świętokrzyskie 2000	353260	89670	176310	120031	56279	87280	100,4	
2005	352693	77316	191870	125806	66064	83507	83,8	
Warmińsko 2000	280543	83400	147027	104857	42170	50116	90,8	
-mazurskie 2005	282602	71247	161465	108841	52624	49890	75,0	
Wielkopolskie..... 2000	706078	196444	383745	269402	114343	125889	84,0	
2005	725524	173533	428358	285501	142857	123633	69,4	
Zachodniopo-..... 2000	256091	72752	138556	97683	40873	44783	84,8	
morskie 2005	259710	62533	153218	100086	53132	43959	69,5	

**TABL. 4. UDZIAŁ LUDNOŚCI ZAMIESZKAŁEJ NA OBSZARACH WIEJSKICH
W LUDNOŚCI OGÓŁEM WEDŁUG EKONOMICZNYCH GRUP WIEKU**

Stan w dniu 31 grudnia

WOJEWÓDZTWA	Ogółem	W wieku					poprodu- kcyjnym
		przedprodu- kcyjnym	produkcyjnym				
			razem	mobilnym	niemobilnym		
w odsetkach							
POLSKA..... 2000	38,1	43,1	35,6	37,0	33,0	40,3	
2005	38,6	44,6	36,7	38,2	34,2	38,5	
Dolnośląskie 2000	28,5	33,2	26,8	28,1	24,6	28,1	
2005	28,9	34,3	28,1	29,1	26,5	26,2	
Kujawsko..... 2000	37,6	42,6	35,5	36,9	32,9	37,5	
-pomorskie 2005	38,5	44,5	37,1	38,5	34,7	35,8	
Lubelskie 2000	53,4	55,3	49,6	50,0	48,9	64,0	
2005	53,3	57,1	50,1	50,9	48,8	60,4	
Lubuskie 2000	35,3	39,0	33,6	34,8	31,2	36,6	
2005	35,9	40,4	34,7	35,9	32,7	34,6	
Łódzkie 2000	34,9	39,7	32,3	33,5	30,2	38,2	
2005	35,4	41,4	33,2	34,8	30,7	37,0	
Małopolskie 2000	49,4	56,1	46,7	48,3	43,3	49,2	
2005	50,4	58,1	48,3	50,0	45,2	48,1	
Mazowieckie..... 2000	35,3	42,0	32,5	33,9	30,0	36,5	
2005	35,3	42,3	33,2	34,4	31,3	34,8	
Opolskie..... 2000	47,4	49,7	45,5	47,1	42,4	51,3	
2005	47,4	50,2	46,0	47,7	43,0	49,5	
Podkarpackie 2000	59,3	61,8	56,8	58,0	54,2	64,8	
2005	59,6	64,1	57,3	59,1	53,9	62,7	
Podlaskie..... 2000	41,4	41,5	37,7	36,9	39,3	54,4	
2005	40,8	42,8	37,3	37,5	37,0	51,2	
Pomorskie 2000	31,6	39,2	29,6	31,8	25,3	26,4	
2005	32,7	40,8	31,4	33,3	28,2	25,7	
Śląskie..... 2000	20,8	23,3	19,5	20,4	17,9	22,3	
2005	21,4	24,4	20,4	21,4	18,9	21,5	
Świętokrzyskie 2000	54,0	57,2	50,8	52,0	48,4	60,7	
2005	54,6	59,8	52,0	53,8	49,1	58,0	
Warmińsko 2000	39,7	44,2	37,6	38,8	35,0	40,5	
-mazurskie 2005	40,0	45,3	38,2	39,7	35,7	39,1	
Wielkopolskie..... 2000	42,1	47,3	40,1	41,5	37,3	41,5	
2005	42,9	48,9	41,4	42,8	39,1	40,4	
Zachodniopo- 2000	30,3	35,9	28,4	30,0	25,6	29,0	
morskie 2005	30,8	37,1	29,6	31,0	27,4	27,4	

**TABL. 5. AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA LUDNOŚCI W WIEKU 15 LAT I WIĘCEJ
NA OBSZARACH WIEJSKICH W IV KWARTALE 2005 R. (BAEL)**

WOJEWÓDZTWA	Aktywni zawodowo			Bierni zawodowo	Współ- czynnik aktywności zawodowej	Wskaźnik zatrudnienia
	ogółem	pracujący	bezrobotni			
	w tys.					
POLSKA	6589	5556	1033	5132	56,2	47,4
Dolnośląskie	387	297	90	324	54,4	41,7
Kujawsko-pomorskie	352	289	63	290	54,8	45,0
Lubelskie	568	530	38	360	61,2	57,1
Lubuskie	174	140	33	140	55,4	44,6
Łódzkie	467	406	60	351	57,1	49,6
Małopolskie	792	706	86	519	60,4	53,9
Mazowieckie	838	706	132	643	56,6	47,7
Opolskie	178	148	30	163	52,2	43,4
Podkarpackie	561	466	95	455	55,2	45,9
Podlaskie	232	207	24	161	59,2	52,8
Pomorskie	288	227	62	222	56,5	44,5
Śląskie	340	286	54	393	46,3	39,0
Świętokrzyskie	363	304	59	288	55,8	46,7
Warmińsko-mazurskie	238	183	55	218	52,2	40,1
Wielkopolskie	607	503	104	428	58,6	48,6
Zachodniopomorskie	204	156	48	178	53,5	40,9

TABL. 6. BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI NA OBSZARACH WIEJSKICH

Stan w dniu 31 grudnia

WOJEWÓDZTWA	Ogółem		Nie posiadający prawa do zasiłku		
	w tys.	w tym kobiety w % ogółu	razem		w tym kobiety w % ogółu
			w tys.	w % ogółu	
POLSKA2000	1180,2	53,7	948,4	80,4	57,8
2005	1180,4	52,5	1026,1	86,9	54,8
Dolnośląskie2000	81,0	55,7	63,3	78,1	60,3
2005	79,6	53,5	67,7	85,1	55,9
Kujawsko.....2000	78,0	54,9	61,4	78,8	60,5
-pomorskie 2005	83,8	54,5	70,9	84,6	58,1
Lubelskie2000	87,4	50,3	74,7	85,5	52,8
2005	84,5	48,2	78,2	92,6	49,7
Lubuskie2000	35,9	54,5	27,5	76,5	59,2
2005	37,5	53,0	31,5	84,1	55,5
Łódzkie.....2000	70,9	49,9	58,8	82,9	52,4
2005	66,3	48,8	58,5	88,2	50,4
Małopolskie.....2000	104,7	54,9	85,2	81,4	58,9
2005	95,5	54,7	84,4	88,4	57,1
Mazowieckie2000	132,7	51,2	108,0	81,4	54,8
2005	142,4	47,8	124,5	87,4	49,4
Opolskie2000	31,4	58,0	25,4	80,8	63,1
2005	31,6	56,4	27,5	87,3	59,1
Podkarpackie2000	117,6	52,2	92,9	79,0	56,3
2005	103,8	52,5	92,2	88,8	54,6
Podlaskie2000	29,5	47,9	24,5	83,0	51,0
2005	26,5	46,6	23,8	90,0	48,6
Pomorskie.....2000	65,9	56,6	50,4	76,6	62,5
2005	71,4	55,9	59,8	83,7	59,4
Śląskie2000	48,9	55,7	41,0	83,9	58,5
2005	51,8	53,8	45,0	86,9	55,7
Świętokrzyskie2000	65,3	51,5	53,2	81,5	55,3
2005	64,9	50,6	58,3	90,0	52,0
Warmińsko2000	76,1	55,0	60,1	78,9	60,3
-mazurskie 2005	75,6	52,9	62,4	82,6	57,0
Wielkopolskie.....2000	91,6	56,7	72,4	79,1	61,9
2005	97,3	57,4	84,0	86,3	60,3
Zachodniopo-2000	63,4	56,1	49,6	78,2	61,4
morskie 2005	68,0	54,0	57,3	84,2	57,3

Źródło: dane Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

TABL. 7. ZASOBY^{a/} I BUDOWNICTWO MIESZKANIOWE NA OBSZARACH WIEJSKICH

Stan w dniu 31 grudnia

WOJEWÓDZTWA	Zasoby mieszkaniowe			Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności
	mieszkania na 1000 ludności	przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań w m ²		
		ogółem	na 1 osobę	
POLSKA 2000	266,8	72,2	19,2	1,2
2005	284,8	85,2	24,3	2,5
Dolnośląskie..... 2000	277,6	74,8	20,5	1,0
2005	300,0	83,1	24,9	2,9
Kujawsko 2000	261,5	69,4	17,9	1,0
-pomorskie 2005	270,8	80,7	21,8	2,5
Lubelskie..... 2000	293,9	68,5	20,2	0,4
2005	299,4	83,9	25,1	1,6
Lubuskie..... 2000	268,2	74,5	19,9	0,8
2005	289,9	81,9	23,8	2,5
Łódzkie 2000	291,7	68,2	19,8	1,1
2005	312,2	83,2	26,0	2,2
Małopolskie 2000	240,7	74,5	17,9	1,7
2005	265,8	89,5	23,8	2,4
Mazowieckie..... 2000	274,9	68,2	18,8	1,7
2005	299,2	83,5	25,0	3,4
Opolskie 2000	271,9	86,8	23,4	0,5
2005	283,6	93,7	26,6	0,9
Podkarpackie..... 2000	245,2	72,9	17,9	1,0
2005	261,6	86,4	22,6	1,8
Podlaskie..... 2000	302,6	75,5	22,7	1,0
2005	307,9	87,6	27,0	2,0
Pomorskie 2000	233,0	72,5	16,8	2,0
2005	262,7	85,1	22,4	3,3
Śląskie..... 2000	277,5	78,8	21,7	1,8
2005	304,7	90,1	27,4	3,0
Świętokrzyskie..... 2000	282,1	64,7	18,2	1,0
2005	291,9	81,1	23,7	1,2
Warmińsko..... 2000	267,8	65,8	17,2	0,7
-mazurskie 2005	285,4	74,1	21,2	2,1
Wielkopolskie..... 2000	247,6	77,0	19,0	1,2
2005	260,0	91,5	23,8	3,1
Zachodniopo- 2000	271,4	68,2	18,3	1,1
morskie 2005	293,6	77,6	22,8	2,8

a/ W 2000 r. dane dotyczące mieszkań zamieszkanyc.

**TABL. 8. UDZIAŁ MIESZKAŃ^{a/} WYPOSAŻONYCH W PODSTAWOWE INSTALACJE
NA OBSZARACH WIEJSKICH**

Stan w dniu 31 grudnia

WOJEWÓDZTWA	Mieszkania - w % ogółu mieszkań - wyposażone w			
	wodociąg	ustęp splukiwany	centralne ogrzewanie	gaz z sieci
POLSKA 2000	82,6	63,6	54,2	16,1
2005	88,2	73,5	63,5	17,7
Dolnośląskie..... 2000	99,6	72,9	58,8	8,8
2005	93,9	77,8	65,3	8,9
Kujawsko 2000	90,2	70,0	57,4	1,6
-pomorskie 2005	92,3	77,4	66,7	1,8
Lubelskie..... 2000	63,7	46,6	44,1	8,9
2005	79,0	57,3	52,9	9,6
Lubuskie..... 2000	92,5	74,9	56,9	5,8
2005	93,6	80,5	61,7	6,9
Łódzkie 2000	67,7	49,0	45,8	2,4
2005	83,5	62,6	56,6	3,3
Małopolskie 2000	92,6	73,3	50,0	50,4
2005	90,8	80,1	67,0	47,3
Mazowieckie..... 2000	66,3	54,3	52,3	14,4
2005	79,7	65,7	61,1	14,7
Opolskie 2000	99,9	76,2	74,5	3,0
2005	95,6	83,5	72,5	2,5
Podkarpackie..... 2000	85,7	64,9	49,1	51,2
2005	87,6	74,5	59,9	57,4
Podlaskie..... 2000	71,5	50,1	41,6	2,6
2005	79,0	59,8	48,3	2,8
Pomorskie 2000	99,0	76,4	57,4	4,9
2005	96,1	85,3	68,4	4,8
Śląskie..... 2000	95,0	78,7	78,1	18,9
2005	94,4	84,9	77,5	27,9
Świętokrzyskie..... 2000	64,1	48,1	50,2	7,8
2005	79,6	59,6	59,6	8,1
Warmińsko..... 2000	89,9	66,1	54,7	2,5
-mazurskie 2005	90,2	74,6	60,5	2,5
Wielkopolskie 2000	90,6	68,9	55,8	10,4
2005	94,7	82,1	69,2	12,8
Zachodniopo- 2000	100,0	75,1	59,7	5,2
morskie 2005	96,3	83,6	67,1	10,7

a/ W 2000 r. dane dotyczące mieszkań zamieszkanyc.

TABL. 9. GĘSTOŚĆ SIECI ROZDZIELCZEJ^{a/} NA OBSZARACH WIEJSKICH

Stan w dniu 31 grudnia

WOJEWÓDZTWA	Sieć rozdzielcza na 100 km ² w km		
	wodociągowa	kanalizacyjna	gazowa
POLSKA 2000	55,5	5,5	17,9
2005	65,5	12,6	19,3
Dolnośląskie..... 2000	40,8	8,6	5,2
2005	47,2	15,5	7,0
Kujawsko 2000	91,7	5,7	0,7
-pomorskie 2005	100,0	14,5	1,1
Lubelskie..... 2000	52,2	3,1	17,0
2005	62,4	5,9	18,6
Lubuskie..... 2000	23,8	1,8	1,9
2005	29,2	5,1	6,5
Łódzkie 2000	88,6	3,3	3,3
2005	98,9	6,3	3,7
Małopolskie 2000	80,3	11,7	111,6
2005	89,1	27,5	113,4
Mazowieckie 2000	56,2	2,8	14,5
2005	80,4	6,9	15,3
Opolskie 2000	56,5	3,8	1,1
2005	59,5	11,2	2,2
Podkarpackie..... 2000	55,4	15,5	77,2
2005	62,0	39,2	79,1
Podlaskie..... 2000	38,9	2,1	1,1
2005	49,1	4,3	1,3
Pomorskie 2000	43,9	7,7	3,7
2005	52,3	16,2	3,8
Śląskie..... 2000	94,8	12,2	64,2
2005	102,2	25,5	63,5
Świętokrzyskie..... 2000	70,4	5,1	17,4
2005	85,5	13,1	18,9
Warmińsko..... 2000	31,8	3,9	1,0
-mazurskie 2005	42,9	8,7	1,3
Wielkopolskie 2000	73,1	4,6	12,7
2005	79,3	12,3	16,8
Zachodniopo- 2000	22,9	5,0	5,6
morskie 2005	26,1	9,4	6,8

a/ Bez połączeń do budynków i innych obiektów.

**TABL. 10. WYBRANE WSKAŹNIKI INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ
NA OBSZARACH WIEJSKICH**

Stan w dniu 31 grudnia

WOJEWÓDZTWA	Uczniowie ^{a/} przypadający na 1		Abonenci		
	szkołę podstawową	gimnazjum	radia	telewizji	telefoniczni ^{b/} (standardowe łącza główne)
			na 1000 ludności		
POLSKA 2000	115	134	190,0	184,6	175,4
2005	108	170	180,0	174,8	137,7
Dolnośląskie 2000	122	128	210,6	206,2	197,1
2005	120	179	197,7	192,7	144,9
Kujawsko 2000	118	140	206,2	201,9	172,8
-pomorskie 2005	116	189	200,8	195,7	120,4
Lubelskie..... 2000	95	140	192,2	184,8	176,7
2005	88	166	191,8	184,5	172,8
Lubuskie 2000	113	123	219,9	216,5	150,2
2005	107	159	219,7	215,6	129,0
Łódzkie 2000	110	135	211,6	203,3	166,1
2005	109	180	209,3	201,0	143,6
Małopolskie 2000	126	144	166,1	159,4	171,6
2005	114	161	148,2	143,3	144,6
Mazowieckie..... 2000	114	128	185,5	178,8	195,8
2005	108	174	180,0	173,4	145,7
Opolskie 2000	109	137	198,9	195,9	171,8
2005	99	186	202,4	199,1	96,0
Podkarpackie..... 2000	113	114	123,2	119,0	160,7
2005	100	136	118,5	114,3	138,8
Podlaskie..... 2000	86	134	195,5	190,8	197,6
2005	88	178	187,7	183,1	157,8
Pomorskie 2000	142	140	174,0	171,4	160,1
2005	138	183	114,5	112,4	141,1
Śląskie..... 2000	149	153	207,4	201,8	184,0
2005	133	185	201,0	196,1	173,7
Świętokrzyskie..... 2000	99	141	182,5	175,1	132,7
2005	91	206	174,6	167,4	118,0
Warmińsko..... 2000	108	125	199,4	196,0	153,4
-mazurskie 2005	103	167	189,5	185,8	131,2
Wielkopolskie 2000	118	139	214,9	210,3	191,7
2005	113	174	210,7	205,8	98,2
Zachodniopo- 2000	120	129	226,2	223,3	175,9
morskie 2005	115	168	195,9	193,0	109,0

a/ Stan na początku roku szkolnego 2000/01 i 2004/05; bez szkół specjalnych.

b/ Dane dotyczą operatorów sieci publicznej.

TABL. 11. UŻYTKOWANIE GRUNTÓW NA OBSZARACH WIEJSKICH

Stan w dniu 1 stycznia

WOJEWÓDZTWA	Ogólna powierzchnia gruntów w tys. ha	Użytki rolne	Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty
		w odsetkach		
POLSKA 2000	29159,1	60,1	29,3	10,6
2005	29139,8	59,5	29,9	10,6
Dolnośląskie..... 2000	1778,2	60,2	29,0	10,8
2005	1774,7	60,1	29,8	10,1
Kujawsko 2000	1714,3	66,1	22,9	11,0
-pomorskie 2005	1714,3	65,8	23,9	10,4
Lubelskie..... 2000	2415,1	68,8	22,2	8,5
2005	2415,7	68,7	23,0	8,4
Lubuskie..... 2000	1336,4	39,8	50,4	9,8
2005	1335,4	39,6	51,8	8,6
Łódzkie 2000	1709,7	69,9	21,1	9,0
2005	1709,7	69,3	21,6	9,1
Małopolskie 2000	1347,5	60,0	29,5	10,5
2005	1353,2	55,2	29,6	15,1
Mazowieckie 2000	3345,3	68,8	22,5	8,7
2005	3340,5	68,4	22,7	8,8
Opolskie 2000	866,6	63,1	27,1	9,8
2005	865,0	63,6	27,5	9,0
Podkarpackie..... 2000	1687,2	52,5	37,6	9,8
2005	1678,6	52,3	38,3	9,4
Podlaskie 2000	1927,7	59,7	30,2	10,0
2005	1927,0	59,8	30,8	9,4
Pomorskie 2000	1720,5	51,0	36,8	12,2
2005	1720,3	51,1	37,3	11,6
Śląskie..... 2000	856,0	54,8	33,7	11,5
2005	854,3	54,5	33,8	11,7
Świętokrzyskie..... 2000	1105,5	63,5	28,1	8,4
2005	1105,4	59,4	28,7	11,9
Warmińsko..... 2000	2360,9	54,4	29,9	15,8
-mazurskie 2005	2359,6	53,9	31,1	15,0
Wielkopolskie 2000	2834,5	64,4	26,2	9,4
2005	2833,7	64,0	26,4	9,6
Zachodniopo- 2000	2153,8	49,9	36,6	13,5
morskie 2005	2152,7	49,5	37,0	13,5

Źródło: dane Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii.

TABL. 12. UŻYTKI ROLNE WEDŁUG FORM WŁASNOŚCI

Stan w czerwcu

WOJEWÓDZTWA	Użytki rolne			
	ogółem	sektor prywatny	w tym gospodarstwa indywidualne	sektor publiczny
	w ha			
POLSKA2000	17812295	16747340	15455641	1064955
2005	15905965	15244253	14005381	661712
Dolnośląskie2000	1096664	979115	835508	117549
2005	976540	908219	752122	68321
Kujawsko-pomorskie2000	1134213	1096123	997936	38090
2005	1045928	1025482	934119	20445
Lubelskie2000	1685257	1626709	1594979	58548
2005	1494290	1463693	1429050	30597
Lubuskie2000	519724	425029	342164	94695
2005	480098	419675	361492	60423
Łódzkie2000	1202110	1188668	1178310	13442
2005	1086139	1077771	1065555	8368
Małopolskie2000	843047	826422	815542	16625
2005	709180	700236	689310	8945
Mazowieckie2000	2354834	2313526	2281191	41308
2005	2135725	2096034	2069779	39691
Opolskie2000	573593	526179	401228	47414
2005	553859	508127	378406	45732
Podkarpackie2000	904716	849426	835774	55290
2005	752832	712115	696471	40717
Podlaskie2000	1192693	1157523	1140298	35170
2005	1097480	1081654	1068906	15826
Pomorskie2000	866883	801533	687221	65350
2005	778708	735163	625956	43545
Śląskie2000	550786	524175	491078	26611
2005	485934	479459	451012	6474
Świętokrzyskie2000	709557	687515	678930	22042
2005	556538	554581	550696	1957
Warmińsko-mazurskie2000	1230866	1058520	966229	172346
2005	998663	911960	812691	86702
Wielkopolskie2000	1853081	1737061	1521309	116020
2005	1760623	1683507	1468250	77115
Zachodniopomorskie2000	1080590	936135	674563	144455
2005	993427	886576	651567	106851

TABL. 13. UŻYTKI ROLNE ORAZ ODŁOGI I UGORY WEDŁUG SIEDZIBY UŻYTKOWNIKA

Stan w czerwcu

WOJEWÓDZTWA	Użytki rolne – w odsetkach – według rodzajów			Odłogi i ugory w % gruntów ornych
	grunty orne	sady	łąki i pastwiska trwałe	
POLSKA 2000	76,4	1,5	22,2	11,9
2005	76,8	1,9	21,3	8,4
Dolnośląskie..... 2000	77,2	0,7	22,1	13,0
2005	82,8	0,7	16,5	9,1
Kujawsko 2000	87,2	0,9	11,8	5,8
-pomorskie 2005	88,9	1,0	10,2	2,1
Lubelskie..... 2000	78,4	2,1	19,6	6,6
2005	78,6	3,7	17,7	4,9
Lubuskie..... 2000	74,4	0,7	24,9	28,6
2005	76,3	0,5	23,1	17,0
Łódzkie 2000	80,9	2,0	17,1	8,3
2005	79,9	3,1	17,0	6,4
Małopolskie 2000	68,4	2,5	29,1	13,0
2005	63,7	2,2	34,0	11,0
Mazowieckie 2000	73,0	3,2	23,8	9,8
2005	69,8	4,6	25,6	9,5
Opolskie 2000	85,4	0,5	14,1	4,4
2005	88,8	0,2	11,0	6,7
Podkarpackie..... 2000	68,5	1,2	30,3	21,8
2005	66,8	1,3	31,9	18,1
Podlaskie 2000	66,5	0,3	33,2	7,4
2005	65,0	0,4	34,6	5,1
Pomorskie 2000	79,8	0,3	19,9	14,6
2005	82,0	0,4	17,6	10,4
Śląskie 2000	73,9	1,8	24,3	27,7
2005	76,1	0,7	23,2	16,4
Świętokrzyskie..... 2000	76,9	2,8	20,3	13,5
2005	73,7	5,0	21,3	8,0
Warmińsko..... 2000	70,5	0,3	29,2	18,6
-mazurskie 2005	69,3	0,2	30,5	12,3
Wielkopolskie 2000	83,2	1,0	15,9	5,2
2005	85,0	1,0	14,1	2,5
Zachodniopo- 2000	78,8	0,4	20,7	20,1
morskie 2005	82,3	0,5	17,2	15,4

**TABL. 14. GOSPODARSTWA ROLNE WEDŁUG GRUP OBSZAROWYCH
UŻYTKÓW ROLNYCH**

Stan w czerwcu

WOJEWÓDZTWA	Ogółem	O powierzchni użytków rolnych – w odsetkach							
		do 1 ha	1-5 ha	5-10	10-30	30-50	50-100	100 ha i więcej	
POLSKA	2000	2859196	34,0	37,2	15,7	11,6	1,0	0,3	0,2
	2005	2733364	34,6	37,8	14,2	11,3	1,3	0,5	0,3
Dolnośląskie...	2000	125641	39,9	31,2	15,1	11,1	1,2	0,9	0,6
	2005	128685	41,7	31,8	12,6	10,4	1,8	1,0	0,7
Kujawsko	2000	120361	34,7	21,2	16,9	23,2	2,6	0,9	0,4
-pomorskie	2005	105770	30,5	23,6	17,5	22,9	3,5	1,4	0,5
Lubelskie	2000	306897	24,7	40,8	22,5	11,4	0,5	0,1	0,1
	2005	286629	26,2	41,3	20,0	11,3	0,8	0,3	0,1
Lubuskie.....	2000	53925	48,1	27,6	8,2	13,1	1,4	0,9	0,6
	2005	51843	40,1	30,0	10,5	15,6	1,7	1,2	0,9
Łódzkie	2000	210408	24,0	36,1	25,3	14,0	0,4	0,1	0,1
	2005	197945	22,9	38,9	23,2	13,9	0,8	0,2	0,1
Małopolskie....	2000	333662	38,3	52,7	7,5	1,4	0,0	0,0	0,0
	2005	354378	44,9	47,4	6,2	1,3	0,1	0,0	0,0
Mazowieckie ..	2000	339836	20,4	36,2	25,5	16,8	0,8	0,2	0,1
	2005	347470	22,1	38,7	21,6	15,9	1,3	0,3	0,1
Opolskie	2000	75967	49,7	24,9	10,5	12,2	1,5	0,6	0,5
	2005	66609	44,8	30,0	10,0	11,3	2,1	1,2	0,6
Podkarpackie..	2000	303474	35,7	54,5	8,4	1,3	0,1	0,1	0,1
	2005	301003	41,0	49,0	8,0	1,7	0,1	0,1	0,1
Podlaskie	2000	117746	16,7	21,0	24,0	35,4	2,3	0,4	0,1
	2005	111205	16,9	25,7	20,7	32,3	3,5	0,7	0,2
Pomorskie	2000	76226	36,7	22,7	15,2	21,0	2,6	1,1	0,7
	2005	70594	27,7	31,9	14,4	20,7	2,9	1,5	0,9
Śląskie	2000	260757	61,7	30,1	5,6	1,9	0,5	0,1	0,1
	2005	226738	57,9	34,1	5,1	2,3	0,3	0,1	0,1
Świętokrzyskie	2000	177059	23,7	52,2	19,0	4,9	0,1	0,0	0,1
	2005	162462	32,1	45,5	16,8	5,4	0,2	0,1	0,0
Warmińsko.....	2000	78093	42,5	15,7	9,3	25,8	4,1	1,8	0,9
-mazurskie	2005	71207	34,7	20,9	10,8	25,0	5,0	2,5	1,1
Wielkopolskie	2000	215735	35,7	26,0	16,2	19,3	1,8	0,6	0,4
	2005	185680	30,1	27,6	16,8	21,4	2,7	1,0	0,5
Zachodniopo- .	2000	63409	40,0	27,1	10,4	17,2	2,6	1,4	1,4
morskie	2005	65144	43,0	26,5	9,5	13,8	2,9	2,0	2,1

TABL. 15. GOSPODARSTWA ROLNE WEDŁUG FORM WŁASNOŚCI

Stan w czerwcu

WOJEWÓDZTWA	Gospodarstwa rolne			
	ogółem	sektor prywatny		sektor publiczny
		razem	w tym gospodarstwa indywidualne	
POLSKA 2000	2859196	2857696	2854374	1500
2005	2733364	2732270	2728909	1094
Dolnośląskie 2000	125641	125501	125058	140
2005	128685	128601	128132	84
Kujawsko-pomorskie 2000	120361	120260	120031	101
2005	105770	105697	105452	73
Lubelskie 2000	306897	306791	306677	106
2005	286629	286554	286434	75
Lubuskie 2000	53925	53860	53638	65
2005	51843	51787	51598	56
Łódzkie 2000	210408	210332	210208	76
2005	197945	197886	197759	59
Małopolskie 2000	333662	333578	333483	84
2005	354378	354312	354169	66
Mazowieckie 2000	339836	339708	339562	128
2005	347470	347371	347159	99
Opolskie 2000	75967	75925	75684	42
2005	66609	66585	66364	24
Podkarpackie 2000	303474	303390	303316	84
2005	301003	300942	300843	61
Podlaskie 2000	117746	117676	117622	70
2005	111205	111155	111111	50
Pomorskie 2000	76226	76136	75849	90
2005	70594	70530	70252	64
Śląskie 2000	260757	260713	260581	44
2005	226738	226708	226568	30
Świętokrzyskie 2000	177059	177011	176954	48
2005	162462	162428	162381	34
Warmińsko-mazurskie 2000	78093	77967	77821	126
2005	71207	71117	70966	90
Wielkopolskie 2000	215735	215547	215044	188
2005	185680	185539	185024	141
Zachodniopomorskie 2000	63409	63301	62846	108
2005	65144	65056	64695	88

TABL. 16. PRZECIĘTNA POWIERZCHNIA GRUNTÓW W GOSPODARSTWIE ROLNYM W 2005 R.

Stan w czerwcu

WOJEWÓDZTWA	Ogółem	Użytki rolne ^{a/}		Lasy i grunty leśne ^{a/}
		razem	w tym łąki i pastwiska trwałe	
w ha				
POLSKA.....	6,71	5,82	0,42	1,24
Dolnośląskie	8,17	7,59	0,14	1,26
Kujawsko-pomorskie.....	11,22	9,89	0,30	1,01
Lubelskie.....	6,07	5,21	0,52	0,92
Lubuskie	10,23	9,26	0,21	2,14
Łódzkie	6,28	5,49	0,44	0,93
Małopolskie	2,52	2,00	0,33	0,68
Mazowieckie.....	7,18	6,15	0,64	1,57
Opolskie	8,85	8,32	0,19	0,92
Podkarpackie.....	2,99	2,50	0,24	0,80
Podlaskie.....	11,76	9,87	1,36	3,42
Pomorskie	13,32	11,03	0,85	1,95
Śląskie.....	2,52	2,14	0,18	0,50
Świętokrzyskie.....	4,08	3,43	0,33	0,73
Warmińsko-mazurskie.....	16,57	14,03	0,55	4,27
Wielkopolskie	10,50	9,48	0,41	1,33
Zachodniopomorskie	17,03	15,27	0,30	2,62

a/ W gospodarstwach posiadających dany rodzaj użytku.

TABL. 17. GOSPODARSTWA ROLNE PROWADZĄCE DZIAŁALNOŚĆ ROLNICZĄ WEDŁUG KLAS WIELKOŚCI EKONOMICZNEJ W 2005 R.

Stan w czerwcu

WOJEWÓDZTWA	Ogółem	Klasy wielkości ekonomicznej w ESU									
		0-2	2-4	4-6	6-8	8-12	12-16	16-40	40-100	100-250	250 i więcej
w liczbach bezwzględnych											
POLSKA.....	2476474	1718803	291738	144310	84288	96978	50855	72853	12832	2649	1168
Dolnośląskie	114915	85193	11528	5734	3501	3412	1960	2616	620	231	118
Kujawsko-pomorskie.....	101537	51255	11151	8325	5632	7934	5676	9543	1660	238	122
Lubelskie	281178	182650	45240	22964	11007	10785	4053	3834	485	123	37
Lubuskie	45091	32133	5456	2424	1322	1535	674	1001	332	124	88
Łódzkie	182473	108800	29587	15789	9078	8976	4896	4482	687	146	33
Małopolskie	315030	275672	25188	7290	2770	2301	737	852	173	31	15
Mazowieckie	314179	183011	48973	25880	16097	18467	8391	11346	1677	273	66
Opolskie.....	59951	42218	5822	2395	1900	2408	1573	2853	561	133	89
Podkarpackie	274172	242983	20822	5047	1869	2077	508	641	180	31	14
Podlaskie	111365	56746	15493	9617	7008	9095	5147	7296	872	69	23
Pomorskie	61779	34457	8516	5327	3224	4192	2087	3157	571	178	70
Śląskie.....	182713	163773	7997	4377	1757	1953	1014	1380	328	110	25
Świętokrzyskie	133713	90534	23668	9651	4018	3359	1151	1110	160	57	5
Warmińsko-mazurskie.....	64258	35652	7419	3931	3719	4622	3011	4804	815	201	86
Wielkopolskie.....	178610	94600	19893	12697	9548	13848	8770	15589	2891	524	250
Zachodniopomorskie.....	55510	39126	4985	2862	1838	2015	1207	2349	821	181	127

TABL. 17. GOSPODARSTWA ROLNE PROWADZĄCE DZIAŁALNOŚĆ ROLNICZĄ WEDŁUG KLAS WIELKOŚCI EKONOMICZNEJ W 2005 R. (cd.)

Stan w czerwcu

WOJEWÓDZTWA	Ogółem	Klasy wielkości ekonomicznej w ESU									
		0-2	2-4	4-6	6-8	8-12	12-16	16-40	40-100	100-250	250 i więcej
w odsetkach											
POLSKA.....	100,0	69,4	11,8	5,8	3,4	3,9	2,1	2,9	0,5	0,1	0,0
Dolnośląskie	100,0	74,1	10,0	5,0	3,0	3,0	1,7	2,3	0,5	0,2	0,1
Kujawsko-pomorskie.....	100,0	50,5	11,0	8,2	5,5	7,8	5,6	9,4	1,6	0,2	0,1
Lubelskie	100,0	65,0	16,1	8,2	3,9	3,8	1,4	1,4	0,2	0,0	0,0
Lubuskie	100,0	71,3	12,1	5,4	2,9	3,4	1,5	2,2	0,7	0,3	0,2
Łódzkie	100,0	59,6	16,2	8,7	5,0	4,9	2,7	2,5	0,4	0,1	0,0
Małopolskie	100,0	87,5	8,0	2,3	0,9	0,7	0,2	0,3	0,1	0,0	0,0
Mazowieckie	100,0	58,3	15,6	8,2	5,1	5,9	2,7	3,6	0,5	0,1	0,0
Opolskie.....	100,0	70,4	9,7	4,0	3,2	4,0	2,6	4,8	0,9	0,2	0,1
Podkarpackie	100,0	88,6	7,6	1,8	0,7	0,8	0,2	0,2	0,1	0,0	0,0
Podlaskie	100,0	51,0	13,9	8,6	6,3	8,2	4,6	6,6	0,8	0,1	0,0
Pomorskie.....	100,0	55,8	13,8	8,6	5,2	6,8	3,4	5,1	0,9	0,3	0,1
Śląskie.....	100,0	89,6	4,4	2,4	1,0	1,1	0,6	0,8	0,2	0,1	0,0
Świętokrzyskie	100,0	67,7	17,7	7,2	3,0	2,5	0,9	0,8	0,1	0,0	0,0
Warmińsko-mazurskie.....	100,0	55,5	11,5	6,1	5,8	7,2	4,7	7,5	1,3	0,3	0,1
Wielkopolskie.....	100,0	53,0	11,1	7,1	5,3	7,8	4,9	8,7	1,6	0,3	0,1
Zachodniopomorskie.....	100,0	70,5	9,0	5,2	3,3	3,6	2,2	4,2	1,5	0,3	0,2

TABL. 17. GOSPODARSTWA ROLNE PROWADZĄCE DZIAŁALNOŚĆ ROLNICZĄ WEDŁUG KLAS WIELKOŚCI EKONOMICZNEJ W 2005 R. (dok.)

Stan w czerwcu

WOJEWÓDZTWA	Ogółem	Klasy wielkości ekonomicznej w ESU										
		0-2	2-4	4-6	6-8	8-12	12-16	16-40	40-100	100-250	250 i więcej	
Polska = 100												
POLSKA.....	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Dolnośląskie	4,6	5,0	4,0	4,0	4,2	3,5	3,9	3,6	4,8	8,7	10,1	
Kujawsko-pomorskie.....	4,1	3,0	3,8	5,8	6,7	8,2	11,2	13,1	12,9	9,0	10,4	
Lubelskie	11,4	10,6	15,5	15,9	13,1	11,1	8,0	5,3	3,8	4,6	3,2	
Lubuskie	1,8	1,9	1,9	1,7	1,6	1,6	1,3	1,4	2,6	4,7	7,5	
Łódzkie	7,4	6,3	10,1	10,9	10,8	9,3	9,6	6,2	5,4	5,5	2,8	
Małopolskie	12,7	16,0	8,6	5,1	3,3	2,4	1,4	1,2	1,3	1,2	1,3	
Mazowieckie	12,7	10,6	16,8	17,9	19,1	19,0	16,5	15,6	13,1	10,3	5,7	
Opolskie.....	2,4	2,5	2,0	1,7	2,3	2,5	3,1	3,9	4,4	5,0	7,6	
Podkarpackie	11,1	14,1	7,1	3,5	2,2	2,1	1,0	0,9	1,4	1,2	1,2	
Podlaskie	4,5	3,3	5,3	6,7	8,3	9,4	10,1	10,0	6,8	2,6	2,0	
Pomorskie	2,5	2,0	2,9	3,7	3,8	4,3	4,1	4,3	4,4	6,7	6,0	
Śląskie.....	7,4	9,5	2,7	3,0	2,1	2,0	2,0	1,9	2,6	4,2	2,1	
Świętokrzyskie	5,4	5,3	8,1	6,7	4,8	3,5	2,3	1,5	1,2	2,2	0,4	
Warmińsko-mazurskie.....	2,6	2,1	2,5	2,7	4,4	4,8	5,9	6,6	6,4	7,6	7,4	
Wielkopolskie.....	7,2	5,5	6,8	8,8	11,3	14,3	17,2	21,4	22,5	19,8	21,4	
Zachodniopomorskie	2,2	2,3	1,7	2,0	2,2	2,1	2,4	3,2	6,4	6,8	10,9	

TABL. 18. GOSPODARSTWA ROLNE PROWADZĄCE DZIAŁALNOŚĆ ROLNICZĄ WEDŁUG TYPÓW ROLNICZYCH W 2005 R.

Stan w czerwcu

WOJEWÓDZTWA	Ogółem	W tym gospodarstwo o typie rolniczym							
		specjalizują- ce się w upra- wach polo- wych	specjalizują- ce się w upra- wach ogro- dniczych	specjalizują- ce się w upra- wach trwa- łych	specjalizują- ce się w cho- wie zwierząt żywionych w systemie wypasowym	specjalizują- ce się w cho- wie zwierząt żywionych paszami treściwymi	różne uprawy	różne zwierzęta	różne uprawy i zwierzęta, łącznie
w liczbach bezwzględnych									
POLSKA.....	2476474	693912	51211	140553	330028	137767	219832	275005	478072
Dolnośląskie	114915	48114	1701	3466	16255	6884	7856	5602	15096
Kujawsko-pomorskie.....	101537	33632	2373	3082	8091	11551	6078	13263	18731
Lubelskie	281178	77196	1714	22802	19563	11661	41230	33606	56961
Lubuskie	45091	16883	1051	2081	4878	2976	2473	3011	7767
Łódzkie	182473	49284	3318	11257	22387	12348	13533	27555	36073
Małopolskie	315030	78320	9072	14843	54612	10600	34051	29930	66964
Mazowieckie	314179	63860	8517	42279	55114	12585	23766	44933	55315
Opolskie.....	59951	20396	454	1193	4194	6166	2921	5226	11736
Podkarpackie	274172	83673	2128	10021	24635	8077	34700	21477	68125
Podlaskie	111365	24506	952	1271	33439	4201	4880	17614	19578
Pomorskie	61779	19507	1813	1484	6748	5951	4137	7416	10904
Śląskie.....	182713	59325	6605	7039	32412	10145	8964	11583	26329
Świętokrzyskie	133713	35525	2585	8861	9752	3632	19273	13856	34064
Warmińsko-mazurskie.....	64258	15451	1088	1000	18073	4653	2526	7209	9344
Wielkopolskie.....	178610	49003	5443	5877	13682	22975	9808	30025	32410
Zachodniopomorskie	55510	19237	2397	3997	6193	3360	3636	2698	8676

TABL. 18. GOSPODARSTWA ROLNE PROWADZĄCE DZIAŁALNOŚĆ ROLNICZĄ WEDŁUG TYPÓW ROLNICZYCH W 2005 R. (cd.)

Stan w czerwcu

WOJEWÓDZTWA	Ogółem	W tym gospodarstwo o typie rolniczym							
		specjalizują- ce się w upra- wach polo- wych	specjalizują- ce się w upra- wach ogro- dniczych	specjalizują- ce się w upra- wach trwa- łych	specjalizują- ce się w cho- wie zwierząt żywionych w systemie wypasowym	specjalizują- ce się w cho- wie zwierząt żywionych paszami treściwymi	różne uprawy	różne zwierzęta	różne uprawy i zwierzęta, łącznie
w odsetkach									
POLSKA.....	100,0	28,0	2,1	5,7	13,3	5,6	8,9	11,1	19,3
Dolnośląskie	100,0	41,9	1,5	3,0	14,1	6,0	6,8	4,9	13,1
Kujawsko-pomorskie.....	100,0	33,1	2,3	3,0	8,0	11,4	6,0	13,1	18,4
Lubelskie	100,0	27,5	0,6	8,1	7,0	4,1	14,7	12,0	20,3
Lubuskie	100,0	37,4	2,3	4,6	10,8	6,6	5,5	6,7	17,2
Łódzkie	100,0	27,0	1,8	6,2	12,3	6,8	7,4	15,1	19,8
Małopolskie	100,0	24,9	2,9	4,7	17,3	3,4	10,8	9,5	21,3
Mazowieckie	100,0	20,3	2,7	13,5	17,5	4,0	7,6	14,3	17,6
Opolskie.....	100,0	34,0	0,8	2,0	7,0	10,3	4,9	8,7	19,6
Podkarpackie	100,0	30,5	0,8	3,7	9,0	2,9	12,7	7,8	24,8
Podlaskie	100,0	22,0	0,9	1,1	30,0	3,8	4,4	15,8	17,6
Pomorskie.....	100,0	31,6	2,9	2,4	10,9	9,6	6,7	12,0	17,7
Śląskie.....	100,0	32,5	3,6	3,9	17,7	5,6	4,9	6,3	14,4
Świętokrzyskie	100,0	26,6	1,9	6,6	7,3	2,7	14,4	10,4	25,5
Warmińsko-mazurskie.....	100,0	24,0	1,7	1,6	28,1	7,2	3,9	11,2	14,5
Wielkopolskie.....	100,0	27,4	3,0	3,3	7,7	12,9	5,5	16,8	18,1
Zachodniopomorskie	100,0	34,7	4,3	7,2	11,2	6,1	6,6	4,9	15,6

TABL. 18. GOSPODARSTWA ROLNE PROWADZĄCE DZIAŁALNOŚĆ ROLNICZĄ WEDŁUG TYPÓW ROLNICZYCH W 2005 R. (dok.)

Stan w czerwcu									
WOJEWÓDZTWA	Ogółem	W tym gospodarstwo o typie rolniczym							
		specjalizują- ce się w upra- wach polo- wych	specjalizują- ce się w upra- wach ogro- dniczych	specjalizują- ce się w upra- wach trwa- łych	specjalizują- ce się w cho- wie zwierząt żywionych w systemie wypasowym	specjalizują- ce się w cho- wie zwierząt żywionych paszami treściwymi	różne uprawy	różne zwierzęta	różne uprawy i zwierzęta, łącznie
Polska = 100									
POLSKA.....	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Dolnośląskie	4,6	6,9	3,3	2,5	4,9	5,0	3,6	2,0	3,2
Kujawsko-pomorskie.....	4,1	4,8	4,6	2,2	2,5	8,4	2,8	4,8	3,9
Lubelskie	11,4	11,1	3,3	16,2	5,9	8,5	18,8	12,2	11,9
Lubuskie	1,8	2,4	2,1	1,5	1,5	2,2	1,1	1,1	1,6
Łódzkie	7,4	7,1	6,5	8,0	6,8	9,0	6,2	10,0	7,5
Małopolskie	12,7	11,3	17,7	10,6	16,5	7,7	15,5	10,9	14,0
Mazowieckie	12,7	9,2	16,6	30,1	16,7	9,1	10,8	16,3	11,6
Opolskie.....	2,4	2,9	0,9	0,8	1,3	4,5	1,3	1,9	2,5
Podkarpackie	11,1	12,1	4,2	7,1	7,5	5,9	15,8	7,8	14,2
Podlaskie	4,5	3,5	1,9	0,9	10,1	3,0	2,2	6,4	4,1
Pomorskie.....	2,5	2,8	3,5	1,1	2,0	4,3	1,9	2,7	2,3
Śląskie.....	7,4	8,5	12,9	5,0	9,8	7,4	4,1	4,2	5,5
Świętokrzyskie	5,4	5,1	5,0	6,3	3,0	2,6	8,8	5,0	7,1
Warmińsko-mazurskie.....	2,6	2,2	2,1	0,7	5,5	3,4	1,1	2,6	2,0
Wielkopolskie.....	7,2	7,1	10,6	4,2	4,1	16,7	4,5	10,9	6,8
Zachodniopomorskie.....	2,2	2,8	4,7	2,8	1,9	2,4	1,7	1,0	1,8

**TABL. 19. LICZBA GOSPODARSTW ROLNYCH WEDŁUG POZIOMU
WYKSZTAŁCENIA OSOBY KIERUJĄCEJ GOSPODARSTWEM W 2005 R.**

Stan w czerwcu

WOJEWÓDZTWA	Ogółem	Gospodarstwa, w których osoba kierująca posiada wykształcenie				
		wyższe	policealne i średnie	zasadnicze zawodowe	gimnazjal- ne i podsta- wowe	podstawo- we nie- kończone i bez wy- kształcenia szkolnego
POLSKA	2476474	137259	698747	925303	596127	119037
Dolnośląskie.....	115724	7489	37142	39866	22761	8467
Kujawsko-pomorskie	101420	5426	25512	42118	21997	6367
Lubelskie.....	279575	17598	82390	93096	70928	15562
Lubuskie.....	45285	2683	14462	16080	8578	3481
Łódzkie	182158	9774	46953	66580	47531	11321
Małopolskie.....	312853	11918	83223	126648	85621	5443
Mazowieckie	317677	18644	92914	116362	70456	19300
Opolskie	60133	3457	18693	24097	11223	2663
Podkarpackie.....	273518	12594	79923	95554	76609	8839
Podlaskie	110353	5843	29269	36299	32287	6654
Pomorskie	62920	4375	16149	24140	14307	3948
Śląskie	185651	13201	57683	77539	26588	10640
Świętokrzyskie.....	132189	6412	33948	49974	41510	346
Warmińsko-mazurskie	63322	3843	15918	20477	19650	3433
Wielkopolskie	178455	9913	47292	78749	34707	7792
Zachodniopomorskie.....	55242	4090	17277	17721	11372	4782

**TABL. 20. LICZBA GOSPODARSTW ROLNYCH WEDŁUG POZIOMU
WYKSZTAŁCENIA ROLNICZEGO OSOBY KIERUJĄCEJ
GOSPODARSTWEM W 2005 R.**

Stan w czerwcu

WOJEWÓDZTWA	Ogółem	Gospodarstwa, w których osoba kierująca posiada wykształcenie rolnicze				Gospodarstwa, w których osoba kierująca nie posiada wykształcenia rolniczego
		wyższe	policealne i średnie	zasadnicze zawodowe	kurs rolniczy	
POLSKA	2476474	30293	158857	215485	548850	1522989
Dolnośląskie.....	115724	1339	9334	8707	28297	68047
Kujawsko-pomorskie	101420	2056	11046	17501	22113	48703
Lubelskie	279575	4154	18987	18479	75076	162878
Lubuskie.....	45285	740	3913	3271	8739	28622
Łódzkie.....	182158	2070	13029	20173	46118	100768
Małopolskie.....	312853	2891	10599	18929	60577	219856
Mazowieckie	317677	4083	19275	37782	70498	186039
Opolskie	60133	717	4176	5183	12083	37975
Podkarpackie.....	273518	1192	10535	11329	51574	198889
Podlaskie	110353	1415	9452	12594	28601	58289
Pomorskie.....	62920	1471	5182	8376	13803	34088
Śląskie	185651	1593	7370	7225	28342	141121
Świętokrzyskie	132189	764	5711	6477	36621	82615
Warmińsko-mazurskie	63322	1423	5576	6235	14969	35121
Wielkopolskie	178455	2961	19877	29179	40599	85838
Zachodniopomorskie.....	55242	1424	4793	4046	10839	34141

TABL. 21. PRACUJĄCY W GOSPODARSTWACH ROLNYCH W 2005 R.

Stan w czerwcu

WOJEWÓDZTWA	Ogółem	Gospodarstwa indywidualne		Gospodarstwa osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej	
		razem	w tym rodzinna siła robocza	razem	w tym pracownicy najemni stali
w tysiącach osób					
POLSKA.....	5111,5	5065,3	5044,3	46,2	46,2
Dolnośląskie	213,4	207,8	206,7	5,6	5,6
Kujawsko-pomorskie.....	203,3	199,6	197,7	3,8	3,8
Lubelskie	610,1	608,3	607,6	1,8	1,8
Lubuskie	83,4	80,6	79,9	2,9	2,9
Łódzkie	389,4	387,6	385,5	1,8	1,8
Małopolskie	672,9	671,7	670,9	1,2	1,2
Mazowieckie	662,6	660,4	657,9	2,3	2,3
Opolskie.....	117,8	114,6	113,8	3,1	3,1
Podkarpackie	579,2	578,1	577,6	1,1	1,1
Podlaskie	232,3	231,5	231,0	0,8	0,8
Pomorskie	126,7	122,8	121,6	3,9	3,9
Śląskie.....	332,5	331,5	330,1	1,1	1,1
Świętokrzyskie	294,2	293,9	293,7	0,3	0,3
Warmińsko-mazurskie	124,1	120,7	118,8	3,4	3,4
Wielkopolskie.....	372,9	364,1	360,1	8,8	8,8
Zachodniopomorskie	96,6	92,1	91,2	4,5	4,5

TABL. 21. PRACUJĄCY W GOSPODARSTWACH ROLNYCH W 2005 R. (dok.)

Stan w czerwcu

WOJEWÓDZTWA	Ogółem	Gospodarstwa indywidualne		Gospodarstwa osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej	
		razem	w tym rodzinna siła robocza	razem	w tym pracownicy najemni stali
w tysiącach AWU					
POLSKA.....	2291,9	2246,9	2146,7	45,0	42,6
Dolnośląskie	80,7	75,4	71,3	5,2	5,0
Kujawsko-pomorskie.....	108,3	104,7	95,1	3,6	3,5
Lubelskie	278,9	277,2	266,1	1,7	1,6
Lubuskie	33,4	30,5	28,5	2,9	2,8
Łódzkie	196,0	194,4	186,0	1,6	1,6
Małopolskie	257,8	256,7	252,4	1,1	1,1
Mazowieckie	337,6	335,5	316,1	2,1	2,0
Opolskie.....	46,5	43,5	42,4	3,0	2,9
Podkarpackie	220,0	218,9	215,7	1,1	1,1
Podlaskie	121,4	120,6	117,3	0,8	0,8
Pomorskie	62,3	58,5	54,2	3,8	3,6
Śląskie.....	101,6	100,6	97,9	1,0	0,9
Świętokrzyskie	148,1	147,9	143,7	0,2	0,2
Warmińsko-mazurskie	63,6	60,1	55,2	3,6	3,1
Wielkopolskie.....	195,9	187,2	173,5	8,8	8,3
Zachodniopomorskie	39,7	35,1	31,3	4,6	4,2

**TABL. 22. STRUKTURA PRACUJĄCYCH W GOSPODARSTWACH ROLNYCH
WEDŁUG WIEKU W 2005 R.**

Stan w czerwcu

WOJEWÓDZTWA	Pracujący w wieku			
	do 40 lat	41-55	56-64	65 lat i więcej
	w odsetkach			
POLSKA	34,9	37,7	12,8	14,7
Dolnośląskie	28,5	43,8	12,6	15,1
Kujawsko-pomorskie	37,2	41,3	12,2	9,3
Lubelskie.....	37,8	35,9	12,6	13,6
Lubuskie	26,6	44,4	14,7	14,4
Łódzkie	37,8	37,4	12,8	12,1
Małopolskie	35,3	35,3	12,6	16,8
Mazowieckie.....	37,8	38,6	11,5	12,0
Opolskie	34,2	35,4	14,0	16,4
Podkarpackie.....	30,9	33,7	14,7	20,7
Podlaskie.....	39,0	35,8	11,4	13,8
Pomorskie	34,3	42,5	12,7	10,5
Śląskie.....	27,5	37,4	13,4	21,8
Świętokrzyskie.....	34,8	35,6	13,4	16,2
Warmińsko-mazurskie	35,8	40,9	11,9	11,4
Wielkopolskie.....	38,1	41,2	12,0	8,8
Zachodniopomorskie	27,0	46,5	13,0	13,5

TABL. 23. GOSPODARSTWA INDYWIDUALNE WEDŁUG PRZEWAŻAJĄCEGO DOCHODU GOSPODARSTW DOMOWYCH W 2005 R.

Stan w dniu 31 grudnia

WOJEWÓDZTWA	Ogółem	Gospodarstwa domowe, w których ponad 50% dochodów ogółem stanowiły dochody z:							Gospodarstwa pozostałe
		działalności rolniczej	działalności rolniczej i pracy najemnej	pracy najemnej	pracy najemnej i działalności rolniczej	działalności pozarolniczej	emerytury i renty	niezarobkowych źródeł utrzymania ^{a/}	
w liczbach bezwzględnych									
POLSKA.....	2472830	664216	18551	734780	68419	119918	669086	36555	161304
Dolnośląskie	115256	29222	565	34419	2181	7979	32539	1675	6676
Kujawsko -pomorskie.....	101130	45252	591	23819	1637	3947	18561	1435	5888
Lubelskie	279404	78109	3005	74770	8140	10288	79401	3718	21974
Lubuskie	45077	8641	163	15354	708	2383	14261	1224	2342
Łódzkie	181998	57428	1886	51662	4809	9617	40451	2815	13330
Małopolskie	312695	42413	3107	108636	13693	17663	100014	3389	23779
Mazowieckie	317457	111352	1972	91045	6226	18100	63038	3739	21984
Opolskie.....	59905	15880	356	20623	1221	3413	14682	739	2990
Podkarpackie	273395	26903	2181	89502	15330	7872	109385	4587	17634
Podlaskie	110287	46219	856	28490	1754	2539	22670	1744	6015
Pomorskie	62699	22418	433	16905	925	4505	12806	893	3813
Śląskie.....	185505	21872	363	75175	2932	8094	66751	2756	7561
Świętokrzyskie	132148	44276	1723	30656	3769	5528	33080	2196	10921
Warmińsko -mazurskie.....	63136	27053	261	13983	999	2677	13540	1508	3114
Wielkopolskie.....	177863	70585	851	44190	3339	11866	33367	2766	10898
Zachodniopomorskie	54876	16593	238	15549	756	3446	14538	1373	2384

a/ Poza emeryturą i rentą.

TABL. 23. GOSPODARSTWA INDYWIDUALNE WEDŁUG PRZEWAŻAJĄCEGO DOCHODU GOSPODARSTW DOMOWYCH W 2005 R. (dok.)

Stan w dniu 31 grudnia

WOJEWÓDZTWA	Ogółem	Gospodarstwa domowe, w których ponad 50% dochodów ogółem stanowiły dochody z:							Gospodarstwa pozostałe
		działalności rolniczej	działalności rolniczej i pracy najemnej	pracy najemnej	pracy najemnej i działalności rolniczej	działalności pozarolniczej	emerytury i renty	niezarobkowych źródeł utrzymania ^{a/}	
w odsetkach									
POLSKA.....	100,0	26,9	0,8	29,7	2,8	4,8	27,1	1,5	6,5
Dolnośląskie	100,0	25,4	0,5	29,9	1,9	6,9	28,2	1,5	5,8
Kujawsko -pomorskie.....	100,0	44,7	0,6	23,6	1,6	3,9	18,4	1,4	5,8
Lubelskie	100,0	28,0	1,1	26,8	2,9	3,7	28,4	1,3	7,9
Lubuskie	100,0	19,2	0,4	34,1	1,6	5,3	31,6	2,7	5,2
Łódzkie	100,0	31,6	1,0	28,4	2,6	5,3	22,2	1,5	7,3
Małopolskie	100,0	13,6	1,0	34,7	4,4	5,6	32,0	1,1	7,6
Mazowieckie	100,0	35,1	0,6	28,7	2,0	5,7	19,9	1,2	6,9
Opolskie.....	100,0	26,5	0,6	34,4	2,0	5,7	24,5	1,2	5,0
Podkarpackie	100,0	9,8	0,8	32,7	5,6	2,9	40,0	1,7	6,5
Podlaskie	100,0	41,9	0,8	25,8	1,6	2,3	20,6	1,6	5,5
Pomorskie	100,0	35,8	0,7	27,0	1,5	7,2	20,4	1,4	6,1
Śląskie.....	100,0	11,8	0,2	40,5	1,6	4,4	36,0	1,5	4,1
Świętokrzyskie	100,0	33,5	1,3	23,2	2,9	4,2	25,0	1,7	8,3
Warmińsko -mazurskie.....	100,0	42,8	0,4	22,1	1,6	4,2	21,4	2,4	4,9
Wielkopolskie.....	100,0	39,7	0,5	24,8	1,9	6,7	18,8	1,6	6,1
Zachodniopomorskie	100,0	30,2	0,4	28,3	1,4	6,3	26,5	2,5	4,3

a/ Poza emeryturą i rentą.

TABL. 24. PRZECIĘTNA POWIERZCHNIA ZASIEWÓW W GOSPODARSTWIE ROLNYM

Stan w czerwcu

WOJEWÓDZTWA	Zbóż ^{a/}		Ziemniaków	Buraków cukrowych	Rzepak i rzepiku
	ogółem	w tym pszenicy			
w ha					
POLSKA	3,08	0,92	0,44	0,12	0,15
2005	3,05	0,81	0,22	0,10	0,20
Dolnośląskie	4,51	2,40	0,44	0,25	0,54
2005	4,37	2,03	0,22	0,21	0,58
Kujawsko	5,73	1,80	0,44	0,48	0,36
-pomorskie 2005	6,12	1,70	0,26	0,46	0,62
Lubelskie.....	2,98	1,05	0,45	0,16	0,05
2005	2,98	0,92	0,18	0,16	0,10
Lubuskie	4,16	1,14	0,30	0,06	0,32
2005	4,61	1,22	0,25	0,07	0,32
Łódzkie	3,04	0,55	0,74	0,06	0,02
2005	3,17	0,44	0,31	0,06	0,04
Małopolskie	0,86	0,38	0,27	0,01	0,01
2005	0,72	0,30	0,14	0,00	0,01
Mazowieckie.....	3,29	0,49	0,67	0,09	0,02
2005	2,92	0,39	0,23	0,06	0,07
Opolskie	4,54	2,17	0,34	0,31	0,59
2005	5,20	2,29	0,16	0,29	0,83
Podkarpackie.....	0,98	0,45	0,29	0,03	0,02
2005	0,95	0,43	0,18	0,02	0,03
Podlaskie.....	4,84	0,61	0,65	0,05	0,01
2005	4,53	0,35	0,29	0,05	0,02
Pomorskie	5,97	2,04	0,53	0,21	0,42
2005	5,87	1,88	0,42	0,18	0,62
Śląskie.....	0,87	0,27	0,16	0,01	0,04
2005	1,01	0,28	0,10	0,01	0,06
Świętokrzyskie.....	1,78	0,56	0,42	0,06	0,01
2005	1,70	0,45	0,19	0,06	0,02
Warmińsko.....	6,83	2,24	0,45	0,08	0,63
-mazurskie 2005	6,23	1,91	0,21	0,05	0,64
Wielkopolskie	5,14	1,09	0,47	0,27	0,27
2005	5,97	1,04	0,32	0,28	0,39
Zachodniopo-	8,23	3,33	0,52	0,22	1,18
morskie 2005	8,02	3,13	0,38	0,19	1,27

a/ Zboża podstawowe, owies z jęczmieniem i inne mieszanki zbożowe, kukurydza na ziarno, gryka, proso i inne zbożowe.

TABL. 25. OBSADA ZWIERZĄT GOSPODARSKICH

Stan w czerwcu

WOJEWÓDZTWA	Bydło na 100 ha użytków rolnych w szt		Trzoda chlewna na 100 ha gruntów ornych w szt
	ogółem	w tym krowy	
POLSKA 2000	33,0	16,8	121,8
2005	34,5	18,1	145,0
Dolnośląskie..... 2000	14,5	6,4	52,6
2005	13,4	5,9	56,7
Kujawsko-pomorskie 2000	36,2	15,2	199,5
2005	40,8	16,8	223,1
Lubelskie..... 2000	29,3	16,5	89,0
2005	29,0	16,1	112,7
Lubuskie..... 2000	14,6	5,9	70,8
2005	15,0	6,5	72,0
Łódzkie 2000	37,0	20,5	118,7
2005	40,7	23,1	169,0
Małopolskie..... 2000	44,3	26,5	79,2
2005	38,8	23,6	116,1
Mazowieckie 2000	38,4	22,7	103,3
2005	41,7	26,5	129,4
Opolskie 2000	24,9	10,4	139,0
2005	23,3	9,7	142,8
Podkarpackie..... 2000	30,6	21,0	59,6
2005	23,2	16,4	79,4
Podlaskie 2000	55,4	30,0	118,3
2005	67,9	38,1	111,6
Pomorskie 2000	27,3	11,0	128,9
2005	24,9	10,5	161,6
Śląskie 2000	27,3	13,1	81,0
2005	27,7	13,1	114,8
Świętokrzyskie..... 2000	35,5	20,1	71,7
2005	37,5	19,6	122,0
Warmińsko-mazurskie ... 2000	32,6	13,4	89,2
2005	41,0	19,2	119,7
Wielkopolskie 2000	41,2	16,3	284,2
2005	40,0	17,3	300,6
Zachodniopomorskie..... 2000	13,9	5,7	69,0
2005	11,3	4,8	60,8

TABL. 26. WYBRANE DANE O PRODUKCJI ROLNICZEJ

WOJEWÓDZTWA	Plony z 1 ha w dt					Mleko krowie na 100 ha użyt- ków rolnych w l	Ciągniki na 100 ha użytków rolnych w szt	Zużycie nawo- zów mineral- nych lub che- micznych ^{b/} na 1 ha użytków rolnych w kg
	zboż ^{a/}		ziemniaków	buraków cukrowych	rzepaku i rzepiku			
	ogółem	w tym pszenicy						
POLSKA..... 2000	25,3	32,3	194,0	394,0	21,9	62,7	7,1	85,8
2005	32,3	39,5	176,0	416,3	26,3	72,8	9,0	102,5
Dolnośląskie 2000	37,1	38,9	233,0	409,0	23,2	25,7	5,4	76,7
2005	43,9	46,4	216,0	508,6	29,1	24,5	6,1	101,8
Kujawsko..... 2000	25,0	31,1	202,0	411,0	22,3	57,6	7,2	109,1
-pomorskie 2005	32,4	39,7	170,0	372,7	30,8	71,7	8,2	132,3
Lubelskie 2000	24,5	29,9	182,0	387,0	23,5	62,3	8,5	76,8
2005	29,6	33,9	174,0	384,7	20,4	69,1	11,3	99,8
Lubuskie 2000	23,1	27,2	201,0	317,0	16,0	23,7	3,6	87,4
2005	32,9	37,2	189,0	364,9	27,5	27,2	4,2	115,5
Łódzkie 2000	20,5	25,4	189,0	382,0	19,4	84,8	8,7	74,6
2005	27,2	33,2	160,0	360,7	22,9	97,1	11,6	117,9
Małopolskie 2000	28,1	29,0	178,0	393,0	26,5	85,9	11,0	73,7
2005	33,3	34,4	178,0	491,0	29,0	72,3	16,4	93,8
Mazowieckie 2000	20,0	26,8	187,0	317,0	24,4	77,7	7,4	76,1
2005	27,0	33,7	160,0	408,8	18,8	102,6	9,7	78,7

a/ Zboża podstawowe, owies z jęczmieniem i inne mieszanki zbożowe, kukurydza na ziarno, gryka, proso i inne zbożowe.

b/ Łącznie z nawozami wieloskładnikowymi.

TABL. 26. WYBRANE DANE O PRODUKCJI ROLNICZEJ (dok.)

WOJEWÓDZTWA	Plony z 1 ha w dt					Mleko krowie na 100 ha użyt- ków rolnych w l	Ciągniki na 100 ha użytków rolnych w szt	Zużycie nawo- zów mineral- nych lub che- micznych ^{b/} na 1 ha użytków rolnych w kg
	zboż ^{a/}		ziemniaków	buraków cukrowych	rzepaku i rzepiku			
	ogółem	w tym pszenicy						
Opolskie.....2000	40,6	44,1	219,0	475,0	28,2	47,0	7,6	127,1
2005	48,6	52,7	213,0	465,4	25,0	53,9	7,6	141,8
Podkarpackie2000	26,0	27,9	188,0	307,0	18,7	73,2	9,9	49,5
2005	29,7	30,7	164,0	348,2	20,7	61,2	14,6	66,1
Podlaskie2000	14,9	18,3	194,0	326,0	22,9	102,5	7,0	75,1
2005	26,8	30,4	172,0	413,7	28,4	148,2	8,8	87,1
Pomorskie.....2000	26,8	37,3	208,0	352,0	23,1	46,1	4,9	131,1
2005	32,3	45,0	183,0	414,9	25,5	39,8	5,8	124,9
Śląskie2000	29,8	32,9	197,0	496,0	24,6	61,0	8,6	73,4
2005	34,7	37,0	204,0	389,8	26,8	55,2	11,5	101,5
Świętokrzyskie2000	22,0	25,7	175,0	378,0	19,7	72,5	9,2	66,8
2005	27,2	30,0	170,0	417,1	29,1	66,7	14,2	84,2
Warmińsko2000	24,9	33,6	206,0	337,0	17,2	49,1	3,7	66,5
-mazurskie 2005	27,9	38,7	179,0	474,6	21,7	81,2	4,8	90,3
Wielkopolskie.....2000	27,8	34,6	212,0	429,0	22,8	66,7	7,4	109,1
2005	35,4	43,8	180,0	436,5	30,5	75,2	8,3	114,6
Zachodniopo-.....2000	26,5	32,9	218,0	378,0	19,5	23,6	3,2	111,1
morskie 2005	34,9	42,5	203,0	435,3	25,3	19,6	3,2	117,8

a/ Zboża podstawowe, owies z jęczmieniem i inne mieszanki zbożowe, kukurydza na ziarno, gryka, proso i inne zbożowe.

b/ Łącznie z nawozami wieloskładnikowymi.

TABL. 27. PRACUJĄCY WEDŁUG SEKTORÓW EKONOMICZNYCH W 2005 R.

Stan w dniu 31 grudnia

WOJEWÓDZTWA	Ogółem	W sektorze				
		rolniczym		przemysłowym	usługowym	
		razem	w tym w rolnictwie		rynkowym	nierynkowym
POLSKA.....	1277859	83354	68596	570911	257440	366154
Dolnośląskie	84010	6692	5784	42857	15396	19065
Kujawsko-pomorskie.....	67850	6644	5637	29426	12048	19732
Lubelskie	80224	3861	3262	28385	15844	32134
Lubuskie	34268	3530	2732	15553	6451	8734
Łódzkie	91691	3460	2882	51187	14248	22796
Małopolskie	109962	3005	2604	42354	24512	40091
Mazowieckie	147833	4610	3868	55250	42584	45389
Opolskie.....	39853	6142	5738	15871	6362	11478
Podkarpackie	87779	3418	2585	33618	17965	32778
Podlaskie	30059	2331	1571	8590	7591	11547
Pomorskie	72660	5343	3787	36820	12071	18426
Śląskie.....	106815	3550	2634	55035	20229	28001
Świętokrzyskie	46617	1842	1449	17984	9245	17546
Warmińsko-mazurskie	48694	5868	3801	21313	7880	13633
Wielkopolskie.....	185031	16498	14656	97918	37770	32845
Zachodniopomorskie	44513	6560	5606	18750	7244	11959

**TABL. 28. OSOBY FIZYCZNE PROWADZĄCE DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZĄ
NA OBSZARACH WIEJSKICH WEDŁUG SEKTORÓW EKONOMICZNYCH**

Stan w grudniu

WOJEWÓDZTWA	Ogółem	W sektorze				
		rolniczym		przemysłowym	usługowym	
		razem	w tym w rolnictwie		rynkowym	nierynkowym
na 1000 ludności						
POLSKA..... 2000	41,3	4,0	2,9	12,3	24,0	1,0
2005	46,8	3,5	3,4	12,6	29,1	1,5
Dolnośląskie 2000	46,1	5,3	3,2	11,7	28,1	0,9
2005	50,2	3,9	3,9	11,7	33,0	1,6
Kujawsko 2000	43,1	7,3	6,2	10,7	24,2	0,9
-pomorskie 2005	46,7	3,6	3,6	11,4	30,0	1,7
Lubelskie 2000	28,3	2,5	2,0	7,5	17,5	0,7
2005	32,7	2,2	2,2	8,0	21,5	1,0
Lubuskie 2000	44,9	5,1	2,5	9,1	29,3	1,3
2005	53,9	5,6	5,6	10,2	36,3	1,8
Łódzkie 2000	40,7	3,5	2,8	12,4	23,9	0,9
2005	49,4	3,5	3,5	13,4	31,3	1,2
Małopolskie 2000	41,9	2,3	2,0	16,0	22,5	1,0
2005	47,4	2,2	2,2	16,0	27,8	1,4
Mazowieckie 2000	45,3	4,2	3,7	13,7	26,3	1,1
2005	49,6	3,9	3,9	12,9	31,1	1,6
Opolskie..... 2000	34,8	2,5	1,5	10,8	20,6	0,9
2005	43,5	4,2	4,2	12,1	25,7	1,4
Podkarpackie 2000	33,4	2,2	0,9	10,6	19,8	0,8
2005	37,3	2,0	2,0	10,7	23,5	1,1
Podlaskie 2000	33,5	6,8	4,7	9,3	16,6	0,8
2005	35,9	5,3	5,3	9,0	20,4	1,2
Pomorskie 2000	45,3	4,9	2,5	14,7	24,8	1,0
2005	50,8	4,0	3,8	15,8	29,4	1,7
Śląskie 2000	52,9	2,5	1,9	17,0	31,9	1,5
2005	57,8	2,3	2,2	16,7	36,9	1,9
Świętokrzyskie ... 2000	35,6	3,7	3,0	9,6	21,8	0,6
2005	41,3	1,4	1,4	11,0	27,9	0,9
Warmińsko 2000	33,7	6,7	4,4	7,8	18,3	0,9
-mazurskie 2005	36,2	5,1	5,1	8,2	21,4	1,5
Wielkopolskie..... 2000	45,6	4,6	3,8	14,2	25,5	1,2
2005	53,4	5,1	5,1	14,7	31,7	1,8
Zachodniopo-..... 2000	53,3	6,6	3,1	11,6	33,8	1,3
morskie 2005	60,8	5,2	4,7	13,4	39,4	2,8

TABL. 29. OSOBY FIZYCZNE PROWADZĄCE DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZĄ NA OBSZARACH WIEJSKICH WEDŁUG LICZBY ZATRUDNIONYCH ORAZ OSOBY FIZYCZNE NOWO ZAREJESTROWANE I WYREJESTROWANE ZE ZBIORU REGON

Stan w grudniu

WOJEWÓDZTWA	Osoby fizyczne zatrudniające				Osoby fizyczne	
	razem	do 9 osób	10-49	50 osób i więcej	nowo zarejestrowane	wyrejestrowane
	na 1000 mieszkańców					
POLSKA..... 2000	41,3	40,8	0,4	0,0	4,7	2,1
2005	46,8	46,0	0,7	0,0	4,2	3,3
Dolnośląskie 2000	46,1	45,6	0,5	0,0	5,0	3,7
2005	50,2	49,5	0,6	0,0	4,9	5,2
Kujawsko..... 2000	43,1	42,6	0,4	0,0	4,7	1,9
-pomorskie 2005	46,7	46,0	0,7	0,1	4,5	3,6
Lubelskie 2000	28,3	28,1	0,2	0,0	3,7	2,0
2005	32,7	32,3	0,3	0,0	2,9	2,5
Lubuskie 2000	44,9	44,4	0,4	0,0	4,9	3,8
2005	53,9	53,1	0,8	0,0	5,1	2,9
Łódzkie 2000	40,7	40,2	0,5	0,0	4,4	1,7
2005	49,4	48,4	0,9	0,1	3,5	2,5
Małopolskie 2000	41,9	41,5	0,3	0,0	5,0	2,7
2005	47,4	46,7	0,7	0,1	4,1	3,8
Mazowieckie 2000	45,3	44,8	0,4	0,0	5,2	1,9
2005	49,6	49,0	0,6	0,0	4,3	2,8
Opolskie..... 2000	34,8	34,3	0,4	0,0	3,7	1,3
2005	43,5	42,7	0,8	0,0	3,3	1,5
Podkarpackie 2000	33,4	33,1	0,2	0,0	3,9	2,1
2005	37,3	36,8	0,5	0,0	3,1	3,0
Podlaskie 2000	33,5	33,3	0,2	0,0	3,5	1,3
2005	35,9	35,5	0,3	0,0	3,5	3,2
Pomorskie..... 2000	45,3	44,7	0,6	0,1	5,5	1,6
2005	50,8	49,9	0,9	0,1	5,9	4,5
Śląskie 2000	52,9	52,3	0,6	0,0	4,9	2,0
2005	57,8	56,6	1,1	0,1	4,1	4,7
Świętokrzyskie ... 2000	35,6	35,4	0,3	0,0	4,2	1,0
2005	41,3	40,7	0,5	0,0	3,3	2,6
Warmińsko 2000	33,7	33,3	0,4	0,0	4,8	2,1
-mazurskie 2005	36,2	35,5	0,7	0,1	4,6	3,1
Wielkopolskie..... 2000	45,6	44,9	0,7	0,1	5,0	2,3
2005	53,4	52,3	0,9	0,1	4,7	3,3
Zachodniopo-..... 2000	53,3	52,7	0,6	0,0	6,9	2,1
morskie 2005	60,8	60,2	0,6	0,0	6,6	4,3

TABL. 30. WYKORZYSTANIE TURYSTYCZNYCH OBIEKTÓW ZBIOROWEGO ZAKWATEROWANIA

Stan w dniu 31 lipca

WOJEWÓDZTWA	Obiekty		Miejsca noclegowe w obiektach	Przeciętna liczba miejsc noclegowych na 1 obiekt turystyczny	Korzystający z noclegów		Udzielone noclegi		
	ogółem	w tym całoroczne			ogółem	w tym turyści zagraniczni	ogółem	w tym turystom zagranicznym	
POLSKA	3893	1354	305790	78,5	3597140	222316	16117407	618337	
2005	2863	1390	232726	81,0	3705541	356005	13690948	1113819	
Dolnośląskie.....	194	135	11871	61,2	203253	12566	762092	32551	
2005	143	116	8725	61,0	233875	33693	681080	89657	
Kujawsko	212	39	15171	71,6	152066	3916	707351	10257	
-pomorskie	2005	160	47	12968	81,0	152577	6117	634787	14317
Lubelskie.....	2000	175	35	11333	64,8	99993	14349	364877	17907
2005	160	48	7995	50,0	113505	21286	293320	26558	
Lubuskie.....	2000	167	57	10248	61,4	178252	33804	522109	48170
2005	147	65	9709	66,0	182378	31234	549929	56196	
Łódzkie	2000	111	58	8733	78,7	173156	9801	558041	24191
2005	115	73	7816	68,0	206822	17585	544897	33688	
Małopolskie	2000	362	250	22433	62,0	350432	14822	1601942	46285
2005	283	226	17656	62,0	400625	36169	1341891	72259	
Mazowieckie.....	2000	122	54	9928	81,4	192272	12326	505183	26791
2005	123	88	8420	68,0	284837	20611	573381	43131	
Opolskie	2000	60	21	4386	73,1	45067	2492	192366	10316
2005	53	31	4124	78,0	48794	2840	168617	9563	
Podkarpackie.....	2000	209	96	11929	57,1	226425	13025	709572	31981
2005	159	95	9980	63,0	224210	10720	802976	31023	
Podlaskie.....	2000	116	39	6947	59,9	108702	9870	299358	16624
2005	93	38	5122	55,0	103701	11308	249455	21698	
Pomorskie	2000	405	102	37831	93,4	322204	10727	1746926	30980
2005	306	95	29867	98,0	275075	16267	1300358	59314	
Śląskie.....	2000	190	116	14925	78,6	243618	8815	731626	19764
2005	132	108	7449	56,0	187182	10978	522029	23668	
Świętokrzyskie.....	2000	87	42	5527	63,5	129669	4595	307999	8939
2005	59	39	4330	73,0	132218	4439	276434	8117	
Warmińsko.....	2000	360	65	25444	70,7	251099	18642	1019907	69971
-mazurskie	2005	180	72	16576	92,0	216499	29849	678004	92324
Wielkopolskie.....	2000	384	108	24373	63,5	384209	26342	1137999	49080
2005	286	131	19039	67,0	411664	30776	925995	53662	
Zachodniopo-	2000	739	137	84711	114,6	536723	26224	4950059	174530
morskie	2005	464	118	62950	136,0	531579	72133	4147795	478644

TABL. 31. STAN WYPOSAŻENIA WSI W NIEKTÓRE URZĄDZENIA I OBIEKTY OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ

Stan w dniu 31 grudnia

WOJEWÓDZTWA	Wodociągi zbiorowe			Stacje uzdatniania wody w liczbach bezwzględnych	Kanalizacja zbiorcza			Oczyszczalnie ścieków			Wysypiska odpadów	
	przyłącza do budynków		sieć wodociągowa w km		przykanaliki do budynków		zbiorcza sieć kanalizacyjna w km	zbiorcze		indywidualne wiejskie	w liczbach bezwzględnych	powierzchnia w ha
	w km	w liczbach bezwzględnych			w km	w liczbach bezwzględnych		w liczbach bezwzględnych	przepustowość w m ³ /dobę			
POLSKA.....2000	63411,9	2340871	166315,7	7191	5142,0	292364	17247,1	1878	787518,2	34324	1118	2186,3
2005	76566,5	2789788	197526,8	7347	12479,7	666589	38687,0	2360	1125958,3	31333	963	2377,2
Dolnośląskie 2000	2631,4	119759	8545,1	328	393,9	21863	1625,7	134	97729,0	3169	94	205,7
2005	3115,7	161815	9964,6	345	540,6	45040	2790,1	138	106094,8	3187	92	215,8
Kujawsko 2000	4457,2	127561	15998,2	402	204,8	13878	969,5	102	33567,2	1855	77	214,8
-pomorskie 2005	4991,8	148055	17766,9	428	556,0	33439	2563,5	120	52719,8	3602	83	176,8
Lubelskie 2000	7118,6	198973	12757,7	465	262,9	12959	731,4	115	26671,0	2533	114	153,7
2005	8605,6	233536	15464,8	531	746,3	26654	1403,1	199	41142,0	3573	113	200,0
Lubuskie 2000	1095,0	50629	3163,7	365	67,5	3793	264,3	57	28541,0	135	78	121,4
2005	2103,6	61585	4069,5	370	315,4	11240	784,2	66	43219,7	193	26	48,4
Łódzkie 2000	5347,7	197814	15126,2	572	265,7	10957	549,0	91	23182,0	936	61	110,2
2005	6230,9	226980	16819,1	539	368,8	24977	1099,3	129	36817,9	1732	68	137,6
Małopolskie 2000	4562,0	196583	10431,7	136	533,2	29744	1696,3	154	125651,5	19750	29	81,7
2005	6129,3	241090	12472,3	166	1599,0	66293	3697,0	209	147719,7	6387	20	56,5
Mazowieckie 2000	8450,5	261690	19406,8	658	333,4	26231	1155,1	118	57830,0	1231	88	157,8
2005	10181,6	349228	26287,8	721	1075,4	67557	2422,6	73	80757,5	1386	86	166,6

**TABL. 31. STAN WYPOSAŻENIA WSI W NIEKTÓRE URZĄDZENIA I OBIEKTY OCHRONY ŚRODOWISKA
I GOSPODARKI WODNEJ (dok.)**

Stan w dniu 31 grudnia

WOJEWÓDZTWA	Wodociągi zbiorowe			Stacje uzdatniania wody w liczbach bezwzględnych	Kanalizacja zbiorcza			Oczyszczalnie ścieków			Wysypiska odpadów		
	przyłącza do budynków		sieć wodociągowa w km		przykanaliki do budynków		zbiorcza sieć kanalizacyjna w km	zbiorcze		indywidualne wiejskie	w liczbach bezwzględnych	powierzchnia w ha	
	w km	w liczbach bezwzględnych			w km	w liczbach bezwzględnych		w liczbach bezwzględnych	przepustowość w m ³ /dobę				
Opolskie.....	2000	2618,2	102995	5131,7	127	121,1	9610	362,4	35	51042,2	176	38	102,1
	2005	2861,9	111938	5697,3	139	717,9	21997	1067,7	55	65758,7	317	41	118,2
Podkarpackie	2000	5105,0	167563	9853,2	201	816,9	41321	2846,3	149	47565,8	193	43	64,0
	2005	5992,3	197028	11282,2	237	1919,0	97194	6938,3	208	64196,6	5401	34	64,5
Podlaskie	2000	2670,5	83303	7564,3	297	130,9	8523	410,4	52	10517,0	1788	107	135,2
	2005	3360,3	100742	9561,0	274	271,5	18155	841,7	78	25304,0	1757	85	136,2
Pomorskie.....	2000	1919,6	98926	7391,6	753	321,4	21245	1280,8	165	52006,0	1029	75	127,1
	2005	2656,1	125124	9062,2	686	679,9	48446	2971,5	181	92943,1	481	44	160,2
Śląskie	2000	4396,8	194232	9047,1	85	449,4	24236	1108,6	87	57427,0	291	14	24,2
	2005	4682,2	209408	9462,2	95	1047,3	51106	2240,8	110	76787,9	736	15	62,2
Świętokrzyskie	2000	2708,4	122574	7940,9	83	205,9	10593	558,9	61	13276,6	76	25	53,0
	2005	3504,8	147470	9674,7	75	512,0	24371	1348,6	87	39842,2	269	22	42,7
Warmińsko	2000	1959,7	73761	7636,7	662	241,0	10378	1039,7	105	34627,0	390	54	129,5
-mazurskie	2005	2610,8	88490	10618,0	680	369,9	22742	2236,4	162	54004,3	433	59	151,9
Wielkopolskie.....	2000	6859,7	266982	20884,0	991	466,0	28424	1392,0	220	59202,0	583	144	308,1
	2005	7791,4	300968	23068,3	983	1215,5	77911	3846,1	300	111634,2	1453	128	365,9
Zachodniopo-.....	2000	1511,7	77526	5436,7	1066	328,0	18609	1256,7	233	68682,9	189	77	197,8
morskie	2005	1748,4	86331	6256,2	1078	545,4	29467	2436,3	245	87016,0	426	47	273,7

Źródło: dane Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

**TABL. 32. NAKŁADY INWESTYCYJNE NA OCHRONĘ ŚRODOWISKA
I GOSPODARKE WODNĄ NA WSI**

WOJEWÓDZTWA	Ogółem	Wodociągi zbiorowe i stacje uzdatniania wody	Kanalizacja zbiorcza	Oczyszczalnie ścieków		Wysypiska odpadów
				zbiorcze	indywidual- ne wiejskie ^{a/}	
w tys. zł						
POLSKA 2000	1584248,1	455630,0	785596,7	269608,8	8032,6	65380,0
2005	2105873,2	602387,0	1117165,8	347672,6	18846,8	19801,0
Dolnośląskie 2000	122710,4	44625,5	57120,2	13575,9	1010,5	6378,3
2005	132645,4	41595,1	73668,5	16181,1	702,3	498,4
Kujawsko 2000	83168,1	20049,7	43751,0	11404,4	726,1	7236,9
-pomorskie 2005	119863,9	68551,5	38265,5	9985,0	1893,6	1168,3
Lubelskie..... 2000	70152,2	29663,4	18812,3	14654,6	296,4	6725,5
2005	81565,1	24366,9	25389,4	25816,1	5528,1	464,6
Lubuskie 2000	47079,8	14943,9	21397,5	9741,0	18,1	979,3
2005	55917,7	13830,4	38556,1	3266,0	112,5	152,7
Łódzkie 2000	79903,0	32673,2	25128,9	20152,1	1178,4	770,4
2005	99585,6	38613,9	46769,9	10334,5	2815,5	1051,8
Małopolskie 2000	132642,6	31224,8	72498,6	18887,0	648,2	9384,0
2005	207803,5	24823,9	131308,5	44171,1	1809,9	5690,1
Mazowieckie..... 2000	238588,3	95108,7	109919,9	26681,7	458,1	6419,9
2005	340295,6	149130,9	120324,2	67208,7	3006,4	625,4
Opolskie 2000	72328,1	17726,4	33554,3	13915,9	5,0	7126,5
2005	84849,9	11922,0	63057,1	9134,5	20,1	716,2
Podkarpackie..... 2000	152373,8	23036,1	99154,3	24343,0	51,0	5789,4
2005	136883,6	19715,5	85643,3	30150,6	70,0	1304,2
Podlaskie..... 2000	38857,1	16690,0	13419,4	6286,9	982,6	1478,2
2005	62241,2	42179,3	14555,5	4238,2	1196,6	71,6
Pomorskie 2000	92261,8	18615,7	50449,8	22772,8	52,4	371,1
2005	102392,0	16640,2	52403,0	31912,9	151,4	1284,5
Śląskie..... 2000	75050,8	13073,7	49156,4	12810,7	10,0	-
2005	159771,8	16631,5	117251,5	24628,2	108,9	1151,7
Świętokrzyskie..... 2000	59954,6	27222,0	27751,8	3972,9	33,2	974,7
2005	103481,3	27335,6	58656,1	16867,8	52,5	569,3
Warmińsko..... 2000	50997,5	26772,1	19941,9	3896,9	17,5	369,1
-mazurskie 2005	83866,2	37081,9	35150,9	11375,9	7,2	250,3
Wielkopolskie 2000	173285,4	27839,5	86019,3	48172,8	1932,7	9321,1
2005	258693,6	58185,5	162130,4	33298,1	1055,8	4023,8
Zachodniopo- 2000	94894,6	16365,3	57521,1	18340,2	612,4	2055,6
morskie 2005	76016,8	11782,9	54035,9	9103,9	316,0	778,1

a/ Urządzenia do oczyszczania ścieków bytowo-gospodarczych nie odprowadzanych do zbiorczej sieci kanalizacyjnej, budowane dla gospodarstwa rolnego (jednego lub kilku), domowego, obiektu usługowego lub użyteczności publicznej itp., o przepustowości nie przekraczającej 5 m³/dobę lub 25 LRM.

Źródło: dane Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

ANEKS

Źródła finansowania rozwoju obszarów wiejskich

1. Polityka Unii Europejskiej w zakresie rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich

Cele europejskiej polityki strukturalnej

Polityka regionalna Unii Europejskiej polega na finansowaniu poprzez cztery fundusze inwestycji realizowanych w celu wyrównania szans w rozwoju gospodarczym w regionach najmniej uprzywilejowanych oraz wspieraniu działań służących zwalczaniu wykluczania niektórych grup ze społeczeństw europejskich. Finansowanie to jest wykorzystywane, aby stymulować rozwój opóźnionych regionów, przekształcać strefy uprzemysłowione, wspierać młodych ludzi i osoby dotknięte długotrwałym bezrobociem w szukaniu pracy, unowocześniać rolnictwo i wspierać mniej uprzywilejowane obszary rolne. Pieniądze wypłacane są w ramach następujących funduszy:

- Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR),
- Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS),
- Finansowego Instrumentu Orientacji Rybołówstwa (FIFG),
- Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (EFOiGR, powszechnie znany według francuskiego akronimu FEOGA).

Płatności te uzupełniają lub pobudzają inwestycje realizowane przez sektor prywatny oraz władze krajowe i regionalne. Obecnie realizowane cele i priorytety polityki regionalnej Unii Europejskiej dotyczące okresu 2000-2006 zostały określone w dniu 16 lipca 1997 r., kiedy Komisja Europejska opublikowała dokument Agenda 2000. Dokument ten został ostatecznie zaakceptowany na szczycie państw UE-15 w Berlinie w marcu 1999 r.

Zapoczątkowany w 2000 r. nowy okres programowania unijnej polityki regionalnej stał się okazją do ograniczenia liczby jej celów z siedmiu do trzech następujących:

- Cel 1 ma wspierać rozwój regionów o PKB na głowę mieszkańca niższym od 75% średniej wartości w Unii Europejskiej.
- Cel 2 dotyczy pozostałych regionów borykających się z trudnościami wynikłymi wskutek gospodarczej i socjalnej restrukturyzacji, zmian przemysłowych i strukturalnych, a także zmniejszającego się wzrostu gospodarczego.
- Cel 3 obecnie dotyczy rozwoju zasobów ludzkich poprzez unowocześnianie systemów kształcenia i tworzenie nowych miejsc pracy.

oraz przyjęcia dwóch podstawowych priorytetów^{1/}:

1. ograniczenie poziomu bezrobocia poprzez podjęcie skoordynowanych działań strukturalnych,
2. stymulowanie rozwoju gospodarczego w obszarach stagnujących.

Tabl. 1. Zastosowanie poszczególnych funduszy w ramach celów polityki strukturalnej na lata 2000-2006

CELE	Fundusze Strukturalne			
	EFS	EFRR	EFOiGR	IFUR
Cel 1	+	+	+	+
Cel 2	+	+	+	
Cel 3	+			

Źródło: www.zyrdow.pl/ue,cele.

Wspólna Polityka Rolna (WPR)

Na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat Wspólna Polityka Rolna podlegała ewolucji, co znalazło odzwierciedlenie w stosowanych przez Unię Europejską instrumentach polityki rolnej. Można wyróżnić 5 okresów jej funkcjonowania:

- pierwszy tzw. okres przygotowawczy trwał od momentu wejścia w życie Traktatu Rzymskiego do 1962 r.;
- w okresie drugim trwającym do 1968 r., m.in. przyjęto podstawowe zasady dotyczące ważniejszych rynków rolnych (m.in. zbóż, wieprzowiny, wołowiny, mleka) oraz ustanowiono wspólne ceny na niemal wszystkie produkty rolne;
- okres trzeci, trwający od 1968 r. do 1975 r. to okres kiedy wprowadzono „zielone” kursy i pieniężne kwoty kompensacyjne;
- czwarty okres, od połowy lat 70. do 1984 r. charakteryzował się powstaniem wysokich nadwyżek produktów rolnych, co zmusiło Wspólnotę do podjęcia działań zmierzających do rozwiązania tego problemu;
- w ostatnim, piątym okresie, który trwa do dzisiaj, wprowadzono kwoty mleczne (w 1984 r.), w 1992 r. zapoczątkowano reformę Mac Sharry’ego, a w 2000 r. weszły w życie postanowienia Agendy 2000. Reforma Mac Sharry’ego polegała m.in. na stopniowym obniżaniu cen gwarantowanych podstawowych produktów rolnych (przede wszystkim zbóż i wołowiny) oraz równoczesnym wprowadzeniu płatności rekompensujących rolnikom straty w dochodach powstałe z tytułu obniżek cek rolnych.

^{1/} Beutel J., 2002. The economic impact of objective 1 interventions for the period 2000-2006. Final Raport to the Directorate – General for Regional Policies. European Commision. May 2002. Konstanz, Germany.; Szlachta J., 2000. Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego. Biuletyn KPZK PAN z. 191. Warszawa.

Rekompensaty te zwane także „wyrównawczymi” później nazwano „bezpośrednimi”. Jednocześnie uzależniono możliwości uzyskania wyżej wymienionych płatności od zmniejszenia powierzchni upraw (wymóg odłogowania części gruntów) lub obniżenia intensywności produkcji zwierzęcej. Po raz pierwszy wprowadzono także tzw. instrumenty towarzyszące, w ramach których Unia Europejska finansowała 50-75% (w zależności od regionu) kosztów programów mających na celu:

- zachęcanie rolników do stosowania metod produkcji chroniących środowisko i jakość terenów wiejskich,
- zalesianie,
- zachęcanie rolników do przechodzenia na wcześniejsze emerytury i przekazywanie gospodarstw celem poprawy struktury agrarnej.

Ministrowie Rolnictwa krajów Unii Europejskiej 26 czerwca 2003 r. uzgodnili fundamentalną reformę Wspólnej Polityki Rolnej. Nowa WPR w większym stopniu uwzględnia oczekiwania konsumentów i podatników, dając jednocześnie rolnikom swobodę wyboru kierunku produkcji, uwzględniającą wymagania rynku. W przyszłości większość dotacji będzie wypłacana rolnikom niezależnie od wielkości bieżącej produkcji. Aby uniknąć zaniechania produkcji przez część rolników, państwa członkowskie mogą wypłacać część płatności w dotychczasowy sposób, tj. w powiązaniu z produkcją. Powyższa możliwość ma zastosowanie w ściśle określonych przypadkach i w ograniczonym zakresie. Kluczowe elementy nowej, zreformowanej WPR obejmują:

- jednolitą płatność na gospodarstwo (JPG) lub jednolitą płatność regionalną (JPR) niezależną od produkcji;
- powiązanie otrzymywania JPG lub JPR i płatności specyficznych dla określonych kierunków produkcji z obowiązkiem spełnienia określonych standardów przez gospodarstwo – zasada współzależności (*cross-compliance*);
- redukcję płatności bezpośrednich (modulacja) w gospodarstwach i alokację uzyskanych w ten sposób środków na rozwój wsi;
- mechanizm dyscypliny finansowej polegający na redukcji płatności bezpośrednich w sytuacji przekroczenia ustalonego limitu wydatków na WPR;
- zwiększenie roli (zakresu i poziomu wsparcia) rozwoju obszarów wiejskich.

Wspólna Polityka Rolna finansowana jest z budżetu ogólnego Unii Europejskiej. Źródłem jej finansowania są dochody uzyskane z ceł, składek cukrowych i opłat wyrównawczych, podatku VAT oraz wpłat krajów członkowskich. Środki pozyskane z tego

tytułu są dystrybuowane przez Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej. W budżecie UE wydatki z Funduszu FEOGA - Sekcja Gwarancji stanowią około 45% całego budżetu Unii. Środki te przeznaczone są na finansowanie działań związanych ze wsparciem rynków rolnych Wspólnoty. Do mechanizmów WPR, finansowanych ze środków Sekcji Gwarancji FEOGA należą:

- dopłaty eksportowe,
- dopłaty za magazynowanie części produktów,
- dotacje produkcyjne i konsumpcyjne,
- skup interwencyjny.

Nowością jest finansowanie przez Sekcję Gwarancji wydatków na rozwój wsi, związanych z ochroną środowiska, zalesianiem, podatkami wyrównawczymi dla terenów słabo rozwiniętych, wcześniejszymi emeryturami dla rolników, inwestycjami w gospodarstwach rolnych, zachętą finansową dla młodych rolników, szkoleniami oraz transformacją obszarów wiejskich. Zakres działalności Sekcji Orientacji FEOGA obejmuje udział w finansowaniu takich przedsięwzięć na obszarach wiejskich jak:

- poprawa infrastruktury,
- działania na rzecz tworzenia dla rolników alternatywnych źródeł utrzymania,
- ochrona środowiska,
- wspieranie inwestycji turystycznych i rzemiosła,
- poprawa jakości lasów,
- ułatwianie startu zawodowego młodym rolnikom, wsparcie przy odbudowie potencjału produkcyjnego rolnictwa zniszczonego na skutek katastrof żywiołowych,
- wsparcie przy odbudowie potencjału produkcyjnego rolnictwa zniszczonego na skutek katastrof żywiołowych.

Budżet Sekcji Orientacji stanowi około 10% całego Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej^{2/}.

Polska w trakcie negocjacji z Unią Europejską zdecydowała się na przyjęcie uproszczonego systemu dopłat bezpośrednich, zgodnie z którym dopłaty przysługują gospodarstwom rolnym w wysokości proporcjonalnej do ich powierzchni. Systemem dopłat bezpośrednich są objęte gospodarstwa o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych. Dopłaty podzielono na 2 części:

^{2/} www.ukie.gov.pl.

- pierwszą część, wynoszącą odpowiednio w 2004 r. – 25%, w 2005 r. – 30% i w 2006 r. – 35% wysokości dopłat jakie otrzymują rolnicy w państwach Unii Europejskiej, przysługują wszystkim gospodarstwom, bez względu na charakter prowadzonej w nich produkcji rolnej;
- drugą część środków, pochodzących z przesunięcia z II filaru budżetu wspólnotowego oraz z polskiego budżetu przysługuje produktom rolnym, które w Unii Europejskiej objęte są dopłatami. W przypadku produktów roślinnych wysokość dopłat nie jest zależna od wielkości produkcji, ale od powierzchni uprawy. Dodatkowe fundusze otrzymują producenci zbóż, roślin oleistych, chmielu, tytoniu, lnu i konopi, a także hodowcy bydła i owiec oraz wytwórcy mleka. Łącznie dopłaty bezpośrednie mogą wynieść maksymalnie w 2004 r. – 55%, w 2005 r. – 60% i w 2006 r. – 65% tego, co otrzymuje rolnik unijny.

Fundusze przedakcesyjne

Rozszerzenie Unii Europejskiej o 10 nowych państw członkowskich stanowiło wielkie wyzwanie dla zagadnień spójności gospodarczej i społecznej, ponieważ opóźnienia w rozwoju niektórych regionów tych krajów pozostają znaczne, w porównaniu z resztą Unii Europejskiej. Rozszerzenie sprawiło zatem, że Unia stała się bardziej różnorodna, co wymaga dalszych starań w zakresie dostosowania sektorowego i regionalnego. Stworzono szereg funduszy przedakcesyjnych wspierających kraje kandydujące:

- **PHARE** (ang. Poland and Hungary Assistance for Reconstructing of their Economies) to najważniejszy program bezzwrotnej pomocy Unii Europejskiej dla krajów Europy Środkowej i Wschodniej. Został on utworzony w 1989 r. w celu wsparcia przemian gospodarczych i ustrojowych w Polsce i na Węgrzech, następnie został rozszerzony na pozostałe kraje Europy Środkowo-Wschodniej (Czechy, Słowacja, Litwa, Łotwa, Estonia, Rumunia, Bułgaria oraz Słowenia).
- **ISPA** (ang. Instrument for Structural Pre-Accession - Przedakcesyjny Instrument Polityki Strukturalnej) – podstawowym celem tego funduszu było współfinansowanie projektów inwestycyjnych w sektorze środowiska i transportu. W okresie 2000-2006 budżet ISPA wynosił 1,04 mld euro rocznie, z czego Polsce przysługiwało 30-37% tej kwoty, czyli średnio 348 mln euro. Podział środków oparty był o następujące kryteria:
 - liczba ludności,
 - wielkość PKB na głowę mieszkańca liczonego według parytetu siły nabywczej,
 - powierzchnia kraju.

Rok 2003 był ostatnim rokiem zgłaszania projektów do funduszu ISPA. Obecnie projekty mogą być przygotowane do współfinansowania w ramach Funduszu Spójności, który wszedł w życie z dniem 1 maja 2004 r. W latach 2000-2003 Komisja Europejska zaakceptowała wsparcie dla 55 polskich projektów na kwotę 2 mld euro.

- Program **SAPARD** (ang. Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development - Przedakcesyjny Instrument Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich) finansowany jest z Sekcji Gwarancji - Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej. Celem programu było przygotowanie krajów Europy Środkowej i Wschodniej, w tym Polski, do członkostwa w Unii Europejskiej oraz ułatwienie przyjęcia dorobku prawnego Wspólnot w zakresie rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich. Środki finansowe z tego funduszu miały pomóc w stymulowaniu rozwoju obszarów wiejskich, ułatwić proces integracji sektora rolnego krajów kandydujących z Unią Europejską przez dostosowanie tego sektora do standardów i wymagań unijnych i płynne włączenie tych krajów w system WPR i programów strukturalnych^{3/}. Roczne alokacje z budżetu Unii Europejskiej na realizację Programu w 10 krajach kandydujących, wynosiły 520 mln euro. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi przygotowało program operacyjny SAPARD zgodnie z Rozporządzeniem Rady (WE) nr 1268/1999 w sprawie wsparcia Wspólnoty dla działań przedakcesyjnych w rolnictwie i rozwoju obszarów wiejskich w okresie przedakcesyjnym w krajach kandydujących Europy Środkowo-Wschodniej.

W wyniku analizy sytuacji na obszarach wiejskich i w sektorze rolno-spożywczym przyjęto, że Program Operacyjny SAPARD w Polsce będzie opierać się na dwóch zrównoważonych osiach priorytetowych:

1. Poprawa efektywności sektora rolno-spożywczego.
2. Poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej i tworzenie miejsc pracy.

W latach 2002-2006 powyższe cele realizowane były przez siedem głównych działań, uszczegółowionych w schematach pomocy:

Działanie 1. Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych i rybnych.

Działanie 2. Inwestycje w gospodarstwach rolnych.

Działanie 3. Rozwój i poprawa infrastruktury obszarów wiejskich.

Działanie 4. Różnicowanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich.

Działanie 5. Programy rolnośrodowiskowe i zalesianie (projekty pilotażowe).

Działanie 6. Szkolenia zawodowe.

Działanie 7. Pomoc techniczna.

^{3/} www.sapard.com.pl.

Na podstawie decyzji Komisji Europejskiej z dnia 2 lipca 2002 r. Polsce przekazano zarządzanie Programem SAPARD i do tego zadania wyznaczono Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR). Polska podpisała z Komisją Europejską cztery Roczne Umowy Finansowe (RUF):

- na rok 2000 w dniu 29 marca 2001 r. – na kwotę 171,6 mln euro,
- na rok 2001 w dniu 6 czerwca 2002 r. – na kwotę 175,1 mln euro,
- na rok 2002 w dniu 3 kwietnia 2003 r. – na kwotę 179,9 mln euro,
- na rok 2003 w dniu 4 czerwca 2003 r. – na kwotę 181,7 mln euro.

W sierpniu 2004 r. Komisja Europejska wydała Rozporządzenie nr 1419/2004, w którym obok przepisów regulujących dalsze stosowanie Wieloletniej Umowy Finansowej i Rocznych Umów Finansowych zwiększono kwotę RUF 2003 o 1,2 mln euro. W tym samym roku Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi wysłało do Komisji Europejskiej wnioski, aby na realizację projektów z Programu SAPARD, można było przeznaczyć dodatkową kwotę 375 mln euro w ramach Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW). Na podstawie Rozporządzenia Komisji Europejskiej Nr 447/2004 z dnia 10 marca 2004 r. Komisja Europejska wyraziła zgodę na finansowanie działań w Programie SAPARD dodatkową kwotą w wysokości 140 mln euro środków w ramach PROW, z czego 105 mln euro ze środków Unii Europejskiej i 35 mln euro z współfinansowania krajowego.

Tabl. 2. Realizacja programu SAPARD w latach 2000-2003

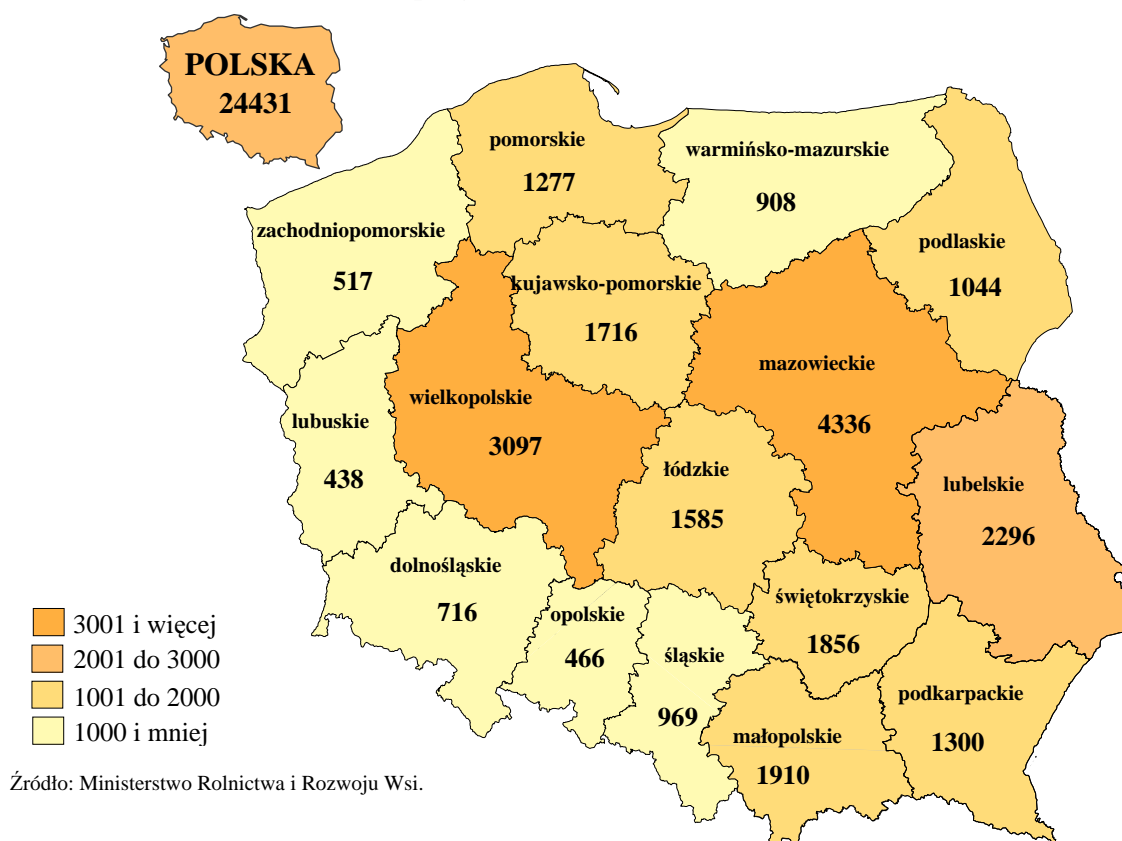
Stan w dniu 2 czerwca 2006 r.

Działanie	Beneficjenci	Liczba złożonych wniosków	Liczba zawartych umów	Kwota w mln zł
1	przedsiębiorcy oraz grupy producentów rolnych i ich związki	1778	1342	1689,8
2	rolnicy	15586	13742	638,3
3	gminy, związki gmin oraz powiaty	6230	4493	2025,9
4	rolnicy, domownicy, przedsiębiorcy, związki międzygminne lub organizacje pozarządowe	7504	4854	438,3
R a z e m		31098	24431	4792,4

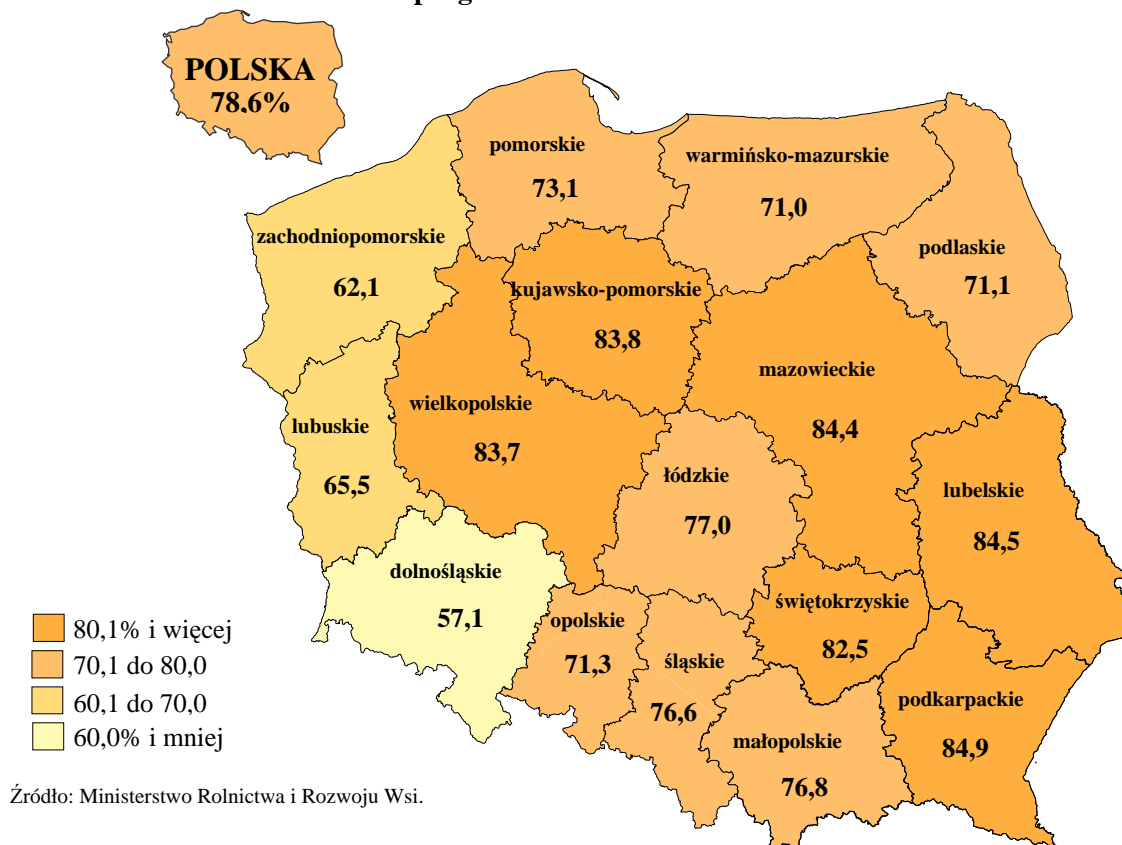
Źródło: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Zróżnicowanie przestrzenne realizacji programu SAPARD w Polsce przedstawiają poniższe mapy.

Rys. 1. Liczba umów zawartych z beneficjentami programu SAPARD w latach 2000-2003

Rys. 2. Udział liczby umów zawartych w liczbie wniosków złożonych w ramach programu SAPARD w latach 2000-2003

Pomoc poakcesyjna

Objęcie polskiego rolnictwa Wspólną Polityką Rolną oznacza przede wszystkim stabilizację ekonomicznych warunków produkcji oraz zwiększenie wsparcia budżetowego dla polskich producentów. Wsparcie to, w latach 2004-2006, jest udzielane w ramach realizacji dwóch programów: Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich” (SPO-ROL) i Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW).

Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich” na lata 2004-2006

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi przygotowało niniejszy program operacyjny zgodnie z Rozporządzeniem Rady (WE) 1260/1999, 1257/1999 oraz Rozporządzeniem Komisji (WE) 445/2002. Ministerstwo jest jednocześnie instytucją zarządzającą SPO-ROL. Program ten jest wdrażany na terenie całego kraju w latach 2004-2006, przy założeniu, że realizacja płatności odbywać się będzie do końca 2008 r. Polska wieś w ramach tego Programu otrzyma w latach 2004-2006 wsparcie w wysokości prawie 1,8 mld euro, z czego ok. 1,2 mld euro stanowią środki Unii Europejskiej, a 0,6 mld euro pochodzi głównie z budżetu krajowego.

W ramach Programu realizowane są działania mające na celu modernizację i rozwój sektora żywnościowego oraz zwiększenie potencjału rozwojowego obszarów wiejskich poprzez inwestycje w infrastrukturę, wsparcie rozwoju małej przedsiębiorczości oraz zwiększenie potencjału intelektualnego zasobów ludzkich. Do działań realizowanych w ramach 2 priorytetów tego Programu należą:

PRIORYTET 1: Wspieranie zmian i dostosowań w sektorze rolno-spożywczym:

Inwestycje w gospodarstwach rolnych.

Ułatwienie startu młodym rolnikom.

Szkolenia.

Wsparcie doradztwa rolniczego.

Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych.

PRIORYTET 2: Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich:

Przywracanie potencjału produkcji leśnej zniszczonego naturalną katastrofą i/lub pożarem oraz wprowadzenie odpowiednich instrumentów zapobiegawczych.

Scalanie gruntów.

Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego.
Różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu zapewnienia różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodów.
Gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi.
Rozwój i ulepszanie infrastruktury technicznej związanej z rolnictwem.
Pilotażowy Program Leader+.

Tabl. 3. Budżet Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich” na lata 2004-2006

Nr	Nazwa działania	Środki Unii Europejskiej	Środki krajowe	
			publiczne	prywatne
w mln euro				
Priorytet I. Wspieranie zmian i dostosowań w sektorze rolno-żywnościowym				
1.1.	Inwestycje w gospodarstwach rolnych	325	279	325
1.2.	Ułatwienie startu młodym rolnikom	130	43	-
1.3.	Szkolenia	16	4	-
1.4.	Wsparcie doradztwa rolniczego	43	11	-
1.5.	Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych	325	139	464
Priorytet II. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich				
2.1.	Przywracanie potencjału produkcji leśnej zniszczonego naturalną katastrofą i/lub pożarem oraz wprowadzenie odpowiednich instrumentów zapobiegawczych	10	2	-
2.2.	Scalenie gruntów	17	4	-
2.3.	Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego	90	23	-
2.4.	Różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu zapewnienia różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodów	75	32	107
2.5.	Gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi	100	32	8
2.6.	Rozwój i ulepszanie infrastruktury technicznej związanej z rolnictwem	28	12	41
2.7.	Pilotażowy Program Leader+	15	4	-
Razem		1192	591	945

Zródło: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Od chwili uruchomienia Programu do chwili obecnej w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego złożono łącznie ponad 66 tys. wniosków o dofinansowanie realizacji projektów na łączną kwotę około 10 mld zł. Najwięcej wniosków złożono w ramach

priorytetu 1 (75,4% ogólnej liczby złożonych wniosków) na kwotę ponad 7 mld zł. Z beneficjentami SPO-ROL zawarto ponad 40 tys. umów na kwotę ponad 5,8 mld zł.

Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2004-2006

Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004-2006 został zatwierdzony decyzją Komisji Wspólnot Europejskich nr C (2004) 3373 z dnia 6 września 2004 r. Na realizację Planu w latach 2004-2006 przeznaczono kwotę prawie 3,6 mld euro, z czego środki z budżetu unijnego wynoszą prawie 2,9 mld euro a środki krajowe równowartość ponad 0,7 mld euro.

Tabl. 4. Budżet Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004-2006

Nr	Oznaczenie	Nazwa działania	Środki Unii Europejskiej	Środki krajowe	
				publiczne	prywatne
			w mln euro		
Program Rozwoju Obszarów Wiejskich			3592,40	2866,40	0,00
Priorytet A - Wzrost konkurencyjności gospodarstw			1042,20	833,60	0,00
01	Działanie A1	Renty strukturalne	640,50	512,40	0,00
02	Działanie A2	Wspieranie gospodarstw niskotowarowych	376,30	301,00	0,00
07	Działanie A3	Grupy producentów rolnych	25,40	20,20	0,00
Priorytet B - Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich			1670,90	1336,50	0,00
03	Działanie B1	Wspieranie działalności rolniczej na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania	976,80	781,40	0,00
04	Działanie B2	Wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt	348,90	279,00	0,00
05	Działanie B3	Zalesianie gruntów rolnych	101,80	81,40	0,00
06	Działanie B4	Dostosowanie gospodarstw rolnych do standardów Unii Europejskiej	243,40	194,70	0,00
Pozostałe działania			879,30	696,30	0,00
08	1	Pomoc techniczna	34,00	27,10	0,00
09	2	Uzupełnienie płatności obszarowych	705,30	564,20	0,00
10	3	Projekty w ramach rozporządzenia nr 1268/1999	140,00	105,00	0,00

Źródło: Załącznik do decyzji Komisji WE C(2004) 3373 z dnia 6 września 2004 r. zatwierdzającej dokument programujący rozwój obszarów wiejskich w Polsce dla okresu 2004-06.

W ramach Planu realizowanych jest siedem działań wspierających zrównoważony rozwój obszarów wiejskich i przekształcenia w strukturze gospodarstw rolnych w Polsce. Ponadto jedno z działań PROW przewiduje uzupełnienie płatności obszarowych. Udział

rolników w PROW nie wymaga wkładu własnego. Do działań realizowanych w ramach Planu należą:

PRIORYTET A:

Działanie A1 Renty strukturalne.

Działanie A2 Wspieranie gospodarstw niskotowarowych.

Działanie A3 Grupy producentów rolnych.

PRIORYTET B:

Działanie B1 Wspieranie działalności rolniczej na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania.

Działanie B2 Wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt.

Działanie B3 Zalesianie gruntów rolnych.

Działanie B4 Dostosowanie gospodarstw rolnych do standardów Unii Europejskiej.

Działania zaproponowane w ramach Rozporządzenia Rady (WE) w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), biorą za podstawę wcześniej zdefiniowane problemy identyfikowane na obszarach wiejskich, nie obejmują wszystkich działań, które są niezbędne z punktu widzenia rozwoju obszarów wiejskich. Istotnym uzupełnieniem wsparcia w ramach działań współfinansowanych przez EFRROW muszą być działania współfinansowane przez Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejski Fundusz Społeczny (EFS) w ramach polityki spójności oraz Europejski Fundusz Rybołówstwa (EFR).

2. Instrumenty krajowe wspierające rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich

Instrumentami krajowymi wspierającymi sektor rolny i rozwój obszarów wiejskich są dopłaty do oprocentowania kredytów bankowych. Dopłaty te są udzielane przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Obecnie istniejące linie kredytowe stanowią niewielki wycinek pracy Agencji, która jak wspomniano wcześniej obecnie odgrywa rolę agencji płatniczej oraz instytucji wdrożeniowej dla środków pochodzących z Unii Europejskiej. W latach 1994-2003 wydatki Agencji wyniosły 14,8 mld zł, z czego 14 mld zł, to krajowe instrumenty pomocy, a 0,8 mld to płatności w ramach SAPARD-u. Podstawową pozycję w wydatkach Agencji stanowiły dopłaty do oprocentowania kredytów^{4/}.

^{4/} Kłodziński M., 2006. Aktywizacja społeczno-gospodarcza gmin wiejskich i małych miast. IRWiR PAN, Warszawa.

Ten rodzaj pomocy finansowej udzielanej przez ARiMR od lat cieszy się dużym zainteresowaniem. W 2004 r. Ośrodki Doradztwa Rolniczego i Regionalne Centra Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich wydały ponad 23 tys. opinii o planach przedsięwzięć inwestycyjnych. Wartość planowanych do realizacji inwestycji wyniosła około 4 mld zł, a kwota wnioskowanych kredytów ponad 2,8 mld zł. Banki współpracujące z Agencją udzieliły w 2004 r. ogółem ponad 20 tys. preferencyjnych kredytów inwestycyjnych na łączną kwotę prawie 2 mld zł. Po akcesji do Unii Europejskiej znacznie wzrosło zainteresowanie kredytami na zakup gruntów rolnych. Od maja do grudnia 2004 r. przy udziale kredytów z dopłatami ARiMR do oprocentowania zakupionych zostało prawie 73 tys. ha gruntów rolnych. W tym okresie chętnie zaciągane były również kredyty na utworzenie lub urządzenie gospodarstw rolnych przez osoby, które nie przekroczyły 40. roku życia. Udzielono ich około 4 tys. na łączną kwotę ponad 540 mln zł. Kredyty te pozwoliły młodym rolnikom m.in. kupić lub wybudować ponad 1,3 mln m² budynków inwentarskich, a także kupić ponad 280 tys. maszyn, urządzeń i ciągników rolniczych, 50 kombajnów oraz około 8 tys. szt. zwierząt stada podstawowego.

Agencja, w pierwszych latach swego istnienia (1994-1997), prowadziła działania na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w postaci dofinansowania rozwoju infrastruktury, na podstawie pożyczki uzyskanej w Banku Światowym w wysokości 250 mln USD. W ramach tych środków zarządy gmin zawarły z Agencją prawie 3 tys. umów na pomoc w budowie wodociągów, ponad 850 umów na budowę kanalizacji oraz ponad 480 umów na telefonizację. Od 1998 r. Agencja angażuje środki uzyskane już z budżetu państwa na kredytowanie infrastruktury. Do 2000 r. współfinansowanie inwestycji infrastrukturalnych ze środków budżetowych za pośrednictwem agencji zamknęło się kwotą ponad 350 mln zł. W 2005 r. Agencja stosowała dopłaty do oprocentowania kredytów preferencyjnych udzielonych w latach 1994-2004, a także dopłaty do oprocentowania nowo udzielanych kredytów inwestycyjnych w ramach dotychczas obowiązujących linii kredytowych oraz dopłaty do kredytów „kłęskowych”. Mogą być one wykorzystane na realizację inwestycji w rolnictwie, przetwórstwie rolno-spożywczym oraz usługach dla rolnictwa mających na celu m.in. rozszerzenie asortymentu produkcji, dostosowanie do wymogów sanitarno-weterynaryjnych Unii Europejskiej, poprawę ochrony środowiska zgodnie ze standardami Unii Europejskiej, wprowadzenie nowych technologii, poprawę jakości produkcji oraz utworzenie kwater agroturystycznych.

TABL. 5. LICZBA UMÓW ZAWARTYCH ORAZ UDZIAŁ UMÓW ZAWARTYCH WE WNIOSKACH ZŁOŻONYCH O POMOC FINANSOWĄ Z PROGRAMU SAPARD W LATACH 2000-2003

Stan w dniu 2 czerwca 2006

WOJEWÓDZTWA	Działanie							
	1. Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych i rybnych		2. Inwestycje w gospodarstwach rolnych		3. Rozwój i poprawa infrastruktury obszarów wiejskich		4. Różnicowanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich	
	umowy zawarte							
	w liczbach bezwzględnych	w % wniosków złożonych	w liczbach bezwzględnych	w % wniosków złożonych	w liczbach bezwzględnych	w % wniosków złożonych	w liczbach bezwzględnych	w % wniosków złożonych
POLSKA.....	1342	75,5	13742	88,2	4493	72,1	4854	64,7
Dolnośląskie	47	61,0	279	71,7	194	59,9	196	42,3
Kujawsko-pomorskie.....	93	84,5	1149	93,1	254	67,6	220	67,1
Lubelskie	80	80,0	1512	90,1	373	80,2	331	69,7
Lubuskie	40	60,6	141	75,8	140	76,9	117	49,8
Łódzkie	99	70,2	925	85,9	263	65,8	298	67,7
Małopolskie	93	80,2	852	82,9	428	76,8	537	68,4
Mazowieckie	147	68,1	3423	92,1	453	69,7	313	56,5
Opolskie.....	32	72,7	210	76,1	100	69,9	124	64,9
Podkarpackie	51	78,5	230	84,6	479	92,5	540	79,9
Podlaskie	63	75,9	448	89,8	240	65,6	293	56,3
Pomorskie	93	70,5	677	88,5	190	56,4	317	61,8
Śląskie.....	109	82,6	229	83,0	288	75,0	343	72,5
Świętokrzyskie	40	88,9	1302	87,1	305	84,7	209	59,7
Warmińsko-mazurskie.....	80	79,2	377	87,1	148	56,9	303	62,5
Wielkopolskie.....	226	81,3	1807	90,5	504	72,1	560	77,0
Zachodniopomorskie	49	68,1	181	68,8	134	64,1	153	52,9

Źródło: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

**TABL. 6. REALIZACJA SEKTOROWEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO
"RESTRUKTURYZACJA I MODERNIZACJA SEKTORA ŻYWNOŚCIOWEGO
ORAZ ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH" NA LATA 2004-2006**

Stan w dniu 24 sierpnia 2006

Działania	Limit środków dla działań w latach 2004-2006 w mln zł	Wnioski złożone		Zawarte umowy/wydane decyzje	
		liczba	kwota ogółem w mln zł	liczba	kwota ogółem w mln zł
OGÓŁEM	6919,53	66840	10162,56	42252	5784,27
Priorytet I. Wspieranie zmian i dostosowań w sektorze rolno-żywnościowym	5165,10	50430	7446,50	33975	4510,92
1.1. Inwestycje w gospodarstwach rolnych	2365,21	29218	3056,37	18723	1940,41
1.2. Ułatwianie startu młodym rolnikom	708,92	18854	942,70	14160	708,00
1.3. Szkolenia	78,60	660	310,68	65	32,80
1.4. Wsparcie doradztwa rolniczego	187,92	56	214,67	33	167,79
1.5. Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych	1824,46	1642	2922,08	994	1661,91
Priorytet II. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich	166,04	15930	2509,15	7985	1212,48
2.1. Przywracanie potencjału produkcji leśnej zniszczonego naturalną katastrofą i/lub pożarem oraz wprowadzenie odpowiednich instrumentów zapobiegawczych	49,16	57	82,35	36	46,82
2.2. Scalanie gruntów	83,57	46	177,90	19	62,49
2.3. Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego	353,94	3045	651,63	1535	325,43
2.4. Różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu zapewnienia różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodów	420,61	7165	523,59	3307	240,33
2.5. Gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi	519,12	238	656,39	144	390,21
2.6. Rozwój i ulepszanie infrastruktury technicznej związanej z rolnictwem	159,91	4944	261,20	2777	126,39
2.7. Pilotażowy Program Leader+	73,74	435	156,13	167	20,80
Priorytet III. Pomoc techniczna	94,38	480	206,90	292	60,88
3.1. Wsparcie systemu zarządzania i wdrażania programu	41,41	187	74,05	107	26,03
3.2. Rozwój instytucjonalny	33,94	142	110,66	90	27,04
3.3. Informowanie i promocja programu	19,03	151	22,19	95	7,81

Źródło: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

TABL. 7. LICZBA WNIOSKÓW ZŁOŻONYCH W RAMACH POSZCZEGÓLNYCH DZIAŁAŃ PROGRAMU ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH NA LATA 2004-2006

WOJEWÓDZTWA	Priorytet A. Wzrost konkurencyjności gospodarstw			Priorytet B. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich			
	działanie						
	A1. Renty strukturalne	A2. Wspieranie gospodarstw niskotowarowych	A3. Grupy producentów rolnych	B1. Wspieranie działalności rolniczej na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania	B2. Wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt	B3. Zalesianie gruntów rolnych	B4. Dostosowanie gospodarstw rolnych do standardów UE
POLSKA.....	17836	115550	41	708675	21248	4484	73592
Dolnośląskie	968	1988	2	20602	826	147	689
Kujawsko-pomorskie.....	1252	4883	8	30336	842	277	13281
Lubelskie	1694	20444	1	63663	3847	349	3070
Lubuskie	175	858	3	15826	624	125	559
Łódzkie	1938	14697	0	73221	1552	290	5831
Małopolskie	858	10487	3	56065	782	139	937
Mazowieckie.....	3277	20400	2	131653	2146	612	14237
Opolskie.....	572	1312	5	6405	784	58	656
Podkarpackie	952	6775	3	43105	1247	730	701
Podlaskie.....	1436	5606	0	67498	893	292	6108
Pomorskie	516	2394	3	22712	959	181	4620
Śląskie.....	551	1668	0	16568	416	88	670
Świętokrzyskie.....	1185	14718	0	36118	2383	350	1434
Warmińsko-mazurskie.....	591	1482	1	30551	790	456	4389
Wielkopolskie.....	1456	6677	9	75946	2206	288	15061
Zachodniopomorskie	415	1161	1	18406	951	102	1349

Źródło: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.